¶ Preclarum
op⁹ Cyrilli Alexādri=
ni:q. Theſaur⁹ nuncupat/
q̄tuordeci libros cō̄plectēs:& de
cōſubſtātialitate filii & ſpūs ſan=
cti cū deo p̄re/cō̄tra hereticos lu
culenter diſſerēs: Georgio Tra
pezontio interprete. In quo
uerſutiſſime continen
tur ipſorum argu
tie/ex
ſacra ſcriptu=
ra perperā intellecta
deſumpte:& ad impugnan
dam ueritatē fidei excogitate.
que ab ipſo Cyrillo ſacrarum lit=
terarum authoritatibus/ac uali=
diſſimis rationibus acerrime cō̄=
futantur.

¶ Venale habetur in uico ſancti Iacobi/apud ſanctum
Benedictū:ad ſignum ſancti Georgii.

1528.

❡REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO.D. GVILHELMO BRICONNETO / EPISCOPO LODOVENSI DI= GNISSIMO.IVDOCVS CLICHTOVEVS/HVMILLIMAM,S.D.

NOn parua illis debetur gratia / ſacratiſſime preſul:qui ſua iduſtria
contra hoſtiles incurſus munimenta parant / quibus aduerſarioꝝ:
tela retundantur / irriti fiant eorũ conatus & inſultus inanes. Vn=
de Archimedes Syracuſanus magnopere celebratur authore Plu Archime
tarcho: q, cum Marcellus dux Rhomanorum Syracuſas obſidiõe des.
premeret:ipſe uaria excogitarit machinamenta / ratiõe geometrica fabricata / plutarchꝰ
quibus hoſtium nauigia / tormenta & machinas magno impetu eliſit / urbemq; Marcellꝰ.
diutius incolumem ne caperetur ſeruauit,At uero longe maiore gratia & lau=
de cumulandi ſunt ii : qui ſuo ſtudio / in certamine litterario ueritatem licet in=
uincibilem opprimere cõtendẽtiũ ſpicula cõtundunt / arma reddunt imbecilla:
et collatis ſignis eos in fugam uertunt.ut non preualeat cõtra ſyncere fidei pie=
tatẽ demonica cohors / & inſana impioꝝ caterua: ſed obſtruatur os loquẽtium
iniqua / & uictrix tandẽ ueritas profugatis hoſtibus gl'ioſa triumphet, In quoꝝ:
numero / merito inter ceteros habendus eſt Cyrillus Alexandrinus:inclytus ue
ritatis catholice ſatelles / ꝓpugnator ac ſignifer / & orthodoxe fidei contra he=
reticorũ rabiem defenſator acerrimus,Qui duodecim primis huiuſce operis li
bris Arrhianos / Eunomianoſq; oblatrantes in filiũ dei & deum uerum bñdictũ
in ſecula / q, creatura ſit / q, patri incõſubſtantialis & diſſimilis:ualidiſſime con=
futat / rationes eorum ex ſcriptura ſacra perperam intellecta deſumptas acu=
tiſſime diſſoluens / & ſanctarũ literarũ teſtimonio quaſi illato lumine:ipſorum
ueſaniam multifariam damnans.Duobus uero poſtremis eiuſdem operis libris
Macedonianos refellit blaſphemantes in ſpiritũ ſanctũ / & inter creaturas ipſũ
connumerantes:qui rerum omnium creator / & deus eſt.quos itidem multipli=
ci diuinorum eloquiorum authoritate / rationibuſq; ex ea depromptis / manife=
ſte impii arguit erroris , Porro in hoc authore tanta eſt differendi ſubtilitas &
acrimonia / tantum rationum acumen & robur / tam exuberãs doctrine copia /
deniq; tanta conuincendi aduerſarios fidei energia / & efficacia:ut ipſe exem=
plum optimo iure proponatur omnibus / qui de rebus ſacris / diuiniſq; myſte=
riis differere debeant,quod intuentes attentius conſiderent:quomodo ex ſcri=
pturis & ſanctis eloquiis ſua depromenda ſint & contexenda ratiocinia / aut ex
puro inferiorum ſcientiarum fonte. neq; in re tam ardua / futilia agitanda ſo=
phiſmata:captiones inanes / aut argutiole proponende. Que cum nihil aliud q̃
uanam pariant multiloquentiam:ab omnibus plane & potiſſimum ſacris diſci=
plinis / merito explodi / eliminari / & exſibilari debent. Hunc itaq; Theſaurũ(nã
is preſenti libro titulus inſcribitur) gazis Perſicis ac Attalicis opibus precioſio=
rem:minime paſſa eſt grauiſſima tua paternitas / non minus bonarum littera=
rum ſplẽdore q̃ preclaris uirtutũ dotibꝰ adornata / amplius abſconditũ in agro
deliteſcere,ſed cõmunicato(que tua eſt hũanitas(exẽplari / a reuerẽdo p̃re dño

Dioniſio Epiſcopo Tolonenſi fratre tuo / ab urbe Rhoma miſſo / in publicum efferri uoluit ad communem omnium utilitatem , Cui quidem operi & ipſe li= bens meum quãtulumcumq; laborẽ ſum impartitus:ut caſtigatus / ampliſſimi tui nominis & Domini Dioniſii fratris tui patrocinio in lucẽ exeat / ac gratitu= dinis animi mei ob ſingularem tuam olim & frequenter in me beneficentiã nul la obliuione obliterandam / non obſcurum apud te ſit argumẽtum:cui me totũ ut clientulum dedo ac deuoueo . Vale preſulum decus / litterarumq; & littera= torum fautor & columen, Pariſiis / anno domini.1521.

¶ Index capitum primi libri / Theſauri Cyrilli.

¶ Quomodo reſpondendum ſit Arrianis / interrogantibus utrum unum ſit ingenitum:an duo, Cap.I. Folio,1.
Qꝫ melius atq; digniꝰ eſt deũ / patrem uocari:q̃ ingenitũ. Cap.II. Fo,1,
Qꝫ ingenitũ / ſubſtãtia nõ eſt:ſed modi ſubſtãtie ſignificatiuũ,Cap,III.Fo.2.
Qꝫ ingenitum / ſubſtantia non eſt: ſed ſolummodo deum non eſſe genitum ſignificat. Cap.IIII Fo,2.
Aduerſus eos qui dicunt:q, erat duratio quando non erat filius. & teſtimonia ſcripture:unde colligitur uerbum dei eternum eſſe. Cap,V. Fo,3.
Qꝫ non fuit pater ante filium: q̃uis ingenitus ſit / ſed coeternus ſibi ſemper fuit genitus filius. Cap.VI. Fo.6.
Qꝫ indiuiſibiliter & abſq; corruptiõe pater ex ſeipſo filiũ generat cap, VII.Fo.8
Ad,eos qui dicũt:utrũ uolẽs an nolẽs pater genuit filiũ. Cap,VIII. Fo,10,
Aduerſꝰ eos q dicũt:nõ patri ſed uolũtati eiꝰ ſimilẽ eſſe filiũ,Cap, IX. Fo,11,

¶ Capitulum ſecundi libri index,

Qꝫ patri conſubſtantialis eſt filius, Cap.I. Fo.13,
Filium patri cõſubſtantialem eſſe ex propoſito textu uado ad patrem meum et patrem ueſtrum:deum meum & deum ueſtrum. Cap.II Fo.15.
De conſubſtantialitate patris & filii: illo textu propoſito.q, pater meus maior me eſt. Cap.III. Fo.17
Qꝫ equalis filius patri eſt:euangelico textu propoſito. Non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne baptiſta, Cap.IIII, Fo.19,

¶ Tertii libri index.

¶ Refutatio expoſitionis heretice:& expoſito ſenſus ueri / euangelici textus. ego in patre & pater in me eſt. Cap.I. Fo,22
De ſimilitudine filii ad patrẽ / & q, filiꝰ non eſt nature mutabilis / neq; de foris ſubſiſtens:ſed ex ipſa ſubſtãtia patris genitꝰ / ſicuti uere filius. Cap,II, Fo,26.
Qꝫ ex ſubſtãtia patris filius eſt: nec extra productus / ut heretici aiunt.& quoniam non extra productus:ideo ſimilis patri eſt. Cap.III, Fo.28
De ſimilitudine patris & filii:ſimiliter propoſito textu. Nemo bonꝰ:niſi ſolus deus, Cap.IIII, Fo,29.

¶ In quarto libro hec continentur,

¶ Qꝫ per participationem:ad imaginem dei formamur, Cap.I.Fo.29.
Item de ſimilitudine patris & filii eſſentiali:euangelico textu ꝓpoſito. ſicut enĩ pater habet uitã in ſeipſo:ſic dedit & filio uitã habere in ſeipſo, Cap.II,Fo.30

¶ Index capitum quinti libri.

¶ Aduerſus Arrianos,qui propoſito prouerbiorum textu. Dominus creauit me / principium uiarum ſuarum in opera ſua.ſimpliciores ſeducebãt: dicentes q, filius creatura eſſet. Cap.I, Fo.32.
Aduerſus cauſã ꝓpter quã heretici putãt creaturã eſſe filiũ dei.Cap.II. Fo,33
Aduerſus obiecta hereticorũ:quibꝰ docere conãtur / quoniã filius q̃uis creatura ſit:creator tamẽ eſt / quod creaturarũ proprium non eſt, Cap.III. Fo.33.

Quomō intelligēdū eſt, dñs creauit me initiū uiarū ſuarū. Cap.IIII, Fo,34
Q dei uerbum/creatura non ſit, Cap,V, Fo.35.
Q ſcriptura uerbis abutitur nonnunq̄, Cap,VI. Fo,36
De eodem prouerbiorum textu. domin⁹ creauit me initium uiarum ſuarum, et ante omnes colles genuit me, Cap,VII. Fo,37.
Quō itelligit̃ illud itextu ꝓuerbiorū: āte ſecula fūdauit me, Cap.VIII, Fo.38

Sexti libri index

De eternitate filii: & q̄ iſeparabiliter ex ſubſtātia pr̄is emanat, Cap.I. Fo.39
De eodem: uidelicet q̄ filius creatura non eſt. Cap.II. Fo.40
Q non eſt idem in deo: generare & creare, Cap.III. Fo.41,

In ſeptimo libro hec differuntur.

Aduerſus eos qui dicunt / q̄ filius non eſt uerum patris uerbum: ſed aliud natura q̄ pater, Cap.I. Fo.41.
De eodem / alio modo. Cap,II. Fo.42,
Aduerſus aliam Eunomii obiectionem. Cap,III. Fo,43.
Q uocabulum uerbi ſufficit ad ſignificandam ex patre filii generationem eternam. Cap,IIII. Fo.43.

In octauo libro hec dterminantur,

Eunomii obiectio ex textu apoſtoli. Ideo & deus eum exaltauit: & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Cap.I. Fo.44.
Q filius / incommutabilis ſecūdum naturam eſt: propoſito textu apoſtoli, ſedet in dextera magnitudinis in excelſis: tanto melior factus angelis / quāto differentius pre illis nomen hereditauit. Cap,II, Fo.45

In nono libro hec continentur.

Q natum eſſe & factum eſſe: indifferenter nonnunq̄ in ſacra ſcriptura inueniuntur Cap.I. Fo,48
De eodem: q̄ uidelicet filius creatura non ſit. propoſito textu apoſtoli. conſiderate apoſtolum & pontificem confeſſionis noſtre Ieſum Chriſtum: qui fidelis eſt ei qui fecit ipſum. Cap,II. Fo.48
Q filius non eſt creatura, propoſito textu actuum. Sciat igitur omnis domus Iſrael: quia dominum ipſum & Chriſtum fecit deus hunc Ieſum / quem uos crucifixiſtis. Cap,III, Fo.49.
De eodem: propoſito textu. De die & hora illa nullus nouit / nec angeli celorū neq; filius: niſi pater ſolus Cap.IIII. Fo.49,

Capitum decimi libri index.

De eodem: id eſt, de conſubſtantialitate filii & patris. propoſito textu. q̄ pater diligit filium: & omnia dedit in manu eius. & q̄ omnia mihi tradita ſunt a patre, & q̄ non poſſum ego a me facere quicq̄: ſed ſicut audio iudico, ceteriſq; huiuſmodi. Cap.I. Fo.51.
De eodē ꝓpoſito textu. Data eſt mihi omnis poteſtās, & glorifica filiū tuum. aut uniuerſalius de eo q̄ filius glorificatur / & aliquid accipiat. Cap,II, Fo.52.
Aduerſus ea que dicuntur ab hereticis: quia Chriſtus fleuit. & quia dixit / nunc

anima mea turbata eſt.& trãſeat a me calix iſte.& triſtis eſt anima mea/cete=
raq; huiuſmodi. Cap. III. Fo,53,
De eodem,uidelicet q. filius non ſit creatura propoſito textu illo: primogeni
tus totius creature, Cap.IIII. Fo,54,
De textu euangelico.ſedere autem a dextris meis aut a ſiniſtris meis: non eſt
meum dare. Cap.V, Fo,55,
De textu euangelico,ut cognoſcãt te ſolum deum uerum:& quem miſiſti Ihe=
ſum Chriſtum, Cap,VI, Fo,56,
Filium patri equalem eſſe propoſito textu euangelico·Iheſus autẽ proficiebat
ſapientia/etate & gratia:apud deum & apud homines. Cap.VII. Fo.57.
De eodẽ propoſito textu apoſtoli, Cum uero ſubiecta ſibi omnia fuerit:tũc et
ipſe quoq; filius:ſubiicietur ei qui ſibi cuncta ſubiecit. Cap.VIII. Fo 58
Rurſum de eodem:propoſito textu euãgelii,pater glorifica me illa gloria quã
habebam apud te.anteq̃ mundus eſſet. Cap,IX. Fo,59

¶ Vndecimi libri index.

¶ Aduerſ⁹ dicẽtes:q. de⁹ nihil plus ſciat de ſubſtãtia ſua/q̃ nos ſciam⁹.& quic
quid ipſe ſcit de ſeipſo:totũ id homines quoq; ſcire poſſunt, Cap.I.Fo.59

¶ Index libri duodecimi

¶ Authoritates oſtendentes filium/deum eſſe ſecundum naturam:non crea
turam/ex epiſtola beati Pauli ad Rhomanos collecte. Cap.I. Fo,61.
De eodem:ex epiſtola Pauli ad Corinthios prima, Cap.II, Fo.63.
Rurſum de eodem:ex epiſtola ad Corinthios ſeconda, Cap.III. Fo,63,
Iterum de eodem:ex epiſtola Pauli ad Galathas. Cap.IIII, Fo.64
Eiuſdem comprobatio:ex epiſtola Pauli ad Epheſios. Cap,V. Fo.65
Ex epiſtola beati Pauli ad Philippenſes:eiuſdẽ ꝓpoſiti oſteſio.Cap. VI Fo,66
Inſuper eiuſde manifeſtatio:ex epiſtola Pauli ad Coloſſeſes. Cap. VII. Fo,66
De eodem propoſito:ex epiſtola Pauli ad Theſſalonicenſes.Cap.VIII,Fo.67
Inſuper de eodem:ex epiſtola Pauli ad Hebreos. Cap,IX.Fo. 67.
Ex epiſtola Pauli ad Timotheum prima:eiuſdem declaratio. Cap,X. Fo.68
Rurſum de eodem propoſito:ex epiſtola ad Timotheum ſecũda/& ex epiſto=
la ad Titum, Cap,XI. Fo,69,
Oſtenſio diuinitatis fili dei:ex actibus apoſtolorum, Cap,XII. Fo.70.
Declaratio eiuſdẽ:ex epiſtola Iacobi/Petri/Ioannis/& Iude.Cap,XIII,Fo.70
Eiuſdem quoq; comprobatio:ex euãgelio ſecundũ Matheũ,Cap,XIIII.Fo.71
Poſtremũ eiuſdem oſtenſio:ex euangelio ſecundũ Ioannem,Cap.XV.Fo.73

¶ Capitum decimitertii libri index

¶ Q: ſpiritus ſanctus/deus uerus eſt:q. ex ſubſtãtia patris & filii emanat/et
q. per filium creaturis donatur. Cap.I, Fo.78
Q: ſpiritus ſanctus deus eſt/& eandem operationem cum filio habẽs: nec eſt
alienus a ſubſtantia filii:& q. quando dicitur deus habitare in nobis:ipſe ſpiri=
tus ſanctus eſt qui in nobis habitat. Cap,II. Fo.80.
Spiritũ ſanctũ/ perfectũ eſſe/nec quicq̃ in eo eſſe imperfectũ.Cap.III, Fo.81,

Inſuper q. ſpiritus ſanctus non participatione dei patris ſanctus eſt / ſed natura: quia eſſentialiter ex ipſo eſt. Cap.IIII, Fo.82.

Decimi quarti libri index.

Authoritates ſcripture / oſtendentes q. ſpiritus ſanctus natura deus eſt et non creatura: ex epiſtola Pauli ad Rhomanos ſumpte. Cap.I. Fo.83.
De eodem: ex epiſtola prima ad Corinthios. Cap.II. Fo.[illegible]
Rurſum de eodem: ex epiſtola ad Corinthios ſecunda. Cap.III. Fo.84.
Iterum de eodem: ex epiſtola Pauli ad Galathas & Epheſios. Cap. IIII, Fo,85.
De eodem, q. uidelicet ſpiritus ſanctus deus ſit / ueluti deus uer⁹ de deo uero / atq; ideo creatura eſſe nõ poſſit, ex epl'is Iacobi / Petri & Ioãnis, Cap. V. f.86.
De eodem: ex euangelio ſecundum Matheum & Ioannem, Cap. VI. Fo,86.

Indicis quatuordecim librorum Theſauri Cyrilli / finis.

¶CYRILLI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI LIBER QVI APPELLATVR THESAVRVS: ADVERSVS HERETICOS, Q FILIVS ET SPIRITVS SANCTVS: VNVS DEVS CVM PATRE SVNT. AD FRATREM SVVM NEMESSINVM PETENTEM CONSCRIPTVS A GEORGIO TRAPEZVNTIO TRADVCTVS,

AD maximos nos labores tua charitas frater Nemeſſine hortatur
Quid enim aut ad intelligēdum magis arduum / aut ad explanā-
dum difficilius: q̄ uera ſpeculatio / que de ſancta cōſubſtantialiq;
trinitate habetur? preſertim cū tenuis omnino atq; imbecillis ad
tantam rem comprehendendam: mens hominis ſit, Lingua uero
huiuſmodi: ut uel que in manib⁹ ſunt / uix poſſit exponere, Acce
dit, q. pulchritudo diuine ueritatis ſic latet: ut ſolis / integro animo & ſyncero in-
quiretibus / inueſtigantibuſq; quaſi celeſtem theſaurum / pateat, quē conſecuti:
merito audiūt. ueſtri autem oculi beati ſunt / quia uident: & aures / quia audiūt, Luce, 10,
Non tamen labori ſuccūbimus: ſed in ipſo Chriſto ſperamus rem penitus arduā
per ſpiritus ſancti gratiam abſoluere, ſperantes / ſuſcepim⁹. Nihil aliud eni intē-
dimus dicere: q̄ q. Iheſus / dominus eſt. Id uero non aliter q̄ in ſpiritu ſancto dice
mus: ut Paulus ait. Nullus (inquit) poteſt dicere quia dominus Iheſus: niſi in ſpi- 1, Cori, 12
ritu ſancto. Nam quoniam multi nō uerētur in beelzebub dicere anathema Ihe-
ſus ſcripture ſenſum ubiq; deprauātes & uolūtatē ſuā ſpiritus ſancti uerbis an-
teponentes / redemptorem & dominum ſuum & ipſi negātes / & ceteros laqueis
ad errorem ſuum deducentes: equū atq; utile putauimus (ut tu mones) eccleſie
filiis conſulere / & ad ſingula que illi ueritati opponūt: breuiter & dilucide reſpō-
dere, Varius enim & multiplex Arrianoꝝ Eunomianorumq; error eſt: & multis
modis uere ſe predicare ſimulat, Nam ſicut muliercule turpitudini dedite / ueſte
atq; auro ceteriſq; ornamentis & turpitudinē ſuam occultant / & non preuiden
tes ad perniciem attrahunt: eodem modo iſti uere religionis pulchritudinem fin
gentes / ſcripture authoritate errores ſuos conantur cōmunire. Sed qui uigilan-
ter & cum ratione ſcripturas legunt: dolis ipſorum non capiuntur. ſed ueram
amplexi fidei profeſſionem: clamāt, Benedictus dominus: qui non dedit nos in pſ. 12.
captionem dentibus eorum, Vt igitur aperte falſitatem dogmatū eorum omnes
perſpicere poſſint: ordine & breuiter ad ſingulas eorum calumnias reſpondebi-
mus, Hoc enim modo non paruam putamus utilitatem legentibus per gratiam
Chriſti futuram.

¶THESAVRI CYRILLI LIBER PRIMVS.

¶ Quō reſpōdēdū ſit Arrianis iterrogātibꝰ utrū unū ſit ingēitū:an duo, Cap,I

SI Arriani nos aggrediātur / iterrogātes utrū unū ſit qđ ingenitū eſt an
duo:ut cū unū certe dixerimꝰ / & in patrē id retulerimꝰ:iter creaturas
filiū cōnumerare cogamur.ſic reſpondere oportet,Primū,qa friuola 1
& idoctoꝝ hoim iterrogatio eſt.Multa eni ingenitū ſignificare iueniť
Nā igenitū eſt:qđ nōdū factū eſt / & tn̄ fieri poteſt,ſicut a ligno ſcapha:& ab ere
ſtatua . Ingenitū rurſū diciť:qđ nūq̄ factū eſt neq; fieri pōt.ut uerbi grā:triāgu
laris figura nec fuit nec erit unq̄ q̄drilatera.Nā ſi q̄drilatera fiet:ſtatim aliud erit
q̄ triāgularis.Ad hec igenitū diciť quod q̄uis ſit & ſubſiſtat:nūq̄ tamē ex aliquo
fuit.Cū ergo multis modis ingenitū capiať : dicāt qd uelint in deo igenitū ſigni=
ficare.Reſpondebūt forſan:qđ nūq̄ genitū ſit.Primū igiť:indocte interrogaſſe
illi fateāť,dein nos dicemꝰ.unū eſſe igenitū.Qꝫ ſi ex hoc iferāt neceſſe oino eē /
ut genitū & factū filiū cōfiteamur:qm̄ unus ſolūmodo igenitꝰ / iſq; pater ſit: hec
audiāt.Si ſapiētia & uirtus & uerbū patris filiꝰ eſt / eratq; ſemp in patre uerbū.&
ſapiētia & uirtꝰ:nō eſt factꝰ poſtea filiꝰ / q ſic appellať & ſic eſt.Sed quēadmodū
ex deo deꝰ / & de lumie lumē effulſit:ſic ex ingenito igenitus / hoc eſt ex nō facto
nō factꝰ. Tale nāq; oportet eſſe uerbū:q̄lis etiā eſt q ipſum genuit.ſic ei paterne
ſubſtātie ꝓpriū:uere inerit in filio eiꝰ.Nihil ergo ꝓhibet cū unus pater ſit nō fa=
ctus:uerbū quoq; qđ ex ipſo eſt / nō eē factū.In p̄re eni ſemp eſſe:& unū cū ipſo
Ioan,10. ꝓpter nature icōmutabilitatē / eſſe itelligiť . Quod ipſe quoq; de ſeipſo ait . Ego
& pater unū ſumus,Nā qa unū dixit:idētitate ſubſtātie ſignificauit.qa uero ſu
mus:i duo ſcidit qđ itelligiť / qđq; in una deitate cōprehendiť . ¶ Preterea ſi p̄ris 2
Ioan. 14. icōmutabilis imago filiꝰ eſt:ut p̄r in ipſo uideať.ſicut ſcriptū eſt . Qui uidet me:
uidet & patrē meū.neceſſe eſt nō eſſe factū cōfiteri:qđ ex p̄re nō facto emanat.
Quō eni in eo qđ factū eſt:pſpici unq̄ / non factū poteriť Nā ſi primitiuū in ima
gine ſua uideť:ita certe hoc erit quēadmodū illud.Quare ſi filius factꝰ eſt:& p̄r /
ex quo imago formata eſt.Quod ſi abſurdū eſt:erit oino imago non facti / ſ mi=
liter nō facta. ¶ Preterea.beatꝰ ille Moſes creationē hois narrās / deū iducit dicē 3
Gene,1. tem.Faciamus hoiem ſcđm imaginē & ſilitudinē nr̄am.Cū igiť nr̄am dicat:duo
ſignat / una ſcilicet ſpū quoq; ſctō itellecto. Si ergo in hoie uno eadē p̄ris & filii ui
deť imago:i nullo certe iter ſe diſſimiles erūt,Factū uero & nō factū: diſſilia ſūt
Nō eſt ergo factꝰ filiꝰ:ne diſſimilis p̄ri eē iueniať , ¶ Accedit.q a ſacra ſcriptura 4
oipotēs atq; dn̄s / p̄r dicit ,nec tn̄ filiꝰ qm̄ oia pōt p̄r & oibꝰ dn̄atur: q̄ſi unū qd de
ſubiectis potētie ac dn̄atiōi p̄ris intelligiť , ſed ipſe quoq;: omp̄s & dn̄s appellať ,
Sicut igiť in iſtis nō eſt filiꝰ de nūero oim:ſed ad creaturarū naturā / iſtoꝝ termi
noꝝ poteſtas tēdit.Sic & in ingēito id eſt nō facto:nō ad filiū ſed ad creaturas cō
paratio ferť ,diciť aūt unū eſſe ſolūmō nō factū:qm̄ p̄ter unū deū oia facta ſūt.

¶ Qꝫ melius atq; dignius eſt deum / patrem uocari:q̄ ingenitum, Cap.II,

NOmen patris:filii nomen neceſſario intellectū in ſeipſo inducit,Noia eni
huiuſmodi:alteꝝ per alteꝝ itelligūtur. Nomē uero igeniti:q. deꝰ ſcilicet
genitꝰ nō ſit:genitoꝝ atq; factoꝝ mēoriā opponit,Si ergo neceſſaria eſt
fidelibꝰ ſancte trinitatis cognitio : & q patrē dicit / filiū intelligit ꝑ quē pater eſt,
qui uero ingenitum appellat:genita & facta ex oppoſito uidet / a quibus neceſſa=
rio qui factus non eſt diſtinguitur , certe multo melius eſt inde appellare deum /

unde filii quoq; cognitio ſequitur:q̄ inde/unde creaturaꝝ memoria ſubdiť/q̄ nihil ad cognitionē ſancte trinitatis conducit, Et qui patrē noiauit:deũ ab ipſo ſignificauit quod eſt, qui uero ingenitũ dixit:ab eo quod non eſt, Pater enim: filii eſt/genitꝰ uero non eſt. Qꝫ aũt ab eo quod eſt/q̄ ab eo qđ non eſt/cõmodius deũ nominamꝰ:inde pſpicuũ erit. Nã ſi quis ineffabilē incõprehenſibilēq; illã naturã/deũ appellabit:recte ab eo nominauit quod eſt. Nã cũ deũ dixit illã naturã ſignificauit, Si quis aũt ab eo quod nõ eſt ipſam ſignificet/innocentē uel indepravatã appellãs naturã:uere quidē dicit/ſed nõ oino deũ ſignificauit Nã hoies quoq; indepravati & innocētes dicuntur:angelos etiã ſanctos/ tales eſſe credimus. Ab eo igitur quod eſt/uerꝰ & cõuenietius deꝰ ſignificabitur:q̄ ab eo qđ nõ eſt, ¶ Preterea. q̄ genitũ creaturã aliquãdo ſignificat:filius quoq; hac ſignificatione ingenitus eſt/quia creatura nõ eſt. Pſalmiſta enim canēs ait ad filiũ. Propterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis: pre participibus pſ. 44. tuis. Si ergo aliud eſt quod participať aliud quo pticipať (aliud eni in alio intelligēdũ eſt, participãt eni filio genita: hoc eſt creature) aliud erit profecto filius q̄ genitũ/hoc eſt creatura que ipſo participat, nõ eſt ergo genitꝰ:id eſt creatꝰ. Qꝫ ſi nõ eſt aliud a re genita & creatura filiꝰ/nec ſcđm naturã ab ea diſtinctꝰ: quid eſt opꝰ participatione? uel quõ participare quiſpiã poterit eo: qđ ipſe eſt?

¶ Qꝫ ingenitũ ſubſtãtia nõ eſt:ſed modi ſubſtantie ſignificatiuum. Cap. III.

INgenitũ quaſi principiũ & cauſa:& eſt & intelligitur. Nullũ aũt principiũ inq̄tũ principiũ eſt:ſimile aliquid ſibi aut diſſimile habet. At manifeſtũ eſt genitũ diſſimile prorſus igenito eſſe, oppoſita eni ſunt. Nõ eſt igitur ingenitũ ſubſtãtia:ſed ſubſtãtiam de qua dicitur/non eſſe tali modo ſignificat. ¶ Sed dicet forſan aliquis/ſubſtãtiã quidē ingeniti nomie non ſignificari:ſed differentiã, Id abſurde dicetur, Nã ſi ois differētia in ſubſtãtiis inſpicitur: neceſſe nobis erit ſubſtantiã querere cuius hec differētia ſit. Sicut uerbi gr̄a animal diffiniremꝰ eſſeq; aſſereremꝰ ſubſtãtiam animatã ſenſitiuã:in hac ſubſtãtia differētie ĩhſpiciũť. Aliud eni animal rõnale eſt: ut homo/aliud irrationale:ut equus. Quare ſubſtãtia preſuppoſita:differētie poſtea intelligunť. Si ergo ingenitũ differētia eſt:queratur ſubſtãtia cuius differentia eſt, Nõ eni põt differētia:ipſius ſubſtãtie rõnē poſſidere. ¶ Preterea ſi ingenitũ ſubſtãtia eſt/nec ſignificatiuũ q. id de quo diciť genitũ nõ ſit:quomõ filiꝰ diſſimilis erit patri ex quo genitꝰ eſt? Nã ſi hec noia nõ repugnãt inter ſe/per ſignificatiões expoſitas:nihil ꝓhibet/ſimilē ſcđm ſubſtãtiã pr̄i filiũ eſſe, ut eni ingenitũ pro ſubſtãtia capiť:ſic & genitũ capereť. Subſtãtia uero ſubſtãtie cãtraria nõ eſt: inq̄tũ utraq; ſubſtãtia ē. ¶ Ad hec ſi omne ingenitũ cuilibet genito diſſimile: uere qſpiã dicet/oē quoq; genitũ cuilibet genito ſile, Sed filius q̄uis genitꝰ ſit/ nullã tñ habet ſimilitudine ad ea q̄ genita id eſt creata ſunt/ eſt eni ſup omnē creaturã, Nõ ergo qa ingenitꝰ pater eſt diſſilis erit filius ipſi ſcđm naturã/qa ex eo genitꝰ eſt, Nã ſicut q̄uis genitꝰ eſt:omnes tamen creaturas excedit/nec ullam ad ipſas habet ſimilitudinem: ſic non priuabitur ſimilitudine ingeniti q̄uis ipſe genitus ſit. ¶ Sed ingenitũ (aiunt) in deo ſubſtantiã ſignificare aſſeri

mus/& nomē id diffinitiuū eſſe nō dubitam⁹: ueluti ſiquis hoiem diffiniat ani
mal rationale mortale/mentis & diſcipline capax, ¶ Nō ſatis docte id oppoſi= 1
tū eſt, nā ſi nomē ingeniti diffinitionē eſſe uultis: ex genere atq; differētia uel
differētiis erit, Nō eni unq̄ ſine iſtis cōſtare diffinitio/eſſeq; poterit. ¶ Ad hec 2
a philoſophis genera: nō una ſolūmō dictiōe ſed plurib⁹ diffiniri uidem⁹, ſicut
ſubſtantia animata ſenſitiua/uel animal rationale & mortale, ¶ Poſtremo, ſi 3
uni⁹ rei negatio nō ſufficit ad ſignificādā ſubſtātiā: non erit certe ingeniti no=
men diffinitio. ¶ Preterea diffinitio nō quid nō eſt/ſed quid eſt quod ꝓponi= 4
tur: querit, Ingeniti autē uox: nō quid eſt deus/ſed quid non eſt ſignificat. nā
quia genitus nō eſt: ideo ingenitus eſt. Nō eſt ergo nomen ingeniti: diffinitio.
¶ Accedit, q. ſubſtātiarū aut etiā accidētiū diffinitiones non ab oppoſitis/ſed 5
ex quibus ſunt: fieri docent diffiniēdi doctrine profeſſores. Nō eni diffinit: qui
albū eſſe dicit quod nigrū nō eſt. id eni nō quid eſt: ſed quid nō eſt qđ diffinit̃
ſignificat. Ingeniti uero uox: nō eſſe genitū ſignificat/qđ oppoſitū genito eſt.
Per oppoſita uero nunq̄ recte diffinies, non eſt ergo nomē ingeniti: diffinitio,
¶ Adde, q. ingeniti uox multa ſignificat: & inter equiuoca iure numeratur. 6
diffinitiōes aūt ſubſtātiaꝝ nō conſtāt ab equiuocis/neq; a multa ſignificātib⁹
terminis, Nō eni patebit qđ diffinit̃: ſi per huiuſmodi uocabula diffinit̃, Qua
re ingenit⁹ nō poteſt eſſe diffinitio, ¶ Poſtremo, ſi uox ingeniti diffinitio eſt: 7
cōuertet̃ cū diffinito. ſicut ſi qs hoiem diffiniēs: aial dicat eſſe rōnale mortale/
mētis & diſcipline capax: poterit cōuertēdo dicere/ſi qd eſt aial ratiōale mor=
tale mētis & diſciplie capax/hominē eſſe. Quare ſi igenitū ſubſtātia eſt: & ſub
ſtātia ingenitū erit. ſed nō cōuertit̃. Non eni oīs ſubſtātia: ingenita quoq; eſt/
ſed ſoli deo id precipue ineſt. Solus eni: ingenit⁹ eſt, nō eſt ergo nomen ingeni=
ti: diffinitio/ſed ſolum non eſſe genitum ſignificat.

¶ Qꝫ ingenitum ſubſtantia non eſt: ſed ſolummodo deum non eſſe genitū
ſignificat. Cap. IIII.

SI ingenitū ſubſtantia eſt/& ſubſtantie nihil eſt cōtrariū: nihil erit inge= 1
nito contrariū. at ingenito cōtrariū eſt genitū: ergo ſubſtātia non eſt,
¶ Preterea, ſi igenitū ſubſtātia eſt: genitū quoq; neceſſario ſubſtātia 2
erit. nō erūt igit̃ oppoſita. Hāc eni oppoſitionē ſubſtātie non ſuſcipiūt, ¶ Ad 3
hec. ſi ingenitū ſubſtātiā dei ſignificat/nec nō eſſe genitā ſubſtātiā notat: geni
tū quoq; ſimiliter ſubſtātiā ſignificabit/nec genitā eē notabit, Cū autē utrūq;
ſubſtātiā ſignificet. unde cognoſcem⁹ alterū nō eſſe genitū alterū genitū eſſe
cū noīa nihil aliud q̄ ſubſtantiā ſignificēt̃ Aliis ergo noībus erit opus: q̄ poſſint
oſtēdere deū ingenitū a nulla eſſe origine. cū ipſum igenitū nihil aliud q̄ ſub=
ſtantiam dei ſignificet, ¶ Ad hec, ſubſtantia dei unum quid eſt: ſed non mul= 4
ta numero, Ingenitum uero & immortale ceteraq; huiuſmodi: non unum ſed
multa numero ſunt. Non erit ergo idem/ipſa ſubſtātia cū ingenito & immor=
tali: ſicut nec unum cum multis, ¶ Preterea ſi genitū atq; ingenitum ceteraq; 5
huiuſmodi nomina ſubſtantiam dei ſignificent/neceſſe eſſet cum he uoces
diuerſa penitus ſignificent/ſic a diuerſis ſubſtantiam illam compoſitam eſſe:

ut cōmode noia hec poſſint dici de ipſa, uel ſi ipſa cōpoſita non eſt: non ſignifi
6 cabunt hec nomina ipſa ſubſtantias/ſed modū ſubſtantie quendā, ❡ Ad hęc
ſubſtātia dei non dicitur aliqua de cauſa: nihil eni eſt / propter quod deus eſt,
ingenitus uero dicitur: quia bonitate cūcta excedit. Quod autē nulla de cau=
7 ſa eſt: non eſt idē ei quod aliqua de cauſa dicitur. ❡ Accedit q, dei ſubſtātie ni
hil opponitur. ingenitū autē genito oppoñ, Quomodo ergo idē erit ſubſtā
ſtātia & ingenitū? Qꝛ ſi ipſum ingenitū ſubſtātie idē eſt: erit ois ſubſtātia in=
8 genita. quod impiū inuenitur. ❡ Preterea, ſubſtantie propriū eſt ut cōtraria
poſſit ſuſcipere, Quare ſi ingenitū ſubſtātia eſt: cōtrarioꝝ erit ſuſceptiuū. qđ
falſum penitus reperitur, Nā creare quidē & nō creare: ſubſtantie non ingeni
to attribuuntur, quas ob cauſas ingenitū nō eſt ſubſtantia, Nā cū ſubſtantiā
dei dicūt: quaſi exteriores ſecuti philoſophos dicunt. Quare propriū erit ſub=
ſtātie dei. ut cōtrariorū ſit ſuſceptiua. Nos eni eſſentiā dei & eſſe ipſius ſignifi
care uolētes: ſubſtātiā dei nō ꝓprie dicimus, & nomine ingeniti / nō ſubſtantiā
ſed modū quo deus eſt: ſignificare credimꝰ. Subſtantia eni proprie eſt / q̄ cū ſit
ſub genere: atqꝫ cū ipſis accidētibꝰ ſubſiſtit. Tale qđ aūt deꝰ nō eſt. quare nec
ꝓprie ſubſtātia dr̄, igenitꝰ aūt ꝓprie dicit. Nō eſt ergo idē: igenitū & ſubſtātia
Nā ſi ſubſtantia dicitur qa oībus ſubſiſtit accidētibꝰ / deꝰ uero nulli accidentiū
ſubſiſtit: nō erit deꝰ ſubſtātia proprie / ſed ſup ſubſtātiam. Ingenitꝰ uero deus
proprie eſt. factus eni nō eſt, Quomodo ergo idem: ingenitū & ſubſtantia?

❡ Aduerſus eos qui dicunt: q, erat duratio quando non erat filius / & teſtimo=
nia ſcripture: unde colligitur uerbum dei eternum eſſe. Cap. V,

INdocte nimiū dicitur ab hereticis: q, erat duratio quādo nō erat filiꝰ,
Nā ſi uerbo dei (aiūt) attribuit erat: nō erit abſurdū / ſi etiā dicet q, nō
erat. Nā ſi quis tp̄e ipſum erat accipiet: ut aperte dicat fuiſſe tēpus qn̄
nō erat filiꝰ: quō nō erit indoctꝰ / q tēpus prefuiſſe filio audet dicere: per quem Hebre, 1.
ſecula facta eſſe Paulus aſſerit? Et euangeliū. In pricipio erat uerbū: & uerbū: Ioon. 1.
erat apud deū / & deꝰ erat uerbū, Et in Apocalipſi idē Ioānes. qui eſt / qui erat / Apoca. 4
& qui uēturꝰ eſt. Vēturꝰ eni / de uerbo dicitur / de quo etiā dicit / qui eſt & qui
erat. Ecce nāqꝫ ait / ego uenio: & habitabo in medio tui / dicit dn̄s. Et aperte Ioā Exodi. 25
nes / ipſum erat uerbo attribūit. Erat enim (ait) uerbū apud deū. Is aūt de quo
dicitur / qui eſt / qui erat / & qui uēturꝰ eſt. eternꝰ eſſe certe ſignificat. Innume
ra huiuſmodi ſcripture ſunt teſtimonia. Paulꝰ de Iudeis, Quorū patres / & ex Roma. 9.
quibus Chriſtus ſcđm carnē: qui eſt ſup oia deꝰ benedictꝰ in ſecula. Idē de uer=
bo. Inuiſibilia eni eius a creatione mūdi creaturis intellecta cōſpiciunt: & eter= Roma. 1,
na uirtꝰ eius & deitas. Id ſi de patre alıqs dici cōtēdet: in filiū rurſus cōuoluet.
Virtus eni dei q̄nā ſit: ipſe Paulus clamat. Chriſtus dei uirtꝰ & dei ſapientia. Et 1, corin. 1.
pſalmiſta ſimiliter, Māda deus uirtuti tuę: cōfirma hoc deus qđ operatus es in pſ. 67.
nobis, Quis aūt dei uirtus recte dicitur: niſi qui a corruptione nos redemit dei
filius: & in icorruptionē reduxit? Qꝛ autē locꝰ ille ſcripture / q, inuiſibilia eius
a creatiōe mūdi creaturis intellecta cōſpiciunt: & eterna eiꝰ uirtꝰ & deitas / fi=
liū ſignificat: ſic cōprobari pōt. Scriptū eſt eni q, nemo cognoſcit patrē niſi filiꝰ Math, 11.

& cui filius reuelauerit, Si ergo ſoli filio pater cognoſcitur / & per eum ſolūmō
ceteris reuelatur: nō per creaturā certe intellectus pater cōſpicieť. Sed creatu=
ra quidē creatorē ſuū / uerbū dei eſſe conclamat. Verbū autē: in ſeipſo patrem
Ioan, 14. oſtēdit. Vnde Philippo dicēti / oſtēde nobis patrē: nō a creaturarū multitudine
inſpiciēdū eſſe patrē ait / ſed ſeipſū oſtēdit dicēs. Qui uidet me: uidet & patrē
ps.71. meū, Preterea pſalmiſta de ipſo canit. Qui erat ante ſecula, Et Eſaias: deꝰ eter
Eſaie. 48 nus / deus qui fundaſti extremitates terre, Si ergo uerbum eſt a quo extrema
terre cōſtructa ſunt: & de ipſo dicitur / quia deus eternus eſt: erat certe ſemp /
Hebre: 1. & factꝰ nō eſt, ¶ Ad hec de uerbo ſcribit Paulꝰ, q cū ſit ſplēdor glorie / & cha
ps.89. racter ſubſtātie eius. Dauid quoqȝ ait. Et ſit ſplendor dñi dei noſtri ſuper nos.
ps, 35. In lumine tuo uidebimus lumē. Qñ ergo pater erat abſqȝ ſplendore ſuo? aut
quādo in deo nō erat ſplendor eius? Nā ſi lumē de lumie patris / filius eſt: quā=
do nō erat in patre lumē eius? Sicut eni lucendi poteſtas ab igne ſeparari non
poteſt: ſic a patre lumen / quod ex eo naſciť / inſeparabile eſt. Sed regnū quoqȝ
tuū / Dauid canit: regnū oīm ſeculorū eſt, Quare ſi nullū eſt tempus quod in
ps.144 omnibus ſeculis nō cōtineať / & uerbū in oībꝰ ſeculis regnet: nō erat certe tem
pus quādo filius nō erat. ¶ Addeqȝ diuine ſcripture: erat & qui eſt / & ſum &
erā / ceteraſqȝ huiuſmodi uoces: de uerbo ſolūmodo dicūt. de creaturis autem
nō illas ponūt: ſed potius olim & pridem & antea / & fuit & factū eſt: ceteraſqȝ
Ioan, 14, huiuſmodi, Saluator eni cū ꝓpriū ſubſtātie ſue ſignificare uelit: ego ſū (inqt)
Ioan.8. ueritas. Ego ſum lux. Ego ſum paſtor bonus. Et ad diſcipulos. Vos inquit do=
Ioan.10. minū / & magiſtrū uocatis me / & bene facitis. ſum eteni, & ego ſum uia. & ego
Ioan.13, ſum ianua, Et pater de ipſo uerbo. Tu es filius meus dilectꝰ, Et pſalmiſta. An=
Math.3. teq̄ mōtes fieret & formaretur terra / & orbis: a ſeculo / & uſqȝ in ſeculum tu es
ps, 89 deus. Et dñs dixit ad me: filius meꝰ es tu. de creaturis uero, ſpiritus (inquit) di=
ps.2, uinus fecit me. Et Moſes, anteq̄ omne uiride agri fieret in terra: & anteq̄ fenū
Iob.33, agri oriretur. & quando excelſus diuidebat gentes, Et ſapiētia de ſeipſa apud
Deute.32 Salomonē. anteq̄ terrā feciſſet / anteq̄ abyſſos feciſſet: anteq̄ fōtes aquaꝝ pro=
puer.8. rupiſſent / anteq̄ mōtes formati eſſent: ante oēs colles genuit me, Et ſaluator,
Ioan.8. Amen dico uobis / anteq̄ Abrahā fieret: ego ſum. Et deus ad Hieremiā. Anteq̄
Hiere.1. in uentre creaſſem: te cognoſco. & anteq̄ prodires ex utero: ſanctificaui te. Et
Danie, 13 Suſanna apud Danielem. Deus magnus & eternus qui nouit occulta: qui no=
uit omnia ante generationē ipſoꝝ, ¶ Sed ſi non erat tempus (heretici aiunt) in
quo non erat / ſed eternus filius & ſemper eſſe cum patre a uobis creditur: non
filiū ſed fratrē ipſū appellare debetis. ¶ Nos uero & coeternū patri & filiū cre 1
dimus. Si eni ſolūmodo coeternꝰ eſſet & nō filiꝰ: locū haberet hec ratio hereti=
corū, Verū qm̄ & eternū & filiū ſimul predicamꝰ: quō frater erit genitoris ſui?
¶ Deinde ſi fides nr̄a in patrē & filiū eſt / ſicut etiā baptiſati ſumꝰ: q fraternitas 2
hinc apparet? aut quō uerbū p fraternitatē illi cōiūgeť: cuiꝰ eſt uerbū? ¶ Pre= 3
ſertim cū non a priore aliquo principio pater & filiꝰ oriantur ut poſſint fratres
putari, ſed pater filii principiū eſt / & generat filiū & ꝑmanet pater: nec frater
alicuius ſcd̄m naturā eſt. Quis ergo locꝰ fraternitatis erit in iſtis? ¶ Preterea, 4

eternus filius eſt/quia cum pater perfectus ſit:& qui ex eo eſt/perfectus eſt.eter
nus autem pater eſt.eternus ergo etiã filius eſt.& ſic eternitas nõ accidit ſubſtã=
tie genitoris:quia ſemper eternus eſt.ſic & filius quia ſimiliter perfectus eſt:ſimi
5 liter etiam eternus eſt. ❡Ad hec ſi fili⁹ dei uerbum dei non eſt/ſed a nihilo ſicut
creatura productus:hoc prius oſtẽdant,Deinde quaſi de creatura dicant:fuiſſe
tempus quando non erat, Sin uero filium diuine ſcripture appellant ipſum/&
ipſe pater filiũ nominat:id profecto nomẽ/genitũ ex patre ipſum ſignificat.nõ
eſt ergo creatura.qm̃ nõ eſt idem creari & generari. Nõ habebit ergo locũ in fi=
lio/nec dici de ipſo poterit: q, non erat/ſed de creaturis proprie predicabitur,
6 ❡Accedit q, filius cum a patre generetur: uerbũ & ſapientia & ſplendor patris
eſt,Quare qui aſſerunt aliquãdo ipſum nõ fuiſſe:inſipientem & ſine uerbo atq;
ſplendore ſuo patrẽ fuiſſe aſſerũt,quod impium omnino eſt. Nõ dicetur ergo
de filio q, non erat:ſed erat coeternus. ❡Sed nullã (aiunt) diuiſionẽ aut inciſio=
nem natura diuina ſuſcipere poteſt,nullius enim paſſionis ſuſceptiua eſt.Diui= Solutio.
di autem & abſcindi illis tãtummodo cõuenit: que paſſioni naturaliter ſubiacẽt, cauilli.
quare non eſt dicendus filius ex ſubſtantia patris eſſe:ne paſſio & diuiſio aliqua
in ſimplici natura inueniatur,Nam ſi quicquid ex alio prodiit:diuerſum nume=
ro eſt ab illo/partitio quedã & inciſio in diuina erit natura:ſi non de foris ſed ex
ipſa prodiiſſe filium concedamus. de foris ergo eſt: & patri coeternus non eſt.
❡Peruerſe atq; indocte:propria corporum ſubſtantie incorporee accommoda
tis.In corporibus enim:paſſio/inciſio/& diuiſio fieri dicitur Deus uero cum in
corporeus ſit:nec inciſus nec diuiſus generat. Nonne uides q, etiam ex igni pari
tur lumen:nec diuiſionem aliquam patitur? licet mente ſeparetur ab eo:qm̃ ex
eo prodit,Quare ſi quis legibus corporis incorpoream ſubiicit naturã: mẽtis ſue
imbecillitatẽ accuſet/que nõ poteſt incorporee nature cõuenietia intelligere.Nã
ſi quia ipſi eternam filii ab eterno patre generationem intelligere nequeunt/id=
circo corporalibus incorporeã naturam legibus ſubiiciunt: cur ipſum quoq; pa=
trem non negant? qm̃ quid/qualiſq; natura ſit:non poteſt quis dicere. Quare ſi
fide/que ſuper nos ſunt accipiuntur/eſt autem etiam ſup nos filii generatio (nul
lus enim ipſam enarrabit; ut propheta quidã ait) fide quoq; ipſa ſuſcipiatur,ita Eſaie. 53,
ut nullo modo de ipſo cogitetur: q, non erat. Id enim: imbecillitas humanarum
1 cogitationũ excogitauit, Q? aute ex ſubſtantia patris filius eſt/nec de foris fa=
ctus/& ideo patri coeternus: hinc etiã uidere poteritis. Nã ſi ex nihilo product⁹
eſt/ut uos dicitis/nec erat anteq̃ natus eſſet:neceſſe eſt ipſum (ſicut & alias ratio
nales creaturas (participatione dei:deum & filium & ſapientiam appellari. Id eni
rationalibus creaturis cõuenit: de quibus dei pulchritudo uere dici non poteſt.
Quippe quam gratia donantis affert:ut ſcribitur. Ego dixi dii eſtis:& filii excelſi pſ.81,
omnes,Habitudine enim quadã:adoptati ab ipſo/dii efficimur. Si ergo pticipa=
tione dei per gratiam filii uocamur:cuius participatione dicemus uerbum/filiũ
dei aut deum appellari? Non enim ſpiritus ſancti:ſicut & nos.ipſe enim/de ſpi=
ritu dicit,qm̃ de meo accipiet,Relinquitur ergo ut patre participet. Quis igitur Ioan,16,
participatiõis mod⁹ eſt aut qd a pr̃e in filiũ deuenit:ut pticipari a filio dicatur?

Vt uerbi gratia. ſicut ex igni calor in corpore / uel ab aliquo flore odor / uel poti⁹
Ioan.15, ſicut ad nos ſpiritus: de quo ſcribitur. qui ex patre procedit, quid igitur cũ a pa=
tre exeat: ad uerbum peruenit? & utrum id ex ſubſtantia patris: an de foris ſum
ptum? Nam ſi de foris ſumptum eſt: non patre ſed aliquo alio participãs fili⁹ ſan
ctificatur, quod uel ſolum cogitare / impium eſt, Sin autem ex ſubſtantia patris
exire conceditis illud quo filius participat: aut diuiſionem / inciſionem / paſſio=
nemq́; nature dei accedere fatebimini, Aut ſi abſq; paſſiõe aut diuiſione in deo
hec ſunt: fruſtra conamini generationem filii euertere / diuiſionem & paſſionẽ
in ipſam inducentes. Nihil enim prohibet cum abſq; paſſione atq; diuiſione fili⁹
ex patre generatur: uiuum patris ipſum eſſe uerbum. & ita eternus erit: quia ab
eterno prodiit patre. Sic enim & paternam nobilitatem in ſeipſo ſeruabit: & ue=
Ioan.14. re dicet. qui uidet me: uidet et patrem meum, Non enim uideri poteſt pater eter
Math.16. nus in creatura poſitus, ℭ Ad hec, ſiquid filio participat: diuina natura partici= 2
Ioan.1. pat ut Petro uidetur. Et ſi etiam templa dei ſunt omnes in quibus uerbũ habitat:
neceſſe eſt ex ſubſtantia dei filiũ confiteri. Et ſi nihil deo de foris accedit (perfe=
ctus enim eſt: nulliuſq; indigus) nõ acceſſit filius de foris: ſed erat & eſt patri coe
ternus. Patrẽ enim: deum appellamus. uerbum autem: & filiũ & deũ. Nõ ut aliũ
prefuiſſe / aliũ uero poſtea genitum: more hominũ itelligam⁹, ſed ut alium gene
rare / quod patris notio eſt / alium ſicut ex ſubſtantia patris ineffabiliter genitũ:
adoremus. Pater igitur eſt quia generat: filius quia generatur. Et id ſolũ nomi=
num uſus iſtorum: ex ſimilitudine nobis ſignificat, Si ergo in deo patris nomen /
generare ſolum ſignificat: nulla ratio coget deum / qui ſine tempore generat /
ante proprium filium fuiſſe, Q; ſi nulla duratio inter genitorem & genitum in
telligi poteſt: coeternus profecto patri filius eſt. ℭ Preterea, ſi deus creator ſecũ 3
dum naturam eſt: neq; aduenit ei q, poſſit ex nihilo ea que ſunt producere / cum
omnia per filium creet: quomodo non erit impium credere / q, fuerit tẽpus aut
duratio quando filius non erat? non eſt enim aliud hoc: q̃ ipſum deum dicere ali
quando non fuiſſe creatorem ſed poſtea quãdo creatur filius. Nã ſine ipſo nihil
Ioan.1. factum eſſe: Ioannes clamat, Sin uero ſemper & ſecũdum naturam / deus pater
creator eſt: erat certe cum ipſo uerbum / id eſt filius: per quẽ creator eſt. Nã ſicut
etiam ab homine omne quod natura ineſt / inſeparabile eſt: ſic & a deo / quod in
ipſo ex ipſo eſt, Eſt aũt uerbũ in patre: & ex patre, Inſeparabile igitur atq; coe=
ternum. ℭ Ad hec. ſi patri filius coeternus nõ eſt neceſſe erit cõcedere imperfe= 4
ctam aliquando fuiſſe ſanctã trinitatẽ / fuiſſeq; unitatẽ anteq̃ filius eſſet: factam
uero poſtea trinitatem fuiſſe: quãdo acceſſit quod deerat. Et qm̃ quidquid acceſ=
ſit / id etiam auferri poteſt: cauendũ ne qua ratio nos cogat cõfiteri rurſus poſſe
trinitatẽ ad unitatẽ redire. Quod ſiquis credit: impietate ipſa magis impius eſt.
Erat ergo ſemper cum patre: trinitatis plenitudo. ℭ Adde q, ſi filius proprium 5
ſubſtantie patris genimen non eſt / ſed ex nihilo factus: diſſimilis ſibi ipſi ſancta
trinitas erit / & creatura creatori cõnumerabit᷑ / & una cum ipſo cõglorificabit᷑:
quod impium eſt. Vna ergo deitas trinitatis eſt: una glorificatio / eadẽ domina=
tio. quare in diuerſas ſubſtãtias nõ ſcinditur trinitas, Quõ autem impiũ nõ erit:

cum pater ſit eternus/regnantem cum ipſo filium aliquando non fuiſſe:ſed po=
ſtea factum/recentem nobis deum acceſſiſſe? ¶ Preterea ſapientie uiteq; fons
6 deus & eſt/et apud Hieremiam ſcribitur. reliquerũt me (inquit) aque uiue fon- Hie.2.
tem.et rurſus. Erubeſcant omnes qui reliquerũt te: quia fontem uite dominum Hie.17.
reliquerũt Et Baruch. Fontem ſapientie inquit reliquerunt, Cum itaq; ſic appel- Baruch,3
letur deus:conſequens eſt ut cum fonte ſapientie ſimul ſint / que ex ipſo proflu=
unt. Non erit enim fons:niſi aquas emittat. Qui ergo dicit fuiſſe tempus uel du Ioan.14.
rationem:quando non erat filius/qui ait ego ſum uita / & ego ſapiẽtia habito in Pro. 8,
cõſiliis:iis aperte ꝓdicat infecũdũ et ſiccũ aliquãdo fuiſſe fontẽ,quod impiũ eſt.
ſecũda ergo ſemp diuina natura eſt:et uerbũ patris propriũ / coeternũ ipſi eſt:a
ſubſtãtia patris quaſi a fonte proflues, ¶ Ad hec.deus credẽtes in eũ quaſi fon=
7 tem quẽ aqua nũq̃ reliquit:factur⁹ eſt:ut per Eſaiã ꝓmittit. Et ipleberis inquit ſi Eſa.58.
cut anima tua deſiderat / & pingueſcent oſſa tua:& eris quaſi hortus irrigu⁹/ et
quaſi fons quẽ aqua nõ reliquit. Si hec ergo in hominib⁹ ſe facturũ ꝓmittit: quõ
non errant impii/qui diuinum immortalemq; illum fontem: ſiccum aliquãdo fu
iſſe opinãtur? Quod quoniam credibile nõ eſt: erat certe in fonte ſemper aqua
uite & ſapientia que inde profluit / hoc eſt filius dei. ¶ Accedit quod ſcriptum
8 legim⁹. unus deus pater ex quo omnia & nos in ipſo. & un⁹ domin⁹ Iheſus Chri= 1. Cori.8.
ſtus per quem omnia: & nos per ipſum, Sed ſi quis illum per quem omuia facta
ſunt/unum ex omnibus eſſe dicit: quid prohiberet illum ex quo omnia ſunt/
eadem ratiõe cum ceteris omnib⁹ cõnumerare? Quod ſi hoc impiũ uidetur/ſi=
cuti eſt:& illud ſimiliter impium erit, Eternus ergo & non factus: neq; unus ex
omnibus filius eſt, Cum igitur creatura non ſit/nec omnibus cõnumeratus: ſup
9 omnia & in omnibus uerus deus eſſe intelligetur, ¶ Preter hec, ſi deus pater lu=
men eſt:erat ſemp in ipſo ſplendor ſuus. ſi filius character eſt ſubſtãtie patris/ Hebre,1.
ut Paulus clamat:dicant uobis quãdo ſubſtãtia patris ſine charactere ſuo erat,
ſimul enim ſubſtantia & character eius inducitur. Si ueritas & ſapientia filius
eſt: & quomodo non ſemper in deo patre eſt? Nam ſi pater in filio uidetur / et
filius incommutabilis ſubſtãtie genitoris imago eſt:ſicut ab ipſo dicit. qui uidet Ioan.14.
me:uidet & patrẽ meũ. neceſſe eſt ut ei eternaliter inſint omnia: que patri etiã
inſunt. ſic enim character erit non diminutus, Sed pater:immortalis eſt/ & rex
et creator/ & omnipotens / & deus uerus, filius ergo etiam hec eſt. Quomodo
enim in re facta aut in eo qui aliquãdo non fuit: eternitas inerit/ aut in creatura
creator? Imagines enim:exemplariũ ſimilitudinem ſemper tenent, ¶ Sed quaſi Remotio
mulierculas nos indoctas interrogant. Habebas autem filium anteq̃ genueris? cauilli,
certe non, ſic ergo inquiunt & deus non habebat filiũ anteq̃ genuerat. Nõ erat
ergo ſemper filius, Sed ſi hominum ꝓpria diuine nature accommodantes / non
erubeſcunt:fabros etiam aliquos interrogent/ſi poſſent abſq; materia opus ſu=
um efficere.et ſi non poſſe reſpondebunt: inferant ex hoc / deo etiam materia
opus eſſe ad productionem uniuerſi, et ita non erit creator, ſi non ex nihilo ſed
ex preſubiecto principio atq; materia feciſſe inueniatur, conſtructorq; magis
erit q̃ creator, Q; ſi hoc ſicut impium fugiunt:rut cauſam afferant / quamob=

rem in generando nihil pluſq̃ homini deo atribuunt, in creando uero non ita: ſed ſuper hominem deum eſſe non negant, Aut ita deus: pater erit ſuper ho= minem ſicut & creator.

Captiões arrhianorum.

¶ Sed abſurdius adhuc Arrhiani interrogant: utrum cum eſſet fili⁹ an cũ nõ eſſet / pater eũ genuerit. Quos ſimiliter nos quoq; inter rogare poterimus: utrũ deus cum eſſet, fact⁹ ſit: an anteq̃ eſſet fuerit. Et utrum cum eſſet / ſeipſum fecerit: an ex nihilo repente ipſe proruperit. In his enim om= nibus: non aliter q̃ interrogatio / reſpõſio quoq; ipſa impia erit, Nos uero pie di= cimus: eternum patrem eſſe / & filium ſimiliter eternum. Sicut enim nunq̃ erit lumen abſq; ſplẽdore ſuo: ſic non erit pater abſq; filio / propter quem pater eſt, Erat autem ſemper deus pater, erat igitur ſemper ille quoq; cuius eſt pater, Ar= rhiani uero ſicut inſtrumentum audent dicere a patre filium fuiſſe productum: quo ſibi uidelicet opus eſſe ad creationem omnium rerum uidebat. Sed ſi qui eſt et erat / filio qui non erat egebat: quis erit maior / utrum qui egebat: an qui ege= ſtatem ſupplere potuerit, Non eſt ambiguum: defectum hoc modo in utriſq; fuiſſe / et utrumq; per ſe imperfectum inueniri, Nam ſi etern⁹ pater filio indige bat / qui poſtea ſibi ſecundum eos natus eſt: eternitatis paterne genita filii na= tura plenitudo facta eſt / & ita inuiſibilia mixta ſunt. Hec quia impia ſunt: non eſt ut inſtrumẽtum productus a patre filius. nec poſtea ſibi natus, ſed coetern⁹ eſt / ſicut uirtus & ſapientia eius. Illi uero qui quaſi mulieres interrogant: utrum habueris filium anteq̃ genueris / cur etiam non interrogant: utrum ſi filius tibi natus eſt / ſimilis tibi ſecundum naturam: aut eiuſdem ſubſtantie ſit / an aliene, Cumq; audierint eiuſdem ſubſtãtie eſſe patrem & filium: idipſum de alio quoq; dicant / neq; ad impietatem ſuam tempora uel durationes conſiderent: ſed na= ture identitatem in genitore & genito conſpiciant, Cumq; nobis hac ratione dederint ex ſubſtantia patris generari filium: tunc de tempore ſolum & dura= tione contendant. Nobiſq; reſpondeant / quid prohibet ne deus pater ſit ſem= per: cum neceſſitati nature noſtre deum ſubiicere impium ſit, nimirum enim longe diſtant a diuinis humana, Solem ergo reſpiciant ſi uolũt: ſi lux que eſt ex eo / ſemper cum eo ſit, & ab igne diſcant: an ſemper ei calor inerat. Et ſi cũ iſtis ſemper inuenerint fuiſſe / que ex ipſis: quanto magis cum eterno deo filius ſem= per erit, Nam ſi ſecundum naturam ex patre eſt / nec ulla ratio cogit ut in tem= pore uel duratione aliqua deus generet: erat certe coeternus patri filius / qui ex ipſo eſt / per quem a nichilo uniuerſa facta ſunt, Scire igitur oportet eos qui uo= lunt diſcere: non diuiſibiliter aut corruptibiliter generare deum / ut aliqua poſ= ſit paſſio in generatiõe ipſius intelligi. diuidi eni et fluere: corporee nature pro= pria ſunt, Incorporee uero & diuine: nec / paſſio / nec diuiſio / nec aliquid huiuſ= modi accidit. Non eſt igitur filius quaſi pars aliqua patris: ſed ex ipſo & in ipſo, Nam quia ex ipſo eſt: filius uocatur. quia uero in ipſo: ſapientia & uerbum, Co= eternus igitur genitori eſt, nunq̃ enim intellectus compos: ſine ſapientia & uer= bo fuiſſe patrem / dicere audebit, Nam ſi humanus intellectus uerbum ex ſe= ipſo generat: nec paſſio ulla propter hoc ſibi accidit, & uerbum quidem in men= te: mens uero in uerbo / & omnino alterũ in altero uidetur, nec ſine uerbo: mens

et intellectus unq̄ fuit.non erit enim mens:ſi uerbo caret;. uerbum autem dici=
mus non ſolū quod lingua proferť: uerū etiā id quod intellectualiter ex men=
te prodit.Nemo certe dicet non eſſe in deo proprium uerbum eius: quod per=
fectam imaginem patris ex perfecto patre gerit / & in patre propter ſubſtãtie
incōmutabilitatē uidetur.Quare ſi recte credere uolumus:neceſſe erit fateri/
non acceſſiſſe poſtea deo ut pater ſit,ſed ſemp ipſū patrē eſſe. Mutabilis pro=
fecto pater eſſet:ſi nō ſemper eſſet pater / ut hereticorū furor cōfirmat,Nam
ſi bonū eſt ipſum eſſe patrē/nec fuerit ſemper pater:nō fuiſſe deus aliquando
bonus/quod impium eſt.erat ergo ſemper pater coeternus filio. ¶ Sed oppo= Solutio
nunt rationem ſimilem.qnoniam dicentes bonum eſt creare:erāt ſemper cre= cauilli.
ature . Nam ſi aliquando non fuerint uidebitur deus non ſemper eſſe bonus.
ſed ſemper inquiunt bonus eſt: q̄uis aliquādo creature nō fuerint. Quare etiā
ſi non ſemp pater fuerit:bonus tamē fuit, ¶ Nos uero ad hec dicimus: magnā
eſſe differentiam inter filium & creaturas,Filius enim ex ſubſtātia patris pro=
dit:& eum ſtatim ex quo prodit patrem eſſe oſtēdit , Creatura uero eſt extra
ſubſtantiam,& tunc ſolum actu creatorem oſtendit: quādo creator creare uo
luit, Quaſi enim ars faciendi erat in ipſo:etiam anteq̄ creaturas produxiſſet,
Cum igitur tanta differētia ſit: ut patre nominato filius ſtatim intelligatur (ſi
mul enim pater & filius ſunt:nec alterum ſine altero intelligitur) nec uolūtatis
id ſit opus:ſed nature proprietas. creatore uero nominato: non ſtatim ſed po
ſtea etiam poſſit creatura produci,idq; quoniā non eſt ex natura eius:ſed uo=
lūtate quaſi per artem facta, quomodo nōnulli quaſi idem ſint creatura & fili
us:patrem ipſum poſſe appellari:etiam ſi aliquando filius non fuerit / ſimiliter
contendunt:ſicut & creator ante creaturas poterat appellariť Artem enim ha
bentem fabrilem: fabrum appellamus/etiam ſi nihil fabricetur,idq; ideo:quo
niam poteſt fabricare ſi uoluerit, Patrem autem non dicimus: niſi filius natus
fuerit/propter quem pater dicitur, Itaq; opera etiam ſi facta non fuerint:non
interimunt tamē operatorē / ut ita dicam.nec faciunt:nec poſſit aliquis opifex
nominari.filius uero nōdum natus:facit ne quis pater nominetur, Non eſt er
go idem:creatura & filius.quoniam deus natura creator eſt: etiam ante crea=
turas,pater autem non eſt:anteq̄ filium generet,

¶ Q; non fuit pater ante filium:quamuis ingenitus ſit, ſed coetern⁹ ſibi ſem=
per fuit genitus filius. Cap,VI,

SI abſq; principio(Euncmi⁹ait)& ſemp ingenit⁹ pater eſt:ſicut & uos Eunomi⁹
concediits/ fili⁹ uero genitus eſſe creditur:quomodo nō erit neceſſe/
ut genitus principio circūſcribaturť hec ille , Nos autem dicim⁹ nullā
rationē cogere:pricipio circūſcribi genitū / cum ſit genitor ingenit⁹,
Nō enim de rebus corporeis ſermo eſt:ut quod genitū eſt tempori ſubiciatur
et quaſi a non eſſe ad eſſe ꝓgrediens: principio circūſcribať . ſed de diuina et
ineffabili natura : in qua omnia ineffabiliter & ut deo couenit / ſunt , Diuine
generatiōis ergo modus intellectum humanum excedit:nec legibus hominum
ſubiacet,ſed tantum humiles nature leges ſuperat: quantum natura humana

a diuina ſuperatur. Nolint ergo principio circūſcribere illum: qui ſuper omnia
Exodi, 3. principia durationis eſt / qui ad Moſem dicebat; Ego ſum qui ſum, Ei uero qui
ſemper eſt (hoc enim ſignificat: ego ſum qui ſum) quod durationis principiū
quiſpiam attribuet? Eunomius autem quia ingenitus pater eſt & filius genit⁹:
idcirco putat quia pater principium non habet / filium habere principium. Sed
quāuis ingenitum & genitum oppoſita ſint / & patris ac filii notiones ſint: non
tamen omnia oppoſita eis attribuūtur, pater enim deus eſt: neq; idcirco filius
deus non eſt, & cum pater rex ſit: & filius ſimiliter rex eſt. eadem ratio erit in
ceteris, Eſt namq; uterq; immortalis / inuiſibilis & omnipotēs, Non ergo inſūt
filio cuncta: que opponunt iis que patri inſunt. Nam que naturalia ſūt: utriq;
ineſſe demōſtrātur. Eternus autem ſecundum naturam pater eſt. Eternus ergo
etiam filius ſimiliter eſt. Multa quoq; in corruptibilibus rebus uidemus oppoſitis
nominibus nominari: et tamen in multis naturalibus conuenire. Animali
enim / non animal oppoſitum: ut equus & planta. & tamē multa utriq; cōmunia
ſūt. Que igitur ratio coget ingenito patri & genito filio / qui oppoſitis
nominibus diſtinguūtur: nihil eſſe cōmune? Non enim interimitur nature proprietas:
quoniam alter ſubſiſtit altero modo generatio enim: quomodo eſt filius
/ ſignificat. id porro eternitatis rationi minime obeſt. ¶ Preterea ſi ex mortali
mortale naſcitur / & corruptibile ex corruptibili: contra quoq; neceſſe eſt /
ut quod ex eterno & immortali naſcitur, id eternum immortaleq; ſit, Quare
ita ſe natura habebit filius: ſicut & genitor eius, Non eſt ergo factus filius,
qui uero factus nō eſt: quomodo principio circūſcribetur? qui porro circūſcriptus
pricipio non eſt: is coeternus patri eſt. ¶ Ad hec, qui ab aliquo principio
generationem filii credunt incepiſſe: uehementer errant nihil filio dei pluſq; homini
attribuentes, homo enim quoniā ex non eſſe incepit: neceſſario etiā generatio
eius incepit. Et quod ex eo eſt: ſeparatum a ſeipſo habet filium ſuum, ſed
ſicut deus ipſe ſine principio & ingenitus eſt: ſic quia ex ſubſtantia eius prodit
filius: ſine principio & non factus eſt, ¶ Sed inſuper a nobis qui coeternum
q. diuina generatō finem nō habet. patri filiū credimus: Eunomi⁹ querit / an pater ceſſauit iam generare. Na ſi ceſſauit
(ut ipſe opinat) generādi ceſſatio inquit principiū eſſendi filii eſt. ¶ Sed
quoniā ſuper omne tempus / & omne pricipium / & omne ſpacium / ſubſtātia
dei eſt: generatio quoq; dei ſuper omnia illa eſt. Nec priuabitur natura diuina
poteſtate generādi qm̄ abſq; tempore generat, Alius enim diuine generationis
modus eſt: q̄ humane, ſimul enim eſſe deū & generare ipſum credim⁹:
q̄uis mēte generatio poſt intelligatur. Erat igitur in ipſo genitus filius. nec precedit
generatio eius: eſſe ipſius: ſed ſemper ſimul et eſt et generatur, Quare
qui auſus eſt dicere / ceſſaſſe patrem a generando: crimine impietatis non caret,
Tres enim mutationes in diuinam induxit naturam: quia tria ſpacia in huiuſmodo
generatione que ceſſauit neceſſario dantur, unum ante generationem
/ alterum in ipſa: tertium poſt ipſam, Si ergo ſic deus genuit ut & incepe-
rit & genuerit / & ceſſauerit: quomodo immutatus nō eſt / aut quomodo ipſe
Hebre. 1. ſeculorum erit creator? & quomodo Paulus uere de Chriſto dicet / per eum fa

cta eſſe omnia:ſi durationis aliquod ſpacium anteq̄ natus eſſet ſecūdum furo=
rem iſtorum precceſſerit? ¶ Ad hec quomodo in tēpore genuit deus aut in ſpa
cio et duratione : qui huiuſmodi naturam omnium ut cetera omnia excedit?
Nec tamen omne quod generat / hoc eſt producit ex ſe naturaliter:a non gene
rando ad generādū procedit, nec omne quod generat: generare quoq; neceſ=
ſario ceſſat , Ignis enim ex ſeipſo calorem qui naturaliter in ipſo eſt & lucet /
generat atq; producit:nec a non calido calidus factus eſt / nec ceſſabit unq̄ ge=
nerare & producere quod ſecundū naturā in eo ineſt.ſed ſimul atq; factus eſt
ignis & calor & lumen in ipſo ſunt. Si ergo etiam in creatis / huiuſmodi generā
di modus uidetur:quomodo nō erit impiū maiora ipſi non cōcedere / cuius ma
gnitudinem humana mens aſſequi nullo pacto poteſt? Preſertim cum genitū
ab ingenito:ſicut & factum a non facto plurimum diſtet , contraria enim eſſe
uidētur. Si ergo factum eſt omne / quod a facto natū eſt :ſimiliter quoq; quod
ex non facto naſcitur / factum non erit ,Sed filius ex patre non facto & eterno
naſcitur ,ergo & ipſe nec factus / & coeternus patri eſt:ſeruans in ſeipſo omnē
paterne nature dingnitatem. ¶ Sed nos inquiunt non negamus coeternū dici
patri filium:non tamē quia ſemper cum ipſo fuerit / ſed quia pater ſemper uo= Tergiuer
luntatem habēdi filium in ſe habuit. ¶ Temerarie id dicitur : & impie credit̄ , ſatio here
quis enim non uiderit : de producendis ſingulis etiam creaturis uoluntatē eſſe ticorum ,
in deo? nō enim inuitus:ſed uolēs ꝓpter bonitatē ſuā cūcta creauit , Que igit̄
erit differētia inter creaturam & filium:ſi utrorumq; uolūtatem dei fuiſſe cau
ſam cōcedemus? Aut quis mentis compos non clamabit aduerſus iſtos : qui fili
um & creaturam ratione nature in infinitū diſtātia / equali mēſura colunt? ni
hil plus attribuentes uerbo quod ex patris ſubſtantia prodit:q̄ creaturis , cum
in preſcientia dei & uolūtate.utrūq; fuiſſe contendāt. ¶ Preterea ſi filius non
erat ſemper cum patre ſicut coeternus / & ex ipſo ſecundum naturā prodiens
ſed poſtea accidit ei: patri quoq; neceſſario accidit ut pater ſit / & ita mutatus
eſt. Nam quod antea non erat : id poſtea ſecundū uos factus eſt. Sed ab omni
mutatiōe / longe abeſt dei natura. nō accidit ergo deo ut pater ſit:ſed eſt ei coe
ternus filius ,ut igni calor:genitꝰ ex eo / ſicut ex lumine ſplendor, ¶ Sed ſi per Solutio
fectus inquiūt pater in ſua magnitudine eſt / nec aliquid ad perfectionē ſue na cauilli.
ture deeſt: ſuperflue quaſi plenitudo deitatis ſue filius ſibi adiūgitur, ¶ Perfe
ctus certe pater in ſua magnitudine inuenitur:nec ſane mentis id quiſq̄ nega=
bit. Perfectus autem eſt:nō ſolum quia deus / ſed etiā quia pater. Quare qui
deū negat patrem eſſe:is fecunditatē aufert a diuina natura : ut iam perfecta
non ſit:cum generandi uirtute careat. Notio ergo perfectionis: fœcūditas eſt,
et ſigillū quod patris oſtendit perfectionem:filius eſt qui ex eo prodit. ¶ Pre
terea. ſi paterne ſubſtantie fœcunditas non ſecundum naturam inſit / perfe
ctuſq; ſit etiam ſine generandi poteſtate:ſuperflua & forinſecus accita eſt ge=
neratio, de foris autem accitur:quo quis indiget, quomodo ergo perfectus eſt
qui indiguit? aut quomodo inuectum extrinſecus aliquid deo eſt:quaſi non a
ſeipſo perfecto? Natura igitur ineſt patri fœcūditas: & ideo perfectus eſt quia

genuit, ¶ Ad hec, ſi perfectus in ſua magnitudine pater eſt etiam ſi nulla fe‑
cũditate polleat/ut uos opinamini:de foris(ſicut & creature)& nõ ex ſubſtan‑
tia ſua productus eſt filius, Eritq; ſuperflua / quãtum ad perfectionẽ dei perti
net:productio eius/ ſicut & creaturarum, Hoc enim erat deus anteq̃ nos creati
eſſemus:quod nunc etiã eſt. Nihil enim ei attulimus:a nihilo ad eſſe producti.
Et ſi ad nichilum redigemur:nichil ab ipſo detrahemus, Sicut ergo nos gratias
agimus deo/quia bonitate ſua nos creauit:filius quoq; agat ſimiliter / & creda
tur nobis ſimilis:quaſi ad extra creatus/ſicut & nos. Sed maxima in his uerbis
impietas eſt, fugienda ergo ſunt: & filius ex ſubſtantia genitoris eſſe credaẽ,
ſic enim & filius uere erit. ¶ Sed non eſt(inquiunt) deus:propter foecunditatẽ
perfectus, ſed quoniam deus:ideo perfectus/ & poſtea fact⁹ eſt pater, ¶ Dica
tis ergo nobis oro:qui nullam impietatis foueam formidatis/ ſi poſtea deus fa‑
ctus eſt pater:quid erat anteq̃ pater fieret? Nam quoniã erat deus & pater eti‑
am erat, aut ſi aliquando deus:pater non erat/ ſecundum uos:omnibus mani‑
feſte ſcripturis contradicitis. deum enim patrem:ſemper fuiſſe cognoſcunt,
Quod nomen ſi ſemper inerat deo:neceſſario coeternus ſibi filius erat. Non
erat enim pater abſq; filio, ¶ Sed magnum quid afferre deo heretici putant:
cum non ſemper patrem/ſed ſemper deum fuiſſe aſſerunt. nec uidetur ad cõ
tumeliam id potius pertinere, Nam ut deus ad ſeruientia/ & ad creatam natu
ram:habitudinem habet:ſic pater ad filium, Ita re maiore deum priuãtes: nũc
ſentiunt, Melius eſt enim filii patrem eſſe:q̃ creature dominũ. De nobis enim
Pſal.9 4. dicitur. q̃ populus paſcue ſue ſumus/ & pecudes man⁹ ſue. De filio autem qui
Philip, 2, cum eſſet in forma dei:non rapinam eſt arbitratus ſe eſſe equalẽ deo. Et rur‑
Pſal. 109. ſus ad ipſum, ſede a dextris meis, Per iſta igitur & ſimilia / quãtum a creatura
differat filius:intelligimus. ¶ Adde q̃, ſicut pater ad filium dicitur:ſic deus ad
creaturas/que non eiuſdem ſũt cum ipſo nature, Quare neceſſe eſt:ſimul pa
trem & filium intelligi. aut ſi poſtea genito filio factus eſt pater: poſtea quoq;
Ioan, 1, quãdo per uerbum omnia facta ſunt(per uerbum enim facta ſunt) antea pa‑
ter fuit q̃ deus. Creatura enim omnis/cuius eſt deus:poſt filiũ facta eſt. ¶ Ad‑
cedit q̃, equius eſt patrem appellare:q̃ ſolũmodo deum, Nam ſi patris nomen:
non eſſet dignius in deo / q̃ ipſum nomen de⁹: cur cum diſcipulos ſaluator ad
baptizãdũ mitteret / non iuſſit ut in nomine dei & filii & ſpirit⁹ ſancti baptiſa
Math. 28. retur? ſed quaſi maiorem diuine nature oſtendens dignitatem:in nomine pa‑
Ioan. 14, tris inquit & filii & ſpiritus ſancti, Philippus uero cum diuinam curioſe ſcruta
ri naturam uellet:oſtende nobis patrem dicebat/non oſtende nobis deum, Et
ipſe ſaluator, tanto tempore uobiſcum ſum/et non cognouiſtis me? Philippe,
qui uidet me:uidet & patrem meũ, Nõ dixit:& deum. Non enim minus:ſed
maius uoluit genitori ſuo attribuere, Pater enim a maiore atq; digniore: hoc
eſt ex filio/intelligitur, deus uero:a creaturis. que tantum diſtant a filio:quã‑
tum natura ſeruis a natura domino/& creator a creatura. ¶ Ad hec. quãuis
ſimul & deus & pater eſt:per pri⁹ tamẽ pater eſt/ q̃ deus, Quod ſaluator oſtẽ
Ioan. 20, dit:quando in celos uolebat aſcendere, Aſcendo inquit ad patrem meum et

patrem ueſtrum:& deum meum et deum ueſtrum, Vides hinc patrem ad filium dici:deum ad creaturas, Si ergo creature ſecundo loco ſunt poſt generationem filii:per prius pater eſt q̃ deus. Quod inde melius perſpicietur, Nam dignitatem quam ipſe filius habet natura:ut uidelicet deus pater ſuus naturaliter ſit/& nobis ex miſericordia largiens addidit:& patrem ueſtrum. Adoptatati enim ſumus per ipſum. ita pater eius ſecũdum naturam: pater noſter per gratiam eſt. Noſtra uero inſeipſum aſſumẽs & que ſeruorum ſunt (quia ſerui formam accepit) ſibi accõmodãs: addidit, & deum meum/& deum ueſtrũ, pater igitur ipſius ſecundum naturam eſt: noſter autem deus. Et quoniã per filium facti ſumus: per prius eſt pater q̃ deus/quãuis ſimul ſit & pater & deus. ❡ Sed coeternum (ait Eunomius) nos quoq; filium patri fatemur: eo q, poteſtatem generandi etiam anteq̃ generaret/pater in ſeipſo habebat. ❡ Nos uero ad hec dicim⁹. ſi quoniã poteſtatem generandi pater habebat: idcirco coeternum ſibi filium eſſe creditis/& non quia ſimul ſemper cum patre genitus filius erat: cur etiam creaturas (quoniam poſſe creare: ſemper erat in deo) coeternas patri non dicitis? Nam ſi ſolũmodo quoniam poterat eſſe: idcirco fuiſſe creditis, quid prohibet: coeternas etiam ipſas deo dicere? Sin autem abſurdũ eſt/quoniã creare poterat deus: fuiſſe creaturas contẽdere: nec ideo fili⁹ erat: quia pater poterat generare, ſed quia generatur ex ipſo ſecũdum naturam: ideo ſemper cum ipſo eſt/& coetern⁹ ipſi: ſicut calor igni/& flori odor. ❡ Preterea. quod generare poteſt: nondũ actu generat. poſſe igitur patrem generare: non eſt eſſe filii, ſed quia deus pater eſt: ideo ex ipſo fili⁹ eſſe intelligitur/per quem deus pater eſt. ſimul ergo pater & deus/& cum ipſo filius: ut ſeruet in deo q, pater ſit. ❡ Sed ſi coetern⁹ eſt filius patri/Eunomius inquit: nunq̃ pater generationẽ peregit/ſed generandi actu ſemper caruit. Quómodo ergo genitus filius eſt? ſi uero actu genuit: qui genit⁹ eſt/eſſe neceſſario cepit. ❡ Si de creaturis ſermo eſſet o homo: recte quaſi operantem deum induceres, Verum quoniã non opus filium credimus/nec ad extra productum fatemur/ſed genitum ex ſubſtantia eius predicamus: cur infeſti eſtis/operatorem in generando patrem fuiſſe impie cõtendẽtes? preſerrtim cum generatio etiam in nobis: hoc non patiatur. Operamur enim que extra ſunt: generam⁹ autem ex nobis. Quoniam igitur filius/opus non eſt/ſed eterni patris genimẽ: habebit omnino genitoris ſui nobilitatem/nec minus eternus erit q̃ pater. Verum ne contentioſi nimium uideamur: concedatur hereticis actiuam eſſe (ut dicũt) generationem patris, quamq̃ enim abſq; paſſione deus generat: dicendi tamẽ modus huiuſmodi eſt. Sed ſicut actiua eſt: ſic naturalis/& ſubſtãtialis/& inſeparabilis ab hypoſtaſi. Quare neceſſariò coeternus patri filius erit: cum generare/inſeparabile ſit ab hypoſtaſi patris, Cum igitur ſemper paterna hypoſtaſis ſit: erit ſemper etiam ex ipſa nature ſue fructus. Quomodo igitur non erit coeternus patri filius? maxime cum in creaturis uideamus/que generandi poteſtatẽ diuiſibilem habent (hec enim corporũ lex eſt) tunc ad generãdũ actu peruenire: quando ad certam etatis menſuram peruenerint/ſicut animalia et

Eunomii caullatio

plante ,Hec enim non generant:cum imperfecta fuerint per etatem , Quare cum pater perfectus ſemper ſit : quid prohibet eternaliter cum ex ſeipſo coeternum ſibi filium generare? Magis ergo mirari eos oporteret:ſi nõ eſſet deo coetern⁹/ qui ex ipſo eſt. perfectus enim pater ſemper:ſemper generat. Quare ſtultum eſt interrogare:quãdo genuit.Sed ſi perſeuerant interrogãtes:nos quoq; interrogabimus / quãdo incepit calefacere ignis ,ſed non inuenient huius principium, ſimul enim ignis eſt:& calefactiuus eſt , Si ergo creature ſimul ſunt et ſic ſunt:cum deus ſuper creaturas ſuas ſit/cur non ſimul & eſſe creditur:& filium ex ſeipſo genitum habere?

¶ Q; idiuiſibiliter & abſq; corruptiõe pater ex ſeipſo filiũ generat.Cap.VII

SEd quomodo (inquit Eunomius)non erit neceſſe fateri diminutam eſſe ſubſtantiam patris:ſi filius ex ipſa prodit/quaſi pars inde deciſa? Incõmutabilitas ergo patris ſeruabitur:ſi filius nõ erit / quaſi paterne ſubſtantie pars.nec ex ipſo patre:ſed extra productus/ & coeternus ei ſolũmodo ſecundum poteſtate:que in uoluntate patris ſemper erat , ¶ Paulo altius q̃ de corporibus deceat : de deo loquendum eſt , Eunomi etiam ſi quẽadmodũ homines / ſic deum de fluxibus in generãdo diminui putas:quaſi aliquid ex eo in uerbum ſuum defluat / atq; ſeparetur : quid prohibet ſimilẽ impietatẽ ad alia quoq; deducere? Nam ſi ut homo cum paſſione generat : cur etiam ut homo/ non creabit laborioſe? Q; ſi abſurdum eſt / laborioſe deum ueluti hominem quicq̃ facere:abſurdum etiam erit / ſicuti hominem per paſſionem generare. Q; ſi ueluti homo generat / & ueluti homo facit:quoniam nos in preſubiecta materia manus extendimus / ut aliquid inde faciamus:ita de deo tibi quoq; dicendum erit.Sed abſq; manibus & materia ex nihilo ad eſſe cuncta deus uerbo ſuo produxit: omnem naturam creaturarũ ſuperãs , Quare in generãdo quoq; ipſam ſuperabit. ¶ Q; ſi uoces non aliter q̃ ſi de corporib⁹ dicerentur / deo accõmodas:cum deus continere uniuerſa ſcribatur / cumq; continere dicãtur: que maiorem ambiunt corporum locum / magiſq; extẽdũtur : neceſſe tibi erit / ut incorporalem deũ:per uniuerſa loca exteſum intelligas. ſed hoc ſcio:ut impium euitabis . Sicut ergo non corporum lege cuncta deus continet : ſic nec corporum more generat. ¶ Preterea.quod in omnibus eſt / & uniuerſa penetrat:id omnibus cõnecti neceſſe eſt, Eſt autem deus in omnib⁹/ & penetrat omnia:nec tamen cõnecti corporibus ipſum credemus . Manet enim in ſua ſynceritate deus / nec aliis cõmiſcetur: quis ubiq; ſit / et omnia penetret ,Impiũ ergo eſt:ſicut corporibus / ita ipſi poteſtatẽ uerborũ accõmodare. Adde q, non compoſitus ſed ſimplex deus eſt.& tamen diuerſa uariaq; operatur : neq; hinc ſimplicitas ſua cum diuerſimode in ſingulis operetur : modo aliquo leditur . Sicut ergo in his ceteriſq; omnibus naturam corpoream excedit:ſic etiam in generãdo. ¶ Sed neceſſe eſt(Eunomius inquit) ſi ex patris ſubſtantia filius prodit: ut in ipſo prius potentia / inſitus fuerit.ſic enim ex eo prodire uidetur. Deinde ſi pater nullum poſt uerbum filium genuerit (unigenitus enim eſt)generandi poteſtate priuatum dicatis , ſed diminutum etiam ex parte inueniri ; negare non

Cauillus hereticorum.

poteſtis. cum filius ex ipſo ſemel prodierit: nec in ipſo ſicut prius inſitus ſit. ¶ Non erubeſcis o homo: proprietatē corporum deo attribuens. & ſicut corpus in corpore: ſic filium in patre prefuiſſe dictans. Non enim ſicut in hominibus / in genitorum lumbis filii antea continentur: ſic & in deo. Quid enim prohibebit / ſi ad miſeriam corporum diuinam eſſentiam quiſpiā deducit: exiſtimare nullo modo poſſe patrem generare / quoniam fœmineum ſexum nō habeat: ſed nec uirilem quidem. Hec enim in corporibus ſolum inueniuntur, ipſe autem ſimplex & incorporeus eſt: & intellectus ſynceriſſim⁹. Quare oportet ſiquis generationem illam inq̄tum homini licet / inueſtigare uelit: que ex mente ac intellectu prodeunt conſiderare / & ex huiuſmodi ſimilitudine: ad generationem uerbi / quantum in hac uita poſſumus intelligere / capiendam manuduci. Parit enim mens hominis cogitationes bonas: ut ſaluator dicit. a corde namq; boni hominis inquit: bona procedunt. Si ergo ſtultum eſt arbitrari nihil ab humano intellectu prodire: quia & dominus hoc aſſerit / & res ipſa clamat: quomodo non erit abſurdum / ſupremum intellectum qui deus eſt quiq; omnem intellectum excedit: infœcundum opinari? aut fœcunditatem ipſius: corporum legibus ſubiicere? preſertim cum ipſe noſter intellectus: non corporis more generet: quomodo ergo deus qui omnem intellectum excedit: ad corpora deducetur? Sine paſſione igitur ex patre filius effulſit: ſecundum ineffabilem & incomprehenſibilem diuine generationis modū. ¶ Adhec, quicquid ad ſimilitudinem alterius factum eſt: nequaq̄ poteſt ad exemplaris equalitatē accedere / ſed ab illius gloria ſecundo loco inuenitur. Sed creata natura uirtute diuina formata eſt: fœcunda per gratiam / ad diuine fœcunditatis ſimilitudinem: que uere ac proprie fœcunditas eſt. Deficiet ergo in generando. neq; ut deus: ad ſimilitudinē cuius fœcunda eſt / generabit. Quod ſi uerū eſt / ſicuti certe eſt: non ut creatura deus / ſed ſupra omnē creaturam fœcundus eſt. quare neq; ut creatura generabit. ¶ Sed perfectus pater ante generationem filii erat: Eunomius ait. Quomodo ergo ipſe perfectus etiam poſt generationem erit: ſi ab unitate in dualitatem proceſſit? Neceſſe enim eſt quicquid ab unitate in dualitatem uenit: minus ſeipſo uigere. niſi multiplicata ſubſtantia eius ſit: uel adaucta interea fuerit. quorum neutrum: eſſentie diuine accidere poteſt. Non genuit ergo ex ſeipſo pater filium: ne iſta ſequantur abſurda / ſed fecit eum ſimilem in omnibus ſibi. ¶ Nos uero adhec non uerebimur dicere. erratis: neq; ſcientes ſcripturas / neq; uirtutem dei. Quomodo enim quod a nihilo ad eſſe productum eſt: ſimile in omnibus increato & eterno deo patri erit? Nam ſi factum eſt: non erat aliquando. Quomodo autem non erubeſcunt diuiſiones & paſſiones in diuina generatione intelligentes / & creature legibus ineffabilem ſubiicientes eſſentiam? Non erit certe creaturis ſuis creator equalis: nec modo illarum generabit. Sed ſicut in ceteris omnibus creaturas excedit: ita etiam in generando / ineffabiliter & ut deum decet generabit. Diuiſiones enim & minutiones / crementum & multiplicationem & defluxus quidem atq; defectus: corpora in generando patiuntur que inſtrumentis

Math. 12.

Obiectio hereticorum.

Math. 22.

quoq; atq; membris egent dum pariunt. Nã & in ceteris quoq; operationibus ſuis: organo & membris eſt ſibi opus, aliter enim facere opus ſuum nequeunt. Deus autem uerbo ſuo perficit omnia: & nutui ſuo cuncta obtemperant. Si ergo in his nulla paſſio deo accidit: quomodo in re maiore hoc eſt in generando / corporum proprietas ſibi accidet? ſicut ergo nõ ut creatura facit: ita etiam nõ ut creatura generabit. ¶ Preterea, pater filium ex ſeipſo ut lucem uel ſplẽdorem indiuiſibiliter & abſq; ullo ſpacio emittit: ſicut ſol emittit ex ſeipſo lucem atq; ſplendorem, quamuis ſolis ſplendor non propriam habeat hypoſtaſim: nec perfecte ipſe in ſeipſo eſſentia ſit / ſed eſſe in ſole habeat. fili⁹ uero dei huic exemplo in hoc ſolũmodo ſimilis eſt: q, ex patre indiuiſibiliter & ſine ullo ſpacio emanat. Propriam uero ipſe habet hypoſtaſim: quamuis non ſeparatam a patre / ſed in patre & cum patre intellectã. Inciſiones autem & diminutiones / ac paſſiones & ſeparationes in diuina generatiõe intelligere: ſtultum omnino eſt. Nam cum de⁹ nec ſit nec poſſit eſſe in loco: quomodo ſeparationem ſuſcipiet? Quo enim ibit quod ſeparatur? aut unde ſeparabitur? Corporum enim hec propria ſunt: & ab incorporea natura penitus aliena. Non fingãt ergo impie ſimul ac ſtulte paſſionem aliquam in ea natura: que nihil paſſionis ſuſcipere poteſt, ſed credant q, ſicut mirabiliter omnia producit a nihilo: ſic ex ſeipſa mirabiliter generat. Quomodo autem indiuiſibiliter & abſq; paſſione filius ex patre prodit: ſimilitudinibus ſubintelligere poſſumus. Nam ſicut uerbum quo utimur: ex mente prodit, idem enim eſt cum eo uerbo: quod in corde uerſat̃, quamuis aliud eſſe uideatur: inq̃tum quaſi a profundo in lucem per os emittitur. Sicut inq̃ uerbum quo utimur / & quod in corde eſt: etiam ſi taceamus / in mente eſt / & ex mente prodit: Sic & filius dei indiuiſibiliter ex patre prodiens: character & ſimilitudo eius eſt. Verbũ enim eius eſt in propria hypoſtaſi: uerbum inq̃ uiuens ex uiuo patre. Vnde uerbi appellatio / propter hanc ſimilitudinem uerbi noſtri ad diuinum: ipſi filio dei in ſcriptura ſepius attribuitur. ut in pſalmo, eructauit cor meum uerbum bonum: & in euãgelio. In principio erat uerbum / & in aliis pleriſq; locis. ¶ Preterea. ſic ex ſeipſo abſq; paſſione filium genuit pater: ſicut ſi ſapiens ex ſapientia ſua quicq̃ excogitauerit atq; pepererit: ueluti Geometriam / Muſicam / aut aliquid huiuſmodi. Hec enim: ſecunde ſapientie fructus ſunt / & ſic ſe habent ſecundum naturam: ut excogitatũ artificium a ſapientia / non ſit ſeparatum ab ea. Nam cũ ſit ex ſeipſa: in ipſa etiã eſt / & imago eius eſt. Videtur tamen quamuis inſeparata ſit: res alia eſſe. Sic filius inſeparabiliter ex patre eſt / & in propria hypoſtaſi: quamuis huius aliarumq; ſimilitudinum uim excedat. Nam qui diuinorum dogmatum ueritatẽ querunt: non humana ſequuntur. Nec quoniam pater genuit filium: diminutum eſſe credunt. Nec quaſi multiplicatum in dualitatem: ſicut heretici contendunt. Nec defluxum aliquem in eſſentia diuina factum opinantur. Hec enim ſicut de nobis uere dici poſſunt: ſic de deo impie cogitantur. Fugienda igitur ſunt / intelligendumq; ſic ex patre natum filium: ut ſapientia ex mente. que (ſicut et alia) quodammodo eſſe a mente / per expreſſionẽ ipſius uidet̃, &

in ipſa uere eſt:non enim ſeparabiliter ex ea prodit, Nec defluxũ mens paſſa eſt aliquem: quia ſapiẽtiam genuit,ſed tota mens in ſua natura cõſeruata eſt: & tota in ſapiẽtia depingitur / & in ea uidetur. ¶ Ad hec.ſicut creatiua dei uirtus quamuis multa diuerſaq; creando producat:nõ diuiditur tamen in ſingula illorum eſſentia diuina / ſed una ineffabiliq; uirtute omnia creat,ſic & generatiua uirtute indiuiſibiliter generat, Et queadmodũ ſpiritus ſanctus nullã diuiſionem in eſſentia patitur:quãuis diuerſas emittat gratias / quas ſingulis ad menſuram eorum contribuit.ſed eſt unus & idem ſpiritus:uarie & abſq; paſſione in cunctis operans.ſic & generatiua eſſentia dei nullam diuiſionem / nullum defluxum / nullam paſſionem patitur:cum unicus eius filius ex ipſa effulſerit. ¶ Sed ſi alius eſt q̃ pater / natus filius(Eunomiani aiunt)& eſt in propria hypoſtaſi: diuiſa eſſe neceſſario concedetis omnia que patris ſunt,nõ enim in ipſo ſolũ permãſerũt:ſed in filium quoq; tranſierũt, Quare uel pater pfectam nõ retinuit gloriã:ſi patrẽ ei⁹ filio dedit.uel ſi pfectã retinuit: filiũ rurſus priuauit.& deitas que in unitate pri⁹ perfectam habebat gloriã: in dualitatẽ poſtea progreſſa,/ perfectam non habet, Aut modo in patre / modo in filio perfecta erit:&quaſi mutuo ad altero ab alterũ pertranſibit. ¶ Hec cũ dicant / non erubeſcunt:uariis falſiſq; rationibus diuiſiones / ſeparationes / paſſioneſq; diuine accommodantes eſſentie. Nec intelligunt in patrẽ ſe quoq; plurimũ blaſphemare:mutabilem credentes / & a perfectione ad imperfectionẽ delapſum eſſe predicantes, Ignorant certe qui hec dicunt:in quantã impietatem & ſe & alios his uerbis impellant / filium a patre ſeparantes ; & diuiſam eſſe gloriã eſſentie diuine inter patrem & filium / cogitantes, In unitate inquiũt prius erat pater, Num igitur quoniam filium genuit / & creandi uirtutem ipſi dedit / per quem omnia creat:extra eſſentiam ſuam creandi uirtutem emiſit / ita ut ipſe priuatus ea ſit? Sed hec uel cogitare:impiũ eſt, Pater enĩ uſq; nunc operatur / & ego operor:ueritas ait, Sicut igitur uirtus creatiua non eſt ſeparata a patre / ſed eſt in eo perfecte / & ſimiliter in filio:ſic &gloria perfecta eſt in utroq;.ſimilis enim in omnibus genitori ſuo eſt / perfectamq; ideo habet gloriam: quoniam ex habente perfectam natus eſt. — *cauillatio hereticorum.* — *Ioan.5.*

¶ Ad eos qui dicunt:utrum uolens an nolens pater genuit filiũ, Cap.VIII.

VTrum inquiunt abſq; cõſideratione pater filium genuit : an cõſiderãs atq; uolens? Nam ſi neq; cõſiderans neq; uolens: aliquid paſſus eſt qđ nolebat. Sin autem:quoniã neceſſe eſt conſideratione &uolũtatẽ ante rem eſſe que ſcđm uolũtatem conſideratur / patrẽ quoq; filio prefuiſſe neceſſe eſt. Voluntas enĩ & conſideratio:neceſſario generatione preceſſit. ¶ Vnde ad hoc deducti eſtis o uos:ut uoluntate aut nõ uolũtate patris / pductũ filiũ putetis? Ex qua id accepiſtis ſcriptura? quis unq̃ ſanctorum alterum iſtorum docuit? uel apud quem inueniuntur huiuſmodi? Fuiſſe enim immo eſſe uerbum dei:a ſcriptura didicimus, Volente autem patre aut inuito productum : a uobis ſolis audiuimus. Reuelauit quippe filium pater : ex celo dicens. Hic eſt filius me⁹ dilectus:in quo mihi cõplacui, & per pſalmiſtam, Eructauit cor meũ uerbum — *cauillatio hereticorum,* — *Math.3.* — *pſ.44.*

Ioan,1. bonū,Ioannes etiā tonat.In pricipio erat uerbū:& uerbum erat apud deum/
pſ.35. & de⁹ erat uerbū.Et pſalmiſta rurſus ad patrē ait. Quoniā apud te eſt fons
Hebre.1. uite:& in lumine tuo uidebimus lumen. Paulus uero ſplēdorem/& formam/
Coloſ.1. & imaginē inuiſibilis dei:filiū appellat.Nec ullus inuenitur dicere: uolente aut
nolente patre naſci filiū,ſed oēs:erat uerbū/dicūt/& eſt.Nec ullū tēporis aut
durationis pricipiū:creatori ſeculoꝝ dederūt.Patet igitur a corde ueſtro hec
uos parere:a ſcripturaqȝ oia hec eſſe aliena,Nā ſi uolūtas pr̄is generationē filii
preceſſiſſet:cur non ita de filio loquit̃ ſcriptura/ſicut de creaturis? Creaturas
Gene.1, eni p̄ceſſit uolūtas dei:ut eſt apd̄ Moſem. faciam⁹ hoiem.& apd̄ pſalmiſtā,oia
pſ,134. que uoluit dn̄s fecit.De generatione autē filii:nullibi tale quid legitur.ſed erat
& eſt in patre/& apud patrē:ſolūmodo audim⁹.Quare ſi uolūtas dei(ut ſcri=
ptura dicit)creaturas preceſſit/de filio autē tale quid nuſq̄ legit̃:nō eſt creatu
ra profecto fili⁹:neqȝ per uolūtatē factus eſt/ut creature. ſed ex patre naſcit̃:
& genitoris hypoſtaſi eſt coetern⁹.Paulus etiā de ſaluatore dicit,quia dei uir=
1,Cori.1. tus & dei ſapietia eſt.Ipſe igit̃ dei fili⁹ eſt:in quo uult/& per quē oia facit,Quō
igit̃ per uolūtatē patris factus eſt:ſi in eo patris uolūtas eſt? Nam aut alteram
ſapientiā fingere neceſſe eſt:in qua deliberauit & fecit filiū / ut uos dicitis,aut
ſi altera nō eſt/ſed ſol⁹ filius ſapientia patris eſt:ipſe quoqȝ uolūtas eius eſt.in
ſapientia eni dei:uelle ipſius eſt.¶ Preterea,nō eſt uolūtas dei in creaturis cō=
creta:ſed alia eſt preter illa que per ipſam fiūt. Volūtate nāqȝ dei facti ſūt celi:
ſed nō ſunt ipſi uolūtas dei,Quare ſi de⁹ in ſapiētia ſua deliberat/idqȝ quādo
filiū etiā gignere uoluit:ut uos dicitis. cū ſapientia patris filius ſit:alterā ineſſe
patri ſapientiā oportet/in qua cū deliberaſſet genuit filiū,Id q̄m uel dictu im=
piū eſt(unus eni eſt filius dei:& nō duo)cū ipſe ſit ſapientia pr̄is:ipſe quoqȝ uo
lūtas eius eſt/per quē oia fiūt,Nā ſi ipſe quoqȝ per uolūtatē natus eſt:preceſſit
certe uolūtas generationē ipſius.q̄re aliquādo nō fuit:& mentiet̃ Ioānes dicēs.
Ioan,1: In pricipio erat uerbū, Nos autē nō illū:ſed uos mētiri credim⁹,Erat igitur ut
ille dicit/filius.& qui aliquando ipſum non fuiſſe aiūt:a ſeipſis falſa cōfingunt.
Obiectio ¶ Sed ſi filius dei nō eſt natus/quia pater ita uoluit:neceſſario pater inuit⁹ ge=
heretico= nuit/inquiūt,Que uero preter uolūtatem fiūt:a coactis fiūt. Quare neceſſe
rum, erit maiorē patre cōfingere neceſſitatē: que ipſum ad generādū compulit.qđ
abſurdiſſimū eſt.Relinquitur ergo:ut uolens filiū genuerit,¶ Ad hec aūt qđ
prohibet nos quoqȝ ipſos interrogare,utrū bonus/miſericors ſanctus: uolens
pater ſit/an preter uoluntatē,Nā ſi uolēs:huiuſmodi deus eſt/ uolūtas autem
precedit ſemper ad oia que uolūtate eliguntur:erat quoqȝ tempus uel aliquod
ſpaciū & duratio/quādo hec deus non erat:ſed de iſtis deliberbat, Qꝫ ſi pre=
ter uolūtatē bonus/ceteraqȝ huiuſmodi eſt:quis eum ad hec coegit? Ita inter=
rogatio ueſtra:leuitatis referta eſſe iuenitur.In naturalibus eni:nulla precedit
uoluntas.que locum in illis ſolūmodo habet:que ſunt extra deliberātis ſubſtā=
tiam.arbores quiſpiā plantat/aut naues fabricatur: cum antea uolūtatem ad
hec deliberādo induxerit,que uero natura fiunt:ad ea/ nulla precedit delibe=
ratio/nulla electio,quare nec uolūtas ulla. Nam etiā in hoibus multi generare

uolūt:& nō poſſunt. nihil ergo uolūtas ad naturalia confert. Sed interrogandi quoq; heretici ſunt, utrū ipſe pater / uolēs ſit deus: an preter uolūtatē, Nam ſi uolens eſt: precedit uolūtas eſſentiā eius. quod nec fingere quidē poſſum⁹. Sin uero preter eius uoluntatē eſt: quis eū coegit ut ſit? Qꝫ ſi eſt nec ex uoluntate nec preter uolūtatē: eadē ratione filiū quoq; genuit, Nō ignoro hec nō inueſtigari abſq; periclo: ſed coacti hoc facim⁹. Tenere eni ſemp oportet: deū eſſe qui eſt, q nullū eſſendi habuit initiū: cū ipſe ceteris oibus pricipiū ſit, ¶ Preterea, dictū eſt iā uolūtatē ad creaturas precedere. Faciam⁹ (inquit) hoiem, & fiat firmamētū. & fiat hoc / & illud. Qui ſermo cū quaſi cōſilii ſignificatiu⁹ ſit: uoluntatē dei in faciūdis ſingulis oſtēdit. Si ergo uolūtas creaturas precedit / quāuis opus ſtatim ad uoluntatē dei ſequatur: nō eſt filius creatura / per quē oia facta ſunt. Quare nec uolūtas generationi ei⁹ preītelligit: ſicut in creatione creaturarū, Ipſe eni eſt uiuēs patris cōſiliū: per quod uniuerſa fecit, In cōſilio eni tuo (pſalmiſta canit) deduxiſti me, Quare ſi cōſilium patris eſt: quō generationē ſuā uolūtas precedet? Videbit eni ipſe: ſeipſum feciſſe. Et qui nōdū fact⁹ erat: ſcđm hereticos / de ipſo deliberaſſe uidebitur. qđ abſurdiſſimū eſt, Non ergo uolūtate (ut creature) factus eſt: ſed erat & eſt cōſilium patris / in patre: ut proprīū paterne eſſentie germen, ¶ Ad hec. ego (inquit ſaluator) in patre / & pater in me eſt. ſolū enim patrē: & ſolū ſeipſum ſignificauit, Si ergo aliud aliquid preter filiū / uolūtas in patre eſt: nō uere iſta dicūtur. Sed uera hec ſunt, ubi ergo uolūtas erit: ſi nullū mediū inter patrē & filiū intelligit? Nō ergo uolūtate nat⁹ eſt: ſed ipē uolūtas patris eſt. Nā ſi uolūtas patris generatione filii ſicut & creaturas preceſſit: quāobrē que idem principiū ꝓductionis ſue habēt / & per eandē uolūtatē facta ſunt a deo: ſcđm naturā diſtāt? ut alter dñs deus ſit: altere ſeruiētes creature? Manifeſtū igit eſt q, filius / ideo dñs & dicitur & eſt: quia patri in deitatis eſſentia cōiūgit. Creatura uero quelibet ideo ſerua: qa extra ſubſtantiā creatoris eſt. Neceſſe eni eſt / ut que tantā inter ſe differētiā habēt: nō idē / habeāt principiū. Ita creature quidē: ex uoluntate dei ſunt. filius aūt ut uolūtas patris: eternaliter erat in patre. Cur autē cū interrogāt / utrū uolēs pater filiū genuerit: ſic quoq; nō iterrogāt / utrū eū in prudētia genuerit? Idē eni uidetur cōſiliū & prudētia, recte namq; uult que uult: qui prudēs eſt, quare qſi equipollētia in ſaluatore cōiūgūtur. Meū (inquit) cōſiliū & tutela: mea eſt prudentia & potentia. Nā ſicut tutela & potentia ad idē reducūtur: ſic cōſilium & prudentia. Quare igit nō interrogāt: ſi pater in ipſa prudētia / hoc eſt prudenter genuit filiū? Quod ſi horrent ſolūmodo audietes: quō nō impii ſunt interrogantes utrū uolens genuerit / cū hoc ad illud reducatur? ¶ Preterea. incommutabilem Paulus filii ad patrē oſtendēs ſimilitudinē: ſplendorē glorie ipſius & characterē ſubſtātie appellat, Si ergo precedēte ſcđm uos nat⁹ uolūtate eſt: quoniam eſt neceſſe non diſſimilē ſcđm eſſentiam eſſe patrē imagini & ſplendori ſuo / erit etiam ipſe pater precedente uoluntate. quod omnino abſurdiſſimum eſt, non enim ex precedente uoluntate: patris hypoſtaſis eſſe ullo modo poteſt, quare nec filii ſimiliter. ¶ Sed quomō inquiunt nō erit impiū: ab inuito

Gene.1.
Ioan.1.
pſ.72.
Ioan.14.
Prouer.8.
Hebre.1.

Ioan.3. patre fateri natũ eſſe filiũ? Vereãtur oro ipſum ſaluatorẽ dicẽtẽ:qa pater dili= git filiũ, Nã ſicut bonus & oĩpotẽs eſt / que quãuis nõ habeat precedente uolũ= tate ac electione conſilii: nõ tamen inuitus hec habet, uult enim id eſſe qđ eſt, ſic licet non ex uolũtate genuerit filiũ:nõ tamẽ inuitus habet eũ / ſed diligit:ut ſcriptum eſt. Et ſicut hypoſtaſis patris eſt / nõ quia ipſam eſſe uoluit: ſed quia eſt / nec ipſam eſſe nõ uult, ſic & filius ex patre nõ inuito naſcitur:nec tamẽ uo lũtas generationẽ eius precedit. ❡ Ad hec, ſi ſplendor & character filiꝰ:uolun tate ac conſilio factus eſt / ſcđm uos: erat certe aliquãdo pr̃ ſine ſplẽdore chara ctereq; ſuo, & ita ſequitur non fuiſſe patris hypoſtaſin ſemper generatiuam: ſed mutatã conſilio / ad id tandẽ perueniſſe. quod ſi uel cogitare impiũ eſt:cre dant ita patrẽ ſcđm naturã eſſe generatiuũ / ſicut naturaliter bonꝰ eſt, ❡ Pre= terea.ſi uoluntas nõ abſq; interiore uerbo eſt: uolũtas eni eſt uerbũ occultũ in corde inſitum / cũ filius patris uerbũ eius ſit:ipſe quoq; uoluntas eius erit. Quõ ergo uoluntas ex uoluntate gignitur? aut quomodo uerbũ ex uerbo oĩa enim hec / filius patri eſt:cõſiliũ / uoluntas / uerbũ / ſapientia, Quare nihil eſt in patre ante ipſum, ❡ Ad hec. ſcđm naturã inſitũ hominibus eſt:ut filios poſſint pro= creare, neq; ut ex uoluntate probi aut improbi ſunt:ſic & patres ſunt. ſed hoc natura:illud uolũtate habẽt, & alterius nos ſumus domini:alterius natura. Si= cut igitur nos non ex uolũtate habemus:ut filioꝝ noſtroꝝ patres ſimus / ſed a natura, ſic & deus pater non ex uolũtate pater eſt:ſed naturaliter, Et ſicut no ſtri filii ſimiles nobis ſcđm ſubſtãtiam ſunt: ſic & filius dei qm̃ nõ de foris patri acceſſit / ſed ex ipſiꝰ eſſentia prodiit:ſimilis in oĩbus genitori eſt, Et ſicut pater non eſt ex uoluntate pater:ſic & filius nõ eſt uolũtatis filius / ſed ex patre ſecũ= dum naturã, cũ ſit ſplẽdor & character genitoris ſui, ❡ Sed interrogãdi ſunt (inquit Eunomius) iſti qui recte credere opinãtur: utrũ pater uolens genuerit filiũ aut nolens. Nã ſi filius in patris ſubſtantia inerat / quãuis alius preter eum eſſet: non uolũtate natus eſt. neceſſe enim erat parere ac emittere ipſum:qui natura inſitus erat. Q; ſi non erat in patre / natus autẽ eſt patre uolẽte:neceſ= ſario patris uolũtas preerat. Nõ eſt ergo filiꝰ patri coeternꝰ, ❡ Nõ poſſum ſa tis mirari quomodo incaute in oẽm iſti blaſphemiã incurrũt: tanq̃ indocti, nõ enim erubeſcũt ipſum quoq; deũ neceſſitati ſubiicere / & ſicut in humanis cor poribus:contineri aliquid in eſſentia patris dicere, aut quaſi uaſculũ in uaſcu= lo:filiũ eſſe in patre. Nos uero qui recte credere ſtudemꝰ: eſſentiam dei ſupra omnem neceſſitatẽ eſſe fatemur, & filiũ in patre:nõ ut corpus in corpore / uel quaſi a corpore contentũ eſſe credimꝰ, ſed ut inſeparabilẽ a patre: & ex ipſo emanantem ſecundũ nature legem, Q; ſi putant acutum quiddã afferre: cũ dicunt uoluntate aut non uoluntate neceſſario ipſum natum eſſe / reſponde= ant nobis. Siquis fingeret uolũtatem eſſe in igne: utrũ uolũtate ipſius calor ex eo flueret:an contra? ſed nihil poterunt reſpondere. nam que natura ꝑdeũt: neutrũ iſtoꝝ ſuſcipiũt. Que uero extra ꝑducunt:utrũq; ĩ poteſtate nãq; nr̃a ſunt:ſi poſſumꝰ. Sicut ergo etiã nos operamur uolẽtes: parimus autẽ ex nobis ipſis. nec ullum habet in pariendo locum: uelle aut nolle, ſimiliter etiam deus:

Captioſa heretico= rũ inter= rogatio.

exteriora quidem producit quia uult. filiũ uero eternaliter ex ſeipſo generat:
nec ullũ habet in hac generatiõe locũ / uelle aut nolle. quãuis non eſt inuito pre
genit⁹ filius. Pater eni (ait ſaluator) diligit filiũ. ❡ Sed ſi pater inquit Eunomi⁹ Ioan. 3.
nõ uolũtate atq; iudicio genuit filiũ / ſed ex natura ipſũ habet: patet qa cogni=
tionẽ etiã qua filiũ cognouit / nõ habuit ipe cõſiderãdo ſed a natura. Didicit er
go quia ſibi filius erit: per quẽ oia creabit, & ſic cognitio patris de filio: patri ac=
ceſſit. a natura eni ſua id didicit, qđ abſurdũ eſt. Quare uolũtate ipſũ produ=
cit: preſciuitq; ipſum futurũ / & ſic uoluntas generationẽ antecedit, ❡ Quaſi
nos cõcederemus: p prius patrẽ doctũ fuiſſe / q. fili⁹ ſibi naſceret̃ / q̃ eum pepe=
rerit: ſic uerſutiſſimus homo argumẽtat̃. Ignorat eni nullũ eſſe ſpaciũ iter pa
trẽ & filiũ: atq; ideo nullũ precognitioni huiuſmodi eſſe locũ, Nã ſi p prius cõ=
ſilio uſus eſt / & per prius didicit filiũ ſibi futurũ: ſpacia certe aliqua filiũ prece=
dent. Sed ipſe & tẽporis & omnis ſpacii creator eſt. Cur ergo ſic in diuinã blaſ=
phemat naturã, diſcẽtem ipſam inducẽs a natura ſua (ut inquit) filiũ ſibi futu=
rum? nec plus q̃ homini: deo cõcedere patit̃? ❡ Preterea ſi pater ſcit ſemper ſe
patrẽ eſſe: ſemp in ſeipſo cognitionẽ de filio ſuo habet. Cognoſcẽdo enim qd
ipſe ſit: filiũ quoq; cognoſcit. Pr̃ ei ad filiũ & eſt & dicit̃ / & cõuerſim fili⁹ patrẽ
nouit: qa ſcit qd ipſe ſit, A filiatiõe nãq; paternitas intelligit̃: & a paternitate
filiatio. Erat aũt de⁹ ſemp pr̃. erat igit̃ ſemp etiã fili⁹, Illđ etiã abſurdũ: q. pr̃ nõ
noſcat filiũ ex ſeipſo / ſed a natura doceat̃: cũ uterq; ab eo qđ ipſe ẽ / alteꝝ co=
gnoſcat. ❡ Ad hec, nõ eſt aliud natura dei: aliud ipſe de⁹. ſimplex eni atq; in=
cõpoſitus eſt. & neceſſe eſt inquit Eunomi⁹ / aut uolũtate ac iudicio patre ge=
nuiſſe / aut ſcđm naturã. Alterũ eſſe nõ poteſt. Nã ſi ſcđm naturã ſolũ genuit
nõ autẽ uolũtate atq; iudicio: abſq; cõſideratiõe ſibi nat⁹ eſt fili⁹. Quod qm̃ in
cõueniẽs eſt; relinquit̃ uoluntate atq; iudicio, niſi utroq; modo dicatis. ſed ſic
deus omnino ſimplex nõ erit. ❡ Nos uero dicim⁹: nec iudiciũ nec uolũtatẽ / ge
nerationẽ filii preceſſiſſe. Sed ſi putatis cõpoſitionẽ eſſe in deo / quia naturam
& iudiciũ uel (ſi ita dicendũ eſt) uolũtatẽ habet: id quoq; diligẽtius cõſiderate,
Generãdi uim naturaliter pater habet / creãdi etiã per filiũ uim habet: nec id=
circo compoſit⁹ eſt. Hec eni oia in una natura ſunt. Eadẽ ratio erit de bono &
immortali / & oipotẽte / & iuiſibili, ❡ Sed dicatis (Eunomi⁹ inquit) uos q ſplen= captio he
dorẽ patris filiũ eſſe dicitis: quõ ſplẽdorẽ intelligitis? Nos enim aliter itelligere reticorũ.
nõ poſſimus: q̃ ut lumẽ uel ignẽ potius in lucerna poſitũ / ex quo exteriora illu=
minãtur. Nõ eni oia ignis uel lux replet: ſed uno in loco ſita ad exteriora lumẽ
ſuũ emittit. Si ergo tale qd de patre & de filio intelligitis: neceſſario dicetis non
poſſe pr̃is eſſentiã oia replere / ut ſplẽdori ſuo etiã locus relinquat̃, nã ſi oia pr̃
replebit: ubi filii erit hypoſtaſis? ❡ Si patrẽ in loco putas quaſi corp⁹ cõtineri o
Eunomi: filio etiã ſuo locũ q̃ras neceſſe ẽ. Sin uero diuia eſſentia in loco nõ cõ=
tinet̃: q̃re iterrogas ubi nobis fili⁹ erit / cũ pr̃ oia repleat? Pr̃ igit̃ in filio ẽ: & filius
in pr̃e. nõ tñ ut idẽ nũero, pater eni in ſua: & filius in ſua ꝓprietate eſt. Hec eni
ſolũ differẽtia iter ipſos eſt. Nã pr̃ in ſe ẽ: & fili⁹ ſimiliter i ſe. Nec pr̃ fili⁹ eſt: nec
fili⁹ pr̃ / & hec ſola diſtinctio in eis eſt, Eſt aũtẽ in pr̃e fili⁹: ſicut & ſolis ſplendor

in ſole.& prodit ex ipſo/alius quidē ab ipſo:ſed unum natura. Sigillū enim &
imago perfectiſſima nature ipſius eſt.

Aduerſus eos qui dicūt:nō patri ſed uolūtati eius ſimilē eſſe filiū. Cap.IX,

MAgnus profecto furor mētes eoꝝ occupaſſe uidetur:q non ipſi patri
ſed uolūtati eiꝰ ſimilē eſſe filiū cōtendūt, preſerti cū ſcriptura nō ita
de ipſo diffiniat, Nō eni dicit ſaluator.q uidet me:uidet & uolūtatē
patris, Atqui oporteret cū ipſe ſit ueritas/non patri ſe ſed uoluntati
eius ſimile affirmare/ſi res ita ſe haberet:ut iſti clamitant. Non enim uolūtati
ſe contulit:ſed patri/cuius imago eſt,quare apertiſſime opinionem hanc radi=
citus extirpauit, Sed dicāt queſo. Vtrum hec uoluntas patris cui ſimilē filiū 1
faciunt:ſubſtantia ſit & per ſeipſam conſiſtat/ an non? Nā ſi ſubſtantia ſit &
per ſe ſubſiſtat : quomodo filius unigenitus erit? cū ſit tertiꝰ a patre.precedet
enim eum talis uolūtas:ſecundū uos, Qꝫ ſi nō ſubſiſtere in ſe uolūtatem hu=
iuſmodi putatis : idocte nimiū nō duarū hypoſtaſiū ſimilitudinē queritis? ſed
hypoſtaſim non hypoſtaſi conferre ſtudetis,Quomodo enim quod per ſe nō
ſubſiſtit:per ſe conſiſtenti aſſimilabitur? Nam heterogenea cum nulla natura
coniungantur:comparari inter ſe nequeunt/nec alterum alteri ſimile dici po=
teſt. Animal eni:animali cōfertur. Animali autem aut homini:ſcientia/ſapien
tia/uoluntas/ceteraq; q̄ per ſe non ſubſiſtunt ſed in aliis ſunt:nullo modo con
ferri poſſunt.Cum igitur filius dei per ſe ſubſiſtat:uolūtati que per ſe nō ſub=
ſiſtit ſimilis eſſe non poteſt . Quare aut manifeſte ſimilem eſſe patri filium ne
gent:aut non uoluntati ſed ipſi patri ſimilem confiteantur , Preterea,ſi fi= 2
lius uoluntati ſimilis eſt & patri diſſimilis.ut dicitis/ neceſſe eſt ut etiam uolun
tas patri ipſi patris diſſimilis ſit. Hec enim impietas a poſitione ſequit᷑ ueſtra.
Et ſi uoluntas hec patris per ſe ſubſiſtat:erit in eſſentia dei/diſſimilis ei ſubſtā
tia,Quero igitur diſſimilitudinis huius modum: quā ſubſiſtens per ſe uolun=
tas habet ad patrem,Nam ſi ideo diſſimilis eſt quia patre minor:erit peius qđ
ex ipſo patre eſt.Non enim extra/ſed ex ipſo & in ipſo / uoluntas ſua eſt.Sed
nec creaturas uidemus peiora ex ſeipſis naturaliter producere.Sin aūt maius
quid & melius patre uoluntatem dicetis : patet etiam hinc nō minor impietas.
Qꝫ ſi neutrū dabitis/ ſed uoluntatem non per ſe ſubſiſtere ſicut in hominibꝰ
putabitis:quomodo uoluntatem huiuſmodi patri cōferetis? Ita undiq; ad im=
pietatem poſitio hec uos manifeſte deducit.quare neceſſario ſimilitudinem fi
lio ad patrē dabitis.Nā qm̄ ſi diſſimilē uolūtatē patri dicemꝰ/ impietas undiq;
erūpit:relinquit᷑ ut ſimilē cōcedamꝰ.Si ergo uolūtas patri ſimilis eſt/ & filius uo
lūtati:erit neceſſario tertiꝰ quoq; primo ſilis,& ſic patri ſimilis hac etiā ratione
filiꝰ inuenit᷑,Verū qm̄ nihil eſt inter patrē & filium:ceſſet oro hec de uolūtate
1.Corin.1 oro/& nullo mediāte ſimilis patri filius predicet᷑,Scriptū eſt eni:uirtutē & ſa=
pietiā dei filiū eſſe. Si ergo uoluntas patris uirtutē & ſapientiā ipſius ut chara=
ctere oſtēdit:neceſſe eſt ſimilē eē pr̄i/ne uirtꝰ & ſapia dei diſſimilis ei ſit. Aliter
magnitudinē impietatis ſue oro conſiderēt . Nā cū patri unū filiū dicere ſimi=
lem recuſent:duos inducent/ſi uolūtatem quoq; per ſe ſubſiſtere opinentur,

Nā ſi uolūtas p ſe nō ſubſiſtat:nec patri ſimilis erit / & qualitatē ponēt in deo.
3 ℂ Ad hec, quorūcūq; una eſt operatio et eadem naturalis uirtus:ea eiuſdem eſſentie neceſſario ſunt,diuerſa enim natura ſunt: quorum uirtutes & operationes diuerſe .Quorum autem una ſubſtantia eſt: opera ſimilia quoq; ſunt, Sed patris & filii una operatio eſt / & eadē uirtus cōſubſtātialis, ergo fili⁹ patri cōſubſtantialis eſt / & ei ſimilis. Idcirco nō uolūtatis : ſed ipſi⁹ patris imago eſt,
4 ℂ Ad hec. ſi que pater uult:eadem filius quoq; uult (nulla enim eſt uoluntatis diuerſitas: in trinitate ſancta) quid erit opus uoluntate per ſe ſubſiſtente: que tertium filium eſſe oſtendat? qui immediate patri coniungitur:cum ipſe ſit ui
5 uens genitoris uoluntas, ℂ Preterea, ſi uoluntatis paterne & non ipſius patris character & ſimilitudo filius eſt:interrogabim⁹ rurſum ſi uoluntas patris ſimilis ſibi ipſi ſit an diſſimilis, Sed diſſimilē dicere:impiū eſt, ſimilis ergo. Sed filius character ipſius eſt uoluntatis : & ipſe igitur ſimilis patri eſt. Quomodo enim diſſimilis erit:qui per ſimilitudinem uoluntatis patri aſſimilatur / & character eius eſt niſi compoſitum ex ſimili atq; diſſimili putetis:ut partim ſimilis patri ſit / partim diſſimilis. Sed quis mentis compos concedet rem unam ſecundum eſſentiā & unam numero / Paulum (uerbi gratia) uel Petrum:duas ſecundum naturā oppoſitas naturas habere? non enim eſt unus & idem:rationalis ſimul atq; irrationalis, neq; ignis: calidus & frigidus eſt. alterum enim iſtorum:alterum perimit, non poteſt igitur ſimilitudo & diſſimilitudo in filio eſſe. Quare nullo modo diſſimilis eſt. preſertim cum ſcriptura teſtetur:ſimilem patri omnino eſſe filium, Nam qui uidet me / inquit:uidet et patrē meum, non dicit: ui Ioan. 14.
det etiam patris uoluntatem, Ipſius ergo patris / non uolūtatis ſue / imaginem
6 eſſe filium:merito pieq; predicam⁹. ℂ Accedit, q, omnia quorū alterum alteri diſſimile eſt / & alterum ab altero ſeparatum:aut loco aut ratione hoc eſt diffinitione id habet, Loco: corpus a corpore diſtare poteſt, & eo quo diſtat: diſſimile eſſe, Ratione diſſimilia ſunt : que per ſubſtātialem differetiam differūt / que diſſimiles effectus operantur. ut homo equus / ſanitas egritudo. Hec ultima:contraria immediata uel mediata / exteriores philoſophi appellant, Immediata:ut diximus / ſanitas & egritudo . nihil enim inter hec intercedit : ſed alterum ipſorum in ſuſceptibili ſemper inerit, mediata:ut timor temeritas, Virtus enim ſemper inter contraria uicioſa eſt. Cum igitur iſtis modis diſſimilitudo in omnib⁹ inueſtigetur:dicant quomodo filius a patre diſſeparatur, Loco non poteſt:quoniā corpus nō eſt, Sed nec ratione, nam primum nulla ratio ac diffinitio naturā filii a natura patris diſtinguere poteſt:cum uterq; natura deus ſit . Deinde neq; quaſi contrarium : filius a patre diſtinguetur , Non enim medium quid: ex immediatis cōtrariis fit nec ſimul:hec cōtraria eſſe poſſūt, Pater autem & filius:ſimul ſunt. Veniemus (inquit) ſaluator ego & pater:& in Ioan. 14.
ipſo manebimus, Sed neq; diſſimilitudo:quaſi mediatorū erit contrariorum. Ad mediū enim:alterius inteſiōe cōtrarii / alterius remiſſiōe peruenit, Sed pater nunq̄ min⁹ uel magis pater:nec fili⁹ magis aut min⁹ ſuſcipit, Quare fit ut cum nullus diſſimilitudinis modus inter patrē & filium inueniatur: uecordia

ſit/uolũtatis paterne magis q̃ ipſi patri ſimilẽ eſſe filium arbitrari. ¶ Ad hec, 7
quoq; eadem ratio eſt:ea eiuſdem nature ac ſimilia inter ſe ſunt. Nam de qui
bus hec ratio dicitur:animal rationale mortale/mentis & diſcipline capax: om
nes eiuſdem ſubſtãtie eſſe demonſtrat:homines enim:omnes ſunt. Si ergo de
us/ dominus/immortalis/rex/omnipotens/ & cetera omnia que de patre pre
dicantur: ea de filio quoq; uere dicãtur/nec nudis nominibus ſed re ipſa:que
ratio a naturali ſimilitudine patris filium ſeparabit? Qꝫ ſi quis audebit dicere
non uere filium appellari deum / neq; natura ſed gratia/patris filium uocari:
Paulus ſa moſate= nus. ut Paulum Samo ſatenũ imitatus/cõtemnetur a nobis dicẽtibus. Niſi credetis
non intelligetis. Non enim poſſibile eſt ſi quis natura deũ eſſe filium negat: na
turalem ſimilitudinem eius & patris intelligere,

¶ Theſauri Cyrilli/libri primi/finis.

¶ Eiuſdem liber Secundus,

¶ Qꝫ pater conſubſtantialis filius eſt. Cap. I,

SI pater generare filiũ cepit/ & a generando poſtea ceſſauit/ ut here
tici predicare audẽt:anteq̃ filius naſceret/ unica in diuinis erat per=
ſona,nato autem filio:dualitas facta eſt/& ſic additio ad priſcã uni=
tatẽ perſone facta eſt. Qua ex opinione:multa impia conſequũt,
que ſi quis fugere uelit:eum credere oportet nõ fuiſſe patrem ante filium/ſed
eſſe ipſi coeternum. Nam ſicut ſi prefuiſſet:non eſſet conſubſtãtialis. ſic quo=
niam non prefuit: cõſubſtãtialis omnino eſt. Nec quoniã differẽtia quedã in
ter patrem & filium inuenitur:quoniã alius eſt pater/alius eſt filius: & alius eſt
principiũ/alius ex principio:idcirco ab identitate ſubſtantie patris filius repel=
letur. Non poteſt enim coeternus eſſe patri:qui ex ipſo naturaliter nõ eſt, cre=
atura enim:coeterna nõ eſt, Quãuis ergo principiũ filii pater ſit/tamen quia
ex ipſo naturaliter filius eſt & coeternus/& conſubſtãtialis ipſi neceſſario eſt,
Nam qui ex principio naturaliter eſt eiuſdẽ cum principio ſubſtãtie eſt. ¶ Sed
Catillus heretico= rum, non ſuſcipit (Eunomius clamat) patris ſubſtantia generationem: filius uero ge
nitus eſt. Quomodo igitur cõſubſtãtialis erit qui natus eſt: ei qui generari nõ
poteſt? ¶ Doceant nos oro/qui hec indocte proferunt: ſi generatio cõſubſtã=
tialitatẽ interimit: quomodo ſeruabitur? nam ſi genitũ genitori cõſubſtantia
le non eſt: quid erit conſubſtantiale/an quod natum non eſt & alienum a ſub=
ſtãtia: uel quod ab aliquo ſumptũ? Sed hoc in diuinis penit⁹ impoſſibile, ¶ Sed
ingenitum ingenito/ & genitum genito conſubſtãtiale eſt: inquit, Ingenitum
autem genito: minime. ¶ Erit ergo ſecũdũ ipſum Adam non eiuſdem ſubſtã
tie cum Abel. Hic enim natus ex muliere eſt: ille minime. Qꝫ ſi Abel & Adam
eiuſdẽ ſubſtantie natureq; ſunt: quid prohibebit filium etiam ex patre genitũ
ingenito patri eſſe conſubſtantialẽ? Illud mirũ uidetur quod uel nolentes cõ=
cedunt: non ſicut creaturas/ ita uerbum quoq; extra diuinam ſubſtantiam fu
iſſe productũ: ſed natum ex patre. Si ergo ex patre naſcitur: quare cõſubſtã=
tialis non eſt? utrum quia talem generare nõ potuit an quia noluit? Nam ſi nõ
potuiſſe dixerint: impudenter impotentiam patri attribuent. Si noluiſſe: tur=

peſſimam illi pigritiam imponent / propter quam peiorem genuerit: cum potu
erit meliorem. Melius enim eſt conſubſtantiale ſibi: q̄ cōtra gignere. Quia igi
tur & omnia pater poteſt / & meliora ſemper uult: conſubſtātialis ſibi ex eo na
ſcitur filius. ¶ Sed quod ex principio eſt: & natū ex aliquo (Eunomius inquit) Cauillatō
ſecundum eſt ab illo: a quo eſſe habet: ſecūdus ergo erit filius a patre: & idcir= aduerſa=
co non cōſubſtātialis, Nam ſi cōſubſtantialis erit deitas una in dualitatē diui= riorum.
ſa erit. aliter enim: conſubſtantialis eſſe non poteſt. ¶ Ad inciſiones rurſum /
diuiſioneſq; corporum uenit: cum diuina ſubſtantia incorporea ſit / nec diui=
ſionem aut inciſionem ullam poſſit ſuſcipere / nec loco deſcribatur. ſed ineſ=
fabili quadam ſupremaq; natura conſtituta: filium ex patris hypoſtaſi genue
rit. Non enim poteſt eſſe perfecta deitas: niſi filium habeat / & fructū ex ſe pa
riat. nec poteſt eſſe creator deus abſq; filio. per quē omnia fiunt, Ex patre igiť
filius naſcitur: non inciſione / aut defluxu aliquo: ſicut heretici ad naturā cor=
porum deum deducentes / imaginātur / ,ſed ſicut ex igni calor: inſeparabiliter
ex ſubſtantia patris prodit. ¶ Sed ſi conſubſtātialis eſt filius patri: Eunomius
inquit / cur non eſt etiam ipſe ita bon⁹ ut pater? Cur enim bonum ita me dicis?
ſaluator ait. Nemo bonus: niſi unus deus. unum dixit: ut omnia & ſeipſum ex= Marci. 10
ciperet. Nam & ſi bonus ipſe quoq; ſit: pater tamē ſol⁹ ipſa bonitas eſt. ¶ Do
minum o Eunomi diuina ſcriptura filium appellat: & uere dominum . utrum
igitur contra ſcripturas tu & ſpiritum ſanctum a quo edite ſunt: uere atq; na=
tura ipſum / dominum negabis? An concedes: autoritatem ſcripturarum for
midans? Sed ſi primum: in idolatriā incides / cum dominū uere non fatearis,
adoreſq; illum: quem deo patri cōſubſtātialem eſſe nō credas / ſed potius crea
turam, Quicquid enim uero deo cōſubſtātiale non eſt: id natura deus eſſe nō
poteſt. Dominus (inquit) deus ueſter: dominus unus eſt, una enim natura dei Deute. 6.
tatis eſt: quam ſolūmodo adorare oportet, Dominum inquit deum tuum ado Deu. 10.
rabis / & ipſi ſoli ſerues: ſeruitutē uidelicet qua deus colendus eſt, Si ergo quo=
niam deus pater ſolus dicitur bonus: idcirco filius non erit ita bonus ſicut pa=
ter / ſimiliter profecto quoniam domin⁹ & deus dicitur unus pater: non erit fi=
lius / nec dominus nec deus. Cur ergo ipſum adoras? Sin autem cum dominus
et deus pater ſit: filius quoq; ut ex ipſo prodiens ſecundum naturam / proprie=
tateq; diuine nature naturaliter habens / atq; ideo & dominus & deus cum pa
tre ſit: habebit neceſſario etiam bonitatem nō aliter q̄ pater. Multa enim de pa
tre & filio: diuine ſcripture predicant. nec tamen diuerſitas nominum diuerſi
tatē ſubſtātie oſtendit: nec ulla diſſimilitudo eſſentie inter patrem & filium
intelligitur. Vna enim utriuſq; deitas eſt: etiam ſi uarietate appellationum diſ
ferenter ſignificetur. Nihil enim proprium uni eſt: quod alteri non inſit, ex=
cepta ſolūmodo patris & filii appellatione: ac re. pater enim ſemper pater eſt:
et filius filius. nec filius unq̄ pater: nec pater unq̄ filius erit. Quare uehemēter
errat / qui preter patris & filii nomina & res: aliud quippiam non equaliter dici
de utriſq; opinatur. nec dicentem Paulum audit. unus deus pater: ex quo om=
nia. et unus domin⁹ Iheſus: per quem omnia. Aperte patri: & deū eſſe & unū 1. Cori. 8.

eſſe attribuit,filio autem:& dominum eſſe & unum,Nam igitur propter hoc
filius non erit deus:quoniam pater / unus deꝰ appellatꝰ eſt?Sed ſi ſic:nec pater
dominus erit / quoniam filius:unus dominus appellatur, Abſit hec impietas,
Nam cum pater deus ſit: filius quoq; deus eſt,& cum filius dominus ſit: pater
quoq; dominus eſt. Q; ſi differentia ineſſet aliqua que ipſos eiuſdem eſſe na=
ture non pateretur:nunq̄ appellatio unius in alterum recurreret,Quare quo=
niam omnia patris in filio ſunt / & omnia filii rurſum in patre / quoniā identi=
tas nature nulla ratione diſtinguitur:ita erit filius bonꝰ,ſicuti pater / idcirco eti
am conſubſtantialis, Nam que naturaliter diuerſa ſunt:ea omnia proprietati
bus quibuſdam naturalibꝰ inter ſe differunt, Equus enim & homo diuerſa na
tura ſunt:& diuerſe ipſis proprietates inſunt naturales.Quomodo igitur fili=
us patri conſubſtātialis non erit? quia omnes naturales patris proprietates ha
Ioan,17. bet.Non enim mentitur ſaluator:dicens ad patrē.Quia omnia mea / tua ſunt:
et omnia tua / mea.Si ergo patris omnia:ſua ſunt.unum autem omnium:natu
ralis bonitas eſt,hec etiam nature paterne ꝓprietas erit profecto in eo: qui ex
ipſo patre naturaliter prodit.quare cōſubſtātialis etiam erit, ¶Preterea quo=
Philip,2, niam formam hominis uerbum dei aſſumpſit:& propter ſalutem noſtrā cum
eſſet in forma dei / humiliauit ſeipſum:homo factꝰ / idcirco & ſicut homo:non=
nunq̄ loquitur.nec hac ratione diuinam gloriam ſuam minuit, uerus enim ho
mo factus eſt:nec idcirco uerus deus nō eſt.Merito igitur modo ut homo / mo
do ut deus loquitur, Q; autem hec uera ſunt:ipſum audias ad Samaritanam
Ioan,4, quaſi Iudeum loquentem, Vos(inquit) adoratis quod neſcitis:nos autem ado=
ramus quod ſcimus,ut homo loquitur. Non enim ex adorantibꝰ uerbum eſt:
Hebre.1, ſed cū patre atq; ſpiritu ſancto ſimul adorat̄.Adorent inquit ipſū omnes an=
geli dei.Nemo autem ignorat:nulli prorſus nature preterq̄ dei / adorationem
Deute.6, a ſcriptura cōtribui.Scriptum eſt enim.dominum deum tuum adorabis:& ip
ſi ſoli ſeruies.Sicut igitur filiꝰ quis uere adorabilis ſit:tamē ut homo adorat.ſic
quāuis deus ſecundum naturam ſit: tamen patrem ut homo deum ſuum ap=
pellat,Neq; idcirco dicant heretici:filium deum non eſſe.immo ut naturaliter
Philip,2. filius & deus,erit etiam patri conſubſtātialis. Si enim quiſpiam dicere audeat:
q̄ filius q̄uis ſit in forma equalitateq; dei(ut Paulus ait) deum tamen habet ſe
cūdum naturam ipſum patrem:poterit certe hoc dato diuina natura deo alio
ſubici,Poterit ergo etiam deus pater:deum habere.quod impium dictū / ſtul
tiſſimumq; eſt.Filius ergo deum habet. non ut deus / ſed ut homo.Omnia er=
go ſeruo conuenientia uerba:ipſi ut homini attribuemus, Et ſicut celſitudinē
deitatis ſue in humilitate hominis cognoſcimꝰ: ſic humilitatem hominis in dei
tate ſua cognoſcere non recuſabimus,Nam ſi quis humiliter humanoq; more
dicta / deitati attribuere audebit:& rurſus que excelſe ſicut a deo dicūtur / ho=
mini accōmodabit:is naturam rerum confundet / & diſpenſationē qua factꝰ
eſt homo interimet.Nōnunq̄ enim ut deus loquitur, Amen amen dico uobis:
Ioan,8. anteq̄ Abraham fieret ego ſum,Et rurſus,Ego deſcēdi de celo.non erat enim
Ioan,6, homo:anteq̄ Abraham fieret,neq; ut homo:de celo deſcēdit.Q; ſi ut homini

hec quiſpiam ſibi attribuet:non erit homo factus in extremitate temporũ, Et rurſus ſi quis homini conueniẽtia uerba & res/ſicut deo ipſi attribuet.non poterit impietatẽ effugere, Quomodo enim de deo dici poteſt,turbata eſt anima mea:& triſtis eſt? an dolorẽ & metũ mortis deo attribuet? Quid porro faci Ioann.12.
et:ſuſpenſum in cruce uidẽs? utrum deitatẽ filii putabit:an hanc impietatem Math.26
uitabit? Vtriq; igitur nature:ſua conſeruentur. & deitas ſua non ex iis que ut homo loquitur cognoſcatur.Que autem deo ipſi per ſe non cõueniunt: filio dei ut homini attribuantur.Si ergo patrem ſolum per ſe bonum dicit:ut homini non ut deo id ſibi accõmedetur.Sed uniuerſam huius textus ſententiã breuiter aperiamus:ut cognoſcamꝰcur dominus noſter Iheſus Chriſtus:huiuſmodi uerbis fuerit uſus:legis quidem peritus(ſic enim ſcribitur)acceſſit ad dominum:querens quomodo poterit ſalutem eternam conſequi. Dixitq; ad eum.
Magiſter bone.quid faciens eternã ſalutem conſequar? Ad hec dominus.Cur Marci.10
me inquit bonum appellas? nullus bonus niſi unus deus, uade deinde inquit: et uende omnia bona tua/& da pauperibus:& habebis theſaurum in celis,Cuius precepti põdus ille nõ tulit:receſſit enim meſtus. Que igitur occaſio ſublimis theologie hic erat? cum ille non quid credendum:ſed quid faciẽdum interrogaret,aut quare dominus non quod ille petebat:ſed aliud reſpõdiſſet? preſertim cum non eſſet poſſibille illum: qui unius euẽgelice uirtutis pondus non tulit:ſupreme theologie dogmata intelligere.Verum quoniam uir in lege peritus ut ad hominem nudum accedebat:redarguere illius imperitiam/qui ſapientiam legis uniuerſam conſecutum ſe putabat/uolens:reſpodit dicẽs. Cur ut ad hominem ſolũmodo uenis:& quod deo naturaliter ineſt(nam ipſe ſolus: uere bonus eſt)mihi attribuis? Vnus enim eſt natura bonus:deus uidelicet. Si ergo me credis deum eſſe/atq; ideo bonum: quid quaſi ut ad hominẽ uenis? Sin autem deum eſſe nõ putas/ſed hominem ſolũmodo:quare quod deo ſoli attribuitur/homini accõmodas? Non igitur his uerbis/ſublimis theologie (ut diximus)dogmata exponit:ſed illum reprehẽdẽdo emẽdare conatur, ¶ Sed contentioſi nimium heretici ſunt. ſufficiat enim inquiũt nobis:q. pater ſolus/bonus appellatꝰ eſt. Non erit ergo ita bonus ut pater/filius:& ideo nec cõſubſtantialis. ¶ Sed ſi hoc modo ſcripturas intelligunt:quid dicẽt cum etſi pater lux/& filius lux appelletur:ſolus tamen filius/uera lux in euangelio ſcribitur,
Erat inquit lux uera que illuminat omnem hominem. An patrem nõ eſſe ue Ioan.1.
ram lucem ideo putandum:quoniam ſoli filio hanc appellationem Ioannes attribuit? Nemine puto adeo inſanum eſſe: ut ad id impietatis deueniat, Sicut ergo quãuis ſolus filius uera lux appellatus ſit:ueram tamẽ lucem ipſũ quoq; patrem eſſe/negandum nõn eſt,ita ſi quis dixerit ſolum patrem eſſe bonum non priuabit eadem naturali bonitate filium/qui ex ipſo eſt,Vbi autem nature idẽtitas eſt:ibi & conſubſtãtialitas, Nam ſicut ſi differẽtia quedam inter patrem & filiũ nature daretur:nõ eſſet cõſubſtãtialis, ſic ſi nulla huiuſmodi differentia inuenitur: cõſubſtãtialis neceſſario eſt,Si ergo lux uterq; & uera lux eſt: identitas ſubſtantie hinc demonſtratur. Nam ſi diuerſe ſubſtantie ſunt

Ioan,14, quomodo pater in filio & filius in patre uidetur? Qui uidet me inquit:uidet et
patrem meum, Nunq̄ certe hominis formam in aſino ſpeculabimur: nec aſini
in hominis forma, Simile enim:in ſimili uidetur, que uero natura differunt:
nūq̄ in alterutris uidebuntur. Quare ſi filius in patre/& pater in filio uidetur
(quod negare non poteſtis) conſubſtantialis patri filius erit,

¶ Qꝫ filius cōſubſtantialis patri eſt:ex propoſito textu. uado ad patrem meum & patrem ueſtrum:deum meum & deum ueſtrum, Cap.II.

Obiectio Eunomianorum. SEd eadem ſepius ad decipiendos ſimpliciores: Eunomius clamat. quo-
modo enim (inquit) cōſubſtantialis erit filius patri: quem deum ſuum
appellat? Ecce uado ad patrem meū inquit/& patrem ueſtrum: & de-
Ioan,20, um meum & deum ueſtrum. Et rurſus. deus meꝰ/deus meꝰ:cur me dereliqui
Pſal,21. ſti? Si uero deus ipſius eſt: quomodo erit cōſubſtātialis? Nam que nature ſunt
eiuſdem:non erūt alterutra alterutris dii. ſicut nec anima anime deus eſt: nec
angelus angelo. ¶ O impietatis magnitudinem. creaturam nō filium dei: uer
bum putat. ſeruum:non dominū. Nam ſi uere ac ſecūdum naturam deum eſ
ſe/filii patrem opinatur:nec per diſpenſationē qua homo factꝰ eſt / hominem
loqui credit:nec conſubſtantialis patri erit/ſed nec dominus nec deus. Cur er-
go non aperte inter creaturas filium dei enumerat? ne uidelicet patefacta. im-
pietate ipſius:clamare omnes faciat, decepti eſtis:ignorantes ſcripturas. ſcru-
tari enim non uultis ſermonis uirtutem: ac ideo non deum / ſed templum dei
quaſi unum ex numero ſanctorum / filium facitis, De ſanctis enim dicitur. ha
Pſal,5, bitabo in ipſis. & ita erit non natura deus / filius dei:ſed per gratiam. ſicut ſcri-
Pſal,81. bitur, Ego dixi dii eſtis:& filii excelſi oēs. a quibus natura ſe diſcrepare:aper-
Ioan.8. te ipſe docet ſaluator dicēs. Vos de deorſum eſtis:ego de ſuperius ſum, ¶ Sed
quomodo (inquit) cōſubſtātialis erit filiꝰ patri: qui ex ipſo ut ex principio eſt/
cum pater non ſit ex principio? ¶ Filium o uos uerbum dei cōceditis eſſe. ſi er
go uere filius eſt:erit neceſſario genitori ſuo. conſubſtātialis. Sin autem uere fi
lius nō eſt:hanc impietatem aperte dicatis/ut omnes uos fugiant tanq̄ ſcriptu
rarum euerſores:a quibus uerbum dei uere filius & non creatura nominatur,
Deinde cum filii principium patrem eſſe dicitis, quopacto id intelligitis? Nam
ſi principium filii pater eſt quaſi:creator:creatura erit non filius. & repugnabit
Pſal.109, opinio ueſtra ipſi quoq; patri dicēti. Ex utero ante luciferum genui te, Sin ue-
ro non ut creator principium filii pater eſt / ſed ut genitor:neceſſe eſt quoniā
quod ex aliquo naturaliter prodit/eiuſdem eſt cum illo ſubſtātie:quāuis alte-
rum principium ſit/alterum ex pricipio:ut cōſubſtātialis patri filius ſit, Qꝫ ſi
propterea conſubſtantialis non erit/quoniam pater ex nullo principio eſt/fili
us uero patrem habet principiū:quid prohibet dicere nō fuiſſe Abel et Adam
eiuſdem ſubſtantie? quoniam Adam a nullo natus eſt. Primus enim homo:a
deo fuit creatus. Abel uero:ex ipſo Adam genitus, quod penitus falſum eſt.
Eiuſdem enim ſubſtantie: Adam & Abel fuerunt, Quare pater quoq; ac fili-
us qui ex ipſo eternaliter prodit/& ſemper cū ipſo eſt: eiuſdē ſubſtātie ſunt.
¶ Sed quomodo (inquit Eunomiꝰ) genitū & ingenitū/cū inter ipſa /maxima

differētia ſit eiuſdem erunt ſubſtantie? ¶Si quoniam genitus & ingenitus dif
ferunt / eadem cauſa eiuſdem nature non erunt:quare Petrus & Paulus cum
multum inter ſe differant / eiuſdem ſubſtantie ſunt? Alter enim niger eſt(uer
bi gratia)alter candidus/& alter magnus & alter paruus. Sed nō omnis diffe=
rentia ſubſtantias diſſeparat:ſed ſola que naturas diffinit .Quid igitur prohi=
bet conſubſtātialem patri filium eſſe? quoniā eadem in utriſq; natura eſt, Dif
ferunt autem:quia pater quidem ingenitus/filius uero genitꝰ eſt, Ita enim ea=
dem deitas:in patre atq; filio naturaliter erit. ¶Sed qui eſſendi principium ha
buit / Eunomius infert:non poteſt eiuſdem eſſe cum illo ſubſtantie / qui huiuſ=
modi principium nunq̄ habuit, Si ergo perfecte pater filium genuit:generan=
di finem iam habuit. Is finis : eſſendi principium filio eſt ,quomodo igitur con=
ſubſtantialis patri erit? ¶Sed ſi finem generandi pater fecit o uos:principium
etiam generandi habuit. Acceſſit ergo filius patri poſtea: & recēs(ut ita dicā)
deus erit / quod eſt contra ſcripturam.Non erit enim (inquit)in te deus recēs. Pſal,80,
Deus autē a ſcriptura filius appellat̄.non eſt ergo recens.Sicut igitur ſi recens
eſſet:nō eſſet eiuſdem ſubſtantie,ita cum non recens deus ſit:eiuſdem ſubſtā
tie eſt, ¶Preterea.ſoli deo adoratio a creaturis debetur,hominibus enim ſcri
bitur,Dominum deum tuum adorabis, Angeli uero iubētur filium adorare. Deu.6,
Quando enim primogenitū in orbem terrarum introduxit : adorēt eum (in= Hebre.1,
quit)omnes angeli dei.deus ergo eſt filius : qui adoratur. Is ſi non eſt conſub=
ſtātialis patri:alius deus filius erit / aliꝰ pater ,& neceſſe erit in duos credere de
os.Quod quoniam nullus Chriſtianus audire patietur:conſubſtantialis erit /
ut unus deus in trinitate non plures adorentur. ¶Preterea.ſi pater & genera
recepit / & finem generandi habuit:mutatus neceſſario eſt. Aliter enim ſe ha=
bebat anteq̄ generaſſet:aliter in generando / aliter poſtea. Sin uero nulla muta
tio deo poteſt accidere:nec generare cepit / nec generandi finem habiturꝰ eſt /
ut heretici contendūt, Eternaliter ergo / creator temporum ſeculorumq; filiꝰ
eſt in patre. & quoniam coeternus:idcirco etiam conſubſtantialis, Quamuis
alioquin ſi principium & finis generādi dabitur:aliquid patri acceſſiſſe neceſ=
ſarium eſt.Cui autē aliquid acceſſit:id non erat ante acceſſionem illius rei per=
fectum, Sed pater ſemper perfectus eſt.nihil ergo ei acceſſit. nec generare ce=
pit:ſed habet ſecum ſemper filium ſuum, Quare ſicut ſi principium tempo=
ris filius habuiſſet:cōſubſtātialis patri nō eſſet . ita quoniā huiuſmodi pricipiū
non habuit:cōſubſtantialis patri eſt. Namſicut qui principium & finem gene
rationi diuine attribuunt; a conſubſtātialitate patris filium repellunt . ita nos
huiuſmodi principium & finem in generatione filii recuſātes:conſubſtantiali=
tatem neceſſario predicamus, ¶Sed non poteſt fieri(Eunomiꝰ inquit)ut idē= Cauillus
titas ſubſtantie in patre & filio conſeruetur:cum pater ingenitus ſit / filius au= aduerſa=
tem genitus . Nam ſi erunt conſubſtantiales : in nullo differet quod genitum riorum,
eſt / ab ingenito. Quod ſi dabitur:quid prohibebit patrem quoq; genitum eſ
ſe / & filium ſimiliter ingenitum? hec (inquit)confuſio eos ſequitur:qui ſubſtā=
tie identitatem in patre & filio predicāt , ¶Nos autem dicimus:nō poſſe non

ſeruari identitē ſubſtantie in patre & filio.Imago enim patris/ filius eſt: et
in ſeipſo patrē oſtendit,nec ullus poterit in alia natura aliam inſpicere,nō enī
aſinus in homine uidetur;ſed homo in homine. Quare ſi querenti Philippo ui
Ioan,14, dere patrem/ſeipſum Chriſtus oſtendit:dicens,qui uidet me:uidet & patrem
meū. neceſſe eſt eiuſdem eſſe ſubſtātie patri filium:ſicut incōmutabilem eius
imaginem et characterem ſubſtantie ſue, ¶Preterea,cum ubiq; domin⁹ eū=
dem ſe natura cum patre doceat: cumq; nō poſſe id fieri heretici contendāt/
quoniam alter genitus alter ingenitus ſit:quis erit a deo ſtult⁹/ ut putet homi
nibus magis credendum q̄ deo? uel quis compos mentis illam apoſtolorum uo
Actuū.4 cem non exclamabit:deo magis q̄ hominibus eſſe obtemperandū? preſertim
cum etiam ipſi genitum ex patre filium concedere uideantur, Quomō ergo
quaſi creatura extra ſubſtantiam genitoris/ neq; ipſi conſubſtantialis erit: ſi
uere genitus ex ipſo eſt/& quaſi naturalis fruct⁹ ipſius? Q; ſi ſola uoce geni=
tum ex patre dicunt:dicant aperte creaturam eſſe/nec multa ſimulantes mul
taq; diſſimulantes:ſimpliciores Chriſtianoꝝ conētur decipere, ¶Sed ſi deus
Aetiu's (inquit Aetius)indiuiſibilis ſecundum ſubſtantiam eſt; non eſt genitus ex eo
filius/cum per diſſeparationem ſubſtātie generatio fiat, ſed productus ab eo
ſecundum uoluntatem eſt. ¶Quomodo igitur eiuſdem erit ſubſtantie natu
ra per uoluntatē producta:cum eo qui eam produxit? Indiuiſibilis nature/de=
us eſt o Aeti:nec idcirco generandi uirtute priuabitur.poteſt enim indiuiſibi=
lis & generans ſimul eſſe. Tu autem honorare deum uolens: indiuiſibilitatē ei
attribuis, ¶Sed cum generādi uirtute priu es/& filium eius creaturam putes: 1
non honoras certe.pulcherrima enim atq; preſtātiſſima res eſt:naturalis actio
ſiue operatio. Si ita dicere uis:& ea quam generādi uirtutem appellamus/de=
um honora, Vere autem deum honorabis: ſi indiuiſibiliter ex ſeipſo generare
cōſubſtantialem ſibi filium ineffabili incōprehenſibiliq; modo/fateri predica=
req; uolueris. ¶Sed cum uoluntate patris productum filium dicas:non uideo 2
cur filium appelles? Quomodo enim uere filius erit:qui non ex ſubſtantia pa
tris emanat? Sed uere filius eſt. cōſubſtantialis ergo etiam eſt.eadem enim na
tura/geniti & genitoris inuenitur, ¶Preterea.ſi queādmodum uos dicitis de 3
cepti & decipientes:non ex ſubſtantia patris filius emanat/ſed productus eſt
quia pater uoluit,'quoniam ipſe & ſapientia & uirtus patris eſt:non erit natu
ra pater ſapiens/ & uirtute pollens. Extra enim ſubſtantiam ſuam ſapiētia et
uirtus ſua producta:non erit ſibi cōnaturalis.quod abſurdiſſimum eſt, Natu
ra enim ſapiens eſt:& naturaliter uirtute pollet.deus pater.Quare ex ſubſtā
tia eius filius emanat:& eiuſdē cum ipſo ſubſtantie eſt. ¶Sed dic queſo/quid 4
impulit patrem ut extra ſubſtātiam ſuam filium produceret:ut ais:utrum ne
ceſſitas aliqua:an quia gratiam & bonitatem in eo ſuam(ſicut & in aliis crea=
turis) oſtēdere uoluit? Si neceſſitate impulſum dices:erit neceſſitati pater ſub
iectus.Sin quia gratiam ſuam in filium uoluit oſtendere:ſibi magis q̄ filio gra=
tificatus inuenitur.Per filium enim:& creator/ & ſapiens/& uirtute polles in=
Ioan.1, uenitur,Omnia enim per ipſum facta eſſe:ſcriptura clamat. Et rurſum,Chri

ſtus dei uirtus & dei ſapientia, Sed ſtulticia eſt:gratificatũ ſibi patrem in his di 1.Corin.1
cere, nec credere:ipſum naturaliter ſapientem / ceteraq; huiuſmodi eſſe, Non
ergo quia uoluit / filium produxit:ut uos contenditis.ſed ex ſeipſo naturaliter
5 emittit:& ideo conſubſtantialitas in eis neceſſario conſeruatur. ℂ Ad hec, cõ-
ſubſtantialem filium hominibus / ut hominem credimus: quia formam noſtrã
accepit, Eſt autem etiam in forma dei patris. Eſt igitur deo quoq; patri cõſub
6 ſtantialis. ℂ Preterea. ſi ſplendor hui⁹ lucis / cõnaturalis eiuſdẽq; eſſentie cum
luce ſua eſt:filius cum ſit lucis eterne ſplendor / cõſubſtantialis illi erit, In omni
bus autem huiuſmodi exemplis: debilem quãdam ſimilitudinem ad ſupremã
illam naturam adducimus. quoniam omnis creatura: in infinitum a creatore
7 ſuo diſtat. ℂ Accedit. q, equalitas ut in corporibus ſecundum quãtitatem di-
citur:ſic in intellectualibus / incorporalibuſq;(ubi nullũ habet quãtitas locum)
ſecundum identitatem ſubſtantie dicitur. Sed filius / equalis ſecũdum ſcriptu-
ras patri predicatur:eſt ergo ei neceſſario conſubſtantialis. Nã que uere natu
ra ex aliquo ſunt:eiuſdem ſubſtantie cũ genitore ſunt. Et qui oĩa genitoris na-
turalia bona poſſidet: ex eo uere nat⁹ eſt, filius autem omnia que ſunt patris: Ioan, 17,
8 habet. ℂ Preterea. qui ex nihilo res creatas producit: non poteſt eſſe de natu-
ra productorum / ſed de natura producẽtis neceſſario eſt, Producit autem fi-
lius & facit creaturas ex nihilo:etiam ſecundum uos. Eiuſdẽ ergo ſubſtãtie in-
uenitur:nõ cũ creaturis / ſed cum producente & creante patre, Nam que ean-
dem actionem operationẽq; habent:eiuſdem eſſe eſſentie comprobãtur. Na-
tura uero:pater deus eſt, natura igitur:filius quoq; deus eſt, Aliter erit parti-
cipatione deus:ſicut & creature / nec erit differentia inter ipſum & creaturas.
Sed creaturarum ipſe dominus & creator eſt, Non ergo cũ creatura ulla ſub-
9 ſtantialiter:ſed cum patre conuenit, ℂ Ad hec. omnis rationalis natura: non
uoluntate ſola / ſed agendo ac patiendo operatur. deus autem ſolus:ſola uolũ
tate operatur, Sed filius ſola uoluntate operatur, deo ergo patri: non creatu-
10 re alicui conſubſtantialis eſt, ℂ Accedit, q, non ut nos:ſed nobiliore modo uni
genitum filium ſuum deus generat, Sunt autem nobis:noſtri filii conſubſtan-
tiales, Erit ergo etiam deo patri:filius ſuus. Et nos quidẽ:ante natos ſumus no-
ſtros. Filius uero dei coeternus patri eſt: & ab eo non(ut noſtri) ſeparabilis,
11 ℂ Ad hec, omnium que ſunt:aliud deus eſt / aliud creatura. Quare filius: aut
creature / aut deo conſubſtantialis erit, Non eſt autem creature conſubſtãtia
lis. uirtutẽ enim creatiuam ſuſcipere creatura nõ poteſt. Deo patri ergo crea-
tori omnium:ipſe quoq; creator omnium / ſimiliter conſubſtantialis erit,

ℂ De cõſubſtãtialitate p̄ris & filii:illo textu ꝓpoſito, q, p̄r me⁹ maior me eſt.

QVe nature eiuſdem / eiuſdemq; ſubſtantie ſunt / Eunomius Cap.III. Obiectio
inquit:nõ ſuſcipiũt magis & minus. Nec enim homo homine ſcd̃m ra heretico-
tionẽ ſubſtãtie:neq; aſin⁹ aſino maior ẽ, Si ergo ĩ cõſubſtãtialib⁹ null⁹ rum.
maiori & minori loc⁹ datur:& filius patrẽ maiorẽ ſe eſſe / aperte docuit:nõ eſt
ei cõſubſtãtialis. ℂ Probe facerẽt heretici oẽs:ſi undiq; ſtuderẽt ueꝝ ſcriptura
rũ ſenſũ uenari / nec ad uoluntatẽ ſuã oĩa uertere:atq; inde falſos ſyllogiſmos

cōnectere. Si enim offendit eos q. pater maior filio ſcribitur : iuuet illud quod
Philip,2. de filio dicitur. Qui cum eſſet in forma dei:non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe
Ioan,5, equalem deo, Et Ioannes apertiſſime / patrem inquit ſuum deū dicebat:equalem ſeipſum faciens deo. Quomodo ergo aliene ſubſtantie eſt:cui equalis eſt? Nam que naturaliter equalia ſunt:eiuſdem penitus ſubſtantie ſunt, ut homines/equi. ¶ Preterea.in incorporalibus maius & minus non ſecundū magnitudinem ſicut in corporibus:ſed ſecundum ſeruitutem perſpicitur:quod Pau
1.Cori,12. lus oſtendit, alii enim (inquit) ſermo ſapientie a ſpiritu datur : alii gratia curationum. multiſq; huiuſmodi connumeratis:infert. Omnia uero hec operatur unus & idem ſpiritus. Deinde rurſum hortatur:ut maiores gratias a deo petere debeamus. Num igitur ſpiritum in ſeipſo differre dicent / aut diſſimilis cuiuſdam eſſe ſubſtantie:quoniā paruus eſt in paruis / & maior in maioribus inſpicitur / ſecundum ſuſcipientium capacitatem? Nemo ita inſanus eſt: ut hoc audeat cogitare. Cum igitur incorporea natura maius & minus non ſuſcipiat / quando maior pater filio dicitur: humanitati ſue nō deitati ſermo attribuē dus eſt, Nam cum dicat Chriſtus:pater qui me miſit maior me eſt. & apoſtolus de ipſo:non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe equalem deo. querendum eſt diligēter:quomodo & equalis patri & minor filius erit. ita ut nec equalitatem cōtemnamus:quia maior pater dicitur, nec maiorem eſſe patrem negemus:quia equalis ei filius ſcribitur. ſed utraq; pie intelligamus. Cum igitur non compoſita ſed ſimplex natura deitatis ſit : nunquā in plures perſonas diſtingueretur / niſi quedam inueniretur differentia. non ſecundum eſſentiam:ſed ſecūdum relationem / & quaſi extrinſecus intellecta per quam utriuſq; perſona in propria hypoſtaſi conſtituitur:nec ab unitate deitatis propter identitatem naturalem poteſt excludi, & ſic nulla confuſio / nulla quaſi mixtio patris & filii excogitari poteſt, Nam cum tanta ſimilitudo & perfecta identitas ſit : ut nōnulli eundem patrem & filium ſuſpicati fuerint / nec in dualitatem perſonarum diſtinxerint. ut hypoſtaſim que generat & que generatur / diuina ſcriptura notionibus diſtingueret:patris & filii nominibus uſa eſt. ut lumē ex lumie in propria utrunq; hypoſtaſi recte intelligeretur:ſeruata identitate ſubſtantie. Con ſuetudinem uero noſtram ſecuta : maiorem appellat patrem, ut undiq; & ea perſona ex qua / ſignificetur:& ea que eſt ex illa / perſpiciatur. Equalitatē etiā atteſtat:ne ulla in eſſentia patris & filii diſſimilitudo & differētia reperiatur, Quamuis ergo ſecundū rationem ſubſtantie patris / equalis & penitus ſimilis ſit : maior tamē ipſo pater eſt q eū generat / in hoc ſolūmō qa ex eo fili⁹ eſt. & ſic pricipiū filii ſcdm originē: pater eſt. Et certe que nature eiuſdē ſunt:huiuſmodi cōparationē ſuſcipiunt. Diuerſarū autē naturarū res:hoc modo nō con feruntur, Nemo enī recte dicet bouem maiorē eſſe q̄ hominē:nec hominem q̄ bouē, Si ergo ſecundum hereticos pater maior ſit filio: neq; id ſecundū eſſentiam dici poſſit (homo enim homine ſcdm eſſentiā & inq̄tum homo: maior nō dicitur) nec diuerſe ſubſtantie maius & minus ſuſcipiant : ut diximus. relinquitur ut uel quia ex patre filius eſt / uel (quod magis nos credimus) propter

incarnationis diſpenſationē: maiorem patrem filio a ſcriptura eſſe appellatū ¶ Preterea, que inter ſe conferuntur & comparantur: eiuſdem omnino nature ſunt. neq; ab eſſentia comparationem ſuſcipiunt (non eſt enim homo homine maior: ut homo) ſed ab accidentibus quibus differunt. que ut plurimum ex paſſione aliqua fiunt / uel omnino ex cauſa exteriore: q̄ uidelicet in ratione ac diffinitione inſita non eſt. ut uerbi gratia / maior eſt homo homine: magnitudine corporis / fortitudine animi / mentis acumine. Sed in omnibus hominibus una eademq; ratio ſubſtātie eſt: equaliter de ſingulis dicta, Accidentia uero: ex paſſione quaſi ex radice fluxerunt. Tarditas enim mentis & timor animi: ex paſſione profluūt. Si ergo comparatio quelibet in accidentibus fundatur: & accidentia ex paſſione uel extriſeca fiūt cauſa / ſi nulla paſſio deo ineſſe poteſt / ne cauſa extrinſeca ipſi accidat: reliquitur neceſſario ut pater filio maior ſit / uel originis modo: quia principium eius dicitur / uel propter diſpēſationem incanationis: ut diximus, ¶ At non ambigue ſed aperte (inquit Eunomi⁹) filius patre minorem ſe predicat. quid ergo pluribus opus eſt? Nam uera dicere: ueritatem concedetis, ueritas autem: Chriſtus eſt. Maior igitur pater filio erit: & ideo diſſimilis & non conſubſtantialis. ¶ Primū igitur interrogabimus ipſum: quādo pater filio maior fuerit, In tēpore eni determinato: maior fuiſſe non poteſt. Temporum enim omnium / ſeculorumq; creator: fili⁹ eſt. Semper igitur ac eternaliter: patrem filio eſſe maiorem ſequitur. Et quoniā maior ad minorem dicitur / ſimulq; ſunt maius & minus: ſi pater maior filio eſt / coeterni ſunt pater & filius. Quomodo igitur eternū eterno erit diſſimile: aut quomodo maius? Deinde mirabimur / q̄ etſi a ſapiētia huius mundi profecti / Ariſtotelicas diſciplinas ſequantur / & eas nobis incutiant: indocti tamen etiā ſecūdum ipſas inueniūtur. Non conſequenter enim / cū de maiore atq; minore ſermonem faceret: ad ſimilitudinis / diſſimilitudiniſq; ſermonem exciderūt. Nā etiā ſecūdum Ariſtotelem (quo ipſi plurimum iactant) ſimile & diſſimile non ponuntur in eodem genere: in quo maius & minus, Hec eni: ille ad aliquid appellat. quo in genere: ſimile atq; diſſimile non uidemus poni. Quare igitur a maiore minoreq; tu orationem contexens: concluſionē alterius generis induxiſti? dicēs: minor eſt filius patre / diſſimilis igitur. Melius dixiſſes. inequalis ergo / aut non tantus. quamuis & ita nō recte. Nam etſi maius & minus propter quantitatem proprie dicuntur: non tamen in eo genere collocantur, Indocte igitur a maiore atq; minore ad ſimile & diſſimile Eunomius declinauit: dicēs, minor eſt filius patre: diſſimilis ergo. Nec min⁹ indocte dicet. minor eſt: ergo inequalis / aut non tātus. Nam maius & minus / quoniam alterum ad alterum dicitur: ſic ab Ariſtotele diffiniuntur. Ad aliquid dicuntur (inquit) que ipſa que ſunt: aliorum eſſe dicuntur / uel quomodolibet aliter ad aliud. ut maius / idipſum quod eſt: alterius eſſe dicitur, aliquo enim maius dicitur, Et duplum / idipſum quod duplum eſt: alicuius duplum eſt. Hec cum ita ſe habeant: dicat nobis qui magis Ariſtotelicis q̄ ſcripture diuine diſciplinis glorientur / ſi etiam ſimile / idipſum quod eſt: ad diſſimile eſſe dicatur / referaturq; /

Eunomii captio.

ſicut maius ad minus, Opponitur eñi ſimile diſſimili / ſicut & min⁹ maiori: ſed non eodem modo. Nam maius / quia oppoſitum ſuum excedit: maius illo eſt. ſimile autẽ non ita. Etherogenea igitur penitus ſunt maius & diſſimile: & eandẽ diffinitionẽ nõ ſuſcipiũt. ❡ Ad hec. que ad aliquid ſunt: & natura & ratiõe ſimul ſunt / & alterum ad alterum infertur. Nam ſi quis maius aut duplũ dixerit: ſtatim minus aut dimidium intellexit, Simile autem non inducit diſſimile: ſicut nec iuſtũ inducit iniuſtum / nec uirtus uicium. Priuationes enim iſta magis ſunt: & habituum interemptiones. Nõ ergo alterum ab altero inducitur, ſicut relatiua: quamuis oppoſita ſint. Priuatio enim ſimilitudinis: diſſimilitudo eſt. ſicut & iuſticie iniuſticia, Et quoniã priuatiões / poſteriores q̃ habitus ſunt: non intelligentur ſimul / ſimile & diſſimile, ❡ Preterea. que ad aliquid ſunt: ſicut uno poſito alterum ponitur / ſic & uno interempto: alterum interimitur. Idq; ideo: quoniam eſſe alterius in altero eſt, Non enim eſt maius aliquid: niſi minus ſit, ſimile autem poſitum: non ponit diſſimile / nec interemptum: interimit, Nõ dicũtur ergo adinuicem: ſimile & diſſimile. preſertim cum ſimile & diſſimile: maius & minus ſuſcipiant. ❡ Preterea. ſimile & diſſimile: ſecundum habitum & priuationem opponuntur. Maius uero & minus: ſecundum intenſionem & remiſſionem. Non ergo eiuſdẽ generis ſunt: maius & diſſimile, Verum quoniam maiore poſito minus neceſſario ponitur: ut iam dictũ eſt, quoniam pater maior filio ſcribitur: neceſſe eſt ut filius (ad quem quaſi minorem: pater refertur) coeternus patri ſit. Cũ ergo id ita ſe habeat: inueſtigem⁹ quomodo pater maior filio eſt. Nam & filius natura deus eſt / natura bonus / natura creator / natura rex: ſicut & pater, perfecte igitur omnia hec habet, Nam ſi perfecte non haberet: non eſſet natura deus. Natura enim deus eſt: qui perfecte & per ſe omnia bona habet. Quoniam igitur filius perfectus in omnibus eſt: minor patre erit non aliter q̃ ſecundum formam ſerui quã aſſumpſit. aut ſecundum quod ex patre eſt: cuius imago integra inuiolataq; eſt, Nõ ergo natura / ſed ut filius: patre minor dicitur. ❡ Sed pater (inquiunt) ſemper erat: filius non ſemper. Quomodo igitur non erit maior qui ſemper erat: eo qui non ſemper fuit? aut quomodo non erit minor eterno: qui eternus non eſt? Cũ igitur ita pater maior filio ſit: non erit ei filius conſubſtantialis, ❡ Que contẽtio iſta eſt? qua fit ut omnino quoniam pater maior filio ſcribitur: diuerſe quoq; ſubſtãtie q̃ filius ſit / demõſtrare ipſum conentur. quaſi neceſſariũ ſit: diuerſã eſſe naturã eoꝝ que maius ſuſcipiũt / ab iis de quibus minus predicat᷑, Nos uero oculis ipſis uidemus lignum ligno maius / & lapidẽ lapide minorẽ / & hoĩem homine ſimiliter, de quibus quãuis maius & min⁹ dicatur: eadẽ tñ ratio ſubſtãtie predicat᷑. Fruſtra igit᷑ & falſo qm̃ pater maior filio ſcribitur: diuerſitatem eſſentie demõſtratis, Quare filius quãuis ſit equalis p̃ri: minorẽ tamẽ / rõnib⁹ quas dixim⁹ / ſeipſũ appellat. ❡ Preterea. q̃ naturali ſimilitudĩe nõ cõiũgunt᷑ / & rõne ſubſtãtie differũt: ſimili poti⁹ atq; diſſimili / non maiore & minore diſcernũtur, Si ergo pater & filius unũ natura ſunt: quomodo maius & min⁹ de ipſis dicet᷑ / de quibus ſimilitudo ſumma predicatur? Sin uero diuerſe nature

ſunt: diſſimiles dicentur / non maior & minor. Ridiculus certe uidebitur / quicunq; diuerſa naturaliter comparat; uelut ſi ſolem ligno fulgentiorē eſſe contenderet. Indoctiſſime igit̃ & heterogeneis (ut ipſi putant) maius & minus accommodant. & diuerſe nature filium eſſe q̃ pater ſit: inde putant demonſtrare. Nos quoniam natura ſuprema / nulla ex parte maius & minus ſuſcipit (nihil enim imperfectum in deo eſt) equalem patri filium: nugis iſtorum reiectis / predicamus, illi non intelligentes forſan quid dicunt: minorē eſſe contendūt. Quare rurſum interrogandi ſunt: utrum maior ſemper filio pater eſſet / an poſtea factus ſit? Nam ſi tempore aliquo factus eſt maior / cum antea non fuerit: acceſſit hoc deo patri / quod ſibi prius nō inerat. Quomodo igitur erat perfectus: qui hoc non habebat? Sin uero ſemper maior erat: quoniam maius ad minus dicitur / neceſſario minor quoq; filius ſemper erat. Sed minorem dicitis filium / quoniam patri coeternus non ſit: ſecundum uos. Ratio autem / ſi pater ſemper filio maior fuerit: totam rem in contrarium reducit. Neceſſe eſt enim minorem ſemper eſſe filium: ſi pater ſemper maior eſt. & ita cum ſit coetern⁹: erit etiā equalis. Nā ſicut ſi coeternus nō eſſet: inequalis eſſet. ita econtra quoniam coeternus eſt: equalis omnino eſt / & ſimilimus naturaliter. Quare nullum ibi locum: maius & minus ſecundum naturam habet. Quomodo enim ſi minor patre filius eſſet: equalitas rurſum ſibi conceditur? qui non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe equalem deo: Paulus ait. ſed ſeipſum euacuauit: formā ſerui accipiens. & figura inuentus ut homo: humiliauit ſeipſum. Si ergo incarnatio humilitatem habet & euacuationem: ut hic dicitur / neceſſe eſt ut incarnatione per intellectum ſeparata: equalis patri ſemper ut & ante incarnationem inueniatur / & hinc nobis humilitas & euacuatio illa perſpicietur. Nam ſi per ſeipſum etiam ante humiliationem incarnatiōis / patre minor erat: quomodo deſcendiſſe uidebitur / aut quis erit humiliationis modus? Certe hic ipſe Paul⁹ & equalem deo filium apertiſſime dixit: & minorē eſſe propter paſſionē mortis enunciauit. Cum igitur equalis & minor ſimul eſſe nō poſſit: queramus quomodo equalis / quomodo minor eſt. Inquantum ergo natura deus eſt: equalis genitori filius eſt. inquantum autem homo factus eſt / & ut homo crucifixus & mortuus: minor. Philip. 2.

¶ Qꝫ equalis filius patri eſt: euangelico textu propoſito. Non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne baptiſta. Cap. IIII.

Sed quomodo (inquit Eunomius) ſimilis aut equalis erit fili⁹ patri? cum aperte in euangelio dicat: neminem inter natos mulierum / maiorem Ioanne baptiſta ſurrexiſſe, & ſtatim addat. minor autem in regno celorum: maior ipſo eſt. Ipſe namq; minor eſt: propter tempus quo a ſancta uirgine natus eſt. Fateturq; ſe propter precipuas uirtutes tunc peruenturum in maiora: quando regnum celorum aduenerit, quaſi hanc mercedem propter adminiſtrationem ſalutis humane: accepturus ſit. Quomodo ergo qui huiuſmodi nature eſt / & Ioanne minor: equalis aut ſimilis deo patri erit? ¶ Peruertunt ſenſum uerborum Chriſti: qui ſic exponunt. Quomodo enim quaſi rem Math. 11.

magnã ſibi attribueret / q. Ioãnẽ excederet: qui dei patris gaudet dignitatibus omnia naturaliter poſſidens que patris ſunt? Omnia (inquit) que pater habet:
Ioan.1. mea ſunt. perfectus autem pater eſt. perfectus ergo etiã filius: reiq; nullius indigens. Qui uero ita natura ſe habet: quomodo non erit equalis & ſimilis genitori ſuo. ¶ Preterea. ſi minor Chriſtus Ioanne. magnitudine temporis dicit / quo fuit cum hominibus conuerſatus: & ad hec non ſurrexiſſe maior quiſpiã Ioanne additur / uite ſpacio id quoq; intelligetur. quod uerum non eſt. Adam
Gene.4. enim (ut ſcriptura teſtatur) nongẽtos & quinquaginta uixit annos, & alii nati mulierum illius temporis omnes: pene totidem. Precurſor uero Ioannes iuuenis admodum: uitã cum morte cõmutauit. Non ergo maior inter natos mulierũ tempore dicitur: ſed uirtutis ſublimitate. qua ad eos peruenit terminos. quo natura humana peruenire poteſt. Quare etiã ſimiliter Chriſtus: nõ tẽpore minor dicitur. Ridiculũ enim eſſet: magnitudini temporis / uirtutis celſitudinẽ attribuere. Neceſſario igitur ſequi uidetur: in uirtute & ſanctitate cõparationem fieri. & ſic minor Ioanne Chriſtus in ſanctitate uidebitur: quod abſurdiſſimum eſt. Cũ igitur hec expoſitio ad abſurda deueniat: reiicieda omnino eſt. ¶ Sed nos (inquiunt) ueram & ſimplicem / nec magna cura ſcrutatam uerborum ſaluatoris expoſitionem inducimus: minorem Ioãne Chriſtum ſecundum magnitudinem temporis / quod ab incarnatione ſua cepit: maiorem in regno celorum futurũ etiam ipſo / qui ad humane uirtutis perfectionem attigit. minor igitur: hic perſonam domini ſignificat. Q; uero maior inter natos mulierum Ioanne baptiſta non ſurrexiſſe dicitur: perfectionem humane uirtutis attigiſſe illum ſignificat. Chriſtus tamen etiam ipſum adeo magnum: in tempore illo excedet. Quid abſurdi hec expoſitio habet? ¶ Non ita ſimpliciter ut putatis: ſed magna diligentia & cura exponende ſcripture ſunt. Primum enim leue omnino eſt / credere ſpacio temporis ex quo incarnatum fuerat uerbum: minorem Ioanne dominum appellari. Aperte namq; ille qui maior in regno celorũ dicitur: ſanctitate ſublimior ſignificatur. Quomodo enim aliter: maior / hic aliquis poterit intelligere? Si ergo in regni celorum tempore maior baptiſta ſaluator uidebitur: minor modo aut equalis eſt. minorem dicere / magis impium eſt. ſed equalem etiam putare: non pium. ¶ Baptiſtã enim 2
Math.3. audimus dicentem. Mihi opus eſt abs te baptiſari. Baptiſatur autem atq; ſan-
Ioan.1. ctificatur deterius a meliore. & ad Iudeos. Ego uos baptiſo in aqua. Sed uenit poſt me: cuius calciamentorum corrigiam non ſum ſufficiens ſoluere. Ille uos baptiſabit in ſpiritu ſancto & igne: cuius uentilabrum in manu eius / & purgabit aream ſuam / & congregabit triticum in horreis ſuis: paleam uero inextinguibili cremabit igne. Quomodo ergo equalis aut minor Ioanne / dominus ſecũdum ipſos fuit: aut cuius gratia / aqua ſe ſolũmodo baptiſare predicabat: & Chriſtũ ſpiritus datorem affirmabat? Nonne uides / quia ut ſeruus: nec calciamẽtorũ quidẽ corrigiã tãgere audet? nec pſpicis Chriſtũ aree dñm eſſe? Hoc eni ſignificat: qñ dicit. & purgabit areã ſuã. iudicẽ etiã eſſe oſtẽdit: q iuſtos & bonos tanq̃ triticũ in celeſtia iducet horrea. iiuſtos uero q̃ſi paleã igni tradet.

Si uero maior aut equalis tunc Chriſto Ioannes fuit;cur & ipſe non baptiſat in
3 ſpiritu ſancto? ¶ Sed neq; Eſaiam iſti audiunt:apud quem de Chriſto ſcribi=
tur. Ego ſum qui deleo iniquitates tuas:& non recordabor peccatorum tuorum. Eſa,43,
Cumq; natus a uirgine cum hominibus conuerſatus eſt:monſtrabat eum Ioã=
nes dicens. Ecce agnus dei;qui tollit peccata mundi, Quomodo igitur ſecun=
dum iſtos in ſpe ſolum habebat Chriſtus: ut futurus maior eſſet Ioanne in re=
gno celorum? aut quomodo equalis aut maior Ioannes(qui baptiſari a Chriſto Ioan.1,
deſiderabat)ipſo Chriſto fuit:qui peccatum mundi poterat tollere/& id tanq̃
dominus uerus? Sicut enim deus/peccata ipſis dimittit;quod Ioannes nullo mo=
4 do poterat. ¶ Ad hec. ſi minor Chriſtus aut equalis Ioanni tũc fuit:cur ipſe nõ
audiuit a patre, filius meus es tu:ego hodie genui te, & ſede a dextris meis:do= Pſal.2,
nec ponã inimicos tuos ſcabellũ pedum tuorum? aut cur ſapientia & uirtus pa Pſal.109,
tris/& imago/character & ſplẽdor ſubſtantie ipſius: uocatus non eſt? Portet 1, Cori,1,
iam omnia etiã ipſe;uerbo uirtutis ſue. & introducatur in orbem terrarũ quaſi Hebre,1,
primogenitus: & adoretur ab angelis, dicat de ſeipſo ſine culpa, ego & pater
unum ſumus. qui uidet me;uidet & patrem meum. Dicat. ego ſum reſurrectio Ioan.10.
& uita, dicat, ego ſum panis uiuus qui de celo deſcendi. Quod ſi hec Ioannes Ioan. 14,
dicere non poterit/dicit autem uere Chriſtus:quomodo non erit impium/ pu Ioan.6.
tare maiorem aliquando fuiſſe Chriſto Ioannem: qui natura ut deus/ſemper
5 ipſo maior eſt? ¶ Quid autem magni attribuere Chriſto arbitrantur/ maio=
rem Ioãne futurum contendentes: quo etiam angeli & natura & charitate in
deum/maiores ſunt, quibus tantum Chriſtus preſtat: quantum creaturas cre
ator excedit, Cui enim(ait Paulus)angelorum unq̃ dixit: ſede a dextris meis? Hebre.1.
nonne omnes ſpiritus ſunt miniſtrantes? Quomodo ergo qui etiam angelos Pſal.109,
excedit / qui in ſede dei patris collocatur: quaſi rem magnam ſibi attribuit /
quod Ioanne maior in regno celorũ futurus ſit? cum ſemper atq; ſimpliciter om=
6 ni creatura maior ſit;qui deo patri equalis eſt? ¶ Preterea, lucerna erat bapti
ſta;lux autem Criſtus. Quomodo ergo lux cuius natura eſt illuminare;lucer=
ne que lumine indiget/equalis uel minor erit? Et certe non poteſt amicus ſpon Ioan.3.
ſi qui ſtat & audit ſpõſum habentem ſponſam:ſponſo equalis aut maior digni
7 tate atq; honore inueniri. ¶ Ad hec. ipſe Ioannes de ſaluatore ait, Qui de ſu
per uenit:ſuper omnes eſt. menſuram deinde ſuam oſtendens;terrena loquitur
(inquit)qui ex terra eſt. Quod ſi extra celorum regnum maior eſt Chriſto Ioan
nes ſecundum uos: intelligatis deſuper baptiſtam uenire/& dominum terre=
na loqui atq; ex terra eſſe: quod abſurdiſſimum eſt, alter enim natura deus:
& ſup oẽs, alter creatura:& ideo ex terra. Nõ equalis ergo/ immo incõparabi=
8 liter Chriſtus excedit. quomodo ergo ſpe ſolum:in regno celorum dignitatem
exceſſus expectat? ¶ Preterea. poſt reſurrectionẽ ſaluator cum priſcam ſpi=
ritus gratiam in nobis renouaret;inſufflauit diſcipulis dicens. Accipite ſpiritũ Ioan. 20,
ſanctum, & ipſe ſpiritus ſanctus;Chriſti ſpiritus appellatur. Et cum trãſiſſent
Aſiam & regionem Galatie(in actibus ſcribitur)tentabant recedere in Bithy Actu.16,
niam:& non permiſit eos ſpiritus Iheſu. Renouet igitur in nobis etiam Ioãnes

gratiam ſpiritꝰ:ſi equalis Chriſto eſt.& ſpiritus dei patris: ipſius quoq; uoceſ.
Ioan.16. Et ſi uultis: dicat ipſe quoq; de ſpiritu. quia de meo accipiet. Sed hec omnia uel
cogitare ſolum: impium eſt. Non eſt ergo equalis Chriſto: nec aliquando fu=
turus eſt minor, ſed ſemper ueluti homo: minor deo eſt. ¶ Ad hec.euangeli= 9
ſta Ioãnes naturalem Chriſti dignitatem oſtendens/& Ioannis mẽſuram ſicut
Ioan.1. ſerui aperiens: fuit homo (inquit) miſſus a deo/cui nomen erat Ioannes. Hic ue
nit in teſtimonium ut teſtimonium perhiberet de lumine: ut omnes crederent
per ipſum. Non erat ille lux: ſed ut teſtimoniũ perhiberet de lumine. Erat lux
uera: que illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Quomo
do ergo lux illuminans/miniſtro ſuo quem ad teſtimoniũ adhibuit: minor aut
equalis erit? Preſertim cum ipſe Chriſtus dicat ad Iudeos. uos ad Ioannem mi
Ioan.5. ſiſtis: & ille teſtimonium ueritati perhibuit. ego uero Ioannis teſtimonio non
egeo. Quomodo ergo minor uel equalis Ioanni/qui teſtimonio ipſius non ege
bat: qui atteſtãtẽ habebat patrem? ¶ Poſtremo, beatus zacharias pater bapti= 10
ſte ſecundũ carnem/gratias agens deo & futura ſpiritu predicens: clamabat.
Luce.1. Et tu puer propheta altiſſimi uocaberis: preibis enim ante faciem domini para
re plebem perfectam. Ipſe quoq; Ioannes interrogatus a Iudeis quis eſſet: ego
Ioan.1. (inquit) uox clamantis in deſerto/parate uiam domini. Dicãt igitur nobis/qui
non ſemper ſed aliquando maiorem Ioanne Chriſtum arbitrãtur: quando al=
tiſſimi ꝓpheta ipſo altiſſimo minor nõ fuit? aut quãdo miniſter & ꝑcurſor: ad
equalitate naturalis domini cõſcendit? Ex his oĩbus patet: nunq̃ Ioannẽ Chri=
ſto maiorem fuiſſe: nec de ipſo Chriſto dici: q. modo minor Ioanne ſit/& in re
gno celorum maior futurus ſit. ¶ Verum quoniam aduerſariorum ſenſum re
darguimus: ipſorum euãgelii uerborum uerum modo ſenſum ſcrutemur, ut
uere expoſitionis appoſitione: non uera ipſorum iterum redarguatur. quod
Math.11. ut recte fiat: totã ecce altius repetamus. Cum Ioannes in carcere miracula Chri
ſti audierit: miſit duos ex diſcipulis eius dicturos Chriſto. Tu es qui uẽturus es:
an alium expectamus? Ad hec Chriſtus. Ite (inquit) & renunciate Ioanni: que
audiſtis & uidiſtis, & deinde miracula multa enumerat. Cum ergo illi abiiſſet:
dixit ad circũfuſam Iudeorum turbam ſaluator. Quid exiſtis in deſertum ui
dere: arundinem uento agitatam? Sed prophetam? ita dico uobis: & pluſq̃ pro
Mala.3. phetam. hic enim eſt de quo ſcribitur. Ecce ego mitto angelum meum ante fa=
ciem tuam: qui preparabit uiam tuam ante te. Deinde addit id: de quo querit?
Amen dico uobis: non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne baptiſta.
Sed minor in regno celorum: maior ipſo eſt. Neq; finem uerborũ hic fecit: ſed
ſtatim intulit. A diebus autem Ioannis baptiſte uſq; modo: regnum celorum
uim patitur/& uiolenti rapiunt illud. Sed textus quidẽ ipſe ſic ſe habet. Opor=
tet autem ad rectam expoſitionem ſingula breuiter dicere: que cauſa baptiſtã
in carcerem coniecit. cuius gratia Chriſtum per diſcipulos interrogauit: utrũ
ipſe uenturus eſſet an alius expectaretur. & quare conuerſus Chriſtus: circũ=
fuſam turbam ſic allocutꝰ fuit. & cur illud addidit: non ſurrexiſſe in natis mu
lierum Ioanne baptiſta maiorem, & tamen qui minor eſt in regno celorum: eũ

ipſo quoq; Ioanne eſſe maiorem. Hec igitur breuiter proſequamur, Mirabilē
atq; inauditam uitam: beatus baptiſta ducebat, quam homines adeo mirabā=
tur: ut merito ipſum / magnum quendam eſſe uirum arbitrarētur. Is Chriſto
atteſtabatur: immo digito ipſum preſentem oſtendebat / dicens, Ecce agnus Ioan.1.
dei: qui tollit peccata mundi. Verum dominus cui atteſtabatur: Moſaice legis
cultui officere uidebatur / euangelicam uitam pro illo inducens: immo uero fi
guras & umbras ad ueritatem educens. Conquerebantur Iudei de baptiſta:
q, authoritate ſua illi faueret / qui legalem doctrinam euerteret: ut ipſi puta=
bant. Quid igitur ad hec Ioannes? legi propugnat: ne Moſaicam doctrinā cō=
temnere uideretur. Idq; uel ad repellendā uel ad mitigandam ſuſpitionem de
ſe Iudeorum fecit, non quia magni hoc ipſe exiſtimaret: ſed ut teſtimonium
ſuum de Chriſto credibilius apud eos fieret, Quamuis igitur multi tunc mul=
tis uariiſq; modis preuaricarentur: Herodem tamē ſolū qui princeps erat re=
darguit / ut peiculo ſuo ad beniuolentiam ſui Iudeos reuocaret: & credibilior
apud eos fieret. Nam quaſi pro lege pateretur: faciliores ad credendum ei fie=
bant, ita morte ſua ceteris prodeſſe ſtudebat. Sed quando prophetico ſpiritu
(quo repletus ex utero matris erat) nudum iam imminere ſibi gladiū uidit: uo Luce.1.
luit diſcipulos ſuos in fide Chriſti confirmare / aperteq; docere: ut ſcirent ipſū
eſſe / qui ad ſalutem omniū expectabatur. Diſpenſatione igitur ignorare ſimu
lat: ut a ſeipſis inducti diſcipuli / firmius crederent. Multum enim ut homines:
ſibiipſis attribuebant / nec magiſtro magis q̄ excogitationibus ſuis credebāt.
Diſpenſationis igitur modo: ignorare ſe oſtendit quis uenturus eſſet, Iheſus
autem cum ipſi ueniſſent: quoniam rem totā ut uerus deus ſciebat / multo ma
gis tunc q̄ antea miraculis effulſit. illaq; diſpenſando faciebat: que prophete
ſcribunt tunc futura / quando Chriſtus ueniet. Ideo interrogatus an ipſe eſſet Eſa.35.
uenturus: non ſtatim reſpondet neq; dicit / ego ueturus ſum. ſed miraculorū
magnitudine ſimul & multitudine oſtendit ſeipſum eſſe, Ite igitur inquit: et Math.11.
renunciate Ioanni que audiſtis & uidiſtis. Audiſtis a ꝓphetis hec & hec: & cō=
ſummata modo uidiſtis per me, Ita cum illi abiſſent: ad turbam conuerſus di=
cebat. Quid exiſtis uidere: & cetera que ſequūtur. Neceſſario poſtea de Ioan
ne locutus eſt Chriſtus. Nam quoniam diſcipulos Ioannis turba uidit / interro
ganteſq; audiuit: non quod illi / ſed quod Ioānes dicere uelle uideretur, ne de Ioan.1.
Ioanne turbarentur / putarentq; leuiorē hominē: q, primo ecce agnus dei qui
tollit peccata mundi: de Chriſto dixiſſet, deinde an ipſe uenturus eſſet: dubi=
taret. ne igitur uel hec uel alioquin leuiorem hominem arbitrarentur / & pro=
pter hanc turbationem minus proficerent: dixit ad eos, Quid exiſtis in deſer
tum uidere? arundinē a uento agitatam? M rati fuiſtis baptiſtam / ait: ac ideo
longa itinera in deſertum ad ipſum feciſtis. cur ergo modo leuioris mentis ho
minem / & quaſi arundinē putatis: & ex inconſtantia huc & illuc leui de cauſa
impelli? Sed hominem mollibus indutum uidiſtis? Et ecce qui talibus ornant:
cum regibus ſunt. Qui ſicut mollibus induuntur; ita & animo leuiore ſunt. Io
annes uero qui eremū ſemp coluit / qui robore animi carnem rationi ſubiecit:

quare ſicut arundo leuis erit? Si ergo mirati eſtis Ioannem propter aſperrimã
uitam / quam conſtantiſſime egit: cõcedere ipſi etiam debetis firmitatem ani=
mi uite conuenientem, Sin uero eremus / & amictus humillimus / & cibus abie=
ctiſſimus: nihil plus uobis afferre uidetur ad conſtantiã q̃ mollis amictus: qua=
re his omiſſis baptiſtam in deſerto querebatis? Num quia prophetã putatis?
Ita dico uobis: & pluſq̃ propheta Ioannes eſt. Nam prophete uenturum predi
carunt Chriſtum: nec ipſum uidere potuerũt, Ioannes autẽ & uenturũ predi=
cauit: & uidit, Ita ipſe primo, Ioannẽ extulit. Deinde patris quoq; teſtimoniũ
Mala, 3. attulit. Hic enim eſt (inquit) de quo ſcriptum eſt. Ecce ego mitto angelũ meũ
ante faciem tuam: qui parabit uiam tuam ante te, Et addidit. amen dico uobis
non ſurrexit inter natos mulierũ: maior Ioanne baptiſta. Minor autem in re=
gno celorũ, maior ipſo eſt. Cũ ita multa magnaq; de Ioanne dixiſſet / & ſum=
mum inter natos mulierum eſſe ipſum affirmaſſet: q, ad extremum humane
uirtutis perueniſſet / maius bonum poſtea ponit: melioreq; dicit atq; maiorem
eũ / qui iam regnũ celoꝝ tetigerit: & filius dei factus ſit / per ſpiritum ſanctũ re
natus. ut oſtenderet mirabilem eſſe Ioannẽ: propter uirtutes ſuas precipuas,
ſed mirabiliores ipſo: regni celoꝝ participes. hortareturq; hac ratione: ut ma=
gno animo rapere id conarentur / quod Ioanne quoq; maiores faciet, Regnũ
enim celorum donũ ſpiritus eſſe modo dicimus, ſecũdum illud Chriſti dictũ,
Luce, 17. regnũ celoꝝ intra uos eſt. maior igitur omnibus natis mulierũ inuenitur: qui
per ſpiritum renatꝰ eſt. Illi enim filii carnis adhuc appellãtur: iſti filii dei ſunt,
Roma. 8. quem orãtes appellant: abba: / pater, Quare etſi inter natos mulierum ſecun=
dum humanam uirtutem mirabilis Ioannes ſit: qui tamen ipſo minores uiden
tur in regno celorum / hoc eſt renati per ſpiritum ſanctum: maiores ſunt. quia
non mulierum nati: ſed deo participes / filii dei ideo appellãtur, etiam ſi mini=
mi perfectionibus uirtute quaſi infantes uideãtur: quia modo renati. Q2 aũt
Ioannem & omnes natos mulierum / regeneratio que per ſpiritum ſanctũ fit:
magno interuallo excedit / non longe nobis querendus eſt teſtis. cum ipſe Ioã=
Math. 3. nes ad Iheſum dixit: opus eſſe ſibi ab eo baptiſari, Nam etſi perfectꝰ eſſet uir=
tute: renaſcendi tamen propter ſpiritum gratiam petebat / ut in maiorẽ aſcen
deret gradũ. nec mulieris deinde natus eſſet: ſed ad diuinam nobilitatem re=
formatus. quod ſaluator maxime affirmauit. Nõ enim dixit: perfectum ipſum
eſſe / quãuis ſanctificationem ſpiritualis baptiſmatis non haberet, ſed neceſſa
rium ſibi baptiſmum: per diſpẽſationem in aliud tempus differendũ aſſeruit,
Nihil enim aliud mea quidem ſententia: illa uerba ſaluatoris ſignificãt, dimit=
te modo, Quod uero celorum regnum donũ ſpiritus / & regenerationẽ fide=
lium appellat: ex ipſis ſaluatoris uerbis ſciamus. A diebus enim Ioannis uſq;
modo / inquit: regnum celoꝝ uim patitur / & uiolenti rapiunt illud. Nam cum
Ioan. 1, Ioannes predicaret. parate uiam domini: rectas facite ſemitas eius. multi ma=
gna ui magnoq; ſtudio a uiciis ad uirtutem uertebantur: ſed & filii dei per ſpi=
ritus ſancti gratiam / fiebant per baptiſmum regenerati, Id ſi quis non expo=
ni recte arbitretur: doceat queſo quãobrem a diebus Ioannis rapi cepit regnũ

celorum/quaſi nemo ante tempora illa illud rapuerit. Num ergo dices: uana
prophetarum ſpes fuerit? Num tanta multitudo ſanctorum patrum: regnum
celorum non poſſidebit/ſi tunc primum rapi cepit quando baptiſta clamabat
penitentiam agite: regnum enim celorum appropinquabit? Sed facile intelle= Math. 3.
ctu eſt/ipſum regnũ celorũ priſcis etiam paratũ fuiſſe: ſicuti cõformibꝰ ima=
ginis filii dei/atq; ideo preſcitis a deo patre, A tempore uero Ioannis/ donum
ſpiritus ſancti & regeneratio per baptiſmum: fide rapitur. Hec quoniã ita in=
telligẽda ſunt: patet nũq̃ Ioannem maiorem fuiſſe Chriſto/ neq; unq̃ futurũ,

¶ Libri ſecundi/ theſauri Cyrilli: finis,

¶ Eiuſdem liber tertius,

¶ Refutatio expoſitionis heretice: & expoſitio ſenſus ueri/euãgelici textus, ego in patre: & pater in me eſt, Cap. I.

NOn eſt mirum (heretici aiunt) ſi pater eſt in filio: & filius in patre. cũ Ioan, 14,
etiam de nobis diuina ſcriptura dicat: quia in ipſo uiuimus / moue= Actu, 17.
mur & ſumus, Quomodo enim aliter filius maiorem ſeipſo patrem
capere poterit? Aut quomodo filius minor: maiorem patrem reple=
re poterit? ¶ Quaſi de corporeis loquimini uaſis: in quibus recte dicitur/non
poſſe a minore maius capi: nec a minore poſſe maius repleri. In rebus uero in=
corporeis que ſine ulla materia ſunt: quomõ iſta locũ habent? hec diximꝰ: qua
ſi concederemꝰ maiorẽ filio patrem eſſe. ueritas autem non ita ſe habet. Equa
lis enim patri filius in omnibꝰ eſt. Sed nec uos huiuſmodi rationibus uteremini:
ſi ſciretis quid uerus pater ſit/& quid uerus filius, & quid lumẽ inuiſibile ſimul
atq; eternum: & quid ſplendor eius. & quid hypoſtaſis incorporea: & chara=
cter eiꝰ ſimiliter incorporeꝰ, Nam ſi hec memoriter teneretis/intelligeretisq;
non quaſi de corporibus diſputaretis, ſed conſequenter atq; congrue ſcrutan
dum arbitraremini: quomõ filius in patre & pater in filio eſt/ſicut character/
ſicut imago/ſicut ſplendor/atq; ſimilitudo patris, Verum quoniã non eſſe mi
rum illud dicitis: quoniam & nos in ipſo uiuimus/& mouemur/& ſumus: con=
ſiderate queſo/q̃ multũ a ueritate receditis, non enim ſicut in ſãctis deus eſt/
ſanctificans ipſos: ſic & in Chriſto. Sed ipſe filius: uirtus & ſapientia patris eſt.
Is ſanctificat omnia participantia ipſo: in ſpiritu, Ipſe uero nulla participatio=
ne ſanctus eſt: ueluti nos, Non enim per gratiã filius eſt: ſed eternaliter ex pa=
tre genitus, Nec rurſus filius ſic in patre eſt: ſicut nos. Nos enim gratia & par
ticipatione in deo uiuimus & mouemur & ſumus. filius uero ſecundum natu=
ram/quaſi a fonte ſemper uiuo ex ſubſtãtia patris emanans: uita ſecũdum na
turam eſt/omnia uiuificans, nec participatione uite ipſe uiuens eſt: ſicuti nos,
Nam ſi ſicuti nos/ipſe uiueret: non eſſet naturaliter uita. Quod enim de foris
alicui aduenit: id ſecundũ naturam ipſi non ineſt, Filiꝰ autem de ſe dicit, ego Ioan, 14.
ſum uita, Non ergo ut nos: in deo uiuit & eſt, ſed naturaliter ipſe uita eſt & in
patre naturaliter eſt/unum cum ipſo: ſecundum identitatem eſſentie, ¶ Sed Cauillatõ
in patre (inquit) ſeipſum eſſe dicit/& patrem in eo: quoniam nec ſermo in eo/ heretico=
quem ad omnes predicabat, nec opera que faciebat: ſua erant. ſed patris qui rum.

precep it loqui:& dedit uirtutem ad faciẽdum miracula, ¶ Licebit ergo ſecũdum uos/ unicuiq; etiam ſanctorum:ſimilem uoce edere, Miracula enim / ac
Pſal, 84, cepta uirtute deſuper:ipſi quoq; fecerunt, Audiam(inquit pſalmiſta) quid lo=
Proue.2, quetur in me dominus deus, Et ſapientiſſimus Salomon, Mea(inquit) uerba a deo dicta ſunt. Et beatus ille Moſes:fidus miniſter preceptorum extitit dei, et uniuerſaliter uniuerſi prophete non ſuis uerbis utebantur: ſed domini, Hac
Actuũ.3, de cauſa omnes:hec dicit dominus/ clamabant. Et ſaluatoris diſcipuli admirantes magnalia que faciebant: uiri fratres clamabant / quid nobis attenditis: quaſi propria uirtute iſta facientibus? Cur ergo nemini unq̃ iſtorum licuit dicere:ego in patre ſum / & pater in me? Non uidetis nichil precipuum tribui a uobis filio/ fruſtraq; appellatum filium eſſe:ſi ueluti ſanctorum aliquis/ externa uirtute operebatur. Non autẽ fruſtra / neq; ſicuti nos / per gratiam: ſed uere & naturaliter filius eſt. Propria igitur uirtute non de foris ſibi donata: miracula operabatur, ¶ Preterea, ſi ſãctis licuiſſet dicere / ego in patre & pater in me eſt:dixiſſet certe ſaluator / & ego in patre ſum / & pater etiam in me eſt, ut oſtẽderet:ceteris quoq; id dicere licere. Nunc uero ſibi ſoli hoc attribuit: quia ſolus ex patre uere generatur. Ita ergo propoſitus euangelii textus: intelligendus eſt, Ex ſubſtantia patris emanat filius:non(ſicuti creature)ex nihilo ad eſſe productus / aut de foris ſubſtitutus. ſed ex genitoris ſubſtãtia proprius fructus:ſicut ex lumine ſpendor / aut ex fonte fluuius. Quare qui uident filium: ipſum patrem uident / & a filio genitorem intelligũt. Nam quoniam ipſum eſſe filii ex ſubſtãtia patris prodit:idcirco filius eſt in patre. Et quoniam quod pater eſt natura / idipſum uerbum ſuum eſt:ideo pater in filio eſt / ſicut ſol in ſuo ſplẽdore / & ſicut mens ſiue intellectus in uerbo ſuo / & ſicut in fluuio fons. Natura enim paterne ſubſtantie / ac(ut ita dicam) ſpecies tota in filio eſt:& oſtẽdit ipſum in ſeipſa. Illud etiam attẽdendũ: q, neceſſarie diſpenſationis gratia hanc uocem dominus emiſit. Nam quoniam ad oſtendendã identitatem na=
Ioan.10. ture/ qua idem eſt cum patre:dixerat. ego & pater unum ſumus. ne quis igi? patrem filium / & filium patrem eſſe putaret: & dualitatem nominũ ſolũmodo faceret / & unam non duas perſonas arbitraretur:neceſſario illud expoſu=
Ioan.14. it dicens. Ego in patre & pater in me eſt. ut queadmodum ex illis uerbis identitatem ſubſtantie oſtendit:ſic ex iſtis dualitatem perſonarum / ut uere ſubſiſtentem patrem & uere ſubſiſtentem filium ſignificaret, Nam pater & filius, natura unum ſunt:numero perſonarũ duo. Nõ ſicut ſi unum in duas diuideretur partes:ut alterum in altero non ſit. nec ut idem unum:duobus nomini=
Sabellius bus appelletur / ut dualitatis uirtus in ſolis nominib? reperiatur. nec ut eadem perſona / modo pater modo fili? uocetur, ſicut Sabelli? blaſphemabat. ſed ſint (ut diximus) numero perſonarũ duo. pater enim ſemper pater eſt:neq; unq̃ in filium conuertitur, & fili?:ſemper filius:neq; unq̃ in patrem mutatur, Cũq; ita in dualitate uera perſonarum ſint. una in utriſq; natura / & una deitas eſt. Similis enim naturaliter genitori fili? eſt:ut imago / ut ſplendor / ut character ſubſtantie ipſius. Et ita propter identitatem ſubſtantie:unum deum patrem

et filium eſſe credemus,Nam ſicut ſplendorem ſolis non aliud dicet quiſpiam
eſſe lumen natura:preter ipſum ſolem.nec participatione aut habitudine qua
dam lumen appellari credet:ſed quia natura ex ipſo emanat,& ita duo hec lu
mina eſſe ratione percipiet:unum uero eſſe natura non negabit, Sic q̄q̄ pater
et filius in dualitate perſonarum inueniantur:nemo tamen aliud dicet eſſe pa
trem q̄ filium/quantum ad deitatem & identitatem eſſentie pertinet. Et ſicut
ſol in ſplendore ſuo eſt/& ſplēdor ſolis in ſole: ſic pater in filio & fili⁹ in patre.
perſonarum numero duo,nature identitate unum,Quare ſi quis diligenter
ſcripturã ſcrutetur:inueniet omnia dici de filio que de patre dicuntur/& om=
nia de patre que de filio.abſq; hoc ſolum q. alter pàter eſt:alter filius,Pater de
us eſt;& uerbũ deus eſt,oipotens pater oipotēs & fili⁹. hec dicit qui erat & qui
uenturus eſt.omnipotēs. Dñs parer:& unus dominus Iheſus Chriſtus. lux pa Apo.4,
ter:ſed filius quoq; lux.Ego ſum (inquit) lux mũdi.Pater peccata dimittit:ſed Ioan.9.
et filius ſimiliter,ut ſciatis inquit quia poteſtatem habet filius hominis peccata Math.9.
dimittere. Vere igitur ipſe dicit ad patrē,quia mea oia tua ſunt:& tua mea,Et Ioan.17.
quia omnia patris/filii ſunt:cõuerſim quoq; uere dicit,ego in patre:et pater in Ioan,14.
me eſt.Identitas enim horum omniũ:in dualitate incõmutabiliter lucet.Qua=
re filius:uere filius eſt, non enim omnia patris/ſecundũ naturam ſua eſſent:
niſi ex ipſo eſſet.Nec omnia filii/patris eſſent:niſi filius cõſubſtãtialis eſſet ge=
nitori. Quēadmodum ſi quis depictam regis imaginem uideat/& mirat⁹ pul= —
chritudinē imaginis:ipſum regem uidere deſideret/iure utiq; imago ad eum
diceret;qui me uidet;regem uidet.Et rurſns, Ego & rex:unum ſumus/quan=
tum ad exactam ſimilitudinem.Et rurſus,Ego in rege/& rex in me eſt: quan
tum ad figuram & formam.Figura enim & forma & ſpecies imaginis: ſpecies
forma & figura regis eſt.Sic & filius dicit. Qui me uidet: uidet et patrem. ego
et pater;unum ſumus.ego in patre:et pater in me eſt.Naturales enim dignita
tes patris:incõmutabiliter habet filius.et ideo patris imago eſt:et ipſum geni=
torem in ſe monſtrãs. Ita et apoſtolicum illud intelliges,Qui cum eſſet in for= Philip.2,
ma dei:non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe equalem deo. Equalis enim deo eſt: 2,Cori.5.
quia et ipſe totus deus eſt/non rliter q̄ pater,Sic erat in Chriſto deus: ad recõ= Ioan,14,
ciliandum ſibi mundum, Sic quecũq; filius operaretur.patris opera ſũt. Nam
cum nulla differentia deitatis et nature inter eos ſit. nihil prohibet opera uni=
us/opera eſſe alterius.Nam ſi que patri attribuũtur: omnia ipſi quoq; filio nõ
gratia neq; participatiõe/ſed ita naturaliter inſunt ut et ipſi patri: nec mediũ
ullum eſt inter patrem et filium/quod in diſſimilitudinē diſtrahat:perſpicuũ
eſt totum patrem eſſe in toto filio/ et totum filium in toto patre. Probe igitur
conſequenter dicitur,ego in patre:et pater in me eſt, et ego et pater unum ſu Ioan,14;
mus.Nihil enim habet alter quod alteri non inſit:niſi q, hic pater/ille filius eſt. Ioan,10,
Talis ergo penitus filius eſt;qualis omnino pater eſt. ¶ Preterea,de⁹ pater uo
catur:et ſimul cum eo intelligitur neceſſario fili⁹,Non enim eſſet pater niſi ex
ſeipſo filium generet.Et rurſus.quãdo filius appellatur: patrem ſimul intelli=
gere neceſſe eſt.filius, enim ad patrem dicitur.Si ergo alter in altero neceſſa=

rio eſt/& alter in altero intelligit᷑:uere dicit ſaluator,ego in patre / & pater in
me eſt, ¶ Ad hec.qui credit in filium: credit in patrem,& qui uere colit patrē
is etiam filium colit.Cur ergo hic in illo/& ille in hoc nō erit? aut cur idētitas eſ
ſentie hinc non demonſtratur? Ideo enim & unus deus in filio & patre & ſpiri
tu ſancto adoratur & unus deus ab omnibus predicatur/ & eſt: quia nulla dif
ferentia eſſentie / naturaliſq; ſimilitudinis / alterum ab altero diſiungit , Sed
patrem heretici eſſe in filio & filium in patre ideo dicunt : quoniam que pater
uult / etiam filius uult . & que filius:eadem pater,propter identitatem uolun=
tatum ergo/alterum in altero eſſe cōtendunt . Num igitur angelis aliiſq; rati
onalibus uirtutibus licebit(de quibus pſalmiſta ſcribit,benedicite domino om
Pſal.102, nes angeli eius:miniſtri eius facientes uoluntatem eius) num inq̄ ſingulis iſto=
rum licebit:hac ſaluatoris uoce uti / & dicere. Ego in patre:& pater in me eſt,
et qui me uidet:patrem uidet? Nemo enim ambigit/que deus uult:eadem an=
gelos/archangelos/dominationes/poteſtateſq; uelle, non enim manerent in
ordine ſuo: niſi eadem uellent que deus . Certe qui non permanſit in uolun=
Eſaie,14. tate dei/ſed aliud q̄ deus uellet queſiuit:ſtatim audiuit.Nūc ad inferos deſcen
des:& ad fundamenta terre.Si ergo uniuerſi ordines ſuperiorum poteſtatum
eadem uolunt que deus / & tamen uocibus filii uti nequeunt: nō idem uelle et
idem nolle/filium in patre & patrem in filio mōſtrat:ſed eſſentie incommuta=
bilis ſimilitudo atq; identitas . ¶ Preterea ,ſi idem uelle facit ut alter in altero
ſit:hoc ipſum faciet (quod nonnulli hereticorum audent dicere) ut uerbum/
ſapiētia /& imago:dei filius appelle᷑ ,Cur ergo etiā angeli:ſapientia /& imago
dei/& uerbū dei /& lumē de lumine/et ſplēdor /et in forma dei nō dicun᷑? cū
et ipſi uolūtatē ſuā ad uolūtatē dei cōformēt:quia uidelicet nō ꝑpter hoc neq;
ꝑpter uolūtatū cōuenietiā:filius eſt in patre/et pater in filio.neq; ꝑpter hoc/
filius uerbum & imago dei eſt/nec ſapientia & lumen de lumine ideo appella=
Cauillatō tur.ſed quia ex ipſo patre:uere ac proprie genitus eſt. ¶ Si quoniam(inquiūt)
heretico= imago patris filius eſt/idcirco unius ſubſtātie cum eo eſt ; quid prohibebit nos
rum. quoq; homines qui ſimiliter filii dei uocamur/et ad imaginem dei facti ſumus:
eiuſdem cum deo eſſe ſubſtantie? Sed nos(o cōtentionis cupidi uos)per grati
am filii dei ſumus:uerbum uero dei:filius ipſius ſecundum naturam eſt. De il=
Pſal,88. lo enim dicitur quis ſimilis tibi domine in diis? nō enim de foris:ſed naturaliter
Pſal.81. filius eſt, De nobis autē, Ego dixi dii eſtis: & filii excelſi omnes. Vos uero tanꝗ
homines moriemini:et ſicut unus principum cadetis, Facile enim niſi in fide et
charitate uixerimus : gratiam amittimus. Imago autem dei ſumus: quoniam
ueram imaginem eius/hoc eſt uerbum eius ſuſcepimus. et habitauit in nobis:
homo factus propter noſtram ſalutem. Immēſa igitur differētia eſt inter nos
per gratiam filios:et uerbum dei/hoc eſt filium uerbum dei.Friuola igitur hec
ratio ueſtra eſt:qua ſola ſimilem patri filium putaſtis / quoniā uidelicet ea ue=
lit que pater etiam uelit,unde ſequitur potius uoluntatem uoluntati ſimilem
eſſe:non filium patri.Pater enim ſecundum uos:nomine ſolum pater erit. Fili
us uero:nec fili⁊ /nec incōmutabilis genitoris imago:ſed ſolum imitator/& ut

ita dicam ſecutor uoluntatis eius, ut etiam Paulus Chriſti: cui ſimilis erat / quo-
niam que Chriſtus uolebat: ea & docebat & faciebat. Quare imago uolunta-
tis Chriſti: doctrina eius eſt / ſed nō eſt idem filio dei ſecundum naturam. Hec
omnia quoniam ita ſe habent: abſurdum & impium eſt / ſimilitudinem & iden
titatem filii dei cum patre: in alia magis re q̄ in ſubſtantia eſſe putare, Ita enim
ſolum filius: uera imago patris erit / uereq; poterit dicere. ego in patre: & pater
in me eſt. Et rurſus qui uidet me: uidet & patrem. Ita enim pater & filius ſimi-
les ſunt in omnibus: ſicut in hominibus patres filiis / & filii patribus ſecundum
naturam ſimiles ſunt: & ueluti ſi quis ad ſolem & ſplendorem eius aſpexerit.
Hac de cauſa cum filius operetur: pater operatur. & cum filius ad ſanctos ueni
at: & pater quoq; uenit, ut ipſe dicit. Veniem⁹ ego & pater: & manſionē apud
eum faciemus, Omnia enim (ut ſepius dictum eſt) ex patre per filium fiunt. et Ioan, 14.
gratia que ſanctis datur: ex patre per filium prebetur, Gratia (Paulus inquit) Roma. 1,
uobis a deo ſit: & domino Iheſu Chriſto, Et alibi, Ipſe deus pater & domin⁹ no 1, Teſſa, 3
ſter Iheſus Chriſtus dirigat uiam noſtram ad uos. Non enim / dirigant: plurali
ter dixit, quod greci ſermonis conſuetudo flagitat: quando de duobus diuiſis
dicitur. ſed dirigat in ſingulari numero: ut ineffabilem unitatem patris & filii
oſtenderet. ſignificaretq; non ſeorſum aliquid dari aut fieri a patre & ſeorſū
a filio: ſed ex patre per filium in ſpiritu ſancto ut ex uno deo, Nam ſi non eiuſ
dem eſſentie filius eſſet cum patre / & ſi non eſſet in ipſis unitas inſeparabilis ſi
cut in ſplendore & ſole: ſolus pater operari & ſpiritum dare diceretur / nec in
omnibus mentio filii fieret. Cur enim ſi creatura eſt fili⁹: ipſe ſolus & nulla cre
aturarum alia / cum patre operari & ſpiritum dare dicitur? Nemo certe audi-
re patietur dicentē aliquem. utinam deus pater & angelus (uerbi gratia) quiſ-
piam dirigat uiam tuam. gratiā enim dare: deo ſoli conuenit, Cum igitur una
cum filio et per filium omnia in ſpiritu ſancto pater faciat: patet filium non eſ
ſe creaturam / ſed uere genitum ex patre, et patrem in ipſo eſſe: et ipſum in pa
tre, et ita uniuerſa fieri / et gratiā ſanctis dari ex patre per filium: ut Paulus te-
ſtatur. Gratias ago deo meo ſemper de uobis propter gratiā dei que uobis da 1, Cori. 1.
ta eſt in Chriſto Ieſu. ❡ Sed ſi nulla (inquiunt) creatura cum deo ſimul in fa-
ciundo / dando ue aliquid accipitur: quāobrem patriarcha Iacob nepotes Io-
ſeph filios benedicens ait? Deus qui me alit ex infantia mea uſq; ad hunc diem Gene. 48
et angelus qui liberat me ex omnibus malis / benedicat pueros iſtos, Ecce deus
nominatur: & angelus una cum eo. & quidem in ſingulari numero benedice-
re dicitur. ❡ Si prophetico ſpiritu decoratum heretici fatentur / & ſanctum Ia
cob fuiſſe uirum non negant: cuius gratia ita ipſum erraſſe cōtendunt ut an-
gelum deo cōiunxerit / & una cū deo poſſe benedicere putauerit, Nolint que-
ſo ita ſanctum uirum illum uituperare: ſed uerum ſuorum uerborum ſenſum
inquirant / ſi ſanctum fuiſſe illum arbitrantur. Sin uero minime id putāt: cur
authoritate ipſius ad confirmanda dogmata utuntur? Sed nos nugis heretico
rum contemptis: patriarche uerba breuiter exponamus. Spiritu ergo ille ſan-
cto ad ueritatem dogmatum ductus: primo deum orat / ut pueros benedicat,

et ſimul etiam angelum:qui libeeabat eum ex omnibus malis,ut per deum:pa
trem ipſum ſignificaret.per angelum autem:uerbum patris. non enim igno=
Eſaie.9. rabat:quia nomen eius/magni conſilii angelus eſt,Quod autem non angelũ (ut
intelligũt heretici)ſed filium dei ſignificarit:inde patet/q, cum dixiſſet ange=
lus:ſtatim addidit/qui me liberat ex omnibus malis.A uerbis igitur ipſius con
ſiderem⁹: deus ne ipſum a malis omnibus liberarit / an aliquis angelorum qui
Gene.12. ſunt creati,Luctatus dicitur angelus cum patriarcha illo fuiſſe,Idq; ſcriptura
diuina teſtatur,quem patriarcha tenuiſſe:dixiſſeq; ad ipſum dicit.non te di=
mittam:niſi me benedicas.Erat autem ille/ deus:in ſpecie creature cum patri=
archa luctatus.ſicut ipſius patriarche uoce apparet,Vidi faciem dei.Hunc igi=
tur angelum quem tũc uidit:orabat ut pueros benediceret · Preterea uiſus eſt
Gene.28. (ut ſcriptura dicit)dominus deus patriarche Iacob:& dixit ipſi. Ecce ego tecũ
ſum: & cuſtodiam te in omni uia quocũq; ieris. Deus igitur erat qui liberabat
ipſum:non angelus. Et rurſus,quando Laban perſecutus/deprehendit eum:
tunc quoq; deus ipſum liberauit.ut ipſe uxoribus dicens teſtatur. Et nõ dedit
Gene.31. (inquit)deus Laban poteſtatem:male faciendi mihi. Et quando rurſum fra=
ter Eſau inſidiabatur ei:non angeli ſed dei auxilium implorabat dicens,Libe=
Gene.32. ra me domine de manu fratris mei Eſau:qnia timeo ipſum. Deus igit ipſe hoc
eſt filius dei/nomine angeli a Iacob in benedictionẽ filiorum Ioſeph nominat.
Sed ſpecies quoq; patris:filius dicitur.Saluatoris enim uerba ad Iudeos hec ſũt
Ioan.5. Qui me miſit pater:ille teſtimonium perhibuit de me/cuius uos nec uocẽ unq̃
audiſtis:nec ſpeciem ipſius uidiſtis / & uerbum eius nõ habetis manẽs in uobis
quia quem ille miſit: huic uõs non creditis. Si ergo qui non crediderunt uerbo
ex patre miſſo:nec uocem dei audiiſſe dicũtur/nec ſpeciẽ ipſi⁹uidiſſe/nec uer
bũ ipſius habere manẽs habitãſq; in ipſis: perſpicuũ eſt/q, ſi miſſũ ad eos filiũ
dei ſuſcepiſſent:uocẽ quoq; ipſius dei audiiſſent/& ſpeciẽ ei⁹ uidiſſent/& uer
bũ eius habitãs in eis habuiſſet.Oia ergo hec/filius eſſe oſtẽditur:uox/ſpecies/
et uerbum patris,& ſi ſpecies eſt:patet quia etiam imago & character ſubſtan
tie genitoris/habẽs in ſeipſo naturaliter illum cuius character eſt. Vere igitur
dicitur,Ego in patre/& pater in me eſt.& ego & pater unũ ſum⁹.Idcirco quã=
Gene.32. do patriarcha Iacob cognominat⁹ fuerat.Iſrael:tunc(ut ſcriptura dicit)ſol ip
ſi ortus fuerat/quando tranſiuit ſpecies dei.Nihil certe aliud ſpeciem dei ſcri=
ptura ibi nominauit:niſi eum qui libere uereq; clamat,qui uidet me uidet & pa
Obiectio trem/& ego in patre & pater in me eſt,& ego & pater unum ſum⁹.¶Sed ſal=
heretico= uator(inquiunt)patrem & pro diſcipulis & pro uniuerſis in ſe credentibus ro
rum. gat dicens. Pater ſancte cuſtodi eos in nomine tuo quos mihi dediſti: ut ſint
Ioan.17. unum ſicut & nos,Et rurſus. nec pro iſtis ſolis rogo:ſed etiam pro credẽtibus per
ſermonẽ iſtorum in me/ ut omnes unum ſint,ſicut tu pater in me & ego in te:
ut & ipſi unum in nobis ſint/ut mundus credat quia tu me miſiſti,Et ego glo=
riam quam dediſti mihi dedi eis: ut ſint unum/ſicut & nos unum ſumus.Ego
in ipſis/& tu in me:ut ſint perfecti in unum/ut mundus cognoſcat quia tu me
miſiſti. Quẽadmodum igitur nos quãuis homines ſecundum naturam ſimus:

in patre tamē unū ſum⁹/ ſic & ipſe filius unum eſt cū prē:& ipſe pater unū cū filio/ſicut etiā nobiſcū, Et quēadmodū nulla ratio coget ſimiles prī nos ſcdm naturā eſſe:qa unū cū ipſo fieri dicimur, ſic nō eſt neceſſe filium ex ſubſtātia patris eſſe/qm̄ ait, ego in prē & pater in me eſt. cū ita ſit in prē/ut dixim⁹: quē admodū & nos ipſi, Aut ergo nos etiā ex ſubſtātia patris ſum⁹: qm̄ ad unū cū deo reducimur, aut ſi hoīes tūc quoq; ſum⁹/quādo unū facti ſumus cū patre: hoc ipſum etiam de filio credendum eſt, Remanet enim in natura ſua: nec in ſubſtantiam patris conuertitur/quamuis unum fiat cum ipſo, ¶ Hec hereticorum quoq; pater diabolus dixit: ac ideo audiuit. Nunc ad inferos deſcēdes: & in fundamenta terre, Auſus enim fuerat dicere, Aſcendam ſuper nubes:& Eſaie,14.
ero ſimilis altiſſimo. Quare ſicut uere fili⁹ dicit/ego & pater unum ſum⁹:idq; propter identitatem ſubſtantie, ſic & heretici uere dicerent. nos & pater noſter diabolus unum ſumus: qui unum & idem uolumus, Adeo enim inſaniūt/ ut cum per gratiam ipſi quoq; dii uocentur: ſimiles ſe eſſe putent ei ſecūdum naturam: qui gratiam dedit, Et qui uocati ſunt ad ſimilitudinem filii: ſecundū naturam æquales eſſe ſe credant illi qui uocauit/& qui naturalem ſibi dignitatem ex miſericordia per gratiam eis conceſſit, Nam ſi pater & filius ſic unum ſint/ſicut nos cum patre:& pater nobiſcum: nulla differētia erit inter uerbum dei & nos. ſed erit idem nobiſcum ſecundum naturam: tempore forſan ſolum modo differens/qm̄ ante omnes fuit, Sicut Adam uerbi gratia ſimilis ſecūdū naturam Paulo & Petro fuit: quamuis longo tempore ipſos preceſſerit. Quare igitur ipſe creator noſter uocatur: cum nos creatores non ſimus? Et nos quidem per ipſum facti ſumus: ipſe autem creator omnium eſt, Conſequens uero eſt ſi eiuſdem nature cum ipſo ſumus: eundem apud patrem nos quoq; locū obtinere quem ille obtinet/& ſingulos noſtrum unigenitos appellari/& uerba & ſapientiam patris, Nam quorum natura una eſt: eorum nomen quoq; cōmune eſt, & quod uni ſecundum naturam ineſt: id ceteris quoq; ineſt qui eiuſdem nature ſunt, Que omnia ſi abſurdiſſima ſunt/nec creatores ipſi uocamur/nec ſapientia patris/nec lumen de lumine/ſed ſolus hec filius uere poſſidet: non erit eiuſdem nature nobiſcum. Ineffabiliter igitur ipſe ex patre eſt: & naturaliter unum cum ipſo. non ſicuti nos: gratia & participatione/ ueluti ferrū cū ignitū fuerit: & ignis/participatione dicitur, Non enim omnia que ſimilia ſunt alicui: unum cum ipſo ſunt ſecundum naturam. Nā multoties q̄ naturaliter aliis inſūt: ea ſicut imagies motionū uolūtatis nrē fiūt. Sane naturaliter aīalib⁹ ratiōis expertibus ineſt pronitas atq; propenſio ad irrationales affect⁹ explēdos: q. rōne nō habeāt qua illos moderetur & frenet. Hic hoīes ſuo indulgētes animo & recte rationis ductum non ſequentes / ſed appetitū brutū atq; effrenem/illoꝝ cenſentur animaliū nomine/quorū inſitas & naturales proſequuntur paſſiones, Et id quidem frequens in ſcripturis occurrit ac inuenitur.
Veluti quod ſcriptum apud pſalmiſtā eſt, Nolite fieri ſicut equus & mulus: in pſ.31.
quibus non eſt intellectus. Et rurſum. homo cū in honore eſſet non intellexit: pſ.48.
ſed cōparat⁹ beluis & brutis, ſimilis fact⁹ eſt eis. Et alibi. equi furētes i equas fa Hiere.5.

Math.10. cti ſunt.hec ſaluator ad diſcipulos ſuos apertiora fecit dicens, Eſtote pruden=
Luce.6, tes ſicut ſerpentes:& ſimplices ſicut columbe. Et rurſus, Eſtote miſericordes:
ſicut & pater ueſter in celis miſericors eſt. Si ergo ſimiles ſecundum naturam
facti ſunt beluis & brutis: qui carentiam rationis ipſorum ſecuti ſunt, & rur=
ſum ſi diſcipuli ſerpentis prudentiam / columbe ſimplicitatē/& celeſtis patris
miſericordiam imitati / ſerpentes/columbe/& dii ſecūdum naturā facti ſunt:
nihil prohibet quando unum fieri cum domino dicimur /aut cum ipſo deo pa=
tre:unum cum deo eſſentialiter nos factos eſſe arbitrari.Sin autem operatio=
nis alicuius ſimilitudo facit/ut ſerpentes uel columbe & cetera dicamur:nō eri
mus ſecundum ſubſtantiam idem cum deo/quia unum cum ipſo facti eſſe di=
cimur.Sed ſicut ipſe unum eſt natura cum uerbo ſuo:ſic &nos ad unum inter
nos reducimur / uoluntatis coniunctione atq; concordia:quando nullo modo
diſſentimus/ſed uno charitatis uinculo in unitate coniungimur. ⸿Preterea,
ſolet ſaluator & dominus noſter bona que naturaliter inſunt ſibi proponere:
& ad ſimilitudinem hortari nos / ut ad diuinā ſic imaginem ad quam facti ſu=
Math.11. mus/nos reformet.Quando igitur mites nos eſſe hortaē.diſcite a me(inquit)
qm̄ humilis ſum & mitis corde.nec tamen ſi eum imitati mites erimus: natura
quoq; ideo ſibi ſimiles erimus/ſed in ſola māſuetudine inq̄tum fieri poteſt aſ=
ſimilabimur,Sic igitur quando de nobis dicit,ut ſint unum/ſicut & nos unum
ſumus / ad exemplar nos hortatur.nec quia natura unū cum deo fieri poſſe=
mus:id dicit. Sed ut quemadmodum naturaliter ipſe unum cum patre eſt: ſic
nos concordia & conſenſu unum ſimus,naturalemq; identitatem patris & fi=
lii quaſi exēplar ſecuti:uoluntatis coniunctione ipſam imitemur/que nos qua=
ſi corpus unum & animum unum efficiat.Sic enim de iis qui crediderunt ſcri=
Actu. 4, bitur.quia multitudinis ipſorum cor unum & unus animus erat,Nam que ali=
quibus natura inſunt:firme quaſi fiunt imagines/ſi qui uoluerint ſuam ad eas
Math.10, uoluntatem conformare.quale illud eſt.eſtote ſicut ſerpentes:eſtote ſicut co=
lumbe.Identitatem igitur naturalem quam habet cum patre:& imaginem/&
ſimilitudinem / exemplar (quod intueńtes:uoluntate uniamur) nobis propo=
nit. Quando igitur de nobis dicit, ut & ipſi unum ſint: ſicut & nos unum ſu=
mus.non ut omiſſa natura noſtra /ad naturam filii commutemur:id dicit,ſed
ut(ueluti dictum eſt) id uoluntate nos efficiamur; quod ipſe natura cum pa=
tre eſt, Quare ſi quis naturalem coniunctionem nobis cum filio dei futuram
arbitratur:uehemeter errat/impoſſibilia fingens,Nam ſi dicere uoluiſſet/na=
tura nos unum cum filio fore:dixiſſet profecto.ut unum ipſi mecum ſint:quē
admodū ego tecū.Nunc uero non ita dicit: ſed plurali numero utitur.ut ſicut
ego & tu unū ſumus: ſic & ipſi unū in nobis ſint,Ita clare docet/nō natura cū
deo nos coniūgi:qđ impoſſibile eſt/ſed poſſe fide atq; charitate.cū ad exēplar
naturalis unitatis filii & pr̄is/nitimur unū unitate uolūtatū fieri:qđ ipſi & pr̄i/
nature ineſt unitate. ⸿Preterea.qđ in deo fieri dicitē:non nature mutationē/
p̄ſ,43. ſed ab eo uel per eum fieri ſignificat.In te(inqt pſalmiſta)inimicos nr̄os cornu
p̄ſ.17, petem?.Et rurſū.In deo meo trāſgrediar murū.Perſpicuū eni eſt q̄ nō in deo

naturaliter factus:murum ſe trangreſſurum & cornu petiturum dicit,ſed in
nomine dei & in uirtute ipſius:id ſe facturum oſtendit, Quando igitur dicit:
ut ipſi quoq; in nobis unum ſint / nõ quia natura humana conuertatur ad dei
naturam:id dicit. ſed quia in nomine uirtuteq; patris & filii : unam habebunt
uoluntatem atq; conſenſum.Addidit autem / ſicut & nos unum ſumus:ut ex=
emplar uniendarum uoluntatum / naturalem ſuam unitatem cum patre / cre
dẽtibus proponeret.Similitudinis enim aduerbia:ſicut / quaſi / ueluti / ceteraq;
huiuſmodi: non totam rem eandem toti ſignificant / ſed ſimilitudinem aliquã
oſtendunt,Ideo addidit:ut ſint perfecti in unũ.ut totius textus hic ſenſus ſit.
Nam quia magnam immo immenſam generi hominum filius dei cõferre gra=
tiam uoluit:ideo uniuerſos ad cõiunctionem attrahi ſui ſtuduit. factus eſt eni
in nobis:quia hominem induit is qui patrem habẽt in ſe / ſicuti uerbum & ſplen
dor eius.Sicut igitur ego(inquit)in ipſis ſum / qui homo factus idem cum ipſis
ſum:& tu pater in me / qui eiuſdem tecum ſubſtantie ſum. ſic uolo ut & ipſi in
unitate inter ſe coniuncti / & quaſi unum facti corpus : in me omnes ſint / qui
omnibus propter aſſumptionẽ unius templi coniunctus ſum.Et ſic erunt unũ
& erunt perfecti : ſicut ego perfectus ſum etiam poſt hominem aſſumptum.
Non igitur natura noſtra omiſſa : ad dei naturam mutamur, ſed unum eſſe
cum deo dicimur / quia participes eius ſumus.In hoc(inquit Ioannes) cognoſci 1,Ioan.4.
mus quia in ipſo manemus / & ipſe in nobis : quia ex ſpiritu ſuo dedit nobis.Si
ergo quia participamus ſpiritu ſancto / unum ſumus cũ deo / & nos in ipſo / &
ipſe in nobis manere dicitur:& filius dei non eſt de numero participãtium ſpi=
ritu ſancto / ſed ipſe dator ipſius ſpiritus eſt: patet quia nõ ut ipſe in deo patre
eſt / ſic & nos ſumus,ſed ipſe quidem in ipſa genitoris natura ſicut uerbum / ſi=
cut ſplendor / & ſicut character ipſius eſt.Nos uero / quia ſpiritu ſancto per ip=
ſum filium participamus:unum eſſe cum deo dicimur.Idem Ioannes alibi ſcri 1.Ioan.4.
bit:quicunq; confitebitur quia Iheſus eſt filius dei : deus in ipſo manet / & ipſe
in deo,Si ergo propter huiuſmodi cõfeſſionem in deo ſumus / & ipſe in nobis:
filius uero non ea de cauſa ſit in patre(nec eni pro merito confeſſionis in dono
accepit:ut ſit in deo)non eſt ambiguum homines gratia & dono unum eſſe cũ
deo / & propter fidem & confeſſionem huiuſmodi / donum hoc diuinitus acci=
pere. Dei autem uerbum naturaliter eſt in patre:non dono & gratia / & patrẽ
ſimiliter habet in ſe. Quod ut apertius intelligatur:ponamus aliquem fide &
charitate confiteri nunc quia Iheſus eſt filius dei. Is ergo ſecundum Ioannis di=
cta / ſpiritum ſanctum propter huiuſmodi confeſſionem accepit,& qm̃ deum
in ſe accepit:& deus in ipſo & ipſe in deo eſt. Ponamus etiam q̃ poſtea ex ſug=
geſtione diaboli mutet homo huiuſmodi ſententiam : & neget Iheſum eſſe fi=
lium dei,amiſit igitur gratiam: & a ſpiritu ſancto deſertus nec ipſe in deo erit
nec deus in ipſo,Hic certe ſicut ante confeſſionẽ homo erat:ſic & in confeſſio=
ne & in negatiõe homo erit.Non ergo naturaliter deo cõiũgimur : nec natura
unũ cũ ipo fideles ſum⁹, ſed ut grã & charitas nos illi cõiungit : ſic uiciũ ab illo
nos remouet,Si ergo cõfitẽtes in charitate / qa Iheſus eſt fili⁹ dei: in deo ſum⁹ /

& negãtes alienamur ab ipſo:filius autē non dono nec propter confeſſionē hu=
iuſmodi/cū deo eſt:nō erit certe ita ipſe in patre/ſicut nos. Sed ipſe quidē:na=
turaliter & incommutabiliter/ ſicut ex ipſo natus,nos uero: gratia & partici=
patione. Quare ſicut ipſe naturaliter & filius & deus eſt:ſic nos gratia & parti
cipatione/filii dei & dii efficimur,

¶ De ſimilitudine filii ad patrem.& q. filius non eſt nature mutabilis/
neq; de foris ſubſiſtens:ſed ex ipſa ſubſtantia patris genitus/ſicuti ue=
re filius. Cap.II,

Aduerſariorū captioſa obiectio.

SI filius incommutabilis(inquiunt)patris imago eſt/ſimiliſq; eſt in omni
bus & per omnia genitori:cur ipſe quoq; non generat/& cur filii alicu=
ius non dicitur pater? Sic enim exacte ſimilis per omnia ipſe erit. Sin au
tem ipſe non generat: quomodo in non generante generans erit? Diſſimilis
enim alienuſq; a patre: in hoc erit, ¶ Si deus omnino quemadmodum homi=
nes generat/nec ulla differentia inter hec eſt:iure/ generandi poteſtatem etiā
a filio peterēt,Sin uero lōge ſublimior eſt natura dei: erit certe a legibus quoq;
noſtris libera. Non igitur ut homo: genuit deus,quare qui natus eſt: humanis
Eſaie. 53. legibus non ſubiicitur, Ineffabilis eni:ſua ex patre generatio eſt. Qz ſi putent
neceſſe eſſe/ a filio dei alios naſci: quia ipſe natus ex patre eſt/cur patri etiam
patrem non querunt:ſecundum humani generis conſuetudinem? Sin autem
pater a nullo eſt/& noſtras leges omnino etiam in hoc ſuperat: nulla ratio co=
get ut a filio filium naſci oporteat. Erit enim in hoc etiam patri ſimilis: ut ſicut
hanc animalium naturam pater excedit / quoniam a nullo eſt: ſic filius quoq;
excedat/quoniam nullum generat, Nam propter hoc etiam:mirabilis imago
patris in filio eſt. Sicut enim pater immutabilis eſt/ quia ſemper pater & nunq̄
filius:ſic uerbum ſuum ex ipſo prodiens / immutabile permanet patris uerbū
& ſemper filius/ & nunq̄ pater. Similis igitur in hoc quoq; genitori eſt. ¶ Sed
interrogare nos ſolent,utrum liberi arbitrii filius ſit:an minime? Nam ſi libe=
ri eſt / inquiunt: electione non natura bonus eſt. quare potuit in contrarium
immutari. Hec enim liberi arbitrii uis eſt:ut ad utrāuis partem tendere poſſit.
Id autem mutatio & paſſio eſt. quā qui poteſt pati: quomodo immutabilis dei
atq; impaſſibilis erit imago? Sin autem minime liberi arbitrii fili⁹ eſt/atq; ideo
non poteſt diuerſa eligere/ſed neceſſario ſemper manet quod eſt: quaſi lignū
uel lapis in ſeipſo ſubſiſtet/nature uinculis nō libertate arbitrii unit⁹, ¶ Opor
teret certe non reſpondere ad hec interrogata:que ita inconſiderate proferū=
tur, Nam melior tunc taciturnitas eſt/ quando ita uerſute cōtexte interroga=
tiones ſunt:ut ſine blaſphemia reſpondere non poſſis. Si enim liberi arbitrii fi=
lium eſſe dixeris:ſequitur ſtatim ex libertate mutatio, Liberū enim eſt: quod
mutari etiā in contrarium poteſt/ quamuis id nunq̄ paſſum ſit. Sin uero alte=
rum dixero:ſtatim quaſi lapidem propter immobilitatem filiū dei eſſe concla=
mant. Hec nec ſine ſuo periculo agitant:nec ſine aliorum periculo predicant,

¶Sed quid ipſi facient:ſi nos quoq; de patre ſimiliter interrogabimus? an ſi=
cuti uos formidabunt: & tacere melius q̄ hec proferre arbitrabūtur? Sed ſi ta=
men nos quoq; coacti ſimiliter (ut dixi) de patre interrogaremus: quomodo
reſponderent? Hic ergo uideant oro: q̄ periculoſiſſime ſint interrogationes
huiuſmodi. & ſimile patri eſſe uerbum ſuum in omnibus: preterq̄ q, pater ſo=
1 lum pater eſt/& filius ſolum filius/conſtantiſſime pieq; credant. ¶Nam ſi pa Ioan.10.
tris incommutabilis imago eſt/uereq; dicit. ego & pater unum ſumus, & qui Ioan.14.
me uidet:is patrem quoq; uidet/immutabilis certe ſicuti pater eſt, Quomo=
do enim uera imago immutabilis patris:mutabilis filiꝰ erit? Aut quomodo ue
re dicet:unum ſumus/ſi mutabilitate & immutabilitate diſſeparantur/&tam
magna diſſimilitudine diſtrabuntur? Quare quoniā impoſſibile eſt falſa dici a
ueritate:unum ipſa ueritas hoc eſt filius & pater erunt. Et ita neceſſario/quod
2 pater eſt:id ipſum filius quoq; erit. Sed immutabilis/pater eſt. immutabilis igi
tur etiam filius/&per omnia patri ſimilis. ¶Preterea. ſi liberi arbitrii ſecundū
hereticos & mutabilis naturaliter filius eſt/ſed electione boni ad eam conditio
nem peruenit:ut iam nullam ad patrem habeat differentiam/ſed poſſit dice=
re, qui me uidet:is etiam patrem uidet/nihil in deo magnum eſt. quippe cuius
naturalem bonitatem etiam mutabiles creature poſſint aſſequi/ſi uoluerint.
Id quoniā impie dicitur:neceſſe eſt ut ad naturalia deitatis bona/nulla ratio=
nalis creatura poſſit peruenire. Sed omnia naturalia bona deitatis:in filio eſſe
a ſcriptura predicantur. Natura igitur ſimilis patri eſt: non ſtudio/ aut quia
mutatus ad ſimilitudinem patris eſt. Perfectus enim eſt ex perfecto:& immu=
tabilis ex immutabili. Quomodo enim non erit perfectus:qui non rapinam ar
bitratꝰ eſt ſe eſſe æqualem deo? Aut quomodo nō eſt immutabilis: cui unum Philip.2.
3 & idem eſſe cum patre ipſo eſt? ¶Ad hec, arbor ex fructu ſuo cognoſcitur, Math, 7.
Fructus autem patris/uerbum ſuum:hoc eſt filius ſuus eſt, Quare aut arborē
etiam mutabilem eſſe oſtēdant. aut ſi arbor immutabilis eſt/itaq; ab ipſis cre=
4 ditur: filium quoq; immutabilem eſſe credāt. ¶Preſertim cū multa ſint ſcri=
pture teſtimonia: quibus immutabilis filius eſſe demonſtratur, Nam dicenti Ioan, 14.
Philippo/oſtende nobis patrem/& cetera:tanto(reſpondit) tempore uobiſcū
ſum: & non cognouiſti me philippe? Qui uidet me:uidet & patrem meum. Si
ergo filii cognitio/patris cognitio eſt:neceſſe eſt talem eſſe filium/qualis ſit pa
ter. Sed pater immutabilis eſt. imutabilis igitur filius eſt, Et Paulꝰ. Iheſus Chri Hebre, 13
ſtus heri & hodie:ipſe quoq; in ſecula. Et pſalmiſta, Tu ab initio domine terrā pſ.101,
fundaſti:& opera manuum tuarum ſunt celi. Ipſi peribunt/ tu autem perma=
nes:& omnes quaſi ueſtimentum ueteraſcent. Et ſicut opertorium mutabis
eos/& mutabuntur:tu autem idem ipſe es/& anni tui non deficient. Et ſalua=
tor ipſe de ſe. uidete me uidete:quia ego ſum & nō mutor, Et Hieremias, quia Malach.3
tu ſedens es in ſecula:& nos perimus in ſecula, hic enim ſtabilitatē atq; immu=
tabilitatē diuinæ naturæ:p ſeſſionē ꝓpheta ſignificauit, Mutationē uero crea
turarū cōtinuā ſignificauit:cū dicit/& nos perimus in ſclā. Si ergo ſcriptura in
creaturis ſolū mutationē & interitū nouit:& ab his filiū excipit/cū dicat. Tu ue=

roidē ipſe es:non eſt certe mutabilis nature filius,Non eſt enim idem:qui mu=
tari poſſit. ¶ Accedit.q. ſi non ſit naturaliter immutabilis/ſed per accidens id 5
aſſecutus/patriq; factus ſit poſtea propter uirtutes ſuas ſimilis:fuiſſet aliquan
do diſſimilis patri.Et quomodo erit filius:qui aliquando diſſimilis nature fuit?
Aut quomodo ſtabilis in eo erit beatitudo/bonitas/ceteraq; huiuſmodi:ſi per
accidens hec ſibi contigerunt? nam que acciderunt:deſinere quoq; poterunt.
Impium ergo eſt cogitare/mutabilem eſſe filium:de quo ait ſcriptura. Tu au=
Pſal,101. tem idem ipſe es,& in quo omnes deitatis dignitates ineſſe perhibent. ¶ Ad
hec,quod mutari poteſt:nō poteſt uere de ſeipſo dicere. Ego ſum ueritas, Nã 6
Ioan,1.4 quod modo ſic eſt/& deinde non ſic:ipſum in ſeipſo mutatur.Filius autem ue
re de ſeipſo dicit.Ego ſum ueritas,non eſt ergo mutabilis:ſed ſimilis patri atq;
incommutabilis. ¶ Mutabilem eſſe filium oſtēdere ſtudent heretici:ut ex hoc
creatura & diſſimilis patri eſſe uideatur , Multaq; ad comprobandum furorē
ſuum ex ſcripturis proferunt : ut ſimpliciores authoritate ipſarum ſeducant,
Philip.2. Et inter alia:illud apoſtoli.propterea & deus ipſum exaltauit:& donauit illi no
men quod eſt ſuper omne nomen / ut in nomine Iheſu omne genu flectatur.
pſ,44. Et illud pſalmiſte,propterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis:pre par
ticipibus tuis,Deinde cauillantur dicētes:propterea/ideo/ceteraq; huiuſmo
di uerba cauſam ſignificare:propter quam exaltatus eſt/ & propter quam do
natum eſt ſibi nomen ſuper omne nomen:& propter quam unctus eſt oleo ex
ultationis. Si ergo(inquiunt)aliqua de cauſa hec habuit : mutatus eſt neceſſa=
rio/& factus talis qualis nō erat antea:q̄ hec ſibi donata eſſent. Deinde omnis
data dignitas poteſt auferri,qui autem eius conditionis eſt ut poſſit ſibi digni=
tas aliqua dari & auferri:quomō ſimilis omnino erit immutabili patri? & quo=
modo uera eius imago erit:qui ſemper idem eſt? ¶ Si ſecūdum uos aliqua dei
filius de cauſa exaltatus & oleo exultationis unctus eſt:ſi cauſa illa non fuiſſet/
non eſſet quod eſt. & ita non eſſet natura deus : ſed per gratiam. nec natura
filius:ſed per gratiam.& merces ſibi data eſſet:ut & deus & filius dei uocetur,
Nulla igitur eſſet inter ipſum & nos differentia,liceret enim etiam nobis : per
fidem & charitatem ſimilia conſequi, quippe & dii & filii dei per gratiam uo=
camur:& oleo exultationis ungimur,Eſt autem abſurdiſſimum: filium dei ue
rum/propter quem deus pater eſt uerus, quia ita eſt deus ex deo:ut homo ex
homie.abſurdiſſimum inq̄ eſt:æqualem nobis ipſum filium dei putare/qui nō
Philip,2. uere filii & dii ſumus:ſed per gratiam/propter miſericordiam dantis. ¶ Pre= 7
terea,apoſtol⁹ Paulus de ipſo dicit:quia in forma dei eſt/ nec rapinam arbitra
tus eſt eſſe ſe equalem deo:ſed ſeipſum exinaniuit / formam ſerui accipiēs,Et
poſt pauca.propterea deus ipſum exaltauit:& donauit illi nomen qđ eſt ſuper
omne nomē.Quādo igitur fuit factus homo:tūc ſibi nomē fuiſſe donatū ſcri
bitur/& tūc exaltat⁹ dicitur,Nū igitur ante incarnationē:huiuſmodi nō fuit?
Nã ſi fuit huiuſmodi: ſuperfluū eſt dicere poſtea ipſum accepiſſe.Sin uero nō
fuit talis/neq; habebat hec:mutat⁹ profecto cū acceperit eſt. Quid igitur erat
ſcđm uos:anteq̄ hec accepiſſet? Sed ſi hec fact⁹ hō/accepit ut hō: ſapia certe &

uirt⁹patris/& ueritas/& lumē de lumine/& uita/& imago patris ſemper fuit/ & ſemper erit. Nam ſi hec quoq; ante humiliationem non habuit: uideāt que ſo quomodo rerum omnium ordo per ſummam impietatē conuertatur, Scripture namq; diuine/incarnationem filii hominis factam predicant:ad reſtitutionem totius humani generis. Sin uero(ut ipſi dicunt)exaltatus poſt incarnationem eſt filius dei/& factus ſublimis quod antea non habebat: pro ſe magis incarnatus eſſet q̄ pro hominibus. Sibi enim magis ſecūdū uos profuit:q̄ hominibus, Ita non pro noſtra ſalute magis q̄ ut ipſe exaltaretur / nomenq; maximum aſſequeretur:homo factus eſſet. Quomodo igitur prophete & apoſtoli ſaluatorem appellant noſtrum:ſi ſibi magis q̄ nobis profuerit? Vel quomodo pro nobis mortuus eſt:ſi ea pro morte/deus ipſe ac filius dei appellat⁹ eſt? Hec impia ſi quis uoluerit effugere:firmiter credat neceſſe eſt/ nihil mutationis filio
8 dei accidiſſe/ſed naturaliter ſimilē patri ut filium uere confitebitur. ¶ Ad hec, ſi non fuerit ſecūdū uos ſemper filius:aut ſi erat quidē / ſed melior poſtea factus eſt/quando humiliatus formam ſerui accepit: quomodo per ipſum oīa facta ſunt? aut quomodo dilectus erat patri filius:qui perfectus non erat? Imperfectus enim erat ſcd̄m uos:quoniā multo melior factus poſtea ſit. Aut quomodo adorabilis poſtea factus eſt:qui a principio id habuiſſe uidet? Adorauit enim ipſum Abraham in ilice Mambre: & Moſes in rubo/dicentem. Ego ſum qui ſum, quomodo autē (ſicut Daniel ait) milies centena milia ipſi adminiſtrabant? quomodo in excelſa elataq; ſede ſedere uidebatur:ita ut ſeraphin ei gloriam redderet? Aut quo modo rurſus celorum uirtutes cum audiſſent: tollite portas principes ueſtras/interrogaſſentq; quis eſſet iſte rex glorie:audierunt rurſum/dominus uirtutum ipſe eſt rex glorie? Non dixit:factus eſt dominus uirtutum/& rex glorie, ſed hic qui eſt nunc/& olim erat dominus uirtutū:eſt rex glorie. Si ergo id erat olim & ante incarnationē/quod modo eſt, non abſq; impietate/mutationis dicitur ſuſceptiuus, Nec(ut heretici aiunt) quoniam recte egit filius:& ſapientia/& uerbum dei appellat⁹ eſt. ſed erat ſemper immutabilis/& genitori naturaliter in omnibus ſemper ſimilis/non a minore gradu ad maiore mutatus:ſed cōtra/quiſpiam potius diceret, Exinaniuit enim ſeipſum formam ſerui accipiens. Et ita tanto ſubmiſſior uiſus eſt:quantum inter deum & hominem intereſt, Non enim erat antea creatura:& poſtea deus. ſed cum deus eternaliter eſſet factus eſt poſtea homo. Melior ergo ipſe per incarnationem factus non eſt, Exaltari autē dicitur/& in loco gratie nomen ſuper omne nomen accepiſſe: quoniam cum aſſumpta carne illo reductus eſt / ubi ſemper eſt ſine carne. Ipſe quippe dicit ad patrem. pater glorifica me illa gloria quam habebam apud te anteq̄ mundus eſſet. Que autem erat gloria filii anteq̄ mundus eſſet? illa uidelicet q, erat in forma dei. Non ergo ad meliorem mutat⁹ eſt. ſed gloria & exaltatio que poſt incarnationē ſibi donat. nihil aliud eſt q̄ dedecoris(ut ita dicā)deſtructio. qđ dedec⁹ ꝓpter hūiliationē uſq; ad aſſumēdā carnē & formā ſerui/quāuis carnis & ſerui ꝓpriū eſſet: in ipſū tn̄ propter incarnationem redundare uidebat. preſertim qm̄ homo ſolū & nō deus

Ioan. 1. Gene. 18. Exodi. 3. Danie. 7. Eſaie. 6. pſ. 23. Philip. 2. Ioan. 17.

putabatur. Dicuntur autem hec a patre dari: non quoniam ab ipſo etiam ut deo non concedebantur. ſed quoniam una perſona filius dei eſt cum homine: qui hec recepit. ¶ Ad hec, ſi ſecundum uos poſt humiliationem incarnationis exaltatus eſſet / & ideo donatũ ſit illi nomen ſuper omne nomen: ut uidelicet deus uocetur / & propterea etiam unctus ſit / filiuſq; nominat⁹: neceſſe erit dicere non fuiſſe iſta prius in filio dei. Nõ enim poteſt aliquis accipere: quod etiã

Pſal. 81. habet anteq̃ accipiat. Quomodo autẽ uere ſcriberetur: ego dixi dii eſtis / & filii excelſi omnes? Id enim ante incarnationem dictum eſt: ante quã ſecundum hereticos nõ dicebatur filius dei. Quomodo igitur ipſe alius miſericordia ſua dicebat: dii eſtis / & filii excelſi omnes. Non enim poſſunt ad imitationem ueri filii / per gratiam filii fieri: niſi uerus antea filius fuerit. Nã ſi participatione filii per ipſum adoptamur: quomodo participans ante participatum erit? & quo modo quod factum eſt: prius illo erit per quod factum eſt? Hec abſurda nimium atq; impoſſibilia ſunt. Immutabilis ergo filius eſt: nec per gratiam / ſed ſubſtantialiter ac naturaliter idem cum patre eſt. ¶ Preterea, ſi quaſi uirtutis uel humiliationis uel obedientie mercedem habuit: & ſic factus eſt quod nõ erat / filius dei / quomodo ante incarnationem nonnulli patrẽ cognoſcebant?

Math. 11. cum dicat fili⁹. nemo nouit patrem preter filium: & cui filius reuelabit. Nam ſi non erat ſecundum uos filius: non erat certe reuelator. quo modo ergo pater reuelatus patribus fuit? Q; ſi ſemper pater cognoſcit: & reuelator certe ſemper fili⁹ eſt. Sed erat & eſt ſemper naturaliter patri ſimilis: rei nullius indigẽs / perfectus atq; incommutabilis.

¶ Q; ex ſubſtantia patris filius eſt: nec extra productus / ut heretici aiunt. & quoniam non extra productus: ideo ſimilis patri eſt. Cap. III.

NOn eſſet (inquiunt) deus excellẽtior homine: ſi ſicut homo ex ſeipſo pariat hominẽ / ſic deus ex ſeipſo pariat filium. Verum quoniã ſuper oẽm creaturam eſt: non pariet ex ſubſtãtia ſua / ut homo / filium: ſed extra ipſum producet. Non erit ergo filius natura ſimilis patri. ¶ Libenter interrogauerim: utrum iſti nulla in re ueſtigiũ ſimilitudinis dei eſſe in nobis / & in ceteris creaturis opinantur. Nam ſi aliquod eſſe conſenſerint: inane inuenitur quod nobis propoſuerunt. Sin uero nullum ſimilitudinis ueſtigium eſſe contẽdant: dicant nobis queſo an homo ſubſtantia eſt. Et ſi ſubſtantia eſt: cur non negãt deum ſubſtantiam eſſe? Et rurſus. uerbũ habet homo, rationalis enim eſt. Et erit ergo deus ſecundum iſtos abſq; uerbo: ſi nullum ueſtigium eius in homine eſt. Si autem quantũ natura noſtra patitur / ſimiles in his deo erimus: cur etiam in generando / aliquam ſimilitudinem nobiſcum deus non habebit? Oportet certe intelligere atq; credere: quoniam ad imaginem diuine nature facti ſumus. id quoq; cum multis aliis habere: ut ex nobis poſſimus generare, quoniam & creator deus ex ſeipſo generat filium: nec extra ſeipſum producit / & ideo etiam ſimilis illi natura in omnibus eſt. ¶ Sed nos (inquiunt) corporei alimenti abundantia quaſi materia uſi: filios inde generamus. ſicut quando etiam extra nos quicq̃ facimus: materia nobis opus eſt. Deus uero

ut cuncta ex nihilo creat / nulla materia indigens : ita nulla in ſeipſo multipli=
catur materia / ut ex ea poſſit filium parere, Sicutr ergo nō ex preſubiecta ma
teria creat / ſed extra ex nihilo cuncta producit : ſic ex ſeipſo generare filium
non poteſt. non erit ergo filius naturaliter patri ſimilis: quoniam neq; ex ipſo /
ſed extra ipſum / ab ipſo productus, ¶ Quomodo igitur o ingenioſiſſimi uos
unigenitꝰ eſſe filius ſcribitur : ſi etiam ipſe ueluti creatura creatꝰ ad extra eſt? Ioan. 1.
Aut quomodo uere filius: qui ex ſubſtantia genitoris non effulſit? Nam ſi poſ
ſibile eſſet / que ex nihilo id eſt ad extra producta ſunt / filios naturaliter ap=
pellari: non eſſet unigenitus filius uerbum dei / cum in hoc: cum omnibus crea=
turis conueniat, Sin autem poſſibile non eſt / ſed ſolus unigenitus eſt filius dei:
non ut creatura / a non eſſe ad eſſe uocatus eſt, ſed ſicut uere filius ex patre
prodiit: aq; ideo ſimilis ipſi eſt, ¶ Preterea, ſi omnia ex nihilo producta ſunt /
et ipſe ſimiliter filius: quāobrem ille / natura dominus eſt / omnes autem crea=
ture: natura ſerue? Aut enim domini nomine: naturaliter cūcta honorari par
eſt. aut ipſum quoq; filium / ſeruū cum omnibus appellari: ſi ſimiliter creaturis
ex nihilo ad extra productus eſt. Id autemn nuſq̄ in diuina ſcriptura legitur,
ſed filius quidem natura dominus ſcribitur: creature uero natura ſerue, Ecce
(inquit) omnia tibi ſeruiunt. Et filium quidem una cum patre adorari & glori Pſal. 118.
ficari legimꝰ: creaturas uero adorare atq; glorificare. Non eſt ergo (ut cetera)
productus ad extra: ſed ut natura filius ex patre generatꝰ, ſimilis ergo in omni
bus genitori naturaliter eſt. Sed ignorare uidentꝰ iſti qui ſyllogiſmis inanibꝰ et
ſonitu magno uerborū magis q̄ ueritate iactant : quia quod uere eſt / & quod
ex propria ſua ſubſtantia generare uere poteſt: deus eſt, ipſe enim eſt: qui eſt. Exodi. 3.
nam cetera omnia non ſunt anteq̄ producantur. Quod igitur uere eſt / cui eſ=
ſe proprium nomen eſt: ipſum ſolum ex ſua ſubſtantia generat. Cetera enim
(ut uerbi gratia / homines) non ita ex ſua ſubſtantia generare uidentur, quia
non ex ſeipſis id habent: ſed a diuina uolūtate ad hoc uocati ſūt. Diuina enim
lex que creatoris uoluntas eſt: facit ut homo generet. quod patet / quia non om
nia generāt: ſed ſolum que ipſe uoluit. Quod igitur proprie generat ex ſeip=
ſo: deus eſt, cetera ad imitationē illius id faciunt. Quomodo igitur non abſur
dum eſt dicere / creaturas que deum in hoc imitantur, filios ex ſeipſis parere,
et exemplar illud ad quod create ſunt / non generare ex ſeipſo: ſed ad extra fi
lium ſuum produxiſſe? Quoniam igitur id abſurdum eſt: pater uere ex ſeip=
ſo filium generat / & ideo ſimilis ſibi filius in omnibus eſt. & eternitas atq; incō
mutabilitas patris: in filio quoq; naturaliter erit.

¶ De ſimilitudine patris & filii: ſimiliter ꝓpoſito textu, Nemo bonꝰ niſi deus. Cap. IIII.

SI nemo (inquit) bonus niſi deus / ut ipſe teſta=
tur filius: quomodo erit ſimilis patri / qui natura bonus non eſt? pre= Mar. 10.
ſertim cum apertiſſime a naturali ſubſtātialiq; bonitate ſeipſum ex
cipiat. Cur enim (inquit ad ſcribam) bonum me dicis? nullus bo=
nus preter deum. ¶ Aut non uident: quātum ex his uerbis ſequitur periculū,
aut ſi uident: ludere uolunt in re in qua minime ludendum eſt, Patrem enim.

ſolum/naturaliter bonum eſſe uolunt:filium uero minime. Quomodo igitur erit filius:ſi naturaliter patris ſimilis non erit? ¶ Sed in hoc (inquiunt) ſimilem dicimus:quoniam pater talem uoluit ipſum facere qualis ipſe pater eſt. Quẽadmodum quando artifex domum edificat: ſimilis eſt domus & imago exemplaris quod in mente artificis eſt: & tamen propter materiam alia eſt edificata domꝰ:q̄ illa que in mẽte artificis eſt/& longe alia q̄ ipſe artifex. Vt ergo domꝰ/ imago & ſimilitudo mentis eſt: ſic & filius patris. non autem ſecũdum naturā et ſubſtantiam imago ac ſimilitudo eſt:ut uos predicatis. ¶ Ridicula hec ſunt omnia:immo autem lachrymis digna, Quis enim non ingemiſcet: tantam hominum impietatem conſiderans? Nam ſi ſecundum eſſentiam diſſimilis patri eſt/ſimilis autem ſecundum ſimulachrũ & imaginem mentis:neceſſe erit primum ut compoſitus ſit ex diuerſiſſimis rebus atq; cõtrarus/ex ſimili dico atq; diſſimili.& ita nõ erit totus lux/nec totus ueritas/nec totus imago patris. Deinde ad hec neceſſe eſt:ut ad ipſum quoq; patrem hec impietas tranſeat, Compoſitus enim etiam ipſe neceſſario erit ex ſubſtantia & mẽte/uel imagine illa quam in mente habet. Quippe cum ſecundũ iſtos filius ſubſtantialiter quidẽ diſſimilis patri ſit:ſimilis uero ſecundum illud mentis exemplar. Quomodo igitur pater/omnium rerum pricipium erit:ſi non ſimplex ſed compoſitꝰ erit? Primum enim ſimpliciter/haud quaq̄ compoſitum eſſe poteſt: quia nihil poteſt ipſo preintelligi a quo cõponatur/nec ulla diuerſitas in primo ſimpliciter eſt. Compoſita uero/congregationẽ diuerſorum ſimplicium habẽt/que ipſis neceſſario preintelliguntur. Quoniā igitur hec omnia/impia impoſſibiliaq; ſunt: ſimilis erit neceſſario ſecundũ eſſentiam patri filius, Nam ſi non eſt ſubſtantialiter ſimilis:nec perfecte ſimilis erit. quomodo ergo nõ rapinā arbitratꝰ

Phi.2, eſt: ſe eſſe equalẽ deo? Nā qui equalis deo eſt:is ſubſtātialiter quoq; ſimilis eſt.

¶ Theſauri Cyrilli libri tertii:finis.

¶ Eiuſdem liber quartus.

¶ Q; per participationem:ad imaginem dei formamur. Cap.I.

Roma.8. NOn potuit homo ad imaginem eſſe creatoris:niſi ſpiritu ſancto participaret. Si quis enim (Paulus ait) ſpiritum Chriſti non habet:hic ipſius Chriſti non eſt. Sed ſi poſſemus abſq; participatione ſpiritus ad imaginem dei eſſe:omnes profecto Chriſti eſſemus/etiam ſi ſpiritu

1.Ioan.4. ſancto non participaremꝰ, Ioannes etiam ait, qui ſeruat mandata eius:in ipſo manet/& ipſe in eo, Et cognoſcimus q; manet in nobis. ex ſpiritu quem dedit nobis, Si ergo ſeruantes mandata/ſpiritu ſancto participant, quo participantes/ad imaginem creatoris formantur:perſpicuum eſt non poſſe homine deo aſſimilari niſi modo quodam ipſo participet, Et rurſus ſaluator hominem re-

Ioan.20. nouans atq; reſtituens:inſufflauit diſcipulis dicens. Accipite ſpiritum ſanctũ. Quod igitur hominem renouat.id homo ante lapſum quoq; habuit. Vt ergo ad imaginem dei modo perfectiore homo ſit:ſpiritus ſanctus ſibi donatur, nõ enim ita perfecte ad imaginem dei eſſe uidetur, niſi ſpiritum ſanctum habeat Si ergo ſpiritũ filii accipiẽtes/ad imaginem reformamur:quomodo diſſimilis

erit patri uero deo/qui alios per ſpiritum ſuum ad ſimilitudinem dei reuocat?
¶Incõmunicabilis(inquiũt)quia nemo participare ipſo poteſt: pater propter exceſſum eſt·Non enim poteſt natura humana/deitate patris(que omnia ex cedit) participare.Et tamẽ cum ſit per ſeimparticipabilis nobis: per filiũ quaſi per minorem in nobis habitat.Quo modo ergo ſimilis eſt imparticipabili patri filius:qui a nobis participat? ¶Si ueluti uos dicitis(qui tanq̃ uinolẽti omnia turbatis)magna & ineffabilis deitas patris eſt: certe neceſſe eſt ut concedatis magnam & ineffabilem bonitatem ipſius eſſe.Quomodo igitur erit adeo bonus ut ſit ipſum bonum:qui creaturas longe a bonitate ſua diſterminat?.cum natura boni flagitare uideatur:ut omnibus ſe proponat/& frui ſe omnes uelit prout ſinguli poſſunt. quod certe facit,habitaturum enim ſe in nobis promittit:& in filios adoptaturum,Ita ergo clemens & bonus deus eſt: ut bonitas ſua per filium in ſpiritu ſancto ad omnes transeat/& nemo a participatione ſue bonitatis reppellatur, Patris uero participatio: per filiũ in ſpiritu decenter et proprie fit.nam & ſole/per ſplendorẽ qui ex eo emittitur/nec ſine calore participamus;qui operationis ſpiritus ſancti imaginem gerit. Sicut igitur ſpledor ſolis/per quem ſol participabilis eſt/ſoli non diſſimilis eſt.ſic & filius nõ eſt diſſimilis patri.Nam ſi participatio eius /participatio patris eſt;eadẽ omnino ſubſtantia patris & filii eſt, & ideo ſumma ſimilitudo/immo eadem penitus eſſentia patris & filii eſt. ¶Sed quomodo (inquiũt) eiuſdẽ cum patre filius erit ſubſtantie:qui patre adeo minor eſt/ut ipſum nõ uideat? Id enim ipſe teſtatur dicens.Deum nullus uidit unq̃, Vnigenitus filius dei qui eſt in ſinu patris: ille exposuit.Si ergo uniuerſis pater eſt inuiſibilis/& filius unus ex uniuerſis eſt:quo modo eſſentialiter erit patri ſimilis/quia adeo minor eſt ut ipſum non uideat?
¶Immo quo modo non aperte cum ueritate & cum omnibus ſcripturis ſacris uos pugnatis:qui dicere audetis nõ uideri patrem a filio/cum ipſe clamet: neminem uidere patrem/niſi eum qui ex deo eſt,& aperte dicat.Qui uidet me: uidet & patrem,Quomodo autem & ſpiritus eius omnia que ſunt/& ipſa dei profunda ſciet:ſicut & ſpiritus hominis ea que ſunt in ipſo? Aut quomodo filius patrem non uidet ſecundum uos: cum etiam angeli ſcribantur faciem patris uidere? Et quomodo filius uere dicit.ſicut nouit me pater: & ego noui patrem? Et rurſus,Nullus cognoſcit filium niſi pater:nec patrem ullus cognoſcit niſi filius/& cui uoluerit fili⁹ reuelare. Qui ergo nõ modo patrem cognoſcit/uerum etiam aliis reuelare poteſt:quomodo ipſe patrem non uidet? Aut quo modo non cognoſcit eum:ſi ſeipſum cognoſcit? ac ideo dicat ad patrem,omnia mea tua ſunt:& tua mea.Sicut igitur ſi non uideret patrem:diſſimilis ei ſecundum eſſentiã eſſet/ita quoniam uere uidet & uere cognoſcit:erit ipſi uere & eſſẽtialiter ſimilis. ¶Concedim⁹(inquiũt) ſimilẽ patri filiũ eſſe.ſed ideo quia cum patre ipſe perfecte participet/conformatus ad eum per participationem maximã quodam modo eſt. ſicut & nos quãtum poſſibile hominibus eſt diuina participãtes natura:celeſtis patris imaginem (ut ſcribitur)gerimus/et quaſi ad diuinos characteres cõformamur, ¶Neſcio quis diuinarum ſcriptu-

Captio hereticorũ.

Ioan.14.

Cauillus aduerſariorum.

Ioan.1.

Ioan.6. Ioan.14. 1.Cori.2.

Mathi.8. Ioan.10. Math.11.

Ioan.17.

1.Cori.15.

cepiſſe patrem eſſe / quando aliquid ab hominibus incepit recipere? Et quoniā pſalmiſta dicit / date gloriam deo / tunc incepiſſe pater uideretur: quando pri= Pſal. 67.
mum ab hominib⁹ gloriam recepit. Sed hec omnia: nuge ſunt, filius enim eter naliter prodiēs ex patre / naturaliter omnia poſſidet que patri natura inſunt. ſicut & filii hominum uniuerſa que in patribus naturaliter ſunt: a patribus ha bent / unde ipſum etiam eſſe habent. cum tamen ineffabilis illa generatio gene rationes creaturarum in infinitum excedat. & propterea oportet ſemper exē= pla & ſimilitudines: prout creatorē decet / intelligere, ¶ Sed neceſſarium (in= Cauillatō
quiūt) eſſe uidetur / ut quod aliquid recepit: non habere illud antea uideatur, aduerſa=
Si ergo pater eſſentialiter uita eſt / & filio uitam dedit: nō habebat ergo aliquā riorum
do filius uitam, quomodo ergo ſimilis erit patri: qui ab eo recipiat quod ipſe nō
3 habeat? ¶ Examinate porro ſingula euangelii uerba / diligenterq; pondera= te: quoniam magnus latet in ipſis ſenſus, Scribitur enim: q̄ pater uitam in ſeip ſo habet. Hoc autē in ſeipſo: nihil aliud ſignificat q̄ eſſentialiter. Sed fili⁹ quoq; dante patre (qui eſſe ipſum dat) uitam habet in ſeipſo. ſubſtātialiter ergo: non quaſi additamentum / ut uos putatis, quare patri equalis & ſimilis in omnibus eſt: cum non aliter uita ſit q̄ ipſe pater. Nam ſi non ſecūdum naturam filius ui ta eſſet: quomodo uere diceret. qui credit in me: uitam habet eternam? Et rur Ioan. 6.
ſus. Oues mee uocem meam audiūt: & ego do ipſis uitam eternam. Et rurſus, Ioan. 10.
qui credit in me: non guſtabit mortem ineternum, Non dixit: non dimittet pa Ioan. 11.
ter eum guſtare mortē, nec q̄ habebit uitam quam dedit mihi pater. ſed ip= ſe pollicetur daturum ſe uitam / que in eo ipſo eſt: quia naturaliter & eſſenti= aliter ipſe uita eſt, Impium igitur eſt ſolūmodo cogitare: quaſi additamētum / ſibi uitam a patre dari, Nam ſicut diximus / cum ex patre prodeat: omnia na=
4 turalia patris habet. & ideo dicitur accipere ab ipſo: a quo habet. ¶ Ad hec. ſi filius dei uita naturaliter non eſt / ſed ipſa participat / ut heretici contendunt: erit ipſe ſubſtantialiter aliud q̄ illud quod ab eo participat. Quomodo igitur ait. ego ſum uita, ego ſum panis qui de celo deſcendi? ſi quis comederit ex hoc Ioan. 11.
pane: uiuet ineternum. Nam ſi panis ille / ſecundum naturam uita non eſt: quo Ioan. 6.
modo uiuet in eternum qui ipſum comedit? Niſi forte dicant ideo uicturos in eternnm qui comedunt: quoniam panis ille uita participat. Sed ſi hoc uerum eſſet: angeli quoq; / quos uere credimus uite participes eſſe / uiuificare poſſet, quod falſum eſt. Solus enim filius uiuificare poteſt, Solum autem filium ita di= co: ut ſimiliter patrem & ſpiritum ſanctum uiuificat / nemo ambigere debe=
5 at. Non ergo de foris uita filio acceſſit: ſed ipſe uita naturaliter eſt. ¶ Acce= dit, q̄ quando dicitur. Sicut enim pater uitam habet in ſeipſo: ſic dedit & filio uitam habere in ſeipſo. incommutabilis manifeſte ſimilitudo & idētitas eſſen= tialis patris & filii ſignificatur, Sic enim habet uitam filius (inquit) in ſeipſo: ſicut & pater / naturaliter uidelicet ac eſſentialiter, Scribitur autem / dedit: ut naturaliter & eſſētialiter ex patre fili⁹ eſſe ſignificaret. Nō enim pater aliquid dedit filio: quaſi a ſeipſo auferens / & ipſi non habenti afferens / ſecundum lo= cales ac diuiſibiles corporis inciſiones, Sed queadmodum planta fructui qui

eſt ex ipſa / naturaliter ſuã qualitatẽ dat:ſic & filio pater omnia ſua dat. Om-
nia enim que pater eſt:filius ſimiliter eſt / preterq̄ ꝙ pater nõ eſt filiꝰ / & filiꝰ nõ
eſt pater. ¶ Sed ſi filius etiam (inquiunt) uita ſecundum naturam eſt:quomo-
1.Timo.6 do uere de patre Paulus dicit.qui ſolus habet immortalitatẽ? Nã ſi filius quoqꝫ
habet:non ſolus pater habet , Sin uero ſolus pater habet: nõ habebit profecto
etiam filius. ¶ Multa patri ſoli dicuntur ineſſe:nec tamen filius illis naturaliter
Ioan.17, priuatur , Enimuero ſolus uerus deus ſcribitur ,an igitur ideo filiꝰ non erit ue
rus deus? & quomodo ſicut naturaliter deꝰ / & a nobis & ab angelis adoratur?
Deu,6, preſertim cum aperte diuina lex clamet . Dominum deum tuum adorabis:et
Pſal,80, illi ſoli ſeruies . Quomodo autem ſeruabimus illud: non erit deus recens in te?
Nam ſi quia pater ſolus ſecundum naturam deus dicitur / ideo filiꝰ natura de-
us non erit:recens erit certe & poſterior q̄ pater . Hec quoniã abſurda ſunt:nõ
erit filius mortis particeps / quia ſolus pater dicitur immortalitatẽ habere. ſed
immortalitas patris:naturaliter in filio etiam erit. Non eſt enim illis filius nudꝰ
1,Timo.1. que ineſſe patri dicũtur , An forte quoniã apud eundem Paulum ſcribitur ,in-
corruptibili / inuiſibili / ſoli ſapienti deo:corruptibilis & uiſibilis / nec ſapiens fili
us ſecundum uos erit? magne impietatis reus eſt:qui ſic intelligit . Quomodo
erit corruptibilis : largitor incorruptionis? aut quomõ natura deus uidebitur?
1.Cori.1, Aut quomodo ſapiens is non erit? de quo ſcribitur / quia dei uirtus & ſapientia
eſt? mirum certe eſt:quomodo ſapiẽtiam dei inſipientem eſſe / dicere audetis.
Quare ſi etiam ſolum patrem aliquid habere dixeris naturaliter : non priua-
— bitur tamẽ filiꝰ eadẽ re naturaliter . Solus enim ea pater habere dicitur:inquan
tum a nullo habet . ſed omnia que ſibi naturaliter iſunt : filius ſuus ex eo prodi
ens / conſequitur naturaliter . Non enim mentitur ueritas:de ſe dicens , Omnia
Ioan,16, que habet pater mea ſunt. Et rurſus ad patrem . omnia mea:tua ſunt. ¶ Prete 6
Ioan,17, rea . ſi character incõmutabilis paterne ſubſtantie filius eſt: quomodo ipſe non
erit naturaliter uita:cum pater id habeat? Eſſet enim magis deprauatus & fal
ſus character q̄ uerus. ¶ Ad hec. ſi quis uidet filiũ / uidet & patrẽ,cum ergo pa 7
ter eſſentialiter uita ſit / erit etiam filius eſſentialiter uita. Nam ſi nõ eſſentiali-
ter / ſed participatione uite uita erit:quoniam qui uidet filium uidet patrẽ / erit
pater quoqꝫ uite participatiõe uita . quod impium dictu eſt , ¶ Accedit,ꝙ que 8
diuerſa neceſſario ſunt:eandem habere operationem non poſſunt. Operatio
enim naturalis:neceſſario diuerſa eſt in diuerſis naturis , Nemo enĩ aque atqꝫ
igni eãdem attribuet operationem , Si ergo pater uita eſt naturaliter / filius ue-
ro non ſit:ut hereticis placet / quomodo eadem eſt operatio patris & filii? Ipſa
certe ueritas ait , Sicut pater uiuificat quos uult: ita & filius quos uult uiuificat,
Ioan.5. Non enim aliter (inquit) pater / q̄ filius uiuificat:ſed ſicut pater ita & filius / ean
dem ſemper ſibi & patri operationem attribuens.non ergo diſſimilis genitori
filius eſt / ſed ſicut pater naturaliter uita eſt;ita & filius. ¶ Preterea. ſi uere di 9
xiſſe Ioannem arbitrãtur omnia confitebũtur patrem per filium operari. Eſt
autem una etiam operatio patris:ut quos uelit uiuificet. quare ipſos per filium
uiuificabit . Erit ergo filius quoqꝫ uita ſecundum naturã aliter non poterit per

10 ipſum quicq̃ uiuificari, ¶ Ad hec.ſi dei & hominum mediator filius eſt/ quia
extrema in ſe uno copulauit:neceſſe eſt ut queadmodum hominem uere aſſũ
pſit/uereq; homo eſt:ita uerus quoq; ac ſecundum naturam deus ſit, Et quo=
niam uerus deus eſſentialiter uita eſt:erit ipſe quoq;(ſicut & pater) eſſentiali=
11 ter uita. ¶ Adde.q, diuine ſcripture/ueritatem filium appellat.Quomodo er
go ueritas erit:ſi falſo dicit,ego ſum ueritas & uita? Non eſt enim ille uita:qui Ioan.14.
eſſentialiter uita non eſt,Verum quoniam mẽtiri ueritas non poteſt (impium
enim id dictu eſt) ſubſtantialiter filius/non participatione uita erit, Quomo=
do enim non erit uita eſſentialiter:cuius cognitio ſic cognoſcentes ipſum uiui
ficat/ queadmodum & cognitio patris? Hec (inquit) eſt uita eterna:ut cogno=
ſcant te ſolum uerum deum / & quem miſiſti Iheſum Chriſtum. ¶ Sed multi Ioan.17.
quoniam humano more ducuntur (nec enim aliter dici poſſunt:& res ipſe/in
effabiles per ſe ſunt)recte intelligere/uerba ſequentes nolunt:& ita in magnã
impietatem incidunt.Si enim pater uitam habet in ſeipſo:erit (dicet quiſpiam)
aliud ipſe qui habet/aliud uita que habetur. Quomodo igitur ſimplex ſecun=
12 dum eſſentiam deus eſt? ¶ Id abſurdum fugiemus/credentes filium eſſe uitã
quam pater habet:& patrem eſſe uitam quam filius habet, Non enim mentit
ueritas dicens. Ego in patre:& pater in me eſt. Et rurſus,ego ſum ueritas & ui
ta. Ipſe igitur eſt uita:quã pater habet in ſeipſo, Cũq; pater ipſe uita ſit:dedit Ioan.14.
ſeipſum filio/non ut corpus corpori/neq; ut propriam hypoſtaſin filio conceſ
ſerit:ita ut filiꝰ pater ſit.Hec enim abſurda & impia ſunt.eſt enim pater/ſem=
per pater:& filius/ſemper filius,Sed per identitatem nature:generans & uer=
13 bum genitum/ineffabiliter unum ſunt. ¶ Accedit.q, dicere quoq; poſſumus/
omnia que patri naturaliter ac eſſentialiter inſunt: filium ipſum eſſe,Solus pa
ter/uerus eſt deus:quoniam ſolus habet filium/qui ueritas eſt,Solus pater/ſa=
piens & potẽs eſt:quoniã Chriſtꝰ dei filius/uirtus & dei ſapientia eſt,Solus pa=
ter inacceſſibilem lucem habitat: quia filius eſt lux uera que illuminat omnem
hominem,Solus uita eſt pater: quoniam habet filium uere dicentem/ego ſum 1.Timo.6
uita. Quando igitur dicitur/q, pater habet uitam in ſeipſo:filium in ſeipſo ha Ioan.1.
bere ſignificatur. Eſt autem etiam ipſe in filio:& uita ſecũdum naturam.ideo
et filius uitam habet in ſeipſo. ¶ Poſtremo,quia uita ſecũdũ naturã filius eſt:
accipere uitam a patre dicitur/ non inquantum uerbum aut imago patris (ſic
enim:ipſe quoq; naturaliter uita eſt) ſed inquãtum homo factus eſt, Ita enim
pater & tota trinitas:uitam filio ut homini preſtat, Hic ſenſus a ſequentibꝰ cõ
firmatur:in quibus cauſa dandi exponitur, poteſtatem enim (inquit) dedit ei
iudicium facere:quia filius hominis eſt,Si ergo quia filiꝰ hominis eſt/ & inquã= Ioan.5.
tum homo/ iudicãdi poteſtatem accepiſſe dicitur:eodem modo dicemꝰ/ quia
homo factus eſt & homines a deo cuncta accipiunt:ideo & ipſe ut homo/ uitã
a deitate accepiſſe dicitur / que nulla re participat:& ceteris omnia que habet
et ipſum eſſe largitur.

¶ Theſauri Cyrilli libri quarti/finis,

¶ Eiuſdem liber quintus,

doipſum non eſſet. Hon ergo creatura filius eſt:ſed dei patris fructus/ creandi uim ueluti deus uerus naturaliter habẽs. ℂAdde,q. ipſe ſolꝰ reuelat patrẽ: quod cetere creature facere nequeunt. Solus patrẽ nouit:quod de ceteris creaturis non dicitur. Nullus enim (inquit) patrem nouit niſi filius:& cui filius reue- Math. 11.
lauerit. Et deum nullus uidit unq̃:ut Ioannes ait, uidet autem ſolus filius. Scri- Ioan. 1.
ptum eſt enim:a nullo uideri patrẽ/niſi ab eo qui eſt ex patre. Si ergo ſolus fi- Ioan. 6.
lius/omnibꝰ exceptis creaturis:& uidet & cognoſcit patrẽ/ & reuelat cui uult: quomodo ipſe creatura eſt:qui ſcribitur uerbum patris ꝓpriũ eſſe? Cognoſcit igitur patrem & uidet eum:quia ex eo eſt/& in eo eſt, & reuelat eũ: quia in ſeipſo eũ demõſtrat, quod creature facere nequeunt. Nõ eni poteſt perfecta naturaliſq; creatoris ſimilitudo:eſſe in creaturis, nec in iis que ex nihilo producta ſunt:qui eternꝰ eſt/perfecte unq̃ inſpici poterit. Inſpicitur autẽ ꝑfecte in filio, imago eni eius incõmutabilis eſt. Quare cũ pater nõ ſit creatura:nec filiꝰ creatura erit/in quo ut in uera naturaliq; imagine atq; charactere: pater ipſe inſpicitur. Et ideo ipſe quidẽ adorat᷑ a creaturis. creatura uero nulla ſe patit᷑ apud ſcripturã adorari:niſi que ſeipſam ignorat. Beatus enim Petrus cũ uidiſſet ad adorãdũ ſe Corneliũ parari:noli facere inquit, nã ego quoq; homo ſum. Simili- Actuũ. 10
ter angelus in Apocalypſi ad Ioannẽ dixit. Caue ne facias, cõſeruus enim tuus Apoca. 19
ſum:& fratrũ tuoꝝ ꝓphetarũ/& cuſtodiẽtium uerba libri huiꝰ. Manue quoq; angelus prohibuit ſacrificiũ ſibi offerre dicẽs, Si ſacrificabis hedũ: dño ipſum Iudi. 13.
ſacrificabis. Et de creaturis quidẽ ita ſcribit᷑. De filio autẽ longe aliter. Adorẽt Pſal. 96.
ipſum (inquit) oẽs angeli eiꝰ. Et apud Eſaiã. In te adorabũt:& in te uota faciẽt, Eſaie. 45.
Tu eni deus es:& neſciuimꝰ/deus ſaluator ipſius Iſrael. Que uox gẽtibus accõmodari poteſt:poſtea q̃ deum cognouerunt. Si ergo quia filiũ cognouerũt/ & filium adorant/deum cognouerũt & deum adorant: non eſt certe creatura filius. Aliter non deo uero:ſed creature adhuc gentes ſeruirẽt, Chriſtus etiã ad diſcipulos ait. Vos me uocatis dominus & magiſter:& bene dicitis, ſum etenim Ioan. 13.
Et quando Thomas ad ipſum clamauit, dominus meus & deus meus:nõ repu- Ioan. 11.
lit eum/ſicut angeli ſanctos adorantes repellebãt. Sed ſi creatura eſſet:nõ fuiſſet paſſus audire, tu es deus meus. Sed quoniã deus ſecundũ naturã eſt/& naturaliter patris filius:nõ ſuſcipit ſolũ/ ſed etiã exigit cõfeſſionẽ huiuſmodi.

ℂAduerſus cauſam:propter quam heretici putant creaturam eſſe filium dei. Cap. II.

CVm uoluiſſet (inquiunt) deus creaturas e nihilo euocare/ quoniam nõ potuiſſent merã illiꝰ uirtutẽ ſufferre:filiũ primo creauit (quem & uerbũ appellauit) talẽ/ut uirtutẽ ſuã ei totam infuderit:ut per ipſum quaſi per medium cetera fierent. Erat enim alioquin etiam indecens:ineffabilem dei uirtutem ad hec minima peruenire/& caducarum rerum curam habere. ℂVerum ſi capi non poterat dei uirtus a natura creaturarum:quomodo creatus a nihilo filius/capax eiuſdem ſecundum uos eſt? Et quomodo meram patris uirtutem:cum creatura ſit/ ut uos dicitis/ſuſtinuit? Neceſſe enim eſt/ ut uel ſi filius hoc potuit/quamuis ſit creatura; uniuerſa:id poſſit creatura, uel ſi

alia id non poſſunt quoniã creata ſunt:nec ipſe poſſit /quoniam creatus ſecun=
Math.10, dum uos ſit. Q; ſi putatis indecens /ad minima quoq; dei prouidentiã deſcen=
dere:erubeſcatis aliquãtulum queſo/audientes Chriſtum, Nonne duo paſſe=
res ueneunt aſſe:& unus ipſorũ nõ cadet in terrã /abſq; patre ueſtro qui in ce=
Math.6, lis eſt. Et rurſus, reſpicite uolatilia celi q. non ſeminãt neq; metunt: & pater ue=
ſter celeſtis nutrit ipſa, Et rurſus. ſi autem fenũ agri quod hodie eſt & cras in
clibanum mittitur /deus ſic ueſtit:quãto magis uos? Quid autẽ feno & paſſeri
bus /quibus ex bonitate ſua prouidet:deiectius excogitari poteſt? Aut quomõ
non erit creator omniũ:de quibus prouidere dignatur? Superbie certe uicium
deo inurere conamini:cũ dicatis non eſſe decens /ut minimarum rerum crea=
tor ſit, Ipſe autẽ omnium creator eſt etiam minimorũ : & omnibus prouidet /
& omnibus ſe propter miſericordiã ſuam participabilem prebet, ¶ Preterea,
ſi quia uirtutem patris ferre creature non poſſent /creatus eſt filius ſecundum
uos:quoniã & ipſe totius uirtutis paterne ut creatura /capax non erit / neceſſe
eſt ut aliud medium fingatis: quod totam opatione paternã potuerit capere ,
Deinde aliud atq; aliud:quod ad infinitum ſimul atq; impoſſibile exit / & totã
creationem rerum euertit.

¶ Aduerſus obiecta hereticorũ:quibus docere conãtur / quoniã filius quãuis
creatura ſit:creator tamen eſt /quod creaturarũ propriũ nõ eſt. Cap.III.

CReatura (inquiunt) filius:& tamẽ creat, quia id a deo quaſi a magiſtro
atq; artifice didicit:ut eſſet miniſter ad opera ſua. ¶ Si quod non natu 1
ra inſitũ eſt /ſed modo quopiam per accidẽs acquiſitũ /id amitti quoq;
aliquando poteſt:poterit profecto ſecundũ uos filius creãdi uirtutẽ amittere /
& ſic dignitate ipſa qua creator eſt deſtituetur / ſi dediſcet quod didicit . Nam
qui quod neſciebat /per doctrinam aſſecutus eſt:is profecto poterit obliuione
quoq; dediſcere. ¶ Preterea, nõ eſt officiũ artis:ex nihilo creaturas produce= 2
re /ſed ineffabilis atq; creatiue uirtutis, artis eni eſt:ea que ſunt /quaſi per ſub=
iectam materiã ſolũmodo immutare. Creandi autẽ uirtus:ipſam rerũ ſubſtã=
tiã a nihilo ad eſſe producit, Si ergo arte atq; doctrina filius creator factus ſit :
quid dicent / ſi eadem quiſpiam patri accõmodet? Nihil certe aliud ipſis relin=
quitur:niſi q. pater quidem natura /filius uero doctrina creator eſt , Sequetur
igitur /q. poſſibile ſit naturaliter uirtutem dei qua creat diſcere: & fieri per do
ctrinam /quod ille ſcd'm naturã eſt . Nihil ergo inter filiũ & creaturas aliud in=
tererit:niſi doctrina quedã ſuperflua, & ita non nature preſtantia:ſed doctri=
na ſolũ nos filius ſuperabit. Quã ſi habuerimus:omnes erimus creatores. Hec
quoniã ſtultiſſima ſunt: relinquitur non doctrinã ſed naturalem creandi uir=
tutem eſſe in filio. ¶ Ad hec, aliud eſt ſapientia / & aliud ſapiens. Sapientia enĩ 3
eſt:qua quis ſapiens ſit. Sapiens autem:qui ſapientiam habet . Quomodo igi=
tur ſapiens per doctrinam filius fiebat : qui ſapientia ipſa eſt? Si enim doctri=
na indigebat : non erat ipſa ſapientia , & ſi ſapientiam didicit : dediſcet quoq;
per obliuionem. Sed non didicit : qui ſemper ſapientia eſt / ut ſcripture predi= 4
cant . ¶ Accedit, q. inuidie uicium inurunt patri: ita dicentes , Siquidem po=

terat creandi artem multos docere:& nō fecit. Quid eñ prohibebat/ſi doctri=
na creatio daꝛ:multos eſſe creatores/ſicut multos angelos/ atq; archangelos?
Nūc autē filiꝰ ſolus/creaturis oībus exceptis:una cū patre in ſpū ſancto creat.
Non igitur per doctrinā:ſed p naturalē uirtutē creat. Nec pater ipſum docuit:
5 ſed ex ſeipſo conſubſtantialē ſibi genuit filiū/per quē oīa creat. ¶ Adde q, ſi
filiū pater ad creandū produxerit/ut uos predicatis: creato filio ipſe ceſſaſſet.
Quomodo igitur ſaluator dicit/pater meus uſq; nūc operatur:& ego operor? Iohan. 5.
Q, ſi pater etiā nūc operaꝛ:fruſtra ſcd̄m uos creatus erit filius. Hec abſurdiſ=
ſima dictu ſunt. Non ergo ad ꝓducendas creaturas:factus eſt filiꝰ, ſed ex prē
natus:cuncta cum patre ſicuti filius operatur/natura deus & natura creator.
6 ¶ Preterea, ſi nutu & ſola uolūtate oīa deus operatur:quid opus eſt medio?
nonne ſuperuacaneꝰ filius uidebiꝛ? Q, ſi hoc impium uel ſolūmodo cogitare
inuenitur:ipſe filius ſubſiſtens & uiua patris uolūtas eſt/ p quā a nihilo oīa pro
7 duxit. ¶ Sed hec que ſequūtur: multo inconueniētiora ſunt atq; abſurdiora.
Nam ſi ut nos ceteraſq; creaturas per filium deus produceret/ipſum (ut here=
tici dicūt) a nihilo produxit:erit ipſe propter nos factus/nō nos propter illum.
& ita nos:preſtantior ipſo erimus creatura. Ipſe uero:inſtrumentū ad creādas
ceteras creaturas. Cur ergo gratiam etiā nobis non aget:qui propter nos eſt?
8 ¶ Erit etiā ipſe ſic gloria noſtra:ut femina uiri. Femina eni (inquit Paulus) glo 1. Cori. 11.
ria uiri eſt. non eni uir creatus eſt propter feminam: ſed femina propter uirū.
Nā ſi propter nos factus eſt filius/& nō propter filiū nos:erimus nos ipſo mul=
to preſtantiores/quod abſurdiſſimum eſt. Nec ergo creatura eſt: nec propter
nos natꝰ eſt. Sed cū natura deus/ut etiā pater/ſit:ad eſſe nos a nihilo cū patre
9 & ſpiritu produxit. ¶ Preterea, ſi propter nos filiꝰ factus eſt/ ut dicere audēt:
primi nos erimus apud deū. Sic eni deus nos primo:deinde filium propter nos:
10 intendiſſe uidebitur. ¶ Adde. q, neceſſitate impulſus/ quoniā aliter nos crea=
re non poſſet:filiū produxit, quē ſcd̄m ipſos nō produxiſſet:niſi creare nos uo
luiſſet. Quare nobis creatis/ſuperuacaneꝰ eſſe uidetur filiꝰ:cū ipſo pater crea=
11 turis productis/iā nō idigeat. ¶ Poſtremo, ſicut caducus atq; imbecillis homo
proceſſiſſe in creando deus uidebitur:ſi ultimo nos per filiū creauit/de quibus
primo deliberauit, & filiū primo ꝓduxit: de quo ultimo tanq̄ de inſtrumento
conſiderauit. Quare igitur illū quidē/filiū & heredē:nos uero/ ſeruos & here=
ditatē illius appellat? cum contra oporteret nos quidē heredes eſſe:filiū uero ſi
cut inſtrumētū propter nos factū/ & ſeruū & hereditatē eſſe noſtrā. Hec ab=
ſurda (ne ſtulticie plena dicam) ſiquis effugere uult (oportet autem omnes uel
le) eum neceſſe eſt credere:nullo modo creatum eſſe filium / nec propter nos
natum. Nam & ſi nullam creaturam deus producere uoluiſſet: uerbum tamē
ſuum erat ſemper in ipſo/& deus erat uerbum/ut ſcribitur. Cum tamen crea Iohan. 1.
re deus creaturas uoluerit:per ipſum neceſſario creauit. Nam quemadmodū
ſol nunq̄ ſine ſplendore ac luce ſua lucere poterit: ſic nihil unq̄ operabitur pa=
ter/niſi per uerbum ſuum. Omnia enim per ipſum facta ſunt: & ſine ipſo fa=
ctum eſt nihil. Ideo & dextra & brachium dei nominaꝛ: quia quaſi p manum

Gene.1. omnia deus per ipſum operatur ,Scriptũ eſt eni. dixit deus:fiat lux, dixit. fiat
firmamentũ .dixit:fiant luminaria, & factũ eſt ita.dixit:faciamus hominẽ, &
fecit deus hominẽ.Nec in his oĩbus uerba a patre ad filiũ /quaſi uolẽtẽ diſcere:
fiunt, nec enim docet pater : quales debeat facere creaturas, ſed cum ipſa uo=
ce:opus fit.Si autẽ uerbo ſecundũ uolũtatẽ patris/ipſa opera fiunt: uerbũ pro
fecto eſt uiuens/ſubſiſtẽſq; patris uolũtas/que in patre eſt:& in qua pater eſt,
¶ Preterea, ubi reperitur filius patrem interrogare:quaſi diſcere uolẽs᷑ quod
Gene.15. & angelos & prophetas factitare inuenimus.Filiũ Abrahe ꝓmiſit deus:& ipſe
ĩterrogabat quo ſigno illud cognoſceret.Mittebatur Moyſes ad filios Iſrael in
Exodi.3. Egyptũ:& dicebat,Si interrogabunt me/quod eſt nomẽ eius qui te miſit:quid
zacha.1. reſpondebo eis᷑ Angelus etiam apud zachariam a deo querebat dicens Domi
ne omnipotẽs uſq;quo nõ miſereberis Hieruſalẽ᷑ & expectabat: quouſq; uer=
abacuc.2 ba conſolatoria audiret.Et Abacuc, in cuſtodia mea ſtabo inquit: & aſcẽdam
in petram/& cõſiderabo quid loquetur in me deus. Hi enim omnes ſicut ſerui
& creature/mediatione indigẽtes uerbi : rogabãt conſiliũ patris ab eo diſcere.
Filius uero cũ ipſe ſit uerbum patris/& uoluntas ſubſiſtens:doceri non querit.
Non ergo per doctrinam creator eſſe didicit : ſed naturaliter/atq; ſubſtãtiali=
ter creator eſt.

¶ Quomodo intelligẽdũ eſt:dñs creauit me initium uiarum ſuarũ,Cap.IIII.

AD intelligendũ autẽ propoſitũ prouerbiorũ textum:primo illud dicen
dum eſt, ꝙ oĩa que prouerbialiter dicuntur / aliũ uerba ſenſum ſigni=
ficare uidentur:alium ex ipſis uerbis ueritas parturit.Ideo ſaluator ad
Ioan.16. diſcipulos ait. Hec in prouerbiis locutus ſum uobis / ſed ueniet hora quãdo nõ
in prouerbiis loquar uobis:ſed palam,Hinc patet:ꝙ per prouerbia non palam
ꝓuerb.s. oſtẽdimus quod uolumus. Sapientia igitur prouerbialiter dicit, dominus crea
ꝓuerb.9. uit me,& rurſum aperti⁹. Sapiẽtia edificauit ſibiipſi domũ . Si ergo ſapientia
filius dei eſt/& ſibi domũ edificat:querendũ eſt/quis eſt qui dixit : dñs creauit
me.Chriſtus igitur iam homo factus:id de ſe dixit,ut homo eni : ſapientie do=
mus edificatus eſt.Ille inquam homo qui ex uirgine natus eſt:& in quo plenitu
Coloſ.2. do deitatis corporaliter ſcd̃m Paulũ habitauit.Qui ergo uerbũ caro factũ eſt
de ipſo dicit᷑,quia dñs creauit eũ:inq̃tũ factus eſt caro.Illud enim creauit me/
non originẽ ſemper apud ſcripturas ſignificat:ſed plerũq; a re aliqua in aliam
trãſlationẽ.Et certe cũ dicit᷑/dñs creauit me initiũ uiarũ ſuarũ : ſiquis diligen=
ter cõſideret/nõ ipſum eſſe ſapiẽtie ſignificari põt, Nã que modo fiunt uel fa=
ciẽda ſunt:creari mõ dicent᷑,qñ ergo nõdũ ꝓducta/creari dicunt᷑: neceſſario
ex nihilo ad eſſe ꝓcedere itelligunt᷑.Qñ autẽ que iã ſunt nec poſſunt dici a ni
hilo ad eſſe mõ ꝓcedere/ſi creari ea dicũtur : non poteſt ſignificari a nihilo ad
Pſal.101. eſſe ipoꝝ ꝓceſſio/ſed ad aliud ab alio trãſlatio.Sicut qñ Dauid dicit & pplus q
Pſal.50. creabit᷑ laudabit dñm.Et cor mundũ crea in me deus.Et Paulus de Chriſto, le
Ephe.2. gẽ mãdatoꝝ decretis euacuãs:ut duos cõdat i ſemetipſo in uno nouo hoĩe/qui
creat⁹ in iuſtitia & ſãctitate a deo eſt.Nec tñ pſalmiſta populũ a nihilo creãdũ:
ſed ab errore i cognitionẽ dei trãſferẽdũ ſignificauit.Nec aliud q̃ habebat:i ſe.

ipſo diuinitus creari petebat:ſed ab immundicia ad mundiciã cor ſuũ trãſponi orabat, Nec Paulus duos homines ad naturalẽ unitatem creari dicit a Chriſto:ita ut eſſendi principium tunc caperent, Sed gentes & Iſrael duos populos in nouã & unã ſententiã mutatos affirmat:a ſeruitute legis iſtos / ab erroribus illos liberatos, Et alibi omnibus mandat nouum induere hominem: qui ſecundum deum creatus eſt. Nec a nihilo ad eſſe productũ nouũ hominem induere nobis iubet:ſed nouũ uirtute / uoluntateq; meliori. Si ergo non ſemper creatio ſubſtantialem productionem a nihilo ad eſſe ſignificat / ſed plerumq; a peioribus ad meliora tranſlationem:quomodo non erit ſtultum quando creatu re creari dicuntur / recte id intelligere. & quando ſapientia dei creari ſe dicit: ubi maxime cauendum eſt / non diligenter id conſiderare? Dominus eni creauit me inquit, & ſtatim addidit:initium uiarum ſuarum in opera eius. Creauit inquit / non ad eſſe a nihilo produxit: ſed initiũ uiarum ſuarum in opera eius, Sic ergo ut latius dicamus:intelligẽdũ eſt, Legabis uita in Iudea colebatur:gentes autem nullo modo iuſticie uitam cognoſcebant, Filius ergo dei fact⁹ eſt homo / & creatus ſecundum carnem:ut initium uiarum domini & operum ſuorum omnibus daret. In Chriſto enim:primo euãgelica uita effulſit, Quid eni aliud opera & uie domini ſignificant:preter mandata eius? que cuſtodientes: recto itinere ad ipſum pergimus. Q autem opera domini / precipuã iuſticie uitam ſignificent:illud audi, Ve qui faciunt opera domini negligenter. Vias autẽ domini / mandata eius eſſe:pſalmiſta oſtendit dicẽs, Notas fac mihi domine uias tuas: & ſemitas tuas doce me, Stultum igitur & impiũ eſt / ipſum eſſe uerbi: creari nunc dicere / cum ſemper uerbum cum patre ſit. Recte igitur etiam illo modo intelligetur:creauit me(inquit)initium uiarum ſuarum, Moſem & prophetas / uias forſan appellauit: quarum initium Chriſtus eſt / tranſponens dicta illorum ad euangelice predicationis pulcherrimã nouitatem:& id cum poteſtate abſoluta. Lex enim:non fornicabis / ait. Chriſtus autem:ego dico uobis inquit / nõ cõcupiſces. & cetera. Vias autem ſanctos uiros appellauit: quia poſſunt monẽdo ad deum ducere. Sic & illud Hieremie recte intellexerim. Stare in uiis / & qrite ſemitas dñi ſempiternas, & cum didiceritis que ſit uia eius:ambulate in ipſa / & inuenietis munditiam animarum ueſtrarum. Nam ſi quis ſanctis pphetis mentẽ infigat / nõ curſim legẽs ſed ſenſum ipſorum diligẽter inquireris:is certe uiã iueniet optimã / illũ uidelicet qui ait. Ego ſum uia, per quã mundabitur:dimiſſione peccatorum inuẽta. Creauit igitur inqt me:hoc eſt fecit / ſup legẽ & pphetas initiũ / hoc eſt poteſtatẽ. ut non in uerbis illorum ſiſtere faciã:ſed ad opera meliora traducã. Vel etiã aliter. Dñs inquit creauit me ut ſi quis diceret:carnẽ mihi pater appoſuit. & ut hoiem:p ſalute hoim creauit me. Nã quẽadmodũ cũ Ioãnes dicit, Et uerbũ caro factũ eſt. Et Paul⁹ de Chriſto. Et maledictio pro nobis factus eſt. Et rurſus, peccatũ pro nobis ipſum fecit, nec peccatum nouiſſe / nec maledictione aut peccatũ fuiſſe: Chriſtũ dicimus. ſed recte pro carne / pro maledictiõe / & peccato:hominẽ intelligim⁹. Sic quando de ſeipſa / dei ſapiẽtia dicit / dominus creauit me:hominem me fecit / intelligendũ eſt.

Ephe. 4.
Hie. 48.
pſ. 24.
Exodi. 20
Mathei. 5
Hiere. 6.
Iohan. 14
Iohan. 1.
Gala. 3.
2. Cori. 5.

¶ Qꝫ dei uerbum creatura non ſit. Cap,V.

SI filius dei & uerbũ dei a ſcriptura uocatur:quomõ etiã erit creatura? 1
Neceſſe eni eſt ſi filiꝰ eſt:ut nõ ſit creatura. Vel ſi creatura ſecũdum
uos ſit:ut non ſit filius. Nullus enim quod genuit/hoc eſt filiũ ſuum/
feciſſe ſe dicit. Eſt aũt & filius dei & uerbũ dei, Non eſt igitur creatu
Ioan.1, ra. ¶ Preterea.unigenitus a ſcripturis appellatur, Quomodo igit̃ creari ſub 2
ſtantialiter in aliorum initium ſiue principiũ/quos prouerbia uias appellarũt:
intelligetur? Nam ſi cum aliis cõnumeratur:pars eorum erit/& nõ erit unige=
nitus:quem multi ſequuntur ſimiles/quorum initium & principium ſe creatũ
Gene,29. dicit. Non enim quia primo creatus eſt:erit unigenitus. Nam & Ruben princi
pium factus eſt filiorum Iacob:nec tamen idcirco unigenitus/ aut alienus a na
tura fratrum ſuorum, Si ergo uerbum quoq; initiũ & prĩcipiũ creationis alio=
Ioan.1. rum factũ eſt: nec alienũ erit a natura illoꝝ. Et pater mentietur:filium ipſum
appellans. Mentietur etiam Ioannes dicens. In principio erat uerbũ, Quomo=
do enim erat:ſi creatus eſt? aut quomodo dominus erit:qui creaturis cõnume=
ratur? ¶ Ad hec.quomodo creandi uirtutem habet: ſi creatꝰ eſt? aut quomõ 3
creator omniũ eſt:ipſe creatus? Et ſi ipſe creator eſt/cum creatus ſit: cur cete=
re quoq; creature creandi uim non habent? Non eſt ergo ſapientia dei: crea=
tura/cũ ſit unigenitus filius. ¶ Poſtremo,uidete queſo:quod quantaq; ſequũ 4
tur inconuenientia, Nam ſi quia primo creatus eſt/principium etiam aliarum
creaturarum ſecundum uos filius eſt:quomodo in opera eius creatur? non eni
dicit:dominus creauit me ut faciam opera eius/ſed in opera eius. Creatũ enim
ſe dicit in opera domini:iam pridem creata, Quomodo ergo primo creatũ di=
citis:qui poſt illa ſe creatũ dicit? Aut quomodo erit initiũ aliorum: qui poſtea
factus eſt/& quomõ uniuerſa per ipſum facta ſunt:ſi ipſe poſt illa creatus eſt?
Hec nefaria dicta conſequentur: ſi de ipſa natura uerbi textum illum intellige
tis. Pie igitur a nobis ita exponitur/ut ratione incarnationis/ initium uiarũ do
Conillatõ mini in opera eius creari ut homo dicatur. ¶ Sed dominum ſuum patrem ap= 5
aduerſa= pellat (inquiunt) quia ſcit ſe creatum eſſe. omnia eni que creata ſunt:deo crea=
riorum. tori ſeruiunt, ¶ Certe ſicut dominũ:ſic & patrem appellat, Et ſi propter illud
ſeruũ ſe nouit;etiam propter hoc/filiũ ſe cognoſcit. Filius igitur non eſt crea=
tura:ſed ab ipſa ſubſtantia patris gignitur, Filius enim ſecundum naturã eſt:
ſed propter formam ſerui quam accepit homo propter nos factus/dominum
patrem appellat, Vtrumqꝫ igitur uere quia mentiri ueritas non poteſt,quam
Math.11, diſtinctionem oſtendit dicens. Confiteor tibi pater domine celi & terre. & ec=
ce patrem ſuum:dominum appellat, Dominum uero celi & omnium que in ce
lo ſũt:& ſimiliter terre, Sed ſi ipſe quoqꝫ ut celũ & terra/a nihilo ꝓductꝰ eſſet:
nõ ut precipuũ ſibi nomẽ/filii appellationẽ ſeruaſſet:ita ut oĩa creata iugo ſer=
uitutis ſubiecerit, Nihil enim creatũ/cũ celũ & terrã noĩauit:a ſeruitute exce=
pit. ſeipſum autem excepit, nõ eſt igitur creatura:ſed filiꝰ. ¶ Sed ipſa inquiũt
ſapiẽtia:dñm ſuũ patrẽ appellat, qđ non faceret:ſi naturaliter filius eſſet. ¶ Iã 6
dictũ eſt;& dicet̃ etiã ſepiꝰ ꝓpter ſimpliciores, Serui nos ſcđm naturã ſumꝰ:&

tamē patrē noſtrū deum appellamus/ neq; idcirco filii naturaliter ſum⁹.quid Math.6,
ergo mirū:ſi dn̄m patrem appellauerit /cum ſit naturaliter filius? Nā ſicut nō
natura ſed gratia nos facit patrem appellare deum:qui dominus noſter natu=
raliter eſt.ſic & incarnatio filii facit:ut decenter ac uere dominum ſuum patrē
appellet. Hominē Ihesus aſſumpſit:ut nature humane ꝓpria ſine peccato ue=
re ſibi attribueret/& ſua homini largiretur.Quod oſtendit dicēs.uado ad pa Ioan.20,
trem meum & patrem ueſtrū:& deum meū & deum ueſtrū. Largitur eni hu
mano generi dignitatem ſuā: ut poſſint homines adoptati deum patrem ſuū
appellare. Ipſe uero humane nature ſeruitutem aſſumit:& patrem ſuum deū
ſuum ut homo appellat, Veluti ergo nos natura ſerui ſum⁹.etiam ſi deum pa=
trem appellamus/ita & filius non amiſit ut ſecundū naturam ſit filius: quāuis
homo factus deum ſuum patrē appellet, Nō eſt ergo creatura.nec certe ſim=
pliciter dixit/dominus creauit me: ſed addidit/in opera & in pricipio uiarum
ſuarum.Cauſa igitur poſita quare ſe creatum dicit: perſpicuū eſt ꝙ nō ſigni=
ficat productione a non eſſe ad eſſe:ſed quaſi tranſlationem ab alio ad aliud,
Verbum enim in principio erat / & caro ſecundum Ioānem atq; homo factus:
totius beate uite principium factus eſt nobis. Verbum igitur ſemper eſt:& ſa=
pientia/& imago/& filius dei,ſed homo factus:creari ſeipſum ad opera patris
dicit, ¶ Obſeruare namq; licet diligenter:nunq̄ in ſcripturis ſacris ullam cau=
ſam poni/quando generatio filii ex patre ſignificatur. Quando autem homi
nem factum dicunt ſcripture/& natum ex uirgine narrāt:cauſam illico ſubiū
gunt.Sicut enim nō querimus/cur deus filius/aut cur ex patre natus ſit:ita ſci
re uolumus/qua de cauſa factus ſit homo. Qꝫ autē hec ita ſe habeāt:ipſa ſcri=
ptura docebit.In principio erat uerbū,nulla hic cauſa dicitur.Et uerbum erat Ioan.1.
apud deum,nulla fertur ratio.Et deus erat uerbum,nulla cauſa dicitur.Simi= Ioan.14.
liter,ego in patre & pater in me eſt.Ego & pater unum ſumus.Qui uidet me: Ioan.10.
uidet & patrē.Ego ſum lux,Ego ſum ueritas.Et apud Paulū,Qui cū ſit ſplen Ioan.8.
dor glorie.& character ſubſtantie eius, Hec omnia cū de ipſo filio dei dicātur Hebre.1.
& de natura eius:non habent cauſam,Cū uero de incarnatione ſcribitur:cau=
ſas connecti uidemus.Deſcendi(ſaluator ait)de celo: non ut uoluntatem meā Ioan,6.
faciam/ſed uoluntatem patris qui miſit me.Et rurſus. Ego lux in hunc mūdū Ioan.12,
ueni:ut oīs qui credit in me/nō maneat in tenebris. Et alibi.ego in hoc nat⁹ ſū Ioan.18.
& ad hoc ueni in hunc mundum:ut teſtimonium perhibeam ueritati.Et Pau=
lus,Quoniam igitur pueri ſanguinē & carnē cōmunicāt:& ipſe ſimiliter eiſdē Hebre.2.
participauit.Et rurſus,Nā qm̄ per hoiem mors:etiā p hoiem reſurrectio mor= 1.Cori.15
tuoꝝ,Et rurſus,Nā qđ impoſſibile erat legi in quo īfirmabaẗ p carne:de⁹ filiū Roma.8.
ſuū mittēs in ſimilitudinē carnis peccati/& de peccato dānauit peccatū in car=
ne:ut iuſtificatio legis impleretur in nobis/q nō ſcđm carnē ambulam⁹ſed ſcđm
ſpiritū. Et alibi. Non enim miſit deus filiū ſuū in hūc mūdū ut iudicet mūdū: Ioan,3,
ſed ut mūdus ſaluetur per ipſum, Et ſaluator de ſe ipſo. In iudiciū ego in hūc Ioan,9,
mundum ueni:ut qui nō uidēt uideant/& q uident ceci fiāt.Qm̄ igitur homo
factus fuit ut hec opera faceret/& initium fieret harum uiarum: iure dixit de

puer,8, ſeipo.dñs creauit me/initium uiarũ ſuarum in opera ſua, Nã etſi ipſe increa=
tus eternuſq; eſt:propter cauſas tamen dictas/ aſſumptus creatuſq; homo in
ipſo eſt. ¶ Preterea, Paulꝰ de ſaluatore dicit, Ipſe enim eſt pax noſtra/ mediũ 8
Ephe.2. parietem macerie ſoluens in carne iſta: legem mandatoꝝ in decretis euacuãs/
ut duos condat in ſeipſo in uno nouo homine, hoc eſt/ in euangelicam uitam
trãſferat.Nos enim ſumus:qui creamur in ipſo. Quare qm̃ hominem aſſum=
pſit/& qnoniam in ipſo primo initia uite habuimus euangelice/ ad meliora re=
creati/ut ita dicam:non irrationabiliter cum pro nobis in unum creetur homi=
nem/nunc etiam poteſt dicere, Dominus creauit me, ¶ Ad hec.ſcriptum eſt 9
Eſaie.53 de ſaluatore noſtro.quia ipſe infirmitates noſtras accepit.Et rurſũ, factus eſt
Gala.3. pro nobis maledictio.Et rurſus.eum qui peccatum non nouit:pro nobis pecca
2,Cori,5. tum fecit, Quemadmodũ ergo infirmitates habuiſſe dicitur/qui nunq̃ infir=
1.Cori,1, mus fuit:ipſe enim uirtus dei eſt, Infirmatus tamen dicitur/quia infirmitates
noſtras portauit, Maledictionẽ autem factum ait ſcriptura: non quia in male=
dictionem mutatus ſit/ſed quia maledictionem noſtram perpeſſus eſt. Pecca
tum etiam factus dicitur: non quia mutatus a natura ſua ſit/ſed quia peccata
1.Petri,2. noſtra tulit/corpore in ligno affixus, Ita quando nos in unum hominem nouũ
i n ipſo creamur: ipſe quoq; creari dicitur. Idcirco dicit, dominus creauit me,
Nam ſi uerbũ ipſum dei/create ſubſtantie(quod uos uultis) eſſet: & de ſeipſo
diceret/dominus creauit me:non eſſet poſtea homo factus/qui multo ante no
ſtram creationem creatura eſſet. Qꝫ ſi ita eſſet:nec nos creati denuo eſſemus
in ipſo/nec ipſe in ſeipſos nos haberet. Quomodo igitur denuo in nouum ho=
2,Cori.5. minem creati ſumus? Nec erubeſcere facit uos Paulus dicẽs. Ipſius enim crea=
tura ſumus:creati in Chriſto Iheſu, Si autem in Chriſto creati ſumus:non erit
create ſubſtantie uerbũ dei.ſed quãdo homo factus eſt: tunc in ipſo creati ſu=
mus,& ita modo quodam/noſtri loco ipſe dicit, Dominus creauit me, Nã hec
uox nullo modo ſibi prout uerbum eſt:congruit. Sed factus creatura propter
ſalutem noſtrã/qui creator eſt:ut nos in ſeipſo denuo crearet/dixit. dominus
creauit me. Et ſicut eternitatem eius(ſemper enim cũ patre eſt)narrans dicit
puer.8. Ego erã quando gaudebat:& quotidie letabar in facie ipſius.& rurſum. Ante
omnes colles genuit me.ſic quando pro ſalute omnium formam ſerui accepit:
merito ut homo dicit/dominus creauit me, Neceſſe enĩ eſt ut ſic de ipſo quoq;
ut homine/congruentia homini dicãtur. Ideo ſcribitur:dominus creauit me.
¶ Poſtremo.ſi quia dicit/dominus creauit me / creatꝰ eſt:ſimiliter quia dicit/ 10
ante omnes colles genuit me:creatus non eſt. Aliud enĩ eſt genitũ:aliud crea=
tura. Genitum enim: ex ſubſtantia generantis naturaliter exit.Creatum ue=
ro:ad extra producitur. Qm̃ igitur & deꝰ & homo eſt:ut homo quidẽ/domi=
nus creauit me/dicit.ut deus autem:exclamat. Ante omnes colles genuit me.

¶ Qꝫ ſcriptura uerbis abutitur nonnunq̃. Cap.VI.

SEd genuit uerbũ(inquit)nõ demõſtrat oĩno ex ſubſtãtia pr̃is natũ eẽ
filiũ. Indifferẽter enĩ uerbis ſcriptura utit̃. Nã etiã de creaturis:de qui
Eaie.1. bus nulla dubitatio eſt/ hoc ipſũ uerbũ dici reperies.filios iquit genui

et exaltaui. Et rurſus. Deũ qui te genuit dereliquiſti & quis eſt qui genuit gle- Iob.38.
bas roris? Nec roris certe patrẽ naturaliter: deũ dicemus. Quare in unum / ge-
nuit & creauit uerba: ſenſum reducũtur. ¶ Indifferẽter utiq; uerbis nonnunq̃
uti ſcripturam: hoc eſt abuti / non negauerim, Nec tamen poteſtatẽ ipſam ſin
gulorum ignorare conceſſerim. Nam quando creaturas que producte diuini
tus a nihilo ſunt / oſtendere uult: in principio inquit fecit deus celum & terrã,
Et fecit deus hominem: non genuit, uerbi autem ſui generationem ipſe pater Gene.1.
oſtendens. eructauit (inquit) cor meum uerbum bonum. Et creaturas in prin Pſal,44.
cipio temporis factas ſcriptura oſtẽdens: in principio inquit fecit, De uerbo au Gene.1,
tem ait, In principio erat uerbum, quia non in principio tẽporis: ſed in princi- Ioan.1,
pio / id eſt in patre / eternaliter erat, Sicut igitur de uere creaturis: nõ naturali
ter ſed abuſiue uerbum genuit / dicitur, ſic quando de filio creatio dicitur: abu
ſiue intelligenda eſt / ut naturalis eius proprietas conſeruetur. creaturis enim
gratia dei largitur: ut generatio de ipſis predicetur. Eterno autem conſubſtã-
tialiq; patris uerbo: incarnatio creationem attribuit, Et creature quidem ratio
nales / uerbo atq; uolũtate dei ad adoptionem uocãtur. Ego enim dixi dii eſtis /
inquit: & filii excelſi omnes, filius autem ineffabilem naturalemq; ſuam gene- Pſal.81.
rationem ex patre ſignificans: dicebat. Ego ex patre exiui & ueni. Et rurſus, Ioan,16,
ut aliud eſſe creaturam / aliud ſe / naturaliter oſtenderet: uos inquit de deorſũ Ioan.8,
eſtis / ego de ſuperi⁹ ſum, Non enim mẽtis compos quiſpiam dixerit: localibus
ſpaciis dei filium gloriari. ſed humilitatem creaturarum naturalem oſtẽdens:
inferiores eas appellat. Celſitudinem uero deitatis ſue ſignificans: deſuper ſe
eſſe dicit. Quantum igitur interſit inter genitum & creatum: recte primo te-
neatur. Deinde nõnunq̃ quando nullum inde ſequitur fidei detrimentum: in-
differenter uerba capiantur.

¶ De eodem prouerbiorum textu. dominus creauit me initium uiarum ſua-
rum. & ante omnes colles genuit me. Cap. VII.

SI ante omnes creaturas (id enim colles ſignificant) genitus eſt: non erit
unus ex omnib⁹? ſed aliud preter omnia. Cetere enim in ipſo ut in pri-
cipio ſunt: & omnia ut creature cõnumerantur, Filii autem generatio:
ante omnia eſt, quapropter neceſſe eſt: ut, create nature non ſit, Natus igitur
ex patre ut uerbum eſt: creatus uero ut homo / & factus initium uiarum, Sicut
igitur nos quãuis naturaliter creature ſumus / tamen cum filium dei ſuſceperi
mus: filii dei per eum appellamur. ſic etiam ipſe aſſumpta natura noſtra / quã-
uis naturaliter filius ſit: creatura tamẽ appellatur. Et ſicut deus quãuis creator
noſter ſit: pater tamen etiam per gratiam fit. ſic & uerbum dei quamuis deus
naturaliter ſit: creatura tamen etiam propter nos factus eſt, Si ergo non ſecun
dum naturam / ſed adoptione ac gratia nos filii ſumus: erit etiam ipſe neceſſa-
rio non ſecundum naturam ſuam creatura / ſed diſpẽſatione ac miſericordia
propter nos: naturali dignitate nullo modo imminuta. Sed latius idipſum ite-
rum exponamus. Ade primo homini uita ſalutis data diuinitus eſt: quam pre
uaricatione diuini mandati perdidit. Ita cecidit in corruptionẽ: & in mortem

deductus eſt. Erat igitur opus alterius uie: per quam/immortalitatē poſſemus recuperare, Hanc quia nullus hominum poterat dare: ipſe dei filius increatus ſecundum naturam/neceſſario ut homo creatur propter nos/bona uolūtate
Hebre.10 patris homine aſſumpto, ut (quēadmodum dicit Paulus) uiā nobis innouaret recentē ſimul atq; permanētem: & opera patris ita perficeret/corpore noſtro ad immortalitatem reformato/& morte que per peccatum irrupit deſtructa: et ipſo peccato dānato/ceteriſq; bonis generi humano per ipſum donatis, Si ergo factus homo/uia nobis bonorum factus eſt/& opera perfecit ea que a patre per ipſum fiunt: merito dicit. domin⁹ creauit me/initium uiarum ſuarum
Prouer.8 in opera ſua, Eternam autem generationem ſuam ſignificans: rurſus ait, Ante omnes colles genuit me: & ante ſecula fundauit me, Si ergo & genitus & creatus eſt: accommodandū eſt utrumq; decenter. generatur autem: ut uerbum
Ioan.1, ex patre ante omnia ſecula, creatur uero: ut homo, Verbum enim caro factū
Pſal,73. eſt, Pſalmiſta enim de uerbo ipſo canit, qui eſt ante ſecula. Si ergo fili⁹ ante ſecula eſt/creatur autē in opera patris: neceſſe eſt poſt producta opera & creaturas patris/ipſum qui fuit ante ſecula creari. In extremis certe tēporibus: factus eſt homo. Quare non deitatē eius/creatio ſignificat: ſed humanitatem, quando ad reparationem operum patris/hoc eſt hominum, caro factus eſt, ac ideo dicit, domin⁹ creauit me in opera ſua: & initium uiarum ſuarum, Quarū
Luce.6, porro uiarum? uirtutum profecto/ac euangelice uite: quam primus ille iuſſit
Math.5. et nos docuit. Eſtote inquit miſericordes, Et lex iubet: nō mechaberis. Ego uero
Ioan.10, ro dico uobis: non concupiſces, Ceteraq; huiuſmodi: que primus ipſe fecit/et
Ioan,14, nobis exemplum tradidit/ut faciamus, Ideo ait, Ego ſum ianua: ego ſum uia,
Prouer,8 Talium ergo ille operum factus nobis initium: merito ut homo dicit. dominus creauit me principium uiarum ſuarū: in opera ſua. Quod reſurrectioni etiam mortuorū accōmodabis: & mutationi carnis a corruptione ad incorruptionē/et aſcenſui in celos. Nam horum etiam omnium factus initium eſt: creatus ut homo, Et ſicut mortu⁹ pro nobis ut homo: ipſe dei filius id etiam perpeſſus dicitur/q̄uis immortalis ſecundum natuarm ſit. ita creatus ut homo/creari ſeipſum dicit: q̄uis increat⁹ natura ſit, Nā cū homo aſſūpt⁹ a filio dei ſit: hoc eſt nō alius ſit/nec aliam habeat hypoſtaſin aut perſonā a filio dei: non irrationabiliter que hominis ſunt ſibi attribuit. ¶ Adde. q, pulcherrima ſenſibilium creaturarum homo eſt. Is preuaricatiōe perfectionem perdidit ſuam: & ex immortalitate ad mortem incidit. Quoniam igitur imperfectū ſemper eſſe opus dei non decuit/nec potuit aliter reparari q̄ incarnatione uerbi: neceſſario dei fili⁹ homo fact⁹ eſt, Ideo in opera domini creari ſe dicit: ut ipſa in debitā ſibi perfe
Ioan.17, ctionem reſtituat, ideo ipſe ad patrem ait. Ego te glorificaui in terra/opus perfe
Ioan.8, ci: quod dediſti mihi ut faciam, Et rurſus. opera que dedit mihi pater ut ipſa perficiam: teſtimonium perhibent de me, Si ergo factus homo domini opera perfecit/atq; hominē in ſe creatum aſſumpſit: perſpicuum eſt nō ipſam naturam uerbi ſignificari/ſed hominem aſſūptum: cum dicitur. dominus creauit me, Opus enim patris/homo factus abſoluit: quia naturā hominis reparauit,

Et adduxit patri eccleſiam ſine ruga & macula mundam & ſanctam. Ita facti
ſumus in ipſo noua creatura: per obedientiam Chriſti a morte ad uitam reſti-
tuti, Merito igitur factus homo dicit, Dominus creauit me initium uiarum ſu Prouer. 8
arum in opera ſua. Nam ſi creatura eſſet filius (ut heretici dicunt) quomodo ei
nos uniti: deo unimur & dii efficimur? Quomodo autem mediator dei & ho-
minum erit Chriſtꝰ: niſi deus uere & homo uere ſit? Nã ſi creatura eſſet filius:
nullo modo deo naturaliter uniretur. nec enim naturaliter uniri poſſunt: que
diuerſa naturaliter ſunt. Quomodo autem per creaturam ſaluati ſumus? cũ Eſaia. 35
ſcriptura clamet, quia nõ legatus / non angelus: ſed ipſe dominus ſaluos nos fe
cit. Quomodo etiam a morte liberamur per ipſum? cum id opus ſuper creatu
ram ſit nec poſſit creatura datam a deo ſententiam: cinis es & in cinerem re-
uerteris / reuocare, Quomodo etiam peccatum deſtruxit: ſi creatura eſt? Hec
igitur omnia non ut creatura / ſed ut filius & uere deus: efficere potuit. ¶ Ad
hec. ſi per imitationẽ naturalis filii dei / nos etiam filii dei per gratiam appella-
mur: neceſſe eſt ut qui natura filius eſt / eſſentialiter aliud ſit ab iis qui per gra-
tiam filii ſunt. Sed qui per gratiam filii ſunt: creature ſunt. non eſt, ergo creatu
ra / qui natura filius eſt. Nam ſi eſſet creatura ſecundum hereticos / & non na-
tura filius: quoniam ſcribitur. omnia in ſapientia feciſti, & ipſe deus ait. manꝰ. Pſal. 103.
mea omnia fecit, non poterunt certe dicere: in qua ſapientia & per quam ma Eſaie. 66.
num / filium ſuum deus creauerit. Nam ipſe. & ſapientia / & manus / & brachi-
um patris eſt. Omnia enim per ipſum facta ſũt & ſine ipſo factũ eſt nihil. Non Ioan. 1.
eſt ergo creatura dei filius: nec enim inuenitur ſapientia & manus dei per quã
factus ſit: cum ipſe ſit ſapientia & manus dei / per quã deus omnia fecit, ¶ Qꝫ
autem ipſe / creator non creatura eſt: patet diligenter obſeruanti ſcripturas.
Tres enim illi adoleſcentes apud Babylonios / omnem generatim creatam na- Danie. 3.
turam ad benedicẽdum deum uocantes: nunq̃ dixerunt. benedicat uerbum /
aut ſapientia / aut manus dei dominum. nec enim ignorabãt: dominum ipſum
eſſe / non creaturam. Diuinus etiam beatuſq; pſalmiſta cum ad laudandum
deum: angelos / poteſtates celorum / celos & lunam / & ſolem / ceteraſq; creatu- pſ. 148.
ras ut ſeruas uocaſſet: non cõnumerauit cum laudantibus / filium, ſed contra:
adorabilem ipſum eſſe clamat. Et adorent (inquit) ipſum omnes angeli dei. Si pſ. 96.
ergo creatura omnis adorat / filius uero adoratur quomodo erit creatura? uel
quomodo non erit uerus filius dei: qui cum patre ſimul adoratur? ¶ Ad hec,
omnia per ipſum facta eſſe: ſcriptura clamitat, Omnia enim (inquit euangeli- Ioan. 1.
ſta) per ipſum facta ſunt. Et Paulus. unus dominus Iheſus Chriſtus: per quem 1. Cori. 8.
omnia, Et alibi apertiſſime a creaturis ipſum ſeparat, dicens, Viuum eſt enim Hebre. 4
uerbũ dei / & efficax / & penetrabilius omni gladio ancipiti: & non eſt ulla crea
tura inuiſibilis in conſpectu eius, Omnia autem: nuda & aperta ſunt oculis
eius, Si ergo creator omniũ eſt / & omnia nuda ſunt in oculis eius. nõ erit unus
de creaturis creator, & cui omnia nuda & aperta ſũt: non erit de nudis & aper
tis unus, Cum enim omnia dixerit: nihil creaturarum extra reliquit, Sic enim
ipſe Paulus / omnia exponit: alibi dicens. Cum uero dicat omnia: nihil non ſub- 1. Cori. 15

1, Cori, 15 iectum ei dimiſit, Si ergo quãdo dicim⁹ omnia: creaturas omnes cõplectimur,
facit autem pater per filium omnia: cui omnia nuda ſunt, non erit unus omni=
um filius / ſed aliud preter ipſa. Preſertim cum ſcriptũ ſit: omne genu in nomi
— Philip, 2. ne Iheſu flecti / celeſtium / terreſtrium / & infernorum. Si ergo illi omnia genu
flectunt: non erit ille unus genu flectẽtiũ ſed aliud preter ipſa. Scribitur etiã
Roma, 8. q, omnis creatura ingemiſcit / & dolores partus patitur uſq; nunc: liberationẽ
filiorum expectans. Si ergo creatura quidem omnis ſic ſperat / filius autem nec
adoptionem nec liberationem expectat: ſed ipſe eſt qui hanc creaturarũ ſpem
adimplet / & ingemiſcentes ad adoptionem uocat ut libertatis largitor: nõ cõ=
numerabitur certe cum creaturis. quia ipſe ingemiſcunt auxilium expectan=
tes: ille autem ut uerus dei filius / ingemiſcentes a ſeruitute liberat.

¶ Quõ intelligiť illud in textu ꝓuerbiorum: ante ſcľa fũdauit me. Cap. VIII,

Prouer. 3 SCriptum eſt. deus ſapientia terram fundauit, Si ergo ſapiẽtia terram
fundat (per ipſam enim: ſtabilis terra manet) diligenter ſcrutandum
— Proner. 8 eſt / quo pacto ſapientia que terram fundat: a deo fundatur, dictum
igitur etiam hoc eſt conuenienti modo prouerbiorũ: in quibus uera ſententia
occultatur. Hoc enim: prouerbiorum proprium eſt. Sapientia ergo id eſt filius
dei non incepit eſſe: nec fundatur inquantum uerbum / ſed inquantum homo.
Sic enim ipſe principium & fundamentum edificationis noſtre ad pietatem fa
ctus eſt: per fidem qua credimus in ipſum / & qua in nouam ſumus creaturam
reformati. Ideo non dixit / uerbum me aut filium fecit: ne quis hoc quod hereti
ci dicunt ſuſpicaretur, ſed fundauit me, ut idem ſignficaretur hic: & quãdo di
cit dominus creauit me. Vt enim ubi / uiarum initium ad opera domini ſe factã
ſapientia eſſe affirmabat: ita hic fundamentum ſe factum eſſe ait omniũ / qui
ſupedificabũtur: eadem diuerſimode dicẽs, Ibi enim / initium ſiue principium
uiarum dicitnr, hic fundamẽtum edificationis uidelicet future per fidem. Vn=
1. Cori. 3, de Paulus quoq; ſcribit, Nullus aliud fundamentaũ preter id quod iactum eſt
iacere poteſt: quod eſt Iheſus Chriſtus. Si ergo Chriſtus / fundamentũ iactum
eſt / oportetq; ut que ſupedificantur: eiuſdẽ nature cum fundamento ſint (hoc
enim pacto: ſtructura coherens in templũ edificabitur ſanctum) patet quia nõ
ut uerbũ: fundata eſt / hoc eſt fundamẽtũ facta eſt ſapiẽtia. Nulla enim creatu
ra: cum huiuſmodi naturaliter fnndamẽto conſtrui poteſt, Facta eſt igitur ſa
pientia fundamentũ ut homo: in omnibus / peccato ſolo excepto. & in hoc ho=
Ioan. 15. mine: fideles ſupedificantur: propter identitatẽ nature. Et ſicut alibi uitem ſe=
ipſum appellat / nos autem palmites ipſius uitis: ita in hoc loco fundamentũ ſe=
ipſum eſſe ait / ut naturalem coniunctionm cum ſupedificandis aperiat. Edi=
ficamur enim in nouã creaturã: ut habitãtis in nobis ſpirit⁹ templũ efficiamur.
Sed non erit incõueniens: exemplis etiam falſis hereticorum opiniones refel=
lere. forſan enim erubeſcentes / uel cõuertẽtur: uel ſaltem minore impetu mi=
nores aggredientur. Quod igitur fundatur / hoc eſt fundamẽti uſum prebet:
non incepit tunc certe primo eſſe / quando in fundamẽtũ iactum eſt. Lapides
enim (uerbi gratia) in terra defoſſi: fũdamẽtũ facti ſunt. nec tunc ceperũt lapi

des eſſe:quādo fundati ſunt.ſed cum etiam antea lapides eſſent facti ſunt po=
ſtea fundamentum / nec priorē naturam amiſerunt, Sic igitur pie ſapientiam
dei fundamētū factum eſſe intelliges, erat enim in principio apud deum:& de Ioan.1.
us erat uerbum.ut ſcribitur. Quando autem quaſi lapis aliquis abſq; manibꝰ Danie.2.
de monte demiſſus / hoc eſt ex ſubſtātia patris profectꝰ/in carne noſtra quaſi
in terra defoſſus eſt:tūc fundatam ſeipſam ait.quaſi dicens:filius ſum dei ue=
rus,ſed homo factꝰ ſum: ut principiū & fūdamētū ſuperedificādorū per fidē
tiam/ut propter carnis cōnaturalitatē:mihi ipſi eos cōpingam, ¶ Sed quomo Cauillus
do(inquiunt)incarnatio uerbi per hunc textum intelligetur? cum ſapientia ip heretico=
ſa clamitet /ante ſecula ſe fundatam eſſe/anteq̄ terra fundata / anteq̄ montes rum,
ſtabilirentur:cū incarnatio in extremis temporibus facta ſit, ¶ Facilis cuilibet Prouer.8
noſtrum uidetur reſponſio, & tamen latius dicere cogimur / & multa ſepe re=
petere:ad obſtruenda hereticorum ora. In extremis ergo temporibꝰ incarna=
tionem uerbi factam:nemo negabit. Sed deus qui futura omnia nouit:eterna
liter quoq; fundauit quantum ad cognitionem ſuam / filium ſuum:hoc eſt fun
damentum illum futurum conſtituit/ut nos ſuperedificati in ipſo a corruptio
ne in corruptionem reſurgamus. Sciebat enim mortales nos futuros propter
peccatum, ac ideo ex miſericordia ſua ante ſecula cōſtituit:ut uerbum ſuum/
homo & initium uiarum & fundamentum fieret, renouaretq; hominem in ſe
ipſo:factus primogenitus in multis fratribus/& origo reſurrectiōis,quod Pau Roma.8.
lus ad Timotheū oſtendit. Collabora in euangelio ſecūdum uirtutem dei:qui 2.Timo.1.
nos liberauit & uocauit uocatione ſua ſancta nō ſecūdū opera noſtra:ſed pro
poſitum ſuum & gratiam/que data eſt nobis in Chriſto Iheſu āte tempora ſe=
cularia:manifeſtatā autem nunc per aduētum ſaluatoris noſtri Iheſu Chriſti,
qui deſtruxit quidem mortem: illuminauit autem uitam & incorruptionem,
Si ergo ante ſeculum anteq̄ eſſemus facti/uidelicet gratia preſciētis omnia dei
uocati ſumꝰ in Chriſto Iheſu:perſpicuū eſt hoc modo etiam ante ſecula / quā=
tum ad preſcientiam &(ut ita dicam) deliberationem dei:dominum noſtrum
Iheſum Chriſtum fundatum fuiſſe. Ad Epheſios etiam ſcribens Paulus ait. Be Ephe.1.
nedictꝰ deus & pater domini noſtri Iheſu Chriſti / qui benedixit nobis pre om
ni benedictione ſpiritali in celeſtibꝰ in Chriſto:ſicut elegit nos in ipſo āte mūdi
cōſtitutione/ ut eſſemꝰ ſancti & immaculati in cōſpectu eius in charitate:pre=
deſtinauit nos in adoptionē filiorum per Iheſum Chriſtum. Si ergo anteq̄ crea
ti eſſemus /ad adoptionem electi ſumus per Iheſum Chriſtum / & ſpiritali be=
nedictione in celeſtibꝰ benedicimur: quare dubitabimus ſimiliter quātum ad
preſcientiam dei a ſapientia dici / ante ſecula fundauit me? Id ipſum quoq; do Math.25.
minus oſtendit dicēs, uenite benedicti patris mei / & poſſidete regnum quod
uobis paratū eſt ante initium mūdi. Si autem ante initium mūdi paratū erat
regnum nōdum factis/& paratum in Chriſto: non irrationabiliter dicit de ſe. Prouer.8
ante ſecula fundauit me:anteq̄ mōtes ſtabilirētur / anteq̄ fontes aquarum pro
rumperet, que omnia creaturarum a nihilo adeſſe productionem ſignificāt,
Cauſa uero(ut ſic dixerim) quare preſciti ſumꝰ in Chriſto / & in adoptionem

ex charitate dei patris uocati:hec eſt . Preuidit deus peccaturum hominem et in mortem caſurum,preuidit etiam cōferentia generi eius:& quomodo renouaretur /& ad immortalitatē rediret, Ideo quaſi radices huius ſpei in filio ſuo nobis depoſuit:per quē ad adoptionē nos uocauit /& omni benedictione ſpiritali nōdū factos muniuit,ut quando p̄uaricatione in mortē caderemus: ex priſca illa radice in uitam rurſus reſurgeremus /& ueluti iam benedicti: non omnino ſemperq; iacere poſſemus,Prefundatur igitur ante nos Chriſtus:& in ipſo nos omnes ſupedificamur. Idq; ante initium mundi:in preſcientia dei ut cū ordine diuino benedictio maledictionē anteceſſerit / & damnationē in mortē uite pollicitatio & ſeruitutem diaboli adoptionis libertas:poſſit natura humana ſuperatis malis que interim acciderunt / in priſtinam / per gratiam Chriſti (qui fundauit eam bonis in bonis) dignitatem recurrere, taliſq; fieri qualē de⁹ ex charitate per filium ſuum futuram cōſtituit.Sed ſimilitudine /quomodo ante ſecula dei ſapientia fundata ſit paternis cōſiliis : ſic intelligemus. Architect⁹ uerbi gratia ſapiēs / edes edificatur⁹ regias : dubitat ueriſimiliter ne quid procedente tempore altior edium ſtructura paciatur.ac ideo fundamentum iacit firmiſſimum:& radices operum robuſtiſſimas conſtruit , ut ſi quid ſuperiora patiantur:poſſint rurſus reparari fundamēto ſeruato .Eodem modo creator noſter /Chriſtum noſtre ſalutis fundamētum.etiam ante initium mundi fundauit .ut ſi preuaricatione caderem⁹: in ipſo rurſus renouaremur ,Quantum igitur ad preſcientiam /& cōſilium /& propoſitum patris / & omnino deitatis: Chriſtus ante ſecula fundat⁹ eſt /& tempore congruo natus ex uirgine.in quo reparati ſum⁹:quia ante initiū mūdi / ſalutis noſtre fūdamētū ipſū habebam⁹

¶ Theſauri Cyrilli libri quinti /finis.

¶ Eiuſdem liber ſextus.

¶ De eternitate filii:& q, inſeparabiliter ex ſubſtātia patris emanat. Cap.I.

AT quomodo(inquiunt Arriani) etern⁹ eſſe poterit filius:aut quomodo inſeparabiliter emanauit ex patre? Nam quod ex aliquo prodit: pars ſubſtantie illius eſt unde prodit, Quod autem ſemel ſeparatū eſt atq; diuiſum:id totum eſſe non poteſt , ¶ Quid igitur dicitis de ſole:qui ſplendorem hoc eſt,lucem ſuam emittit? quid de igne ac de calore:qui ex eo emanat? ſeparationes ne ac deciſiones in his eſſentiis intelligetis? Atqui ſol ita lucet:ut nullomodo imminuatur . nec aliquis poterit localiter lucē a ſole diuidere:nec ſeparari calorem ab igne uidemus /ſed exit ab igne inſeparabiliter:quaſi fruct⁹ eſſentie ſue /ſicut & ſplēdor lucis,nunq̄ enim erit lux ſine ſplēdore:neq; ignis ſine calore,ſemper enim cum iſtis rebus ſunt : que ex ipſis generantur,Sic igitur & filium intellige ex patris eſſentia emanare:ita ut eternaliter & in ipſo ſit /& in propria hypoſtaſi eſſe non dubitetur ,nec ullo pacto im
Ioan. 14. minuere patris eſſentiam credatur: nec ab eo ſeparari intelligatur.nam & pa
Ioan.10. ter in ipſo eſt:& ipſe in patre, Vnde uere dixit. Ego in patre ſū & pater in me.
Et quoniam propter incōmutabilitatem ipſe in patre cernitur /& pater in ipſo uere illud quoq; ab eo dictum eſt. Ego & pater: unum ſumus. & qui me uidet:

uidet & patrem. Miror autem quare qui contendunt ſeparatum eſſe a patris
eſſentia filium/quoniam a patre prodit / & ita pars ſit non integra: non dicũt
ſplẽdorem quoq; lucis diſſeparatum eſſe a luce / & calorẽ ignis ab igne/& uer
bum a mente ſiue intellectu, quare inq̃ non oſtendunt has quoq; partes eſſe:
et quidẽ ſeparatas a rebus unde profluũt, Oſtendant ſplẽdorẽ lucis abſq; luce
unq̃ fuiſſe/& ignem abſq; calore / & mẽtem ſine uerbo: & tũc forſan talia etiã
de uerbo dei cogitare poterũt. Si uero hec corporea & creature ſemper ſimul
ſunt/neq; unq̃ ſeparant͛: quomodo non erũt impii/ſeparationes paſſiones de
ciſioneſq; nature deitatis accõmodantes/que in immenſum creaturas omnes
excedit͛ ❡Sed quomodo(inquiũt)coetern⁹ patri filius erit: cum animalia uni Cauillatõ
uerſa que naſcuntur ab aliis/multo poſteriora parentibus ſunt͛ Aut quomo= heretico=
do filius/uerbum patris aut imago erit: cum uerbum hominum nec per ſe ſub rum,
ſiſtat/& poſtea q̃ dictum ſit euaneſcat / cum manifeſta fecerit que in mente et
in profundo cordis locata ſunt͛ ❡Si nihil plus in deo ponitis q̃ in homine: erit
ſecũdum uos poſterior patre filius. Sin autem multo excelſior illa natura q̃ no
ſtra eſt/nec eſt aliquid commune ſubſtantie noſtre & ſubſtãtie dei: quomodo
humane imbecillitati deitatẽ ſubiicere non erubeſcitis͛ Nam qnautũ ſubſtãtia
ſubſtãtiã excellit: tãtũ & generatio diuina hominis generationẽ. corruptibiles
nos ſumus: deus incorruptibilis. a nihilo ꝑducti nos: de⁹ ſemper & erat & erit/
immo autem eſt. Qualis uero genitor in omnibus eſt: talis & qui ab eo naſcit͛.
Sed deus pater/eternus eſt: eternus ergo & filius ſuus eſt, lux eſt pater: huius
lucis ſplendor ſemper cum ipſa eſt, Et hominis quidem uerbum ad nichilum
redigitur/neq; uiuum neq; ſubſiſtẽs eſt. Nam & homo qui hoc uerbum emit
tit: & ex nihilo productus eſt/& corruptioni ſubiicitur. uerbum autem dei ui=
uum eſt/& ex uiuo patre profluit: & ideo ſemper eſt, Nũq̃ eni erat/ſed nec erit
unq̃ deus abſq; uerbo, Vnde Paulus de ipſo. uiuum enim eſt uerbum dei: & ef Hebre, 4
ficax. Creator igitur eſt: & omnia per ipſum facta ſunt/& ſine ipſo factum eſt Ioan, 1.
nihil. ❡Sed non eſt(inquiunt) Chriſt⁹: innata uirtus dei & ſapientia, Alia eni —
eſt q̃ illa: de qua Paulus dicit. eterna eius uirtus & deitas, Non enim Chriſt⁹ ſo Roma, 1.
lum/uerũ etiam multe alie ſunt uirtutes & ſapiẽtie: preter illam innatam deo.
Nam illa quidem innata/ueraq; dei uirtus: creatiua omnium eſt. ſed alie reue=
ra per ipſam facte ſunt: q̃uis precipua quedam uirtus dei preter alias Chriſtus
ſit/ad hoc creata ut imbecilla confortet/ut in ſapientiam ſtulta redigat/ut iu=
ſtificet omnia que iuſticia indigẽt. Illa igitur innata dei uirtus (inquiunt) eter=
na & increata / & ſemper in patre eſt, Chriſtus uero propter dictas cauſas fa=
ctus fuit. Si autem nonnulli/quia ſcribitur apud Paulum, Chriſtus dei uirtus 1. Cori. 1.
et dei ſapientia. ipſum putãt eſſe innatam dei uirtutem: quid dicent cum deũ
audiant dicentem. De eruca uirtus mea magna͛ aut qnid facient: cum mul= Michee, 3
tas uirtutes eſſe pſalmiſta ſignificet / canẽs, benedicite deum omnes uirtutes Pſal. 102.
eius͛ ❡Si propter hec factus eſt filius dei(ut Arriani dicunt)ut ad ſapientiam
redigat ſtulta/ut imbecilla confortet/ut indigẽntia iuſticie iuſtificet: nos ergo
cauſa ſumus ut ipſe factus ſit, quare nec fact⁹ eſſet: niſi de⁹ creaturas uoluiſſet

producere & organum/hoc eſt inſtrumentum creationis noſtre fuit, Si fact⁹
eſt propter nos.num igitur ſicut ſapiens propter ſtulta que in ſapientiam redi
guntur/& uirtus propter corroborata imbecillia ſecundum uos appellatur:
ſic & filius nominabiť propter adoptatos per ipſum dei filios/ ut nihil proprie
ſit propter ſeipſum:ſed omnia propter nos? Quomodo igitur in pſalmis can=
Pſal,99. tatur:ipſe nos fecit & nõ ipſi nos? Nam etiã ſi creatiõis noſtre ipſe author eſſe
uideatur;ſed nos ſumus cauſa ſecũdum uos/ut ipſe produceretur,ſicut & ce=
lum propter generationẽ generabiliũ factum eſt: & ſol ut tenebroſa illuſtret/
et terra ut animalia ſuſtentet, & ita nihil magni erit in filio: quod in creaturis
non ſit.Miniſter eni ille quoq;.ſicut creatura/ erit,immo maioris dignitatis ce
tere creature uidebuntur:quarum cauſa/ille productus eſt. Vides quot impie
dicta ex opinione falſa hereticorum ſequuntur.Sed fatentur innatam dei ſapi
entiam & uirtutem non eſſe creatam,Nolint ergo cum filium audiant increa=
tum patriq; coeternum eſſe:duo increata cogitare, Nos enim ipſam ſapien=
tiam & uirtutem dei patri coeternam/ipſum filium eſſe credimus: qui omnia
Ioan.1, fecit/qui propter nos caro factus eſt/ut Ioannes ait. ¶ Ad hec omnia/cur pa=
ter uniuerſa per filium operatur/cur ĩ baptiſmate cum patre cõnumeratur: ſi
creatura eſt/ nõ creator. Quid opus erat creatura ad ſanctificationẽ noſtrã?
aut cur ut protectorem noſtrum inuocamus: cum ad nullam creaturam ſicut
ad ipſum refugiamus? ad ſolum enim refugim⁹: ut ad coeternum patris filiũ,
Cur etiam ſi deus ita uere ut pater/non eſt:in ipſum creditur? aut cur ab ipſis
quoq; hereticis creator:omnium nominatur:niſi eodem modo creator ſit quo
Ioan,16, pater? Omnia inquit patris:mea ſunt,Eſt autem in patre creandi uirt⁹,eadem
ergo etiam in filio eſt. Similiter ſaluare/ſanctificare/& omnia que deo con=
ueniunt:ita in filio ſunt/ſicut in patre. De⁹ igitur uerus/ nõ aliter q̃ pater eſt:
non factus(ut heretici fingunt) ſed ex patris ſubſtantia proprie profluens,

¶ De eodem:uidelicet q, filius creatura non eſt. Cap,II

Math.11, Si omnis creatura patrem ignorat/ nouit autem ſolus filius(nullus eni 1
inquit patrem nouit:niſi filius)non erit profecto filius creatura. ¶ Pre 2
terea,nulla creaturarum:natura deus eſt,filius:uero: natura deus eſt,
non eſt igitur creatura, Nam ſi filius natura deus nõ eſſet:miſeri⁹ modo eſſet
genus humanum q̃ antea,quia cum credat ſe a ſeruitute falſorum liberari de=
orum:in eandem incidit impietatem/ deo ſeruiens qui naturaliter deus nõ eſt
Eſaie.42. ¶ Ad hec,omne creatum/aliud penit⁹natura eſt:q̃ increatum,nẽc poteſt in= 3
creati gloria equaliter frui:quod creatum eſt, Non enim inquit dabo gloriam
meam alii,Filius autem in gloria patris uenit:& equaliter illa potitur. nõ eſt er
go creatura. ¶ Accedit,q, ſcripture uerum eſſe deum/filium affirmãt:& om 4
nes iam ita credimus,Quod uero creatum eſt recens eſt/ nec fas eſt in recen=
p̃ſ.80. tem credere deum,Increat⁹ ergo & uerus deus/filius eſt.Longe namq; aliud
creatum ab increato eſt. Et ſicut increatum adorare iubemur:ſic ab adoratio
ne creati a ſcriptura uetamur.Filium autem adorare iubemur:nõ eſt igitur fi=
lius aliud a deo/nec creatura:ſed uer⁹.de⁹ & increat⁹. ¶ Accedit,q, nulla crea 5

turarū libertatē largiri poteſt:cū ipſa ſeruiat, Filius autē nos liberauit. Non eſt igitur ſeruus:ſed dñs & de⁹ ſcđm naturã, Creature nãq; oẽs naturã diuinitus ſibi datã ſequũtur:& ita deo ſeruiũt. Ipſe uero de⁹ oẽm huiuſmodi nature neceſſitatē excedit:& ideo nõ ſeruit ſed dominatur, Ipſe nãq; naturã ut legē ſpeciebus ſingulis impoſuit. Filius autē liber eſt:& natura dominus. Nõ eſt igitur

6 creatura. ❡ Adde,q. nulla creatura deo patri naturaliter ſimilis eſt, filius uero ita ſimilis naturaliter eſt:ut qui eū uidet/patrē uideat, Increat⁹/ ergo ſicuti pater:eſt. Dñs eni & rex glorie:fili⁹ dicif. Creature uero:diuine glorie ſeruiũt

7 ❡ Adde.q. oĩa que a nihilo producta ſũt:poſſũt etiã ſi creator uoluerit/ad nihilũ redigi, qđ de filio dicere:nefas eſt. Nõ eſt igif a nihilo product⁹ ut creatu-

8 ra:ſed ex pregenitus ut uere fili⁹. ❡ Preterea, oĩs rationalis creatura poteſt er-

9 rare, filius uero nullo mõ poteſt. ❡ Ad hec, nulla creatura unq̃ ſubſtantiã a nihilo producere poterit. Finite namq; id uirtutis eſſe non põt:filius aũt:creator

10 oim eſt. Quõ igif erit creatura? ❡ Accedit.q, creata oia inqtũ creata ſunt: cõueniũt inter ſe/nec ullã differentiã i hoc habēt, quare ſi fili⁹ etiã creatura eſſet: cõueniret in hoc neceſſario cũ ceteris creaturis. Sed nulla in re cũ ceteris conue

11 nit, Quomodo igitur uerus de⁹ nõ erit? ❡ Preterea, oĩs creatura: in tēpore facta eſt. nullũ uero tēp⁹/generationē filii preceſſit:nec ſpaciũ/aut duratio ulla. nõ eſt ergo factus ſed genitus. Nã ſi tēpus ſiue duratio aliqua creata generationē filii preceſſiſſet:nõ eſſet ipſe creator oim. Et ſi ſpatiũ ſiue duratio que generatione filii preceſſit/increata ſit:erit aliud preter deũ/increatũ, quod dictu nefas eſt. Si ergo nec tēp⁹/nec ſpatiũ/nec duratio ulla ãte filiũ fuit: quõ dicũt pre

12 fuiſſe patrē filio/cũ inuenire non poſſint quo prefuit? ❡ Accedit,q, rationales creaturas nõ natura/ſed pticipatiõe ac grã deos ſcripture appellãt, Filiũ uero nõ participatiõe ac grã/ſed natura deũ nominãt, Soli eni natura deo debetur

13 adoratio: filiũ autē adorare iubemur. Aliud igif eſt q̃ creatura. ❡ Poſtremo, creatorē eſſe filiũ cõcedũt:creatũ etiã eſſe cõcedunt, Quare ſi creator creatus eſt/eſt autē etiã pater creator:cur ipſũ quoq; nõ dicũt a nihilo ꝓductũ? Quia uidelicet impoſſibile eſt/toti⁹ nature creatorē ab alio creari, Quõ igif & creatorē oim eſſe filiũ/& creatũ eſſe opinanf? Nũ excogitare poteſt quiſpiam mētis cõpos:creare quod creatur/ & a nihilo producere qđ a nihilo productũ eſt? uelint queſo diligētius quid dicunt perpendere, Precipua eni dei ueri ꝓprietas eſt:ut a nihilo poſſit ſubſtãtias ꝓducere, Id filiũ poſſe nõ negãt, Quõ ergo nõ deus uerus:ſed creatura erit?

❡ Q꞉ non eſt idem in deo:generare & creare. Cap. III.

1 SI generare & creare/& filius & creatura idē eſſet in deo:nõ de ſolo unigenito pater dixiſſet/hic eſt fili⁹ me⁹ dilect⁹, Quippe cũ etiã de creaturis ſimilis oratio dici poſſit. Quid aũt pl⁹ q̃ nos haberet filius ſignare & Math,3. creare idē eſſet? Q꞉ ſi creature etiã gñate ꝓprie dici poſſunt: quõ unigenitus

2 erit fili⁹ dei? ❡ Preterea, qđ a deo generaf:natura de⁹ eſt, Qđ aũt creaf:non

3 eſt natura de⁹, Quõ ergo creatũ & genitũ idē erũt? ❡ Q꞉ ſi idē eſſe ponanf erunt oẽs creature filii dei. Sed angeli tãto magis: q̃to ceteris creaturis preſtãt.

Hebre.1. Sed nulli unq̄ angeloꝝ dixit, filiꝰ meus es tu, Aliud ergo eſt creatū / aliud geni
tū, ¶ Nā ſi idē eſſent: eſſet q creat naturaliter pater, Creat aūt etiā filiꝰ, Eſſet 4
ergo ipſe quoq; pater, qđ dictu nefandiſſimū eſt. ¶ Ad hec, ſi creatura etiam 5
genimē erit: erit oīs creatura uere filius dei. & ita uerus filiꝰ nō erit dn̄s & deus
oīm creaturarū: ſed frater, Eſt autē dn̄s & deus oīm uere, nō ſunt ergo cetere
creature genimina dei, Nō eſt idē ergo cratura & genitū, ¶ Nā ſi idem eſſent 6
creator inq̄tum creator eſſet genitor / & genitor ſimiliter creator, qđ impoſſi=
bile eſt, Creator eni ad extra ꝓducit, genitor uero ex ſeipo generat, ¶ Poſtre 7
mo, ſi idē eſt creatura & genimē: qm̄ ſpiritū ſanctū per errorē ſacrilegū crea=
turā opinātur / erit ipſe quoq; genimē. Si ergo patris: nō erit filiꝰ unigenitꝰ. ſin
autē filii: erit filius filii, quoꝝ utrunq; impiū eſt. ¶ Adde q, filiū pater ex ſe & 8
non per aliū generat. Creaturas uero ipſe per filium in ſpiritu ſancto ꝓducit.
Aliud igitur eſt generare / aliud creare ac facere. Qꝫ ſi facere ac generare idē
ſunt: cur nō dicit̃ deꝰ terre motū / peſtē / diluuiūq; generare: ſed facere? ¶ Pre 9
terea, ſi unde generat deꝰ inde etiā creat / ut heretici uociferantur: erit aranee
ſimilis / que (ut aiūt) inde generat unde facit. Q̄d & ſi conceſſerimꝰ in araneis
que naturali ſeruiūt legi: pie tamē in deo nō cōceſſerimꝰ / qui nō nature ſeruit:
ſed nature creator eſt. ¶ Sed ſi quia nulla cōpoſitio eſt in deo / idcirco ſimiliter 10
generat & facit / ut iſti cōtendunt: erit preſcire quoq; ac facere idē / ne uidelicet
cōpoſitio huic accedere uideat̃. Et ſi hoc / qm̄ preſcire ipſum mala non negabi
tis: an cōcedetis mala q̄ ab ipſo preſciuntur / ab ipſo quoq; fieri? Certe nō facie=
tis, Qꝫ ſi aliud eſt apud ipſum preſcire aliud facere / neq; hinc ſimplicitas eius
ledetur: erit ſimiliter aliud generare aliud creare in deo / nec ulla ꝓpter hoc cō=
poſitio erit. ¶ Ad hec, ſi generare & facere idē ſunt: erit natura & opatio idē. 11
Natura eni generat: operatio autē facit. Sed non ſunt idē natura & operatio,
aliud eſt ergo generare: aliud eſt facere. ¶ Accedit, q, qui facit: creator quidē 12
eſt, qui uero generat: pater. Aliud eſt autē pater / aliud creator. Aliud ergo erit
facere / aliud generare. ¶ Poſtremo, ſi idē eſt generare & facere: ſimul deꝰ ge= 13
nerat & facit / & oīa ſunt eadē ratione & creatura & filii. qđ abſurdiſſimū eſt,
& deus ſimiliter ſimul & pater & creator. Fuit autem eternaliter re ipſa pater.
fuit ergo eternaliter actu creator, Et ita ſcđm uos neceſſario non filius ſolū: ue
rum etiam creature patri erunt coeterne, quod falſum eſt.

¶ Theſauri Cyrilli libri ſexti / finis.

¶ Eiuſdem liber ſeptimus.

¶ Aduerſus eos qui dicunt q, filius nō eſt uerum patris uerbum: ſed aliud na=
tura q̄ pater. Cap. I.

SI filius (inquiūt) uerbū p̄ris eſt / & eſt ipſi cōſubſtātialis: in nullo a p̄re
differre poterit / & ita p̄r etiā poterit uerbū appellari, qđ apl'oꝝ p̄dica
tio / & diuine ſcripture nō patiūt̃, Pater eni p̄r ſemp eſt / & nō filius,
& filiꝰ / ſolūmō filiꝰ a ſcriptura noiat̃. Aliud ergo ipe a p̄re eſt: nec pōt
eiuſdē eē ſubſtātie, quare nec ueꝝ ipſiꝰ uerbū / neq; ex ipo eſt: cū eiuſdē nature
nō ſit, ¶ Qui hec dicūt: Ioānis oino obliti ſūt. Verbū eni ipſe filiū hic appellat:

ut hoc nomē quaſi ꝓpriū/& ipſiꝰ eſſe filii maxime ſignificatiuū/elegiſſe uidea
tur. In pricipio inquit erat uerbū/& uerbū erat apud deū: & deus erat uerbū, Ioan. 1.
Vides quomodo ipſum eſſe filii ſcd̄m naturā/ hoc nomē ſignificat, deus enim
erat uerbū/ait, Q; ſi nō eſſe filii ſcd̄m naturā/uerbi uocabulū oſtendat: aliud
quid certe ſignificabit. Quare neceſſe eſt q̄rere quid eſt filius ſcd̄m naturā/ſi
uerbū nō eſt: nec eſſe ipſius/uocabulo uerbi ſignificat̄, Nā ueluti ſi architectū
aut lapicidā diceres/nō natura rei ſignificaret̄ ſed artificiū: ita ſi nō eſſe filii ſe=
cundum naturā/quādo uerbū dei dicimꝰ/ſignificat̄: ſed artificiū ponimus/co
gemur querere quo noīe ꝓprie artifex ille appellat̄. fruſtra eni euāgeliſtam mi
ramur/& quaſi magnū q̄d & ꝓpriū tonaſſet: tonitrui filiū appellamꝰ. Multis Marci. 3.
eni noībus: ſcriptura filiū appellat. Sed euāgeliſta cū uerbū dixerit/ quaſi pro=
priū/idq; mirabile atq; inauditū ꝓnūciaſſet: nihil aliud appoſuit nec dixit, ut
de Paulo uerbi gr̄a ſcribit̄: Paulꝰ apoſtolꝰ, ſuffecit eni ſibi ad ſignificandū ip̄m
eſſe filii: uerbū dixiſſe, Verū igit̄ p̄ris uerbum/filiꝰ eſt: neq; eſt aliud uerꝝ patris
uerbū/q̄ filiꝰ, Nā ſi ea de cauſa putāt heretici nō eſſe filiū p̄ri cōſubſtātialē: qm̄ Roma. 1.
neq; pater uerbū eſt/neq; uerbū pater: & ꝓpter differētiā ꝑſonaꝝ/ſubſtātia=
rum quoq; differētiā inducūt: quō Abel & Adā cōſubſtātiales dici poterūt̄: cū
neq; Abel poſſit eſſe Adā/neq; Adā Abel, Q; ſi differētia ꝑſonarū/idētitatē
nature nō deſtruit in hoībus: quō nō erit ipiū/ea de cauſa putare ſupnaturalē
dei ſubſtātiā diuerſificarī: Sicut igr̄ ſi nō eſſet cōſubſtātialis p̄ri filiꝰ/ nō eēt uer
bū p̄ris uerū: ſic qm̄ cōſubſtātialis eſt/uerꝝ eiꝰ uerbū eſt, ¶ Ad hec, ſubſtātiaꝝ
noīa/ipſaꝝ ſubſtantiaꝝ ſunt ſignificatiua: & maxime q̄ prima & ꝓpria ſunt,
magnā tamē in ipſis differētiā inſpicimꝰ, Alia eni uniuerſalē habēt ſignificatio
nē, hec ab aliis uniuerſaliora ſiguificata in ſingula icidūt, ut uerbi gr̄a/hō ſim=
pliciter & abſolute ip̄m hūanū genꝰ ſignificat: hoc eſt ip̄m eſſe hoim, Paulꝰ aūt
& Petrus & Iacobus ceteraq; huiuſmodi: in ſingulos uniuerſale illud ſignifica=
tum hoīs ſcindūt. Nec iſta differētia ſinguloꝝ ſingulis noībꝰ notata facit: ut na
tura ipſoꝝ ſingulariū alia atq; alia in ſingulis ſit, Pater igitur pater eſt / & filiꝰ
uerbū: nec tn̄ ideo nature diuerſitas induci̇t̄. qm̄ ſola diuerſitate relatiōis q̄ di=
uerſis noībꝰ ſignificat̄/nec alia re ulla diſtiguunt̄. Relatiōes aūt cōſubſtātialiū
diuerſe/noiaq; ipſaꝝ relationū diuerſa: nō poſſūt (ut exēplo docuimꝰ) natura
lē cōiūctionē delere, Quare neceſſe eſt ut eiuſdē ſubſtātie cū p̄re filiꝰ ſit: q̄uis il
le ſemp pater ſolūmō ſit/& hic ſemp ſolū filiꝰ ac uerbū. Cū eīn eſſētia p̄ris ſim=
pliciſſima ſit/& ex eo ꝓdeat uerbū ſuū: nihil aliud inter generationē uerbi &
patrē intelligi pōt/quod poſſit ꝓhibere/ne uerbū eiuſdē nature ſit cū eo cuius
eſt uerbū, ¶ Sed in euāgelio (inquiunt) ſcimꝰ filiū ad patrē dicere, pater glori=
fica filiū tuū, & a p̄re ipſi reſpōſū fuiſſe. & gl̄ificaui: & rurſꝰ gl̄ificabo, Quō igi= Cauillatō
tur filius uerꝝ p̄ris erit uerbū: cū ad eū p̄r loquat̄: Locutio eni: abſq; uerbo fieri aduerſa=
non pōt, Aut ꝑ ipſum filiū ſi uerbū uerꝝ eſt/loquit̄ filio p̄r. Aut ſi hoc abſurdū riorum.
eſt: aliud eſt illud uerbū iterius atq; naturale/quo ad filiū locutꝰ eſt p̄r. ¶ Non Ioan. 12.
eſt parua ipietas/ſiquis credit mō humano per labia & guttur & linguā uerbū
diuinū emitti: & aures audiētiū uerberare, Nō couenit certe huiuſmodi fictio:

ulli incorporali nature, Nec illa uox / patris ꝓprie ac naturaliter fuerat: ſed ſonus quidã factus / quo ſignificabatur quãte dignitatis filius ſit apud patrẽ. Nõ eni ſolus domin⁹ audiuit: ſed diſcipuli quoq; omnes, Q; autẽ uox illa / colliſione corporis facta fuit: non ſolũ hinc patet q, aures diſcipulorũ percuſſit / uerũ
Ioan.12. etiã ipſe domin⁹ aperte oſtẽdit dicẽs, Non ꝓpter me uox iſta facta eſt: ſed propter uos, Non dicit certe / non ꝓpter me locutus eſt pater: ſed facta eſt hec uox non propter me / ſed ꝓpter uos. Si ergo miraculoſe facta eſt illa uox uoluntate diuina / nõ ꝓpter Chriſtũ ſed propter diſcipulos: qui nõ poterant uolũtatẽ paternã in glorificãdo filio diſcere niſi uoce hũana / nõ erubeſcẽt iſti q̃ ꝓpter nos miracula ac p diſpẽſatione facta ſũt: ipſi nature deitatis indecẽter attribuere?

¶ De eodem / alio modo. Cap. II.

Gene.1. Ioan.8. SEd inuenitur (inquiunt) pater dicens ad filium, faciamus hominem, & ipſe ſaluator ad Iudeos. ego a meipſo non loquor: ſed que a patre audiui / hec nũcio uobis, Quid igitur reſpõdebitis ſiquis iterroget: utrũ pater ad ſcientẽ filiũ quod dicturus erat / an ad neſcientẽ locutus ſit? Nã ſi ad neſcientẽ antea / & tũc diſcentẽ quãdo uerbũ patris percepit: aliud profecto ipſe uerbũ erit / q̃ illud natura intrinſecũ quo didicit, Sin uero ad ſcientẽ: quomodo nõ erit ſtultũ ſcientẽ docere? quippe nemo id niſi ſtult⁹ faceret, Quoniã ergo deo attribuendũ hoc nõ eſt ut ſcientẽ doceat: nõ erit filius ipſum intrinſecũ ac uerũ patris uerbũ / neq; per ipſum ſcire poteſt patris uoluntatẽ: niſi uerbo doceatur. ¶ Quid ergo differret a ꝓphetis uerbũ dei: qđ in ipſis locutũ eſt & futura predixit eis? homines eni erãt / & ut hoies futura ignorabant: quoꝝ precognitio ſoli cõuenit deo, Quid igitur faciemus? cũ ipſe dominus longe ſe a pro
Ioan.10. phetis his uerbis diſſeparet. Si illos dixit deos ad quos uerbum dei factũ eſt; nec poteſt diſſolui ſcriptura: quẽ de⁹ ſanctificauit & miſit in mũdũ / uos dicitis qa blaſphemas / quia dixi: filius dei ſum. Si enim ꝓphetis ſicut creatura exequaretur: non ſicut a minore ad maius / cõpatione ꝓphetaꝝ ad ſeipm faceret? Nã cũ dixit: ſi illos dixit deos / ad quos uerbũ dei factũ eſt; apte oſtedit nõ factũ fuiſſe ad ſe uerbũ dei ſicut ad illos / ſed q, ipe ſit patris uerbũ in ꝓphetis locutum, Quõ igitur ut ꝓphetã neſcire futura & audiẽdo diſcere / impie dicere audent? Nã ſi uolũtate pr̃is ignorat / & ideo expectat ut p uerbũ ipſi⁹ pr̃is diſcat: nõ eſt
Pſal.88. maior ꝓphetis. Cur igit̃ pſalmiſta canit, Quis i nubib⁹ exequabit̃ dño & i filiis dei? Neminẽ eni apte exequari filio ait: nec in ipſis ꝓphetis / quos & nubes tropologice dixit: nec in filiis dei / id eſt p gr̃am baptiſmatis iam adoptatis. Si ergo impiũ eſt / ſpiritũ ſanctũ per pſalmiſtã mentiri affirmare: omẽs excedet dominus / eritq; uerbum dei uerũ / & patris uolũtas ac ſapiẽtia, ¶ Preterea. ſi aliud uerbum inſitũ patri eſt ſcđm naturã / q̃ illud de quo ſcripture loquuntur: ut ſit aliud intrinſecũ & quaſi occultatũ in patre / aliud enũciãs manifeſtãſq; myſte
Ioan.1. ria dei / qđ deũ eſſe Ioannes aſſerit: erit cõpoſitio in deitate, Cõponet̃ eni ſcđm iſtos deus pater ex eſſentia / & uerbo ſuo itrinſeco. Sed cõpoſitũ eſſe deũ penitus ipoſſibile eſt: & oib⁹ ita uidet̃, Vnicũ ergo uerbũ dei eſt naturale atq; itrinſecũ: & id / eſt fili⁹ ſuus. Aliter neceſſe eſſet confiteri ſcđm iſtos / uerbũ dei qđ p

euangeliū predicatur:neſcire myſteria patris, ſed collocutione paterna diſce=
re:atq; ſic ex ignorantia ad ſcientiā cōmutari, Quomō igitur uere dicet: ego Ioan.10.
& pater unum ſumus? aut quomodo incōmutabilis imago genitoris erit? Niſi
forte dicāt:patrem etiam ipſum ignorare/& cogitādo adinuenire. Nā ſi oīa
ſcit/ſicuti certe ſcit/eſtq; uera ſua imago filius:impoſſibile eſt non unā eādēq;
patris & characteris ſui ſcientiam eſſe, ¶ Eſtis ne ſic indocti/inquiūt:ut impo Cauillatō
ſita uocabula rebus non alia eſſe contendatis q̄ res ipſe ſint? Ecce celū opus dei aduerſa=
precipuū:& nomē eius longe aliud/neq; eni res precipua eſt. Preterea. Celum riorum.
ipſum res uiſibilis eſt:uocabulū uero ſuū nō uiſui ſed auditui ſubiicit̄, Filius er
go dei uerbū dicit̄:nec tamē ita uerbū eſt ut multi intelligūt/ſed aliud qd na=
turaliter q̄ uerbū, ¶ Tacere oportet:nec ad huiuſmodi rationes reſpōdere. &
tamen ne ſimpliciores ab iſtis ſeducātur:tacere nō poſſumꝰ, Dicimꝰ igit̄ uoca=
bula rebus ipoſita: ipſas rerū eſſentias ſignificare/etiā ſi alia ſint preter ipſas,
Homo eni/uerbi gratia/uox iſta dico/aliud eſt q̄ ipſe homo: & tamē ſubiectū
ipſius hominis ſignificat, Nā ſi nō ſignificaret ipſum hominē: hoc noīe audito
non intelligeretur homo/ſed aliud quippiam. quod dictu ſtultiſſimū eſt, non
ergo aliud intelligere debemus q̄ quod per uocabulū ſignificat̄: & ita furor he
reticoꝝ deprimitur, Aut demōſtret nobis Eunomiꝰ nō eſſe ꝓpriū uocabulū fi
lii dei/uerbū:ut hoſtis diuinarū ſcripturarū & precipue Ioannis euāgeliſte re=
periatur:qui appellationē hanc tanq̄ maxime propriā filio dei poſuit,

¶ Aduerſus aliam Eunomii obiectionem. Cap, III.

SEd quomodo(inquit) filius dei/uerbū & ſapiētia erit? cū ſapiētia/ſcien
tia quedā ſit, Verbū aūt:prolatio uocis. uoces aūt: neq; ſubſiſtētie neq;
animalia ſunt, Filius uero:animal eſt, quare nec ſapientia nec uerbum
patris, ¶ Ad humana rurſum defertur:oblitus uerba de deo fieri, ſed forſan
neſcit humanis quidē uocabulis de deo nos uti:ubi oia longe aliter q̄ res huma=
ne/intelligēda ſunt. Verbum eni hoīs nō ſubſiſtit:ſed uox ex ore ꝓlata diſſol=
uitur, uerbū autē dei nō ita ſe habet:ſed uiuū ex uiuo/& ſubſiſtēs ex ſubſiſtē=
te. Similiter etiam de ſapientia & ſcientia dicendū eſt, ſapientia eni noſtra nō
ſubſiſtit, dei autē ſapiētia ſubſiſtit, Intelligere nāq; deberet/tantū q̄ de deo di
cūtur modū humanū excedere:quātū humana ſubſtātia a dei ſubſtātia exce=
ditur. Sed neſcio quomodo in tantā impietatem ex ignorantia forſan incidit.
Animal eni/dei filiū appellat, neq; cōſiderauit aliud eſſe animal aliud uitā/ſi=
cut ſcientē & ſciētiā. uita eni eſt res illa:que participata uiuificat, Animal uero:
quod uita participat. Dominus autē nō animal ſeipſum/ſed uitā appellat. Qz Ioan.14.
ſi quia uita eſt/animal etiā ſcd̄m ipm̄ erit:cur etiā patrem/animal nō appellat?
De quo ſcribitur, uiuo ego:dicit dominus, Illud ergo apoſtolicū ad Eunomiū Ezech.33.
recte dicētes/excogitatiōes tue tecū ſint in ꝑditionē:nō animal ut ipe/ſed ipſā Actuū.8.
uitā dn̄m eſſe ꝑdicabimꝰ:qua oīa uiuūt. In ipo eni(ait Paulꝰ) uiuimus & moue= Actu.17.
mur & ſumꝰ. ¶ Ad hec, uerbū apd̄ ſcripturas/filiꝰ appellat̄, & ꝓlationē uocis
acutꝰ hō itelligit:ignorās ex nr̄a cōſuetudine uocabulū eſſe ſūptū, Loquit̄ eni
pater ieffabiliter ad filiū, Habet eni filius naturaliter ꝑfectā uolūtatis paterne

ulli incorporali nature, Nec illa uox/patris ꝓprie ac naturaliter fuerat: ſed ſonus quidā factus/quo ſignificabatur quāte dignitatis filius ſit apud patrē. Nō eni ſolus domin⁹ audiuit: ſed diſcipuli quoq; omnes, Q autē uox illa/colliſione corporis facta fuit: non ſolū hinc patet q, aures diſcipulorū percuſſit/uerū
Ioan.12. etiā ipſe domin⁹ aperte oſtēdit dicēs, Non ꝓpter me uox iſta facta eſt: ſed propter uos, Non dicit certe/non ꝓpter me locutus eſt pater: ſed facta eſt hec uox non propter me/ſed ꝓpter uos. Si ergo miraculoſe facta eſt illa uox uoluntate diuina/nō ꝓpter Chriſtū ſed propter diſcipulos: qui nō poterant uolūtatē paternā in glorificādo filio diſcere niſi uoce hūana/nō erubeſcēt iſti q̄ ꝓpter nos miracula ac ꝑ diſpēſationē facta ſūt: ipſi nature deitatis indecēter attribuere?

¶ De eodem/alio modo. Cap.II.

Gene.1. Ed inuenitur (inquiunt) pater dicens ad filium, faciamus hominem, &
Ioan.8. ipſe ſaluator ad Iudeos. ego a meipſo non loquor: ſed que a patre audiui/hec nūcio uobis, Quid igitur reſpōdebitis ſiquis iterroget: utrū pater ad ſcientē filiū quod dicturus erat/an ad neſcientē locutus ſit? Nā ſi ad neſcientē antea/& tūc diſcentē quādo uerbū patris percepit: aliud profecto ipſe uerbū erit/q̄ illud natura intrinſecū quo didicit, Sin uero ad ſcientē: quomodo nō erit ſtultū ſcientē docere? quippe nemo id niſi ſtult⁹ faceret, Quoniā ergo deo attribuendū hoc nō eſt ut ſcientē doceat: nō erit filius ipſum intrinſecū ac uerū patris uerbū/neq; per ipſum ſcire poteſt patris uoluntatē: niſi uerbo doceatur. ¶ Quid ergo differret a ꝓphetis uerbū dei: qđ in ipſis locutū eſt & futura predixit eis? homines eni erāt/& ut hoies futura ignorabant: quoꝝ precognitio ſoli cōuenit deo, Quid igitur faciemus? cū ipſe dominus longe ſe a pro
ioan.10. phetis his uerbis diſſeparet. Si illos dixit deos ad quos uerbum dei factū eſt: nec poteſt diſſolui ſcriptura: quē de⁹ ſanctificauit & miſit in mūdū/uos dicitis q blaſphemas/quia dixi: filius dei ſum. Si enim ꝓphetis ſicut creatura exequaretur: non ſicut a minore ad maius/cōpationē ꝓphetaꝝ ad ſeipm faceret? Nā cū dixit: ſi illos dixit deos/ad quos uerbū dei factū eſt: apte oſtēdit nō factū fuiſſe ad ſe uerbū dei ſicut ad illos/ſed q, ipē ſit patris uerbū in ꝓphetis locutum, Quō igitur ut ꝓphetā neſcire futura & audiēdo diſcere/impie dicere audent? Nā ſi uolūtatē pr̄is ignorat/& ideo expectat ut ꝑ uerbū ipſi⁹ pr̄is diſcat: nō eſt
Pſal.88. maior ꝓphetis. Cur igit̃ pſalmiſta canit, Quis i nubib⁹ exequabit̃ dn̄o & i filiis dei? Neminē eni apte exequari filio ait: nec in ipſis ꝓphetis/quos & nubes tropologice dixit: nec in filiis dei/id eſt ꝑ gr̄am baptiſmatis iam adoptatis. Si ergo impiū eſt/ſpiritū ſanctū per pſalmiſtā mentiri affirmare: oēs excedet dominus/eritq; uerbum dei uerū/& patris uolūtas ac ſapiētia, ¶ Preterea, ſi aliud uerbum inſitū patri eſt ſcđm naturā/q̄ illud de quo ſcripture loquuntur: ut ſit aliud intrinſecū & quaſi occultatū in patre/aliud enūciās manifeſtāſq; myſte-
Ioan.1. ria dei/qđ deū eſſe Ioannes aſſerit: erit cōpoſitio in deitate, Cōponet̃ eni ſcđm iſtos deus pater ex eſſentia/& uerbo ſuo itrinſeco. Sed cōpoſitū eſſe deū penitus ipoſſibile eſt: & oib⁹ ita uidet̃, Vnicū ergo uerbū dei eſt naturale atq; itrinſecū: & id/eſt fili⁹ ſuus. Aliter neceſſe eſſet confiteri ſcđm iſtos/uerbū dei qđ ꝑ

euangeliũ predicatur:neſcire myſteria patris, ſed collocutione paterna diſce=
re:atq; ſic ex ignorantia ad ſcientiã cõmutari, Quomõ igitur uere dicet : ego Ioan.10.
& pater unum ſumus? aut quomodo incõmutabilis imago genitoris erit? Niſi
forte dicãt:patrem etiam ipſum ignorare/& cogitãdo adinuenire. Nã ſi omĩa
ſcit/ſicuti certe ſcit/ eſtq; uera ſua imago filius:impoſſibile eſt non unã eãdẽq;
patris & characteris ſui ſcientiam eſſe, ¶ Eſtis ne ſic indocti/inquiũt:ut impo Cauillatõ
ſita uocabula rebus non alia eſſe contendatis q̄ res ipſe ſint? Ecce celũ opus dei aduerſa=
precipuũ:& nomẽ eius longe aliud/neq; eni res precipua eſt. Preterea. Celum riorum.
ipſum res uiſibilis eſt:uocabulũ uero ſuũ nõ uiſui ſed auditui ſubiicit᷑, Filius er
go dei uerbũ dicit᷑:nec tamẽ ita uerbũ eſt ut multi intelligũt/ ſed aliud qd na=
turaliter q̄ uerbũ, ¶ Tacere oportet:nec ad huiuſmodi rationes reſpõdere.&
tamen ne ſimpliciores ab iſtis ſeducãtur:tacere nõ poſſumꝰ, Dicimꝰ igit᷑ uoca=
bula rebus ipoſita : ipſas rerũ eſſentias ſignificare/etiã ſi alia ſint preter ipſas,
Homo enĩ/uerbi gratia/uox iſta dico/aliud eſt q̄ ipſe homo : & tamẽ ſubiectũ
ipſius hominis ſignificat, Nã ſi nõ ſignificaret ipſum hominẽ : hoc noĩe audito
non intelligeretur homo/ſed aliud quippiam. quod dictu ſtultiſſimũ eſt, non
ergo aliud intelligere debemus q̄ quod per uocabulũ ſignificat᷑ : & ita furor he
reticoꝝ: deprimitur, Aut demõſtret nobis Eunomiꝰ nõ eſſe ꝓpriũ uocabulũ fi
lii dei/uerbũ:ut hoſtis diuinarũ ſcripturarũ & precipue Ioannis euãgeliſte re=
periatur:qui appellationẽ hanc tanq̃ maxime propriã filio dei poſuit,

¶ Aduerſus aliam Eunomii obiectionem. Cap, III.

SEd quomodo(inquit) filius dei/uerbũ & ſapiẽtia erit? cũ ſapiẽtia/ ſcien
tia quedã ſit, Verbũ aũt:prolatio uocis. uoces aũt: neq; ſubſiſtẽtie neq;
animalia ſunt, Filius uero:animal eſt, quare nec ſapientia nec uerbum
patris, ¶ Ad humana rurſum defertur:oblitus uerba de deo fieri, ſed forſan
neſcit humanis quidẽ uocabulis de deo nos uti:ubi oĩa longe aliter q̄ res huma=
ne/intelligẽda ſunt. Verbum eni hoĩs nõ ſubſiſtit:ſed uox ex ore ꝓlata diſſol=
uitur, uerbũ autẽ dei nõ ita ſe habet:ſed uiuũ ex uiuo/ & ſubſiſtẽs ex ſubſiſtẽ=
te. Similiter etiam de ſapientia & ſcientia dicendũ eſt, ſapientia eni noſtra nõ
ſubſiſtit, dei autẽ ſapiẽtia ſubſiſtit, Intelligere nãq; deberet/ tantũ q̄ de deo di
cũtur modũ humanũ excedere:quãtũ humana ſubſtãtia a dei ſubſtãtia exce=
ditur. Sed neſcio quomodo in tantã impietatem ex ignorantia forſan incidit.
Animal eni/dei filiũ appellat, neq; cõſiderauit aliud eſſe animal aliud uitã/ ſi=
cut ſcientẽ & ſciẽtiã, uita eni eſt res illa:que participata uiuificat, Animal uero:
quod uita participat. Dominus autẽ nõ animal ſeipſum/ ſed uitã appellat. Qz Ioan.14.
ſi quia uita eſt/animal etiã ſcd̃m ip̄m erit:cur etiã patrem/animal nõ appellat?
De quo ſcribitur, uiuo ego:dicit dominus, Illud ergo apoſtolicũ ad Eunomiũ Ezech.33.
recte dicẽtes/excogitatiões tue tecũ ſint in ꝑditionẽ:nõ animal ut ip̄e/ ſed ipſã Actuũ.8.
uitã dñm eſſe p̄dicabimꝰ:qua oĩa uiuũt. In ip̄o eni(ait Paulꝰ) uiuimus & moue= Actu.17.
mur & ſumꝰ. ¶ Ad hec, uerbũ apd̃ ſcripturas/filiꝰ appellat᷑, & ꝓlationẽ uocis
acutꝰ hõ itelligit:ignorãs ex nr̃a cõſuetudine uocabulũ eſſe ſũptũ, Loquit᷑ enĩ
pater ieffabiliter ad filiũ, Habet eni filius naturaliter ꝑfectã uolũtatis paterne

cognitionē:nec uerbū expectat/cū ipe ſit uerbū dei. Quā igiť de deo humano more aliquid diciť: qui audit/nō humano more ſed ſpiritaliter diuia itelligat,

¶ Q uocabulū uerbi ſufficit:ad ſignificādā ex p̄re filii generationē. Ca.IIII.

SEd non ſufficit (Eunomius inquit) uerbi uocabulū:ad ſignificandū uerum filium, Nō eni manifeſtari poteſt per illud:ipſum eſſe filii, Multa enim alia/uocabulo uerbi noiant̃ que nō ſubſiſtūt, ¶ Hac ipſa ratione dei etiā uocabulū nō ſufficit:ad ſignificādū ipm deū, Multi eni alii/quāuis na=

Pſal. 81. tura dii nō ſint:ſic tñ appellant̃.ſcd̄m illud, ego dixi dii eſtis, Illud etiā quiſpiā poterit dicere:quoniā bon⁹/ſanctus/ceteraq; huiuſmodi/de hoibus quoq; per participationē ueri boni & ueri ſancti dicūtur:non ꝓprie de deo iſta dici. Q ſi multa noia deo & creaturis cōmunia ſunt/& tñ de ipſo ſolo ſcd̄m naturā dicū tur:quid ꝓhibebit uerbū etiā ꝓprie filium dei appellari/& hoc uocabulo maxi me ipſum eſſe filii/ꝓut hoies pcipere poſſunt ſignificari? quāuis multa quoq;

Ioan. 14. alia/uerba ſint abuſiue & ad imitationē ueri uerbi appellata, Hac de cauſa ipe de ſe dicit, Ego ſum ueritas. Quare quicquid de deo dixeris/ut ipſi uere cōue

Eunomii niat:de illo quidē ꝓprie/de aliis uero abuſiue dictū nō dubites. ¶ Sed uerbū a

Cauillatō ſcripturis dicitur (Eunomi⁹ inquit) nō quia ex patre ſcd̄m naturā ſit/aut quia ipſe filius ſit itrinſecū atq; inſitū patri uerbū:ſed quia patris uerbū audiēs/nobis enūciat, ſicut ſanctificatio quoq; diciť fili⁹:quia ſanctificat, & iuſtitia: quia iuſtificat. ¶ Si uerbū dei appellatū eſt ſcd̄m Eunomiū:nō quia ſcd̄m naturam ex patre ſit & genitoris eſſentiā in ſeipſo demōſtret:ſed quoniam quid a patre uerbū audiat/id nobis enūciet: ſeruet in ceteris quoq; eandē cōſequētiā rerū/ ut ſua impietas apertius detegatur. Nā ſi uerbū diciť filius/quia uerbū audit: erit participatiōe uerbi/uerbū, & cōſequēter ſanctificatio & ueritas/nō ſcd̄m naturā:ſed participatiōe ſāctitatis & ueritatis, Que aūt nō ſcd̄m naturā iſunt/ ſed extrinſecus aduenīūt:facile quoq; perdūtur, Dicat igiť q̄ſo/quando filius

Ioan. 14. dei/nec ſanct⁹ nec bon⁹:& cetera huiuſmodi fuit, Et cū dicat/qui uidet me:ui det & patrē/hec blaſphemia uſq; ad patrē eius pueniet, Deſinas igiť has leges ſcripturis imponere. nemo eni ita inſanus erit/ut ſpero:ut cauillatorias expoſitiones tuas de uerbo dei potius ſequať/q̄ ipſū ſpiritū ſanctū. Spiritus eni ſanctus/filiū dei:uerbū per ſcripturas nominat. Eunomius autē: nō uerbum/ſed uerbi participē, Nā ſi uerbū a patre ipſe audit/ac ideo ſic appellať: ſcd̄m ipm nō erit uere uerbū/ſed uerbi particeps, Aliud eni eſt participās/aliud ꝑticipatum.ut exēpli cauſa/aliud eſt ſapiēs qui ſapiētia participat:aliud ſapientia que participať. & aliud grāmatica/aliud grāmatic⁹, Quare neceſſe eſt/ut uel uerbum eſſe filiū dei/& nō uerbi participē fateať, uel ſi uerbi participē dicit: uerbum nō nominet/ſed aperte bellū ſcripturis indicat. Nā utrūq; ſimul/& particeps & participatū:reſpectu ſuiipſius eſſe nō poteſt, Quare nos qui pietatē ſequimur/ſacrā ſecuti ſcripturā:uere uerbū dei filiū credimus, & dicetes eum ꝑ participationē uerbi/uerbum:maxime abhorremus.

¶ Theſauri Cyrilli libri ſeptimi finis.

Eiuſdem liber octauus.

¶ Eunomii obiectio ex textu apoſtoli: ideo & deꝰ eũ exaltauit, & cetera. Ca. I.

Sed ſcribitur apud Paulum / inquit Eunomiꝰ. Hoc ſentite in uobis fra-
tres: quod & in Chriſto Iheſu, qui cum eſſet in forma dei: non rapinã Philip. 2.
arbitratus eſt ſe eſſe equalem deo, Et paulo poſt, Ideo & deꝰ eum ex-
altauit / & donauit ei nomen quod eſt ſuper omne nomẽ. Si ergo ex-
altatus a deo & glorificatus eſt / & per gratiam accepit nomen quod eſt ſuper
omne nomen / idq; quando humiliauit ſeipſum: ut humilitatis mercedem acce-
piſſe aperte ſcribatur / non poteſt eſſe natura deus aut filius, quippe cum hec
ſibi acceſſerint: quoniam humiliauit ſeipſum, Et certe quod exaltatur per do-
num dei: humile per ſuã naturã eſt / & ab inferioribꝰ ad ſuperiora ducitur. Et
quod dono aliquid accipit: eget ea re quã accipit. Et qui ſe humiliat ut exalte? /
ſupremũq; nomẽ acquirat: nõ erit talis natura / ſed factus eſt per gratiã. qua-
re nec natura deus poterit eſſe, ¶ Quenam honoris acceſſio facta eſt illi / qui
cum in forma dei eſſet / ſerui formam accepit? Immo quomodo non uidebitur
potius exinanitus / qui ſumma & ſublimia ſponte dimiſit / & ad infima uenit?
Deus uerus factus eſt homo / quam mercedẽ hinc cõſecutus eſt? Vel quomodo
glorificatus eſt / qui a deitatis gloria / in dedecora humana deſcendit? Aut quo-
modo exaltatꝰ eſt / qui a ſummitate deitatis diuine / in humilitatẽ noſtrã deue-
nit, Nã quẽ profectũ hec humilitas habet? uel quid melius homo factus inuenit:
qui optima omnia cũ patre ſemper habet? Nã ſi deꝰ altiſſimus / & in altiſſimis
habitat: quo ultra altitudinẽ dei potuit exaltari? Quomodo autem & humilis
factus eſt / qui ſemper in ſinu habitat patris? Si hac de cauſa deſcẽdit ab altiſ-
ſimis ut exaltaretur: quid erat opus deſcenſu? altiſſimus eni ſemper & fuit / &
eſt. Similiter ſi ideo ſe humiliauit ut glorificaretur / quid erat opus humiliatiõe
illi / qui ſemper in deitatis gloria eſt? Stultiſſimũ dictu (mihi crede) cum labore
querere: quod abſq; labore habere potes, Quomodo autẽ nomẽ quod eſt ſup
omne nomẽ accepit / qui ſemper in eoipſo nomine adoratus eſt? ſemper enim
ut deus: a creaturis colitur, Audi ſcripturã, Deus in nomine tuo ſaluũ me fac, Pſal. 53.
et adorent nomẽn tuum domine magnũ, & ante ſolem permanet nomen eiꝰ. Pſal. 98.
& date gloriam nomini eius, Et iſti in curribus & iſti in equis / nos autem in no- Pſal. 71.
mine dei noſtri magnificabimur, Quomodo ergo accepit nomen: quod ſem- Pſal. 28.
per habebat? Sed manifeſtum uidelicet eſt: quia uerbũ in principio erat. & deꝰ Pſal. 19.
erat uerbũ, & erat ſemp in principio apud deum. In extremis uero temporibꝰ Ioan. 1.
propter ſalutem noſtram uerus deus / factus homo uerus: humiliauit ſeipſum,
& ideo dicitur exaltari: non ſecundum uerbi naturam / ſed ſecundum incar-
nationis myſterium. Nam cui humilitas congruit: hic exaltari quoq; dicitur cõ-
uenienter. Humana uero natura: res humilis eſt, ipſa ergo exaltari quoq; intel-
ligitur. Nunquam enim de uerbo dei tale quid in ſcripturis inuenies: niſi ſcđm
quid factum eſt caro / & habitauit in nobis, Si ergo ſcđm aſſumptũ hominem
humiliatio facta eſt: & exaltatio quoq; ſcđm aſſumptũ hoiem facta neceſſario
eſt. Vnde Paulꝰ ait, Pro nobis ĩtroiuit Iheſus nõ in exẽplaria ueroꝝ: ſed in ipm̃ Hebre. 9
celũ / ut appareat nũc uultui dei pro nobis, Quẽadmodũ igitur quis in celis &

coram facie patris/& cū ipſo patre ſemper fuerit/futuruſq; ſit:tamen pro no=
bis modo celum ingreditur/& apparet patri/ut homo uidelicet. ſic etiam nūc
pro nobis exaltatur & glorificatur:& nomen accipit/quod eſt ſuper omne no=
men,ut queãdmodū in ipſo celū ingredimur/& patri coram apparemus:ſic in
eo quoq; glorificati & exaltati/dii per gratiam efficiamur, Q; autē hec ita ſe
habeant:pſalmiſtam audi/ſaluatoris aſcenſionē in celos/in ſpiritu exponētem
Pſal. 23. Tollite portas principes ueſtras:& eleuamini porte eternales/& introibit rex
glorie,Hic eni ſanctis celoꝝ uirtutibus per ſpiritū ſanctū imperatur:ut ingre=
dienti Chriſto portas aperiant/qui tamen ut deus/intus in celis ſemper erat,
Non erat igitur opus:ſicut deo/ſed ſicut homini portas celoꝝ aperire,Quare
ſicut non ut deus:ſed ut homo/propter nos & pro nobis celos ingreditur/ut
nos per ſeipſum introducat/& hanc uiam nobis aperiat:ſic quamuis ſemp al=
tiſſimus ut deus ſit/tamē ut homo/propter nos exaltatur:ut in ipſo nos quoq;
exaltemur.& ita reformaret nos in ſeipſum:totamq; naturā noſtrā ad creato
ris imaginē reformaret,Hoc igitur modo/uniuerſa hec & ſimilia que de Chri=
ſto dicuntur/intelligēda ſunt,Altiſſimus/dei filius ſemper eſt:ut deus.exalta=
tur:ut homo,Nullius indiget rei:ut deus/& tamē multa ut homo accipit.Ado
rabilis ſemper/ut deus:& nunc adorari incipit/factus homo, Et qui uita eſt ut
deus:mortuus eſt ut homo.Sicut igitur mors uerbo dei non detrahit/ſic qui ac
Philip.3. cipit a deo multa ut homo/nihil hec ſibi acceptio detrahet,Et ideo Iheſus Chri
ſtus in gloria dei patris eſt,homo enim factus/perditos nos adiuenit/attritos
reſtaurauit/& ab errore ad ſeipſum reuocauit,que oīa tendūt ad gloriā dei
patris,Nemo igitur perturbetur:ſi que conditioni ſeruoꝝ congruunt/ſibi ac=
cōmodantur,Nā ſi homo uerus ex miſericordia factus eſt:non iiuria que hoīs
ſunt uniuerſa/preter peccatū/ſibi quoq; accōmodantur,Eſt autem nature hu
1.Cori. 4. mane proprium:a deo accipere, quid enim habet quod non accepit? ut ſcribi=
tur, Vt homo igitur/per gratiā a deitate accipit:que ut deus naturaliter habet
Quare a ſe quoq; ipſo ut a deo:ipſemet accipit ut homo,Nā ſi oīa pater p fi
lium facit/& ſine filio factum eſt nihil:neceſſe eſt credere/q̄.ipſe ſibiipſi exalta
tionem dedit/& gratiā patris deificato aſſumpto tēplo,Recepit etiam a ſeipſo
prout eſt uerbū patris:& in ſerui forma uiſus adorabatur/qui hoc cum patre
ſemp habuit.Gratia ergo & exaltatio:ipſi ſicut homini accidit, Sed uerbū dei
quod hoīem aſſūpſit:que homini accidebāt/ſibi accōmodat.Non eſt alteriꝰilla
caro q̄ filii dei:& ideo filiū dei/hoīem illū predicamꝰ, Vnus eni Chriſtꝰ eſt/deꝰ
uerus & homo uerus.nō quia mutatus ſit in aliquid quod nō erat:ſed qa tēplū
Pſal. 44. ſibi ex uirgine aſſumpſit,¶ Preterea.ſedes tua(inquit pſalmiſta)in ſeculū ſe=
culi.Et addit,ꝓpterea unxit te deus deus tuus oleo exultatiōis:pre participibꝰ
tuis.Sed uerbū & filius dei regnabat/etiā ante unctionē cū patre,Quō igitur
in regē ungit̄/& ſanctificatur/natura ſanctꝰ & ſemp regnãs? Sicut ergo q̄uis
ſemp rex erat/in ultimis tamē tēporibꝰ in regē ungit̄:ſic altiſſimꝰ quoq; ſemp
erat/& tamē exaltari dicit̄ ꝓpter carnē,Exaltat̄ autē & ungit̄ & ſanctificatur
propter nos:ut per ipſum in oēs hoīes gratia percurrat/ipi nature hoīm data/

et toti generi elargita. Sicut ipſe in euāgelio ait. Et ꝑ ipſis ego ſāctifico meipſū Ioan.17,
ut ipſi quoq; ſāctificati ſint. Oia enī que in Chriſto ut in hoie ſūt: in nos quoq;
redundāt. Non enim ipſe propter ſeipſum ſanctificabatur: ipſe namq; ſancti=
ficans erat, ſed ut naturam noſtram ſanctificaret: & bonorum noſtrorum ini Ioan.14.
tium fieret. Ideo ait, Ego ſum uia. per quā uidelicet gratia dei ad nos deuenit:
exaltans / ſanctificans glorificans / & deificans naturam noſtram / in Chriſto
primo. Et certe cum non homo factus ſit deus / ſed deus factus ſit homo: & un=
gitur ſicut homo / ut glorificetur & exaltetur: perſpicuum eſt ipſum / ut homi=
nem / gratiam accipere, Nam ipſe ut deus: ſpiritum ſanctum largitur dicens, Ioan,20,
Accipite ſpiritum ſanctum, & tamen accipere dicitur ut homo. Ipſe igitur et
largitur / & accipit, ſed alterum ut deus: alterum ut homo, Ideo dicebat ad pa
trem pro ipſis ego ſanctifico meipſum. Certe qui ſeipſum ſanctificare poteſt /
nec id ab alio querit: is ſanctificationis ipſius dominꝰ eſt. Si ergo filius ſeipſum
ſanctificat: quomodo ſanctificante indiget? Si ergo filius ſanctificatione nō in=
diget: non eſt dubium quin ſanctificatio ad indigentem mittetur. Indiget au=
tem natura humana: ipſa igitur ſanctificatur, & hoc erat certe quod propter
nos in Chriſto adimplebatur: ut in ipſo humana ſāctificaretur natura, ¶ Sed
ſcriptum eſt / inquiunt. dilexiſti iuſticiam / & odiſti iniquitatem: propterea un Pſal,44.
xit te deus deus tuus. Aperte igitur dicitur / niſi iuſticiam dilexiſſet & odiſſet
iniquitatem: nō fuiſſet unctus. Cauſa enim ipſa exprimitur: & mercedem uir=
tutis / unctionē oſtēdit. Qꝫ ſi ungitur quia iuſticiam diligit / & iniquitatē odit:
nō natura / ſed dono ſanctificatur. Qui autē acceſſione hac indiguit: non erat
certe perfectus / nec perfecto patri omnino ſimilis, ¶ Surge qui dormis: & ſu= Ephe,5.
ſcitare a mortuis, Non enim id ſcribitur: ut mutabilis filium dei nature intelli=
gamꝰ / ſicuti hominem nudum: ut uerbi gratia: mutabilis nature pater noſter
Adam fuit. Eratq; innatum ſibi / ut poſſet modo iuſticiam diligere & iniquita=
tem odiſſe: modo contra iniquitatem amplecti / & iuſticiam reſpuere. Hoc enī
mutabilis nature proprium eſt. ideo a diabolo quoq; fuit ſeductus. Verum quo
niam ad repellendum hunc morbum quē natura humana in primo patre no=
ſtro paſſa eſt opus erat / ut immutabile dei uerbum pro nobis diabolo ſeipſum
obiiceret / ut ſicut mutabilitate primi hominis uicti ſumus: ſic per immutabilita
tem uerbi uincamus. propterea ungitur, qui ſemper & incōmutabiliter iuſtici
am diligit / & odit iniquitatem / neq; id in ipſo immutari poteſt. Quando igi=
tur dicitur: dilexiſti iuſticiam & odiſti iniquitatem / propterea unxit te deꝰ: ſic
mea quidem ſententia recte intelliges, quoniam cetera omnia / ſecundum na=
turam mutabilia ſunt / & mutabilia ſuperare diabolum nequeunt: tu uero ut
immutabilis patris incōmutabile uerbum / ſemper iuſticiam diligis & iniquita=
tem odio habes: propterea unxit te deus / ut in te prima natuta humana perfe
ctam a diabolo uictoriam conſequeretur, ¶ Accedit, q. multa huiuſmodi de Pſal,10,
deo quoq; patre in ſcripturis dici comperiuntur, Iuſtus dominus & iuſticiam Pſal.5.
dilexit. Et odiſti omnes qui operantur iniquitatem, Et ego ſum dominꝰ qui di Eſaie.61.
ligo iuſticiam: & odi rapinas ex iniquitate. Num igitur ſi quis magnum eſſe do

minum diceret quia iuſticiam diligit / & odit iniquitatē: quaſi merces deo patri
magnitudo daret / & uirtutis retributio / quia bona diligit / & mala odit? Ipſa
certe inſania hoc non diceret. Sicut igitur ipſa pie in patre intelligūtur: ſic etiā
in filio & imagine ſua intelligēda ſunt, ut que de primitiuo dicūtur: ea de ima=
gine quoq; dicantur.

¶ Qꝫ filius incōmutabilis ſecūdum naturā eſt: propoſito textu apoſtoli, Se=
det in dextra magnitudis in excelſis: tāto melior fact⁹ āgelis / & cetera. Cap. II.

Hebre, 1. QVi uerbum dei inter creaturas audēt numerare: illud quoq; dicunt ca
uillantes / quod apud apoſtolū ſcribitur: tāto melior angelis factus: &
cetera, Nam ſi melior fact⁹ eſt inquiūt: mutatus ergo in melius eſt. fa=
ctus enim eſt melior: quod non erat. Qui autem aliud fieri poteſt q̄ ſit: is certe
natura mutabilis eſt / quare etiā creatura. Nam mutabilitas: creature propriū
eſt. ¶ Ante omnia quando locum ſcripture aliquē recte intelligere uolumus:
tria diligenter conſideranda ſunt. tempus quando ſcriptum eſt quod dicitur.
perſona que dicit / uel per quam aut de qua dicitur: & res propter quam aut
de qua ſcribitur, ſic enim abſq; errore ſenſum poterimus uerum inueſtigare.
Math, 24 Cognitione temporis opus eſſe non dubitamus: audientes apoſtolos dicere ad
2, Timo, 2 Chriſtum. quando hec erunt? & quod eſt ſignum tui aduentus?. Hymeneus
etiam & Alexander ignorantia temporum putarunt iam factam eſſe omniū
Actuū. 8. reſurrectionē. Perſonarum uero cognitionem Eunuch⁹ neceſſariam oſtēdit:
dicēs ad Philippum. Queſo domine / de quo propheta loquitur: de ſeipſo / aut
de aliquo alio? Et Paulus uolens ſaluatoris pſonam intelligi: in quē dicūtur hec
Hebre, 7 inquit, in quo enim hec dicūtur: de alia tribu eſt. Manifeſtum eſt enim quia ex
Iuda ortus eſt dominus. Qꝫ autem rei quoq; noticia neceſſario requiratur: in=
Eſaie, 7, de diſcem⁹ / q, res que de ſaluatore ſcribūtur (ut uerbi cauſa / ecce uirgo in ute
Eſaie, 53, ro concipiet, & ſicut ouis / ductus ad occiſionem) ad neminem ſanctorū refer=
ri poſſunt: quare proprie ad Chriſtum referuntur. Cum hec ita ſe habeant: ſic
aperte Paulus dicere uidetur. Quando filius dei propter nos factus eſt homo /
quando immūditia peccatorum per ipſum purgata / ſedit in dextris magnitu
dinis in excelſis: tunc melior angelis cognitus eſt, non quia naturā in aliud mu
tauerit: uel quia fact⁹ ſit poſtea quod prius non erat. Non enim de natura filii
modo ſermo habetur: ſed de ea que tempore incarnationis facta fuit. Ita non
angelorum naturam nature filii comparat: ſed rerum & adminiſtrationū cō=
paratione inducta / meliorem adminiſtrationē filii fuiſſe affirmat, Sed latius
idipſum aperiamus. Oſtēdere uoluit ad Hebreos ſcribēs Paulus: q, Chriſti ad=
miniſtratio / & lege que per angelos fuit adminiſtrata / & prophetarum admi=
niſtratiōe melior fuit. Et a dignitate hoc ipſum demonſtrat dicens. Olim deus
Hebre, 1, loquens patribus in prophetis: nouiſſime dieb⁹ iſtis locut⁹ eſt nobis in filio quē
conſtituit heredem uniuerſorum / per quem fecit & ſecula, Qui cum ſit ſplen
dor glorie & figura ſubſtātie / portāſq; omnia uerbo uirtutis ſue / purgationē
peccatorum faciens: ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis. Maxima igitur
gloria filio attributa / & paterne nature propriis illi accōmodatis: infert tanto

melioremipſum angelis eſſe/quanto maius q̄ illi/nomen conſecutus eſt. Filius enim & heres/& ſpledor & character & imago/& in eodem ſolio ſedēs/& cre ator: uere dicitur, Qz ſi propter hec lōge melior angelis eſſe cognoſcitur: me lior ergo eſt & adminiſtratio ſua/q̄ adminiſtratio angelorum, Quādo igitur dicitur / effectus eſt: non ſignificatur hic productio ex nihilo: uerbum enim in Ioan.1.
principio erat. nec mutatio a minore ad maius: filius enim perfecti patris: perfectus eſt. Sed in comparatione glorie atq; dignitatis: apparet quod maius et melius eſt. Queadmodum ſi quis equo conferat hominem: dicatq; meliorem equo apud ſe hominem fieri/quia rationalis ſit. Nam q, fieri/non ſemper natu re mutationem ſignificet: patet a multis, Fias inquit mihi in deum protectorē. Pſal,10.
Et rurſum, factus eſt michi dominus in refugium. Et alibi, factus eſt michi do= Pſal.93.
minus in ſalutem, Adminiſtrationis ergo ac glorie/non nature filii & angelo= Pſal.117.
rum comparatio fit. Et certe comparatio melioris apud ſcripturam/nō in qua cunq; differentia ſolum: uerum etiam in immenſa/aut ſecundum naturam/ aut ſecundum dignitatem/aut ſecundum menſuram gratie dicitur, Quantū
ad menſuram gratie. melior inquit una dies in atriis tuis q̄ mille, Nichil enim Pſal,83,
equale inueniri poteſt celeſtibus atriis. Et rurſus, Accipite doctrinā & non ar= Prouer.8
gentum. Melior enim eſt ſapientia q̄ lapides electi. Et deus apud Eſaiam de eu Eſaie.56.
nuchis dicit. Dabo eis nomen eternum: quod meliꝰ eſt q̄ filii & filie. Quantum Hebrei,
ad naturalem dignitatem/ manifeſte hic Paulus oſtēdit: quid ſibi uelit q, filius Pſal.109,
melior effectus ſit angelis. illico enim intulit, Cui enim angelorum dixit un= Pſal.96,
quam: ſede a dextris meis? & q, de filio ſcriptū ſit. & adorent eum omnes ange li dei, Comparatio ergo de naturalibꝰ dignitatibꝰ hic eſt/& de honoribus qui nature debentur/q, in eodem ſolio filius cum patre ſedeat/q, etiam ab angelis adoretur. unde nature quoq; proprietas ittelligitur: q, non ſit creaturis cōnu merabilis filius/ ſed aliud preter creaturas: deꝰ ſcilicet uerus/& uerbum patris eternū, ¶ Preterea, fieri & factū eſſe per ſe ſolumq; dictum: multa ſignificat. ſed ab antecedētibus cōſequētibuſq; uerbis poteſtas apparet ſua, Aliud enim ſignificat factus: ſi de homine dicitur/aliud ſi de architecto aut lapicida. Si er go Chriſtus melior angelis effectus eſſe dicitur: comparatio non ad naturam fertur/ſed ut ab antecedentibus conſequentibuſq; percipitur: ad honorē atq; dignitatem. ¶ Sed comparationes (inquiunt) in eiſdem ſolent ſpeciebus fieri, Non enim recte quiſpiam hominem aſino aut oui compararet: ſed hominē ho mini & ouem oui. Quare ſi filius angelis comparatur: neceſſe eſt creatum eſ ſe filium/ſicut & angelos. ¶ Certe ſicut alie comparationes accōmodatius in eadem uerſantur ſpecie: ſic comparatio melioris de diuerſis ſpecie dicitur. Io ſeph pulchrior q̄ fratres ſui fuiſſe dicitur. & ſtella non dicitur melior q̄ alia ſtel
la: ſed excellere in gloria ſcribitur. Ipſe ſaluator quando ut homo hominibus Gene,39.
comparatur/ non dicitur melior: ſed ſpecioſus preter filios hominū. At uero 1,Cori.15
diuerſa ſpecie: melioris comparationem ſuſcipiunt. Melior enim ſapientia dici Pſal,44.
tur q̄ lapides precioſi: nec ulla cōmunitas nature ſapientie cum natura lapidis Prouer,8
eſt. Si ergo melius de diuerſis ſpecie dictum/cōmodiſſime dicitur: & ipſam na

turam nature preſtare oſtendit.non erit angelus ſimilis filius/nec creatura:ut illi/ſed melior illis in infinitum, Diuerſitatem ergo nature filii ab angelorũ natura:comparatio hec oſtẽdit, ℂ Adde.q. ſi quoniam melior angelis ſcribitur filius/ideo eiuſdem cum eis ſpeciei erit ſecundum iſtos,cogentur cõfiteri/ poſſe angelos quoq; naturaliter cum patre ſimul ſedere/& cum eo regnare. Nam que ſpeciei eiuſdem ſunt/q̃uis quibuſdam aliis rationibus inter ſe differãt:eiuſdem tamen nature ſunt/& eandem poſſunt conſequi dignitatem. Quid ergo prohibebit angelos quoq; una ſedere cum patre/ & ſimul adorari cum patre/ etiam ſi nondum res ipſa facta ſit:ſed quantum ad nature preſtantiam? Fru-

Hebre,1. ſtra ergo Paulus dicit. Cui enim unquam angelorum dixit. Sede a dextris meis? Quomodo enim id quaſi precipuum filio attribuit:ſi angelorum quoq; nature cõgruit? Naturalia enim eadem ſunt in omnibꝰ:que ſpeciei eiuſdem ſũt/ que uero extrinſecus accidũt/quoniam nature non inſunt,non eadem in omnibus ſũt. Sed omnia eiuſdem ſpeciei: ſuſceptiua eorundem ſunt.ut hominũ natura quidem una:ſed nõ omnes diuites/neq; omnes reges ſunt:quamuis et diuitiarum & regni ſuſceptiui ſint. Gloriam uero filii/ſuſcipere angeli nequeunt,nam ille natura dominus:hii ſerui natura ſunt. Nulla ergo cõmunitas nature filii ad naturam angelorum eſt.ſed filius creator eſt/angeli creature:que unius eſſe nature non poſſunt, Aliud enim eſt quod naturaliter facit & creat: et aliud quod fit & creatur, Nam ſi res ita ſe non haberet: quid deum a creaturis diſtingueret? Quoniam ergo uniuerſa deus per filium facit/ eſtq; angelorum natura una de uniuerſis:per filium etiam ipſa facta eſt, Quare impoſſibile omnino eſt:eiuſdem filium nature cũ angelis eſſe, ℂ Ad hec,omne quod factum ex nihilo eſt:poteſt etiã ſi creator uoluerit/ad nihilum deuenire. Nam quod natura ſuſcipere poteſt:non eſt impoſſibile.quod uero ſuſcipere non poteſt:impoſſibile eſt. Aliud ergo naturaliter eſt quod pati poteſt & ad nihilum redigi:q̃ illud in quo nihil paſſionis excogitari poteſt. Et ſimiliter lõge aliud naturaliter eſt/quod ſemper immutabiliter eſt/ nec unquã incepit / nec deſinet eſſe:q̃ que ceperunt eſſe/& poſſunt non eſſe. Nec ullus unquam niſi amens in

pſ,101 eadem natura tam longe diuerſa collocabit, Si ergo de creaturis tãquam corruptioni ſubiectis ſcribitur:ipſi peribunt.de filio autem:tu uero permanes. et ille quidem ueteraſcent:filii uero anni nũquam deficiẽt/quomodo eiuſdem nature cum angelis filius erit:creator cum creaturis/ eternꝰ cum illis qui ceperũt eſſe? Nam etſi angelus immortalis quedam res eſt/propter uolũtatem & gratiam ſaluatoris:ſed tamẽ quoniam ortum habuit/ & eſſe cepit/occidere quoq; poteſt/& nõ eſſe. Nam que naturis precipue inſunt: ea reſpectu creatoris dei nihil ſunt, Quare ſicut ignis cõbuſtiuus quidem eſt/ ſed non deo:ſic & angelus immortalis quidem eſt /.ſed nõ deo. Solus enim deus ꝓprie immortalis eſt: quia naturaliter id habet.cetera per gratiam: ſicut creature. Qꝫ uero angeli ſerui ſunt natura/filiꝰ natura ſimiliter dominꝰ:hinc maxime perſpicitur.quia

Math, 9, nullus poteſt peccata dimittere/niſi ſolus deus, Sed filius peccata dimittit. deꝰ

zacha, 1, ergo naturaliter eſt/& nõ creatura. Et angeli quidem orant dicentes. Domine

omnipotens/uſq; quo non miſereberis Hieruſalem? filius uero ut dominus/ſū
ma cū poteſtate dicit, dimittūtur tibi peccata tua, Quomodo ergo natura do Luce,7.
minus naturaliter ſeruienti: & largiēti naturaliter/orans aliquid accipere/eiuſ
dem erit nature? Preſertim cum ad dandam legem angeli miniſtrarint: neq;
unquam inuenirentur poteſtate propria quicq̄ feciſſe/ut filius, Perſpicuum
igitur eſt ut tetigimus: non ad naturam angelorum & uerbi/comparationem
illam accōmodari. incomparabilis enim deitas eſt. ſed differentie adminiſtra-
tionum conferuntur. ut ab adminiſtrationum differentia: quantus ſit admini
ſtrator percipiatur. maiora enim negocia maioribus committuntur. Q̃ autē
adminiſtratio adminiſtrationi conferatur: inde perſpicuum erit. Cum uoluiſ-
ſet Paulus legalibus mandatis longe meliora euangelica demonſtrare: admini
ſtratores conſiderauit, & ex differētiis ipſorum adminiſtratorū: negociorum
differentiam oſtendit. Angeli ergo legem adminiſtrarunt. per eos enim dicti
tata eſt. filius uero. euangelium predicauit. Sed melior (dicit apoſtolus) angelis
filius eſt. quare meliora maioraq; adminiſtrauit, Nemo enim ignorat: parua
paruis/& magna magnis committi. Magnus autem filius eſt: quia ſplendor et
character patris/& quia ad ipſum a patre dicitur, ſede a dextris meis et quia pſ.109.
unigenitus/& ab ipſis etiam angelis adoratus. angeli uero parui ſunt: quia Hebre.1.
miniſtrantes ſpiritus ſunt/& quia ut ſerui adorant. Longe igitur melior ſal-
uatoris adminiſtratio euangelica eſt: q̄ legalis angelorum fuerit, quia hec per
filium adminiſtrata: illa per angelos, tanto igitur (inquit) melior/adminiſtra-
tor uidelicet effectus eſt q̄ angeli: quanto differentius pre illis nomen heredita
uit, Ita prima comparatio: adminiſtrationes reſpicit/ut diximꝰ, ſecunda/qua
excellentius nomine angelorum nomen filii dicitur: eſſentiam demōſtrat/que
non poteſt eſſe alia filii & alia patris. Q̃ autem prima comparatio/quando di
citur melior effectꝰ angelis/ad ipſas fertur adminiſtrationes: ab ipſo Paulo di-
ſcemus. Si enī inquit qui per āgelos dictꝰ eſt ſermo: factꝰ eſt firmus. & ſi omnis Hebre,2.
preuaricatio & inobedientia accepit iuſtam retributionem mercedis: quomo-
do nos effugiemus/ſi tantam neglexerimꝰ ſalutē? que cum initium accepiſſet
enarrari per dominum: ab eis qui audierunt/in nos cōfirmata eſt. Et rurſus.
Irritam quis legem Moſi faciēs: ſine ulla miſeratione in duobus uel tribus teſti- Hebre.10
bus moritur. quanto magis putatis eum deteriora mereri ſupplicia: qui filium
dei conculcauerit? Atqui ſi quoniam effectus melior angelis dicitur/eiuſdem
ſit nature cum ipſis: idq; ideo/quoniam ſoleant comparationes in ſimilibus fie
ri: cur magis plectitur qui filium dei calcat/q̄ qui legem per āgelos latam aſper
natur? cum oporteat certe eandem afferre omnibus penam: qui ſimilibꝰ in re-
bus peccarunt, Secundum enim differentiam eorum qui iniuriam paſſi ſunt:
punitionis menſura iure conſideratur, Non eſt ergo eiuſdem nature filius cū
angelis/quem qui ſpernit: longe magis peccat/q̄ ſi angelos ſperneret, quod ex
penarum differentia Paulus docuit. ¶ Sed acerbius (inquiunt) punitur qui Cauillus
peccauit in filium: angelis iam effectum meliorem. Ita autem: non penitus alie hereticorum,
num ab angelorum natura oſtendit. Ideo enim penarum differentia eſt: quia

filius melior angelis factus iam eſt. ¶ Non ideo certe magis plectitur in filium peccās q̄ legē/quia melior effect⁹ āgelis iam filius eſt:ſed quia eſſētialiter aliud eſt filius/aliud angeli. Ille enim deus eſt uerus:iſti a nihilo producti & creature. Deinde differentia penarum in lege:non authorem lege/ſed res in quibus peccatur reſpicit. Vnde uidemus quātum excellat filius cetera omnia:cū multo magis puniatur qui peccat in eum/q̄ qui legē ipſam Moſi per angelos datā contēpſerit. Sed illud minime pretereundum michi uidetur:q, hec adminiſtrationum comparatio. melioris uirtutem explanat. Hinc enim diſcimus: quomodo & quantum melior angelis filius eſt, Non angeli quidem legem edixerunt: nec aliquid per legem perfecerūt, Filius uero:patris opus perfecit. nam qui mādata eius ſequitur:perfectus in pietate eſt. Deinde mors tempore quoq; legis regnauit, deſtructa uero ꝑ Chriſtū eſt. Nō enim in Adam iam morimur:ſed in Chriſto uiuificamur, ¶ Ad hec. legalia precepta in ſola Iudea ualuerunt:et erat ibi ſolum cognit⁹ deus. Nunc autem in omnem terram euixit ſonus eoꝝ/
Ioan.6. factiq; ſunt omnes docibiles:non angelorum/ſed dei, Nam q̄uis etiam lex dei eſt:per angelos tamen data fuit. In euangelio uero ipſe filius preſens loquitur Quare ſecundum Pauli uerba quanto excellentiorem habuit adminiſtrationem & quanto melius condidit teſtamētum:tanto preſtātior angelis eſt, Non quia ſecundum naturam angelis poſſit cōferri:ſed quia tantum excellat ſecūdum eſſentiam/quantum deus creaturas excedit. Comparatio ergo quia melior angelis dicitur/in adminiſtrationibus facta oſtendit q, quanto maior & altior filii q̄ angelorum adminiſtratio inuenitur:tantum ſuper creaturarum naturam filius exaltatur. Angelis enim ſicuti ſeruis:minora cōmittuntur:filio autem:ea que dominū decent, Vnde Paulus ipſe ſcribit, quoniā quod impoſſibile
Roma.8. legi erat/in quo infirmabatur per carnem:deus filium ſuum mittēs in ſimilitudinem carnis peccati/& de peccato damnauit peccatū in carne: ut iuſtificatio legis impleretur in nobis/ qui non ſecundum carnem ambulam⁹ ſed ſecundū ſpiritum. Qꝫ ſi lex non potuit peccatum in carne condemnare/cōdamnauit autem Chriſt⁹ peccatum in carne/quia ſancti ſpiritus effecit eam ſuſceptibilē ut poſſimus iam dicere/non ſumus in carne ſed in ſpiritu:profecto etiā in hoc melior angelis per quos lex edita eſt Chriſt⁹ inuenitur. Et rurſum. omnes ſub lege cōdemnabantur propter peccatū, Filius autem uenit nō ut iudicaret aut
Ioan.3. damnaret mundum:ſed ut ſaluaret mundum. neq; ut rationem peccatorum exigeret:ſed ut peccatorum remiſſionem omnibus largiretur. Melior autem eſt qui iuſtificat: q̄ qui condemnat:melior qui largitur: q̄ qui exigit. melior qui peccatum in carne damnauit:q̄ lex que id facere non potuit, Quare in his etiā melior filius angelis eſt:qui legem imbecillem & condemnātem condiderunt, Nam ſi eiuſdem nature fili⁹ cum angelis ſecūdum iſtos inuenitur:cur nec an-
Pſal.2, geli a patre filii appellātur/nec filius angelus/niſi per ſimilitudinem? Nulli eni
Math.5, angelorum dixit unq̄. filius meus es tu, Cur etiam ipſi non ſedent a dextris pa
Danie.9, tris:ſicut & filius/ſed aſſiſtunt ei quaſi miniſtri? Cur angeli non imperāt:ſicuti filius? Nec ullus eorum inuenitur unq̄ dixiſſe. Ego dico uobis, ſed ego miſſ⁹

ſum(inquiũt)loqui ad te, Et angeli quidẽ miniſtrãt:filio uero miniſtratur, Ec= Danie,9,
ce angeli ueniebant inquit:& miniſtrabant ei, Ille creator eſt:iſti creati per ip= Maab,4,
ſum. Ille adoratur:iſti adorant. Illis mandatur:ut portas celorum tollant. iſte Pſal,23,
ut domin⁹ uirtutum & ut rex glorie ingreditur. Illi uita praticipant:a deo ſibi
largita, Iſte uite largitor eſt:immo autem uita omnibus ipſe eſt. Ille magna uo Ioan,10,
ce clamat, Ego & pater unum ſumus, Et qui me uidet:is patrem etiam uidet, Ioan.14.
Et omnia patris mea ſunt. Et ego ſum lux mundi. ego ſum reſurrectio. ego ſũ Ioan.16.
uita. Iſti/tales emittere uoces neç audent nec debẽt. Et in filii nomine ſi orem⁹; Ioan.11.
erunt nobis quecunq; petemus, In angelorum uero nomine:nullus orat. Et fi=
lio quidem: gloria una cum patre debetur, Angelis autem:nulla debetur, ipſi
enim filium una cum patre glorificant. Quomodo igitur cum tãta immo im=
menſa inter angelos & filium differentia inueniatur:eiuſdem eſſe conditionis
contra omnem rationem/hoc eſt creaturam:filium quoq; ſicuti angelos/irra=
tionabiliter quiſpiam credet? Immenſa enim dignitatũ diuerſitas:nature dif=
ferentiam apprime oſtẽdit, Nam fieri & factum eſſe/de patre quoq; ſimiliter
id eſt nõ eſſentialiter dicitur, fias mihi (pſalmiſta inquit) in deum protectorẽ. Pſal.30.
Et alibi. factus eſt mihi in ſalutem. Q; ſi de filio hec dicta contendant neceſſe Pſal,117,
eſt nolint uelint ue/cõfiteant/nõ eſſe poſſibile eiuſdem eſſe nature cum crea=
turis illum:qui ad ſalutem ſanctorum uirorum ab ipſis inuocatur/tanq̃ refugi
um omnium atq; protectio, hec enim ſoli deo conueniunt, Quare patet q, fie
ri & factum eſſe/nõ ſemper productionẽ a nihilo ad eſſe ſignificat: neq; ſem=
per de ſubſtantia dicitur, Efficiamini enim miſericordes inquit: ſicut & pater
ueſter miſericors eſt, Illis enim qui erãt/precepit ut fiãt miſericordes. Pl erũq; Luce,6.
igitur nõ eſſendi notatur initium per huiuſmodi uerba:ſed mutatio aliqua rei
aut relationis. ut ſi quod dextrum eſt: nulla ſui mutatiõe factum ſiniſtrum ſit
Quare nulla nos ratio coget: huiuſmodi uerba quando de filio dei dicuntur,
quaſi ſubſtantie ſignificatiua accipere,

¶ Theſauri Cyrilli libri octaui/finis,

¶ Eiuſdem liber nonus.

¶ Q; natum eſſe & factum eſſe/indifferenter nonũq̃ in ſacra ſcriptura in= ueniuntur. Cap.I,

Nihil poſſunt uerba rebus derogare:quando ſcriptura ipſis abutitur. Nam etiam de filiis hominũ propriis: ſeruitutis uocabulum dicitur. Et facti filii/non nati:plerumq; dicuntur. Neq; propter hoc tamen naturaliter filios eſſe quiſquam negauerit, Nature enim rerum uer ba:non uerbis naturas accõmodamus. Quando igitur de uerbo & filio dei qui eternaliter de patre naſcitur/aliquid huiuſmodi reperitur:impium eſt ineffa= bilem generationẽ eius negare. cum poſſumus uocabulum aut de incarnatio= ne intelligere:aut indifferenter/abuſiueq; capere. Berſabee Salomonem/ſer= uum ipſius. Dauid appellabat:dicens ad ipſum/ſeruum tuum Salomonem. Et 3,Reg.1. ipſi patres plerũq; ut filios ſuos ſeruos uocãt. ita & ſeruos honorãtes/filios no= minant/nec uocabula naturam permutant. Q; autem nati quoq; facti dicũ=

4.Re.20 tur:audi Ezechiam / ab hodierno die inquit: filios faciam. Si ergo de hominibus
ſic loquitur plerumq; ſcriptura ut uerbis abutatur / neq; idcirco rerum natura
leditur: neceſſarium certe eſt multo magis in diuinis abuti. Non eſt enim poſſi
bile: increate nature / uerba ſumpta de creaturis proprie accõmodare, Nec ue
ritas ullo modo leditur: cum res ipſa recte intelligatur. Nam filii uocabulum:
genitum natumq; ex patre ſignificat, creatura uero: ad extra productũ, Qui
bus ita intellectis / quomõ uere creatura erit: qui ex patre ita eſt / ut ſit unũ cũ
Ioan.10. eo? qui uirtus & ſapientia patris eſt / qui uidetur in patre & pater in ipſo: cum
Ioan.14. ſit imago eius uera / & character incommutabilis, qui habet omnia que patris
Math.3, ſunt, Qui dilectus filius a patre uocatur. Cui dicitur a deo patre: ego hodie ge
Pſal.2, nui te. & per quem omnia facta ſunt. ¶ Ad hec. ſapientiſſimus quoq; Salomõ
Eccẽs,12. omnem (inquit) creaturam deus in iudicium ducet, Si ergo filius etiam creatu-
ra eſt: ipſe quoq; in iudicium adducetur. Et quomodo uere dicet de ſe / quia pa
Ioan.5, ter neminem iudicat: ſed omne iudicium dedit filio? Aut quomodo nõ menti-
Danie.7. etur Daniel: dicẽs ipſi datũ eſſe iudiciũ? ipſe enim uentur' eſt iudicare uiuos et
mortuos, Non poteſt ergo creatura eſſe qui omnes iudicat: & a nullo iudicat?.
Hebre.3. ¶ De eodem: q, uidelicet filius creatura non ſit. propoſito textu apoſtoli, Cõ-
ſiderate apoſtolum & pontificem confeſſionis Iheſum Chriſtum: qui fidelis eſt
ei qui fecit ipſum. Cap.II

NOn de natura uerbi ſed de incarnatione uerba hec Paulus ſcripſit,
Quando enim pontifex incarnationis noſtre factus eſt? quando apo-
ſtolus? quando fidelis illi qui fecit eum? Tunc uidelicet: quãdo pro no-
Ioan.1. bis factus eſt homo. & ut Ioannes ſcribit: quãdo uerbum caro factũ eſt. Tũc eni
ut homo / fidelis creatori ſuo fuit: quia opus ſibi commiſſum fideliter perfecit /
Ioan.17. et omnia recte conſumauit / ſicuti ab eo ipſo dicitur. Tunc etiam apoſtolus fuit
pro nobis ad nos miſſus. tunc confeſſionis noſtre factus eſt pontifex: confeſſio
nem fidei noſtre patri adducens / & proprium corpus quaſi hoſtiam offerens
immaculatã: ut per ſeipſun / totum genus humanum mũdaret. Si ergo de filio
ſcribitur q, factus eſt fidelis / factus eſt apoſtolus factus eſt pontifex: non ad eſ
ſentiam ipſius filii uerba tranſferas / ſed rerum qualitatem conſidera, Nam et
Paulus homo antea erat: q̃ factus apoſtolus ſit, Et Moſes ſimiliter antea fuit: q̃
factus eſſet filius in tota domo dei. Aaron etiam factus eſt pontifex: qui ſalua-
torem in ſeipſo figurauit. Nam queadmodum Aaron non natus põtifex fuit,
Exodi.28 ſed multis annis poſtea factus: talarem indutus ueſtẽ / & ſuperhumerale / ce-
teraq; pontificalis ueſtis ornamẽta que mulierum erant opera / ſibi circũpoſu-
it. eodem modo uerbũ erat in principio / & erat deus una cum patre: ſed mul-
tis annis poſtea pro nobis factus eſt pontifex / talarem ueſtem hoc eſt templũ
ex muliere aſſumens. Et ut proprio ſanguine populum mũdaret: ſeipſum ob-
Eſaie.53. tulit deo quaſi agnum immaculatum. Peccatum enim non fecit neq; inuent'
eſt dolus in ore eius. Fidelis ergo pontifex tanq̃ uerus / cõſtans & immutabilis:
ſaluator iure poteſt appellari. Vnam enim pro uniuerſis hoſtiam obtulit / unã
et eandem ſemper: que nunq̃ mutabitur. Semel enim pro nobis mortuus eſt:

non uidebit unq̃ in poſterum mortem. Apoſtolus etiam quibuſdam ſcribit de Roma. 6.
patre. Fidelis eſt deus / per quem uocati eſtis in ſocietatem filii eius / Iheſu Chri= 1. Cori. 1.
ſti domini noſtri. Et Petrus ſimiliter. Ideo ii qui patiuntur: fideli creatori com= 1. Petri. 4
mēdēt aias ſuas. Et Paulꝰ ad Theſſalonicēſes. Fidelis eſt q̃ nos uocauit, & ſi nos 1. Theſſ. 5
increduli erimus: ille fidelis ꝑmanet. Nō eni poteſt negare ſeipſum, fidelis igit̃ 2. Timo. 2
Chriſtus etiã ſimiliter / qa homo quoq; factus idē ipſe ꝑmanſit: heri / & hodie & Hebre. 13
in ſecula. eodēq; modo fidelis: ſicut & pater apud ſcripturã dicitur fidelis.

¶ Q2 filius non eſt creatura, propoſito textu actuū, ſciat igitur oñis domus iſrael: qa dñm ipſū & Chriſtū fecit deꝰ hūc Iheſū quē uos crucifixiſtis. Cap. III.

HIc quoq; feciſſe uerbū: non ad ipſam dei filii eſſentiam referendum eſt. Nam aut de templo quod de uirgine & ſpiritu ſancto factū aſſumpſit: dicit̃ / aut de ipſo filio dei: ſicut eū coeternū patri / factū poſtea hominē immutabiliter ſignificet. Vt ſi quis pauper antea / modo factus ſit diues. ſic eni factū eſſe nō eſſendi principiū notat: ſed traductionē in aliã rem ſignificat. Hic igitur querēdum quomodo deus Iheſum fecit & dominū & Chriſtū. Dicimus igitur q̃ uerbum & filius dei erat ſemper: ut eſt oim dñs. In ſerui autem forma factus: unctus dicit̃ / quoniã id homini conuenit, & in poteſtatē dominandi: ut homo / ſimiliter aſcēdit. Hominē eni aſſumpſit: non ut liberam deitatis naturã in formã ſerui ſubmergeret / neq; ut deitatis dignitate ſuppreſſa: in proprietate noſtra teneretur, ſed ut ſeruitutem noſtrã in dominandi honorē extolleret et dedecus noſtrū ad nobilitatē ſuã traduceret. Ideo fratres Chriſti uocamur / et filii dei: gratia dñi noſtri Iheſu Chriſti. Quãdo ergo dicitur q̃ dñm ipſum & Chriſtū deus fecit: deū aut ꝓ tota trinitate accipias, aut ſi ad patrē referas: nec ſic uerbum patris ea operatiōe priuabis. Filii enim ſunt opera: que patris opera
ſunt. Ideo ipſe ſaluator ait. Ego a me nihil facio: ſed pater q̃ in me manet / ipſe Ioan. 8.
opera facit. Tunc igitur & dñs & Chriſtus fit: quando homo factus & Iheſus & Ioan. 14.
ſeruus uocatus eſt. Et aduerte q̃ mirū in modū nō dicitur ſolū / q̃ dñm & Chriſtū ipſum fecit: ſed additur / hūc Iheſum quem uos crucifixiſtis. Nec dicitur / q̃ fecit eū filiū aut uerbū: ſed dñm & Chriſtū, quod non eſſendi principiū: ſed inductionē quãdã in aliud (ut diximus) ſignificat. Aut etiã hic fecit / pro declarauit uel oſtēdit: intelligēdū. ut ipſe Petrus alibi. Iheſum Nazarenū uirū declara
tū a deo in nos uirtutibus / & ꝓdigiis / & ſignis: ſicut etiã ipſi ſcitis. Oſtendit̃ eni Actuū. 2.
et declarat̃ q̃ ipſe ſit Chriſtus / ꝑ oia: tum ea q̄ ipſe fecit / tum ea que credētes in
ipſum fecerūt ꝑ ſpiritū ſanctū. Ideo Iudeis Chriſtus dicebat. Si mihi nō creditis Roma. 10
credite operibus: ut cognoſcatis quia ego in patre / & pater in me eſt. Et rurſū. Si ego non facio patris mei opera: non credatis mihi. Si ergo / quia poteſt patris opera facere / & qa patrē in ſe habet & ipē ſimiliter eſt in pr̄e / deꝰ uerꝰ declarat̃ et demōſtrat̃ in hoc factꝰ eſt credētiū dñs / & manifeſtatꝰ q̃ ipſe eſt Chriſtꝰ. Si uero a deo factꝰ eē dñs dicit̃: etiã id ꝓbe ſe habet. Per opa eni pr̄is / uerꝰ filiꝰ cognoſcit̃ / & dñatur in eos q̃ olim nō credebãt. Ita pr̄is teſtimonio deꝰ cognoſcit̃ & dñator credētibꝰ, non qa tunc cepit dñs eſſe: ſemp enim deus & dñs eſt, ſed quia quãdo nos in eū credidimus / tunc & deū & dñm noſtrū eſſe cognouimus

Gene.18. Q͞z autem filius dei ſemper & rex & dn̄s erat:inde cognoſces/q. Abraham do
Exodi.3, minū eum appellans adorabat.& Moſes ſimiliter.& pluit dn̄s a domino ignem
Gene.19. et ſulphur,& dixit dn̄s dn̄o meo:ſede a dextris meis. Rurſum apud pſalmiſtā
p̄ſ.109. Et ſoliū tuū deus in ſeculū ſeculi.ꝓpterea unxit te.uirga rectitudinis/uirga re
p̄ſ.44. gni tui,Et regnū tuū/regnū oim̄ ſeculorū Si ergo etiā ante incarnationē& rex
p̄ſ.144. et dn̄s erat filius dei:quomodo non erit impius/ qui ad eſſentiam eius uerbum
fecit/refert꜃ Credendū igit꜃:ſemp filiū dei dn̄m eſſe.ſed tūc credetiū ꝓprie fa
ctū eſſe dn̄m:quando ſuo ſanguie oībus redēptis/Chriſtus dn̄s declaratus eſt.
Nā ſi de hoīe quoq; aliquo diceret꜃/alicuius rei factū ipſum dn̄m eſſe:quis adeo
inſaniret/ut tunc factū illū hominē putaret/ac initiū eſſendi habuiſſe:quando
dn̄s factus eſt꜃ Nō eni tūc ipſe hō fact⁹ eſt:ſed tūc dn̄s factus eſt,Nos igitur oli
diis falſis ſeruiētes:corruptioni atq; dedecori eramus ſubiecti,ſed dei filius fa=
ctus hō/ab errore nos reuocauit,& ad ſeruitutē ſuam reduxit/ factus dn̄s nr̄.
unxit autē ipſum pater: ut per ipſum uirtus ungentis ad nos uſq; perueniret.
In primo eni Chriſto natura humana reparata eſt/& diuinaꝝ grãru dona que
nobis cōceſſa ſunt i ipſo & per ipſum ut hominē:ſunt & ab ipſo ut deo.de⁹ eni
fuit in carne,Q͞z autē fieri & effici nō ſemp eſſendi pricipiū ſignificat: pſalmi=
ſtam audi,tias mihi in deū protectorē/inquit.Et rurſum, Factus eſt dn̄s refu=
p̄ſ.30. gium pauperi.Nemo enim dicet tūc cepiſſe deū eſſe:quādo pauperi factus re=
p̄ſ.9. fugiū eſt.Sed eū ſemp fuiſſe:etiā anteꝗ factus eſt pſalmiſte & refugiū & prote
ctio.Quemadmodū ergo quod ſemper eſt:id rurſus fit petenti atq; oranti.ſic
etiam Chriſtus cum ſit deus:rex etiā & dominus ſemper eſt,factus autem etiā
nobis deus protector / & dominus tunc eſt: quando diaboli reiecta tyrannide
p̄ſ.42. clamamus ad patrem.Emitte lucem tuam & ueritatem tuam.

¶ De eodem,propoſito textu.de die & hora illa nullus nouit/nec angeli celo=
rum/nec filius:niſi pater ſolus, Cap.IIII,

SEd quomodo(inquiūt)eiuſdē cū patre filius erit ſubſtātie꜃ cū fateatur
neſcire ſe diem ultimū/patrē autē ſcire,Magna eni hinc nature filii ad
Marci.13, naturā patris differentia emergit.Mirum eſt q. per ipſū uniuerſa/ tpa
quoq; ac ſecula facta eſſe fateamini:deinde quaſi obliti/unū ab eo ignorari diē
conteditis.Quomō eni ignorare poterit ea que ipſe fecit꜃ Et certe ſi diligētius
examinatis que ad diſcipulos dicit: facile inde ꝓſpicere poteritis ultimū quoq;
diem & horam ut deum non ignorare.Omnia enim que diem ultimum prece=
dunt:diſcipulis ſuis narrabat dicens.hoc & hoc erit.Et tandem adidit:q. cōſu=
Marci.13, matio & finis erit.finis autē ſeculi quid aliud eſt ꝙ ultim⁹ dies꜃ Eam ignorare di
ſpenſando dixit:ut homini quē aſſūpſit cōgruētia diceret.Homis enim nature
propriū eſt:ignorare futura Neceſſariū igit꜃ eſt ad intelligendas recte ſcriptu=
ras:tēpora cōſiderare in quib⁹ dicta ſunt que ſcribunt꜃ Sic eni facile poterimus
errores euitare:preſertim in uerbis ſaluatoris. Si ergo ante incarnationē hūile
aliquid dei filius dixiſſe inueniret꜃:rōcinari quiſpiā uerīſimiliter forſan poſſet/
de deitate ipſius uerba fieri,Sin uero quādo caro fact⁹ eſt/hūano more loquit꜃
ut uere ſe hominē factū oſtendat:inconueniens eſt deitati ſue accōmodare illa

que ipſe ut homo protulit. Quod certe nemo facit: qui diſpēſatiōis ſuſcipit mo
dum. Nam ſi homo factus nō ſit: cuncta ut deus loquatur, Si autem factus eſt
homo: cōcedat᷑ ut more hominū etiā loquat᷑ Nec eni ulla ꝑpter diſpenſationē
incarnatiōis/deitati poteſt fieri iniuria: ſi pie cuncta intelligūtur, quod a Pau=
lo dictū ſic eſt, captiuantes omnē intellectū in obedientiā chriſti. Vt ergo pro= Cori.10,
prium hominis eſt/futura ignorare: ſic uerbi dei inq̄tum uerbum eſt/apprime
propriū eſt: ut omnium que per ipſum facta ſunt/& pricipia & ultimos termi=
nos cognoſcat. creaturarū uero una/tempus eſt, Quare filius dei qui tempus
quoq; fecit: non poteſt ignorare quouſq; duraturum ſit, Ipſe certe ad patrem
dixit, Pater uenit hora: glorifica tuū filiū, Si ergo exacte horam ipſam ſciebat Ioan.12.
quam iam adueniſſe dicebat: quid prohibet eū ultimā quoq; diē ſcire ut deus/
quam ignorare ſe ut hominē ait/ut conuenientia noſtre nature ſaluaret᷑ Non
oportet igitur propter hanc uocem/ignorationem diei uerbo inurere: ſed po=
tius miſericordiam eius admirari/q, nō recuſauerit ꝑpter nos ad tantam hu=
militatem deſcendere: ut omnia noſtra & ipſam etiam ignorantiam humanā
ſuſciperet. Quā eni ob rem angelos quidem & filium nominauit ſaluator. ſpi=
ritus uero ſancti nullam fecit mentionem᷑ Non enim dicit ſpiritū ſanctū igno=
rare: ſed angelos & filiū. Nec filium dei dicit: ſed filium ſolūmodo, Perſpicuū
igitur eſt angelos ipſum dixiſſe: quia ignorant ut creature, Cum autem diſci=
pulis id patefacere noluiſſet/ratiōe quadam occulta (quis enim nouit mentem
domini) ne merorem illis efficeret: filium etiam ignorare ait/de ſeipſo ut homi
ne loquēs. nec ſibi derogās ut deo, ſcit eni ut deus: quod ut homo ignorat. Idcir
co non addidit: q, ſpiritus ſanctus etiam ignoraret. Spiritus eni omnia ſcit: ipſa 1.Cori.2.
etiam profunda dei, ut ſcribitur, Qꝫ ſi ſpiritus ſanctus non ignorat: quia a fi=
lio accipit (ille namq; inquit de meo accipiet) quomodo filius ignorabit: qui oīa Ioan.19.
ſciētis ſpiritus eſt largitor᷑ ¶ Preterea, ſi pater omnia per filiū operatur (nihil
enim ſine ipſo factū eſt) unum autem ex omnibus eſt diei & hore illius deter=
minatio/in qua mundi huius terminus erit: determiata certe res quoq; iſta per
filium eſt, Quod uero per ipſum determiatum eſt: quomō id ignorare poteſt
Sed ignorat uidelicet/ut homo: qđ ut deus optime nouit. ¶ Ad hec. oīa patris
filii ſunt/ut ipſe ait. ſed pater cognitionē illius diei atq; hore habet. ergo etiam Ioan.16.
filius. ¶ Adde q, ſi uere ab eo dicitur. ego in patre & pater in me eſt: nō pater
aliquid ſcire poteſt qđ filius ignoret. Imago eni pr̄is icōmutabilis/filiꝰ eſt: & cha Ioan.14.
racter perfectiſſimus, Si ergo aliquid ignorat qđ pater ſcit/quō character & ue
ra imago pr̄is eſt᷑ ¶ Accedit, q, ipſe nouit patrē: ut ſcribit᷑. Quid ergo ꝓhibet Ioan.10.
ultimū huius mundi etiā diē & horā ſcire᷑ niſi forſan dicerent: magis eſſe hanc
diē & horā ſcire/q̄ patrē cognoſcere/qđ impiū eſt, Si uero cognitio patris oēm
cognitionē excedat: quō q maxia nouit/hoc minimū ignorabit᷑ Qꝫ aūt igno=
rationem ultime diei atq; hore ſibi non ut deo ſed ut homini attribuit: facile in
telliget/qui aduertet quomodo quaſi hiſtorie/mentionrm hominum fecit illo=
rum qui erant in temporibus Noe, Cumq; dixiſſet: comedebant & bibebāt/et
nubebant uiris & ducebāt uxores: quouſq; uenit diluuium/& abſtulit omnes Math.24.

ſtatim addidit, Vigilate igitur uos: quia neſcitis qua hora dn̄s ueſter uenturus
Luce.12, eſt, Et rurſum, Qua non putatis hora filius hominis ueniet, Oportebat aūt ſi
ut deus ignoraret: hoc modo dicere, Neſcio qua die uēturus ſum: quia qua ho-
ra non arbitror potero mitti. Verū qm̄ auditores uigilare hortatur qm̄ neſciāt
quādo ipſe uēturus eſt: patet quia ipſe ut deus ſcit / ignorat aūt inquantū ſerui
formā aſſumpſit. ¶ Aduertere uero diligēter debemus / q, dies Noe dieb⁹ ad-
uentus cōtulit ſui: quādo iudicaturus orbē terrarū uenturus eſt. ſed diem di-
luuii non ignorauit, ipſe enim eſt: aut ſi uis pater per ipſum qui dixit Noe, In-
gredere tu & filii tui in arcā, Ego eni poſt dies ſeptem inducā pluuiā in terram
Gene, 7, Ergo nec diem ſui aduentus ignorat. Sic enim temporum atq; rerum ſimilitu-
do conſeruabitur, ¶ Sed interrogandi heretici ſunt: quid facient quando ſal-
uator dicit͛ eſuriiſſe / ſitiiſſe / laboraſſe ex itinere / dormiiſſe igreſſus in ſcaphā
Audebunt ne dicere uerbū dei hec eſſe perpeſſum: an hec humanitati ſue at-
tribuent / & uerbū dei ab iſtis liberabunt? Sicut ergo uoluit tanq̄ homo fame ac
ſiti ceteriſq; huiuſmodi laborare: ſic etiā ut homo diem illū ignorat, Aliquādo
eni ut deus / aliquando ut homo loquitur: ut & deū & homine ſe uerū oſtendat
ut deus dixit ad diſcipulos. Lazarus amicus noſter dormit, cum nullus ei nun-
Ioan.11. ciaſſet, ut homo: cum ad ſorores Lazari lōgo pacto itinere perueniſſet / inter-
rogabat ubi poſuiſtis eum? qui longe abſens mortuū eſſe ſciebat: quō iam pre-
ſens locū ignorabat ubi corpus Lazari erat? Nō eni eſt ueriſimile illud eum ſci
uiſſe & hoc ignoraſſe / ſed utrunq; ut deus ſciuit & utrūq; ut homo ignorauit.
Ita igit͛ diē illū etiā & horā & ignorat & ſcit: alterū ut homo / alterū ut deus. Si-
militer cū eſſet in partib⁹ ceſaree Philippi: ut homo diſcipulos interrogabat di-
Math.16. cens. Quē dicūt homies eſſe filiū hominis? Cūq; petrus reſpōdiſſet. tu es Chri
ſtus filius dei uiui: ſtatim ipſe intulit. Beatus es Simon bariona: quia caro & ſan
Mat,11, guis non reuelauit tibi / ſed pater meus qui eſt in celis, Nullus eni nouit filiū ni-
ſi pater: ut ſcribitur. & qm̄ per filiū pater om̄ia facit / eſtq; unū ex omnib⁹ etiā
reuelatio: ipſe quoq; fili⁹ reuelaſſe petro inueni͛t, Quō igit͛ q reuelauit / quaſi
ignorās interrogat: quē me dicūt hoies? ſed perſpicuū eſt ut deū non ignoraſſe
quaſi ignorās ut homo: diſpenſatiue interrogabat / non ignorās quid diſcipuli
reſpōſuri eſſent: ut reſpōſione ipſorū approbata / fidē apte ſtabiliret, Similiter
igit͛ diē ac horā aduētus ſui inq̄tū uerbū & ſapia dei eſt / nō ignorat. ſed ne do-
lorē teneris adhuc diſcipulis faceret / deſiderantibus illud ſcire / uere ſe dixit ut
hoiem ignorare, Infirmitates enim nr̄as oēs accepit / hac de cauſa ignoraſſe ſe
dixit. quod inde patet, Nā poſt reſurrectionē cum iam aſcēdere in celos uellet
interrogatus de rebus futuris / acerbius reſpōdit dicēs, Non eſt ueſtrū cogno-
Actuū. 1. ſcere tempora & momenta: que pater poſuit in poteſtate ſua. Quod ſi (ut he-
retici dicunt) penitus ignoraſſet: non ita certe reſpondiſſet ſed iam dixi uobis
me neſcire: dixiſſet, Nunc autem non ita: ſed quaſi irrationabiliter interrogā-
tes redarguit / & dehortatur ab inquiſitione maiorū rerum q̄ ad eos pertineat
Hinc igitur patet / tūc ut hominē ignorare ſe dixiſſe diem & horam illam: quo-
niam maior erat illius rei cognitio q̄ diſcipuli tūc capere potuiſſent, Sed reſpon

deant queſo. quando deus in paradiſo Adam patrem noſtrũ uocabat dicens. Gene.3.
Adam Adam ubi es? & quando Cain interrogabat, Vbi eſt Abel frater tuus? Gene.4.
quid dicent? Nam ſi ignorantẽ deum interrogaſſe affirmabunt: manifeſta im
pietate tenebuntur. Sin autem diſpenſationis modo quodam ſic interrogaſſe
deum dicent: cur mirantur ſi filius quoq; dei per quem etiam tunc facta interꝛ
rogatio eſt / utiliter diſpẽſans ignorare ſe dicit horam illam ut homo: q̃uis uniꝛ
uerſa ſciat ut ſapientia patris? Q̃ꝫ autem diſpenſatiue ſolebat ignorationem
ſibi attribuere ſaluator: manifeſte ab ipſo euangeliſta in alio loco dicitur. Nam
quando miraculoſe multiplicatis panibus ſequentes ſe uoluit alere: ut ignorãs
interrogabat, Quot panes habetis? Sed addidit euangeliſta, hoc autem diceꝛ Ioan.6.
bat: tentans Philippum, Ipſe enim ſciebat quid facturus eſſet, Si ergo quis ſciꝛ
ret quid facturus eſſet / tamen quaſi ignorans interrogabat: quid etiam nunc
prohibet utiliter diſpenſandi gratia dixiſſe ipſum putare / q. diem & horam il
lam ignoraret? Preſertim cum uere ab eo dicatur ut ab homine. fratribus enĩ
in omnibus ſimilis fuit: ſecundum Paulum. ¶ Sed omnia (inquiũt) pater ſcit fi Hebre.2.
lius uero non oĩa: ut ipſe teſtatur. Pater enim diem illum & horam ſcit: filius Cauillus
autem ignorat. hoc enim modo perpulchre demonſtratur / non eiuſdem eſſe hereticoꝛ
nature patrem qui omnia ſcit: filio qui non oĩa ſcit. ¶ Neceſſe igitur erit cre rum.
dere / diuinas mentiri ſcripturas: que de ipſo predicãt. Qui nouit omnia ante
generationem ipſorum. In omnibus enim: etiam ille dies cõnumeratur, Quoꝛ Ecci.23.
modo igitur omnia nouit: ſi illum diem ignorat? Sed ſcriptura non mentitur:
dicẽs omnia ſcire filiũ. Fruſtra igitur uos cõtenditis: diẽ illum ab eo quaſi a deo
deiq; filio ignorari, Nec in mentem uenire nobis poteſt / quoniam ut deum &
filium dei dixiſſe id affirmatis: ſic quoq; poſſe conuenienter intelligi ſi dicatur
ideo neſcire: quoniam inde naturaliter ſcientiam omnium habet / unde ipſum
etiam eſſe habet. Ignorare autem ut uos dicitis quomodo poteſt: niſi nihil peni
tus ex futuris ſcire ipſum audebitis confirmare Nam ſi antecedentes dies ante
ultimum diem ſcit: non poteſt certe illum ignorare. Simile enim erit ſi quis dice
ret ignorari ab eo denarium numerum: qui nouem optime nouit. Nam qui no
uem nouit: unitatẽ nouit, quare decem etiam numerũ optime nouit. Chriſtus
autẽ antecedẽtia ultimũ diẽ ſigna p̃dixit. quõ igiꝰ ignorauit poſt illa futurũ fiꝛ
nem? Vndiq; igitur ueritas elucet / pſpicuũq; factũ eſt uniuerſa ſciri a filio dei: Math.24
non minus q̃ a patre / quãuis diſpenſatiue ut homo ſe multa ignorare dicat,

¶ Libri noni / Theſauri Cyrilli. finis.

¶ Eiuſdem liber decimus.

¶ De eodẽ: id eſt de cõſubſtãtialitate filii & patris. ꝑpoſito textu, q. pr̃ diligit
filiũ: & oĩa dedit in manu eius. & q. oĩa mihi tradita ſunt a patre. & q. non poſꝛ
ſum ego a me facere quicq̃: ſed ſicut audio iudico, ceteriſq; huiuſmodi, Cap.I.

SEd quomodo (inquiunt) ſimilis patri filius erit: qui aperte ait oĩa ſe
a patre accepiſſe? Nam ſi a ſeipſo haberet: nõ accepiſſet. Cũ uero ſe
accepiſſe uere ait: certe non habebat a ſeipſo. ¶ Quid facietis o uos
cũ audieritis ipſũ dicere omnia que habet pater: mea ſunt / & oĩa mea

patris ſimiliter? Nā ſi nihil habet filius a ſeipſo:nihil etiā habebit pater a ſeipſo
patris eni ſunt oia:que filii ſunt. Q; ſi oia pater naturaliter habet:ea ipſa filius
quoq; naturaliter habet, Quare neceſſe erit cōſequenter hunc ipſum defectū
quē filio iponere conant:pri quoq; iponere, ne quid eo℞ que filii ſunt:non eſſe
in patre uideatur, Id ſi impiū eſt / ut certe eſt:neceſſe erit confiteri oia patris in
filio naturaliter eſſe / & omnia filii ſimiliter in patre, Nam dū filius a patre na=
ſcitur:omnia naturaliter / ipſum etiam eſſe a patre habet. & ideo dicitur a pa=
tre accipere, Non igitur quoniam non habet:accipere aliquid a patre ſcribitur
Habet enim omnia naturaliter:cum uerbum & ſplendor lucis paterne ſit / uno
ſolo excepto:q, pater non eſt. Accipere autem a patre ſe dixit:ut futuras here
ticorum opiniones radicitus euerteret, Nam ne quis omnia patris in filio per=
ſpiciens / propter incommutabilem ſimilitudinem atq; identitatem; eundem
putet patrem & filiū eſſe / quod Sabellio accidit: neceſſario a patre ſe accipere
ait que ab eo naturaliter habet, ut cum alter det / alter accipiat: dualitas perſo=
narum demonſtretur / non omnibus ſolum ſed uere ac perſonaliter diſtincta.
Nec tamen falſus ſermo eſt, Nam cum ex ſubſtantia patris filius prodeat / om
nia patris eternaliter habet: eternaliter etiam hac ratione ex eo accipit omnia /
que ipſius patris ſunt, Quare nihil deitati filii derogatur: quoniam ab eo dici=
Math.11. tur. omnia mihi tradita ſunt a patre meo, ſed potius hic ſermo demōſtrat:na=
turaliter ipſum dei filium eſſe, Nam ſi omnia ſibi tradita ſunt / nec eſt quicquā
preter numerum omnium: non erit ipſe unus omnium que ſibi tradita ſunt,
ſed ex patre proprie naſcitur: & ut ſecundum naturam filius habet oīa que
patris proprie ſunt, Proprium autem patris eſt:ut omnia poſſideat. Poſſidet
ergo etiam filius omnia. & ſic ſolus eſt naturaliter heres patris:in quem omnia
que patris ſunt / naturaliter (ut ita dicam) defluunt. Non eſt ergo unus omniū
neq; creatura:ſed ſolus ꝓprie atq; uere patris filius. ¶ Preterea. de ſeipſo ali=
Ioan.5. bi dicit. Sicut pater uitam habet in ſeipſo: ſic dedit & filio uitā habere in ſeipſo,
ſimiliter enim id quoq; intelligetur. Nam quia dedit ſcribitur: & ex patre ipſū
habere naturaliter ſignificatur / & alium perſonaliter eſſe q̄ qui dedit demon=
ſtratur, Quoniam uero dicit, ſicut pater habet / ſic & filius habet: apertiſſime
docet q, ſicut pater eternaliter in ſeipſo uitam habet / ſic & filius eternaliter ui=
tam in ſeipſo habet, Si ergo filius aliquādo uitam non habebat:nec pater tunc
habebat, Id quoniam impium eſt / ſemper enim pater habet uitā in ſeipſo:ha=
bebit etiā filius ſic / hoc eſt ſemper uitam in ſeipſo / ſicut & pater. Dicit autem
cum ſemper habeat / accipere:ut & originem ſuam oſtendat / & alium ſe perſo
naliter eſſe a patre demōſtret / nec identitati naturali aliquid deroget. Nam ſi
quis ſplēdori qui a luce profluit uocē attribuat / dicereq; illum confingat: oīa
mihi lux / ſua dedit, illumino enim ſicut illa, audebit ne quiſpiam dicere: non
fuiſſe aliquando in ſplendore / illuminandi uirtutē? & quomodo ſplēdor eſſet
ſi non ſplenderet? Sin autem quia ſemper ſplendet atq; illuminat / oia lucis ha=
bet:& quia rurſus ex ipſa profluit luce / accepiſſe ab ipſa omnia uere dicit:quo=
modo non erit inconueniens / altiora quam per exemplū ſignificatur in uerbo

dei eſſe non confiteri? Nam cum omnia naturaliter habet a patre: accipere ab
ipſo ait omnia / ex quo naſcitur.

¶ De eodem / propoſito textu. Data eſt mihi omnis poteſtas, & glorifica filiũ
tuum. aut uniuerſalius / de eo q. filius glorificatur: & aliquid accipiat, Cap. II.

NOn q. gloria uel alia ulla re filius dei inquãtum deus eſt indiget: idcirco
petere aut accipere aliquid a patre ſcribitur. ſed qa diſpẽſando factus
eſt homo: cum deus uerus etiam ſit, Nam qm̃ homo facile poteſt amit-
tere bona q̃ a deo accepit: quod Adã ppeſſus fuerat / denudatus data ſibi gr̃a
propter inobedientiam: neceſſe fuit ne rurſus in eadem incideremus / ut incõ-
mutabilis dei filius factus homo; ut homo gratias dei peteret. ut per ipſum qui
amittere gratias non poſſet: nature noſtre firmiter ſeruarẽtur. Omnis eni gra
tia in Chriſto abundantiſſime pmanet: & inde ad nos propter ſimilitudinem
tranſfundit. oẽs eni ſumꝰ ſimiles ipſi ut homini. Sicut eni & fratres eius. & unũ
cum deo: gratia per ipſum facti ſumus, Petit igitur accipitq; a patre: que natu-
raliter habet ut deus, Sed quoniam homo factus eſt & carnẽ ſumpſit / que non
alterius q̃ ipſiꝰ filii dei caro eſt: iure gloriã petit qua natura humana eget, & ac
cipit a patre atq; etiã a ſeipſo: que naturaliter habet ut deꝰ, Ipſe igitur petit ut
homo: & dat ut deus / una cũ patre, Cur igitur huiuſmodi uoces hos turbant?
Nam ſi factus eſt uerus homo: cur nõ cõcedũt ei ut plerũq; tanq̃ uerꝰ homo lo-
quatur? Si enim factus homo nõ eſſet: ipſi uerbo hec uiderentur attribuenda,
Si autem credũt uerũ hominẽ factũ eſſe: cur ignorationẽ / petitionẽq; glorie /
ceteraq; huiuſmodi ut homini nõ attribuũt? Sed impie in filiũ dei ita hec infe-
runt: ut creaturã predicare nõ uereantur. ¶ Preterea, ſi abſurdũ eſt opinari /
uerbũ dei glorificari a patre / aut accipere aliquid / aut ſanctificari / ut iſti cre-
dunt: nos certe ſumus qui accipimus / & ſctificamur atq; glorificamur in ipſo,
et propter nos / ipſe ut homo: huiuſmodi uocibus uſus eſt. Nã ſi propter ſeipſũ
uerbũ dei glorificari ſanctificariq; petit: nihil nobis cõtulit incarnatio Chriſti /
et natura noſtra denudata dei gratia demonſtratur. Nam ſi uerbũ glorifica-
ri & ſanctificari eget: quomodo nobis hec largita per ipſum ſunt? Deinde ſui
potius cauſa q̃ noſtra factus homo, uidebit: ſi tunc glorificatus ſanctificatuſq;
poteſtatem accepit / & cetera que de ipſo ſimiliter ſcribuntur: quibus iſti aiunt
etiam ante incarnationẽ ipſum caruiſſe / & accepiſſe poſtea factum hominem
Gratias igitur agat carni: per quã melior factus eſt, Verũ quoniã impia hec co-
gitatu ſunt / uenit enim ut hominem glorificet atq; ſanctificet: non accipit hec
dei filius ut uerbũ, ſic eni perfectus eſt: quemadmodũ & pater. ſed nos in ipſo
ut in homĩe tũc hec accepimus: quando carnem aſſumpſit, Sicut enim nos per
reſurrectionem ſuam reſurreximus / & per aſcenſum ſuum in celos renouata
nobis aſcendẽdi uia eſt: ſic quãdo glorificari & ſctificari dicitur / nos in ipſo oia
hec accepimꝰ. Itaq; illa ipſe naturaliter habet ut deꝰ: & ea propter nos petit ut Joan. 17
hõ. Pr̃ (inquit) glorifica filiũ tuũ. & oia mihi tradita ſunt a patre meo. Et poſt Math. 11.

deus/ipſe accipit/ſed ut homo. Accipere igitur omnia/ipſi ut homini attribuē
dum: que ut deus naturaliter habet, & ſic erit imago patris incommutabilis,
¶ Aduerſus ea que dicūtur ab hereticis: quia Chriſt⁹ fleuit/& quia dixit. nūc
anima mea turbata eſt, & trāſeat a me calix iſte. & triſtis eſt anima mea/cete=
raq; huiuſmodi. Cap. III.

QVaſi ab homine nudo has uoces dictas credūt heretici: quia mortē: ti
muit/& triſtis fact⁹ eſt/ceteraq; huiuſmodi perpeſſus: ut homo uer⁹
Deus enim uerus/ſicuti Chriſt⁹ eſt: quomodo ut deus mortem timu
iſſet? qui ait. ego ſū uita: qui alios ex morte reuocauit: qui diſcipulos Ioan.14.
hortabatur dicēs, Nolite timere eos qui occidunt corpus: animā autem nō poſ Luce.7,
ſunt occidere. Vt uerbum autem dei: quomodo timere potuit? qui Abrahe di Math.10.
xit. Nolite timere: quoniam ego tecum ſum. qui Moſem aduerſus Egypti regē Gene.15,
ſuſcitauit, qui ad Ioſue dicebat, Confortare ut uir. Quomodo etiā alios ipſe ti Exodi.3.
muiſſet? ad quem ſancti clamant. Domin⁹ mihi adiutor: & non timebo quid Ioſue.1,
faciat mihi homo, Quomodo autem ſi uenit ad interimēdam mortem: mor= Pſal.117.
tem timebat quam interemit? Sed infernum timuit: inquiūt. Mirum eſt q̧ hec
audeāt dicere, Ianitores enim inferorum cum primum eum uidiſſent: ſpiritus
incluſos exire pre timore dimiſerunt, Quod patet, qui multi ſanctorum ex= Math.27
citati a morte/in ſanctam (ut ſcribitur) ciuitatem intrarūt: & uiſi a multis ſūt.
Aut quomodo timebat mortem: qui nō fugiebat dum quereretur? ſed dicebat Ioan.18.
ad querentes. ego ſum: dimittite iſtos. qui dicebat, poteſtatem habeo ſumere Ioan.10.
animam meam/& nullus tollit eam a me: ſed ego pono ipſam a meipſo, Nō ti=
muit ergo filius dei mortem ut deus: ſed natura humana/que id pati nata eſt,
Tempora ergo (ut in ſuperioribus etiam tetigimus) in quib⁹ dicta factaue ſūt
que de ſaluatore dicuntur: diligenter conſideranda ſunt illis/qui recte uolunt
ſcripturas intelligere. Si ergo anteq̄ hominem aſſumpſiſſet uerbum dei: fleuiſ
ſe unq̄/aut mortem formidaſſe/aut aliquid tale perpeſſ⁹ ſcriberetur: ſicut de
um etiā hec perpeſſum iure credere poſſent, Sin uero poſteaq̄ homo fact⁹ eſt/
hec de ipſo ſcribuntur: quare non credunt ut ab homine dicta factaue eſſe?
¶ Sed qui fleuit/qui timuit/triſtiſq; fuit: quomodo erit natura de⁹? Creatura Ioan.11,
rum enim/neq; omnium: hec propria ſunt. ¶ Qui Lazarum a mortuis ad ui Ioan.2.
tam redire imperauit/qui aquam in uinū nutu cōuertit/ceteraq; huiuſmodi
multa fecit: quomodo non erit natura deus? Preſertim cum ipſe clamet ego & Ioan.10.
pater/unum ſum⁹. dei enim ueri: hec opera ſūt. Q; ſi ex dictis factiſue huma
no more perturbamini; quare nō proficitis ex illis que ut deus uerus & dixit &
fecit? Et ſi propter humilia dicta factaue/humilia de ipſo intelligitis: cur ſubli=
mia quoq; de ipſo non creditis/propter dicta factaue ut a uero deo? Nam qui
humiliter illa dixit fecitq; ut homo: hec ipſe ſublimiter ut uerus de⁹ & dixit et
fecit/ut & uerum deum & uerum hominem ſeipſum eſſe demōſtraret. Nam
quoniam ita factus eſt uerus homo: ut uerus eſſe deus non amiſerit, nec eni ali
ter: noſtrū genus ſaluari poterat. ne quis audiēs ipſum factū eſſe hominē: mu=
tatum eſſe uerbum dei in naturam noſtram putaret/aut aliud factum q̄ eſſet

ſemper:ut tertium quid(uerbi gratia) ex homine atq; deo cõpoſitum, hac de
cauſa neceſſario modo more hominis & loquitur & facit / ſine delicto:modo
ut uer⁹ deus/et utrũq; ipſe intelligatur eſſe,Ideo permittebat ut natura homi
nis que in ipſo erat abſq; peccato:paſſionibus noſtre nature moueretur. Ope=
Ioan.10. rabatur autem etiam plerumq; ut deus, dicebatq; ad credentes. Si mihi non
creditis/quia uidelicet hoiem uidetis:credite operib⁹ meis/ut cognoſcatis quia
ego in patre & pater in me eſt.& ego & pater unũ ſumus. Que igitur deo con
ueniunt dicta/factaue:deum uerum eſſe demonſtrant.que autem homini:ue
rum hominem,hoc enim fidei catholice precipuũ myſterium eſt, Vos autẽ he
retici ex propoſito/filio dei repugnantes; cum audiueritis ego & pater unum
ſumus/in peruerſum ſenſum id dictum diſtrahere conamini.Cum autem uer
ba humanitus dicta aut facta proferuntur:nõ ipſi ut homini ſed ut uerbo dei
ſtatim accõmodatis,putantes hinc demonſtrari poſſe:non uerũ deum ſed cre
aturam/uerbũ dei eſſe/quem tamẽ creatorẽ omniũ negare non audetis,Aut
ergo attribuatis ei ut unũ cũ patre ſit ſicut uerbũ eius:& tunc nõ inuenietis flẽ
tem/uel triſtem uel timentẽ. aut ſi nõ creditis diceti ſe unum eſſe cum patre:
neq; quoniam timuit credatis,ut ad Iudeos omnino reiecti / quia nullum uer=
bum euangelicum ſuſcipiatis.a tot & tantis turbationibus dei eccleſiam libere
tis,Nos enim articulum eſſe fidei maximum immo fundamẽtum non ignora
mus:uerum ipſum eſſe deum ut uerbum patris/& hominem uerum:quia ſeip
Philip.2. ſum exinaniuit formam ſerui accipiens, Diſcernãtur ergo dicta eius & facta,
et cum audias, ego & pater unum ſumus: unam patris & filii deitatẽ intellige/
et filium ex patre naſci eternaliter credas, Et rurſus quando audis quia fle=
uit/quia timuit/quia doluit: hominem quoq; uerum eſſe cognoſcas/& nature
hominis hec attribuas.Mortale namq; corpus aſſumpſit / omnibus paſſionib⁹
nature noſtre ſubiectum:peccato ſemper longe remoto.Conuenienter igitur
quoniam idem homo uerus & deus uerus eſt:hominis paſſiones ſibi attribuit/
propter perſonalem identitatem, Sicdicimus etiam deum paſſum/& crucifi
xum/mortuũ/ſepultum:que omnia ut homini ſibi non ut uerbo dei attribuũ=
tur.Sic enim que homini conueniunt/ut ex homine dicta ſunt:per inſitos hu=
mane nature mot⁹ naturales.quos ita mens percipit: ut per linguam proferat
que in occulto abſq; uoce uerbo mentali dicũtur. ¶ Preterea.nõ alia de cauſa
uerbum dei homo factũ eſt:niſi ut nos liberaret/& infirmitatibus noſtris dei=
tate ſua cõiuncta:naturam humanam firmaret/& ad robur(ut ita dicam)ſuũ
conuerteret. Quando igitur formidaſſe mortẽ uidetur:ut homo dicebat.pa=
Math.26 ter tranſeat a me calix iſte,uerũtamẽ non ut ego uolo:ſed ut tu.Quamuis eni
mortem ut homo abhorrebat:uoluntatem tamen patris/& ſuam ut uerbi per
ficere ut homo non recuſabat,Ideo dicebat:ſpiritum eſſe promptum & carnẽ
infirmam. Cum igitur dixit,non ut ego uolo:de ſe ut homine intelligit. Dein=
de cum infert,ſed ut tu pater uis:de ſeipſo etiam intelligere debemus.Omnia
enim que pater uult:uult filius quoq; ſimiliter,Quod inde patet:quia ſeipſum
Ephe.5. tradidiſſe & obtuliſſe pro nobis ſcribitur,Morti ergo quam ut homo formida

bat:ſeipſum pro nobis ut deus tradidit. ❡ Ad hec, ſi ſanctos uiros contempſiſſe mortem inuenimus / & conſtanter per eam uoluiſſe ad uitam eternam tranſire / idq; animi robur habuiſſe: quoniam habebant Christum in interiore homine habitantem / quomodo pertimuit mortem ut deus: qui facit ne alii timeant? Aut quomodo nõ abſurdum erit: fortitudinẽ eorum mirari / qui dei uerbum in ſeipſis habuerũt, ipſum autem filium dei formidoloſum ita putare: ut timoris morbo uictum credam⁹? Sed omnia ille perpeſſus fuit: ut nos ab omnibus liberaret. Sicut igitur niſi mortuus eſſet / mors nõ extingueretur: ſic niſi timuiſſet / non eſſem⁹ nos a metu liberati / niſi doluiſſet: non ceſſaſſent dolores noſtri, Et ita ſingulas paſſiones carnis fuiſſe in Chriſto abſq; peccato commotas iuenies: nõ ut ab ipſis homo ille ſuperaretur ſicut & nos, ſed ut cõmote uincerentur uirtute inhabitantis uerbi: & ſic natura noſtra reformaretur ad melius, Et quoniam in cruce ſua gloriamur / credimuſq; nos ſaluos eſſe quia dei filius homo factus pro nobis / crucifixus & mortu⁹ eſt: ut mortem noſtram moriendo deſtrueret / & in ſeipſo nos omnes a corruptione ad incorruptionẽ traduceret: opus erat certe ad fidem noſtram / etiam in ipſo paſſionis tempore uerum ſe hominem eſſe oſtendere, Ideo ne quis dubitare poſſet: ut homo clamabat. deus meus / deus meus / cur me dereliquiſti? Et rurſus. tranſeat a me calix iſte. His igitur atq; ſimilibus: totum ad ſe hominem uere aſſumptũ eſſe oſtendebat. Tenebris uero & terre motu / ceteriſq; huiuſmodi: deũ ſe quoq; uerum demõſtrabat. Vnde nõnulli qui eũ antea deridebant: cõmoti clamarunt. Vere filius dei erat iſte. Quomodo igitur non erit ſtultum perturbari: quãdo ut hominem loqui eum audias / & more humano dictorum factorumue recordaris que uero ut deus dixit fecitq;: omnino contemnere? Timebat ut homo. ſed illud ſemper tene: q, ut deus dicebat. poteſtatem habeo ponere animam meam: et rurſus poteſtatem habeo ſumere ipſam. ❡ Poſtremo, maxime ingratitudinis eſt cum ſcriptura clamet: hominẽ filium dei eſſe factum / non ut ipſe qui eſt immutabilis: ad naturam noſtram mutaretur. ſed ut nos ſibi cõiunctos / ad ſuam quãtum poſſibile eſt: per miſericordiã ſuam reformaret. Omnia enim ſua factus homo nobis dedit: & filios dei: nõ natura (id eni impoſſibile eſt) ſed gratia fecit. maxime inq̃ ingratitudinis eſt quoniam infirmitates noſtras accepit / conuenienterq; noſtra ſibi abſq; peccato propter identitatem perſonalem attribuit: ut etiam in nobis paſſiones carnis extinguerentur / ꝓpter illum qui eas propter nos in ſeipſo ſuperauit: idcirco a nobis inter creaturas collocari, ❡ Illud etiam non pretermittendum q, ſepenumero per prophetas deus & cor et manus ſibi attribuit / & timorem & dolorem / & iram / & animam, Cum igitur perſpicuum ſit / dei uerbum in prophetis locutum fuiſſe: an audebunt iſti huiuſmodi paſſiones & partes hominis dei uerbo ante icarnationem accõmodare? Non facient certe: ſed tropologice aut alio modo / quodam humano more dicẽt omnia hec cõſcripta fuiſſe, Quomodo igitur poſtea quã homo fact⁹ eſt / non intelligũt non nature uerbi ſed nature humane (quam uere cum omnib⁹ ſuis paſſionibus ſine peccato aſſumpſit) omnia hec eſſe accõmodanda?

Math, 27

Luce, 23

Ioan. 10,

¶ De eodem: uidelicet q, filius non ſit creatura, propoſito textu illo. primogenitus totius creature. Cap,IIII.

Si creatura (inquiunt) filius non eſſet: non diceretur omnium creatura-
Coloſ,1. rum primogenitus, Nam quia magnam habet cum creaturis coniun-
ctionẽ / q̃uis primus earũ & ante omnes ſit: hoc nomine appellatus eſt.
¶ Et ſi difficile non eſt ad rem ipſam ſtatim reſpondere: primum tamen illud
dicendum, Si quia primogenitus omnium dicitur creaturarum / cum creatu-
ris cõnumerãdus uidetur: omnem rurſus excedere creaturam uidebitur / quia
ſolus unigenitus dictus eſt. Nam ſicut primogenitꝰ uocatur qui multos fratres
habet: ſic non eſt unigenitꝰ niſi qui ſolus ita natus eſt ut nullos habeat fratres.
Quomodo igitur & primogenitus & unigenitus ſimul erit: cũ hec inter ſe ma-
nifeſte repugnent? Nam quoniam utroq; modo a ſcriptura nominatur: neceſ-
ſe eſt ut diligenter queratur / quomodo unigenitus & quomodo primogenitꝰ
eſt. Vnigenitus igitur eſt: quia ſolus ex patre naſcitur / & ſolus dei filiꝰ natura-
liter eſt, primogenitus uero non ſimpliciter / ſed in multis ſcribitur fratribus.
Roma,8. ¶ Quãdo igitur natura ipſe deus / homine aſſumpto frater factus eſt noſter:
tunc etiam primogenitus factꝰ eſt in multis fratribꝰ / quia multos filios dei per
gratiam effecit: primogenitus ergo uocatur: non quia tempore preceſſit / nec
quia eiuſdem ipſe inquantum dei uerbum / cum creaturis eſſentie eſt. ſed quia
in ipſo primo deificati ſumꝰ. Ideo unigenitus nulla cauſa addita ſimpliciter ap
pellatur: quia ſolus ut uere filius / in ſinu patris eſt. Primogenitꝰ uero ita dicit:
ut & cauſa / & quorum eſt primꝰ / ſtatim afferatur, Primogenitꝰ enim (inquit)
in multis fratribus. & primogenitus ex mortuis, Nam cum ipſe natura increa
tus ſit / & omniũ dñs atq; creator: creatura etiam factus / primꝰ inuenitur inter
omnes homines / quos aſſumpta humana natura reformauit. Non eſt igitur ip
Coloſ,1. ſe ut uerbum / creatura, Nam ſi in eo uniuerſa creata ſunt / ut ait Paulus: nihil
eſt creatum / quod per ipſum / creatum non ſit, Aut ſi omnia que creata ſunt /
per ipſum facta ſunt: ipſe ſeipſum creauit / ſi creatura ſecũdum hereticos eſt.
quod omnino impoſſibile inuenitur. Primogenitus igitur in multis fratribus
pie intelligitur / ut diximus: quia factus homo & frater noſter / primus nos in ſe
ipſo ſanctificauit. Primogenitus autem etiam ex mortuis: quia primꝰ ipſe mor
Coloſ.1, te calcata ſurrexit / & primus carnem noſtrã in celos reduxit. ideo ait. Ego ſũ
Ioan.14. uia: & ego ſum oſtium, per ipſum enim natura noſtra nouum iter facere do-
Ioan.10. cta eſt: & quaſi per portam quandam celos ingreditur. Propter miſericordiã
igitur ſuam creaturis ſe factus homo connumerauit: & primogenitus earum
factus / uniuerſa reformauit, Vnigenitus ergo filius patris: ſecundum naturã
Ioan.1, eſt. Et uidimus (inquit) gloriam eius: ſicut gloriam unigeniti a patre. deus enim
uerus eſt ex deo uero: lumen ex lumine. Primogenitus uero propter nos / ut ſi-
cut per ipſum facta ſunt omnia: ſic etiam in ipſo reformata ſaluentur, Quare
ſicut initium uiarum creatus eſt / quia per ipſum omnes poſſunt in ſalutem re
currere: ſic primogenitus uocatur in multis fratribus / quia uocauit nos omnes
ad adoptionẽ dei per gratiam. & rurſus primogenitus ex mortuis; quia primꝰ

ex morte reſurrexit/& naturam noſtram in incorruptionē reuocauit. ℂSed unigenitus(inquiūt) dicit:quia ſolus a ſolo patre creat⁹ eſt.Cetera uero cuncta per ipſū. ℂSi hac de cauſa unigenitus patris filius dicitur:nō erit pater omnium uniuerſaliter creator.Sed omnia ex ipſo eſſe:ſcriptura clamat.Nō ergo quia ſol⁹ a patre creatus eſt/ſed quia ſolus ex patre naturaliter naſcitur:idcirco unigenitus appellatur.Nam ſi unigenit⁹ diceretur quia ſolus a ſolo patre factus eſt:nonne dies quoq; unigenita diceretur/quia ſolum modo fit? Nōne artes quoq; multe aut imagines aut opera/que ſolus aliquis ſolaq; fecit:unigenita dicerentur? Nōne ſol ac luna/celum quoq; multaq; alia/unigenita uocarētur:quia ſola in ſpecie ſua facta ſunt? Sed nemo profecto unigenitum illud dicit quod factum eſt:quis ſolum a ſolo factum ſit, Nec igitur etiam fili⁹/quia ſolus a ſolo factus:ſed quia ſolus a ſolo genitus unigenitus dicitur.Opus enim nō genimen appellatur.quod factum eſt. filius uero genitus eſt ex patre: quia ex ipſo naturaliter prodies/eſſentie paterne uerus per generationem heres inuenitur, Q; ſi unigenitus(ut nōnulli aiunt)appellatus ſit/quia ſolus omnia excedit: pater quoq; unigenitus hac ratione diceretur:& quicquid in ſpecie ſua excedere uideretur:unigenitū uocaretur.Non ergo propter exceſſum/ſed quia ex patre ſolus naſcitur: idcirco unigenitus eſt. ℂSed unigenitus(dicunt)eſt: quia ſolus paterni conſilii angelus eſt, ℂSi ergo inſitum nobis quoq; uerbum cogitatiōes mentis ſolum enunciat:recte poſſet unigenitum mentis appellari, quod nemo unq̄ dixiſſe inuenitur. Sed unigenitus inquiunt dicitur/quia creator ſolum omnium eſt que poſt ipſum creata ſūt: ne ſui quoq; ipſi⁹ creator putetur. At ſcriptura:o uos/omnia ſimpliciter in ipſo & per ipſū facta eſſe predicat, ℂPreterea,primogenitum nonnunq̄ dicimus eum: qui primo natus eſt, hoc modo Chriſtus primogenit⁹ uirginis dicitur ſecundum carnem:non q. alios etiam genuerit:uirgo enim poſt partum etiam remanſit, ſed quia primum plerumq; & abſolute & in ſe/& non per comparationem ad alia dicitur.ita ergo etiam ex deo primogenitus eſt: nō ut multorū primus/ſed ut ſolus ex deo genitus. ℂAd hec.que prima ſimpliciter ſunt:cauſa ſunt eorum que ſecundo loco ſunt.Dei ergo filius/primogenitus aliorū poteſt dici:quia ipſe primus cauſa eſt/ut filii appellatio ceteris omnibus accōmodetur.ita & pater deus/prim⁹ pater eſt:quia primus omnium genuit/qui eternaliter generat, ℂAdde,q. ſi hii pſis heretici repugnant.primogenitum enim filium dicunt:quia ſolus a patre factus ſit.cetera omnia/per filium eſſe producta concedunt, Hec certe repugnāt. Nam ſi ea ratione primogenitus eſt:nō ab eo certe ſed a patre ſolo cetera quoq; producta eſſent/quorum comparatione ipſe primo productus dicitur. ℂSed quomodo(inquiunt)ſi uerus dei filius uerbum eſt:ceteris eum cōnumerat ſcriptura dicens.primogenitus totius creature? Neceſſe enim omnino eſt tale eſſe uerbum ſecūdum naturam:qualia ſunt quorū eſt primum. ℂMagna in huiuſmodi oratione impietas eſt.Non enim quia creatura eſt filius:totius creature primogenit⁹ dicitur:ſed quia omnes nos in ipſo & per ipſum adoptati:filii dei per gratiā efficimur,cuius gratie ipſe author eſt:ſimiles ſibi per

Cauillationes hereticorum.

Coloſ.1.

Luce.2.

Coloſ.1.

miſericordiam faciens credentes in eum. Quoniam uero primogenitus eſt: id
circo imago patris uera demonſtratur, Nam ſicut ipſe / primus filius uere eſt:
ſic & pater / primus pater. In ipſo enim primus pater eſt:& ipſe primus filius in
Ioan.1. primo patre.& per ipſum omnia facta ſũt:& per ipſum omnis creatura ratio=
nalis adoptatur, ❡ Poſtremo, ſi quia primus totius creature fili⁹dicitur / crea
turam ipſum quoq; creditis: quid dicitis quando pater de ſe dixit. ego prim⁹/
Eſai,44, et ego poſt hec? An & ipſum primum creaturarũ & creaturam audebitis pre=
dicare? non arbitror, Sicut igitur pater non eſt creatura / quis primus dicatur:
ſic & filius. Et ſicut pater principiũ ſeipſum eſſe omnium oſtendens / dicit ego
ſum primus, ſic & filius totius creature prim⁹dicitur: quia per ipſum omnia fa
cta ſunt / & ipſe principium omnium atq; creator eſt,

❡ De textu euangelico. ſedere autem a dextris meis aut a ſiniſtris meis: nõ eſt
meum dare. Cap,V.

Math.20 SEd quomodo (inquiũt) ſi equalis patri filius eſt: dixit ad filios zebedei
non eſt meum dare? Id enim aperte oſtendit: non habere ſe poteſtatẽ
dandi quod petebatur. Non eſt igitur equalis patri: quoniã pater om=
nium poteſtatem habet. ❡ Oportet certe non ita incõſiderate ſaluatoris uer=
ba exponere. Nam ſi diligenter perſpicere ſingula uolueritis: nihil inuenietis
quo impietas ueſtra poſſit iuuari, Acceſſerũt zebedei filii ad Chriſtum / ſupre
moſq; honores petebant qui aliis debebantur, Ad quam petitionem conueniẽ
ter ſaluator reſpondit: non eſt meum dare, nõ quia poteſtatem dandi non ha=
beat: ſed quia premia proportionaliter certantibus dantur. Nam quemadmo
dum ſi quis certamen inſtituerit & munera declarauerit: ad petentes maxima
premia dicat / non eſt meum dare, non enim certandi munera ſic mihi propo=
ſita ſunt / ut uelim petentibus dare quibuſcũq;: ſed illis ſolum qui certando ſu=
perabunt. ſic ſaluator quoq; / non eſt meum dare inquit ſupremum honorem
uobis petentibus: qui reſeruatus eſt in preſcientia patris illis / quos exceſſus cer
tãdi cõmendabit, Quare domini hec reſponſio nõ poteſtatẽ negat: ſed diſpẽ=
ſationem oſtendit, Quomodo enim ipſe non poteſt dare quibus uelit: cum in=
ueniatur omnibus diſcipulis id eſſe largitus? Amẽ amẽ inquit dico uobis, quã=
Math.19, do filius hominis ſedebit in ſolio maieſtatis ſue: ſedebitis & uos ſup duodecim
ſedes, Non eni ut propheta hoc predicit: ſed ut author benigne largitur, Quo
modo ergo qui omnibus potuit dare: duobus non potuit? niſi forſan audebitis
dicere: non habituros quod dicitur apoſtolos. Quod ſi facietis: nemo amplius
Chriſtianus alloqui uos debet / Sicut ueritatis contemptores. Sicut igitur ſi ze=
bedei filiis non poſſet id dare: non eſſet equalis patri. ita quoniam omnibus di
ſcipulis dare potuit: equalis genitori erit in omnibus. ❡ Preterea ſi uere dicit
omnia ſibi tradita eſſe a patre / & in omnibus gratia etiam hec continetur: nõ
negat poteſtatem dandi cum dicit / non eſt meum dare: ſed diſpenſatiua ora=
Eſaie.53. tio eſt. Eſaias enim aperte clamat dicens de ſaluatore. Propterea ipſe domina
bitur multis / & fortium ſpolia partietur: quoniam tradita eſt in mortẽ anima
eius. Si ergo ipſe honores ſanctis uiris partitur: quomodo dicitis eum nõ poſſe

dare petentibus ſi uelit? Certe omnia pater per ipſum operatur, quorũ unum eſt, diſtributio munerum ſingulis ſanctorum, Ipſe igitur diſtributor munerũ eſt. Sed ſenſum euangelicorum uerborum altius exponam⁹. Cum ſaluator noſter dominus Iheſus Chriſtus diſcipulos hortaretur atq; moneret: ut nichil in hac uita uellent habere / ſed cultui diuino attenderet / ac ingentes honores mãdata ſua ſeruantibus polliceretur: acceſſerunt diſcipuli dicentes. Ecce nos iam Math, 19,
omnia neglexímus / & te ſolum ſecuti ſumus: quid ergo erit nobis? Reſpondit Chriſtus. quando filius hominis in ſolio maieſtatis ſue ſedebit: tunc in illa regeneratiõe uos quoq; in duodecim ſedebitis ſedibus / iudicaturi duodecim Iſraeliticas tribus. Id cum filii zebedei audiſſent: non cõuenientem ſibi mercedem cõcupiuerunt, Nam quod omnibus diſcipulis quaſi pro mercede beniuolentie erga Chriſtum / erat propoſitum: ſoli rapere ſtuduerũt, Verum ne inanis glorie cupiditate uicti uiderentur: ipſi quidem pudore ſilent / matris uero miniſterio utuntur, Acceſſit igitur illa ad dominum dicẽs, Dic ut iſti duo filii mei ſedeãt: Math, 20
unus a dextris tuis & alter a ſiniſtris tuis. Aperte igitur per hec uerba uidetur mulier id quod omnibus debebatur: ad filios ſolũmodo ſuos uelle traducere. Nam niſi hoc eſſet: qua ratione quod datum omnibus erat diſcipulis / de numero quorum etiam filii ſui fuerunt / id ipſa rurſus petit? Non alia uidelicet: niſi ut cõmune omnium premium ad ſuos tranſferret, Hec ſaluator cum ſciret ut deus: filios zebedei ad ſe uocat. nec acriter propter miſericordiã ſuã eos increpat: ne doloris magnitudine meſticieq; ſubmergeret, ſed dicit: non eſſe ſuum dare. Nec nature ſue his uerbis impotentiam (ut heretici dicunt) oſtendit, Stultum enim omnino id dictum eſt: preſertim cum iam prebuiſſe omnib⁹ hoc inueniatur, Sed quoniã (inquit) iniuſtam petitis gratiam quã me nõ decet uobis largiri non eſt meum dare. Iuſtus enim ſum iudex / & honores ſingulis quos per gratiam affero: quaſi debitos laboribus uirtutibuſq; ſuis diſtribuo. ¶ Ad hec, inani gloria moti: a dextris & a ſiniſtris meis ſedere concupiſtis. Id autem dare, meum non eſt, Non enim dabo morbum alicui: qui doceo atq; hortor ut a morbo caueatis. Ita ergo id dicitur: quemadmodum ſi ignis refrigerari petenti ab ipſo / diceret: non eſt meum dare id tibi. calefaciẽdi enim / non frigefaciendi mihi natura ineſt. Sic Chriſtus quoq; dicit. iuſtus ſum munerum declarator / in certaminibus poſitis. Ac ideo nõ petentibus ſimpliciter largiri debeo: nec per iniuriam / certãtium omnium ad duos ſolum honores traducere. ſed pro rebus ab unoquoq; geſtis. quaſi debiti a me honores diſtribuẽdi ſunt, Illi ergo iure hoc accipient: quibus a patre meo (qui per me & in me omnia operatur) preparata hec ſunt. Nemo certe hic ſuſpicari debet / ideo a patre honores preparatos dici: quia ipſe preſtare non poſſit / ſed propter diſpenſationem incarnationis: ſicut ab homine dicitur. ſolet enim omnia que naturã hominis excedunt: patri ut deo attribuere. Nam cum ipſe quoq; deus ſecũdum naturã ſit / & unum atq; idem cum patre: omnia profecto poterit ſicut deus. Ab inani ergo zebedei filios gloria improbaq; ambitione deterret / ad modeſtiamq; reducit: ut a ſequentibus patet. Moleſte namq; tuliſſe ceteri diſcipuli ſcribũtur

quoniam propoſitum omnibus honorem petitione mulieris rapi uidebant. Et certe quantum ad ipſam & ad filios ſuos fuerat: ereptus hic honor a ceteris fu=
Math. 20 it. Saluator autem (ut ſcribitur) uniuerſaliter ne zebedei filios turbaret: ad do=ctrinam ipſorum & omnium dixit, Gentium reges & principes earum / domi=nantur ipſis, non ſic erit in uobis / ſed qui uoluerit primus eſſe in uobis: erit om nium ſeruus. Deinde ſeipſum in exemplum proponit, ſicut (inquit) & filius ho minis uenit non ut ſibi miniſtretur: ſed ut miniſtret. Et demum quaſi apicem apponens / / & ſenſum uerborum ſuorum enodãs: parabolam apponit / qua uo catis in cõuiuium cõſulit non rapere primum locum / ſed expectare donec ho=
Luce. 14. nor ſibi a principe conuiuii tribuat. Melius enim eſt inquit ab extremo loco ad primum honorifice uocari: q̃ ab occupato imprudẽter primo ad extremũ tur=piter depelli / ac alium ad primum ipſo audiente uocari. Ita & zebedei filios eo=dem ſermone honeſtiſſime caſtigauit: & ceteros accõmodatiſſime cõſolat⁹ eſt Hac ergo de cauſa / nõ quia nõ potuit: nõ eſt meũ dare / zebedei filiis reſpondit

¶ De textu euangelico. ut cognoſcant te ſolum uerum deum: & quem miſiſti Ihesum Chriſtum. Capa VI.

Ioan. 17. Ecce (inquiunt) ipſe filius ait ſolum patrem / deum uerum eſſe. Sed ipſe quoq; pater dicere inuenitur. Ego deus primus & ego poſt hec: nec eſt
Eſai, 44. deus preter me. Quomodo igitur ad primum & ſolum uerum deum: alium uos quaſi uerum deum adducere audetis? ¶ Sed non ad deiectionem filii hec a patre dicuntur. niſi forſan (ut apud fabulas gentium fertur) inter filium et patrem bellum eſſe credatis. Sed ad deiectionem falſorum deorum: primũ poſtremumq; / hoc eſt ſempiternum ſe pater deum appellat / ſecumq; filiũ ne=ceſſario intelligit. Vbi autem filius eſt: ibi ſpiritum quoq; ſuum adeſſe neceſſe eſt. Qꝫ autem ſaluator ait: ut te cognoſcant uerum ſolum deum / nonne uide tis q̃ ſtatim coniungitur. & quem miſiſti Iheſum Chriſtum? Vt ergo uer⁹ deus pater cognoſcendus eſt: ita nõ aliter Iheſus quoq; Chriſtus habẽdus eſt. Nam ſi uerbum patris eſt / ſicuti certe ab omnibus eſſe conceditur: quis adeo mentis inops dicere audebit / patrem ut filium a deitate depelleret dixiſſe: nec eſt de⁹ preter me? Creaturas igitur a quibus falſo dei nomen occupatur: illis uerbis pa ter / non filium reppulit. Quod ut apertius intelligatur / ponamus nõnullos er rore impulſos hominis aut bruti animalis cuiuſdam ſtatuam erexiſſe: quã cre=dant lucis eſſe originem / quamq; lucis nomine appellent. Ad hec fingamus ſo lem ad huiuſmodi homines magna uoce clamaſſe. Erratis nimium omnes uos. Ego enim ſolus ſum lux: nec eſt alia preter me. An igitur bis uerbis / ſplendorẽ ſolis & lune non eſſe lucem putabitis? uel aduerſus falſam lucem illa uerba ſo=lis dicta interpretabimini? Hoc extremum profecto facietis. Quare cum a pa=tre quoq; dicitur. ego ſolus ſum de⁹ / nec eſt alius preter me: falſos deos non fi=lium extrudi firma fide credendum eſt. Quomodo enim non erit inſanum de uerbo dei hec dicta eſſe confingere? per quod omnia facta ſunt / ſine quo nihil factum eſt, quod per prophetas locutum eſt: quodq; ſemper in patre eſt. Falſi ergo dii deiq; filii quos humanã ignorantia finxit: repudiãtur. Nec etiam quia

ſolus pater/uerus deus a filio dicitur: idcirco filius a conſubſtantialitate ſua eii
cietur. Verus enim & ipſe deus eſt: quoniam uere dicit, Ego ſum ueritas. Qua Ioan.i4.
re uero patri (etiam ſi dirumpantur heretici) eternaliter cõiungitur. Quod er
go dicitur/ut cognoſcant te ſolum uerũ deum: aduerſus falſos gentiliũ deos/
neceſſario accipiendum eſt. Nam ſi filius non eſſet natura uereq; deus/ut pa=
ter: quomodo uere ſe cõiunxit uero deo dicẽs, & quẽ miſiſti Iheſum Chriſtum
Nõ enim poteſt ſimul cum natura creata/res increata cognoſci: nec unq̃ cum
creaturis connumerabit᷑. Nulli enĩ preterq̃ filio certe dabitis q, poſſit dicere: ut
cognoſcãt te ſolum deum uerũ/& quem miſiſti Iheſum Chriſtum, Dic queſo
an poterit quicq̃ aliorũ id deo patri proferre? nequaq̃. Soli certe filio uerba hec
congruunt: qa creatura non eſt/ſed ex patris ſubſtãtia prodit & genitori non
iniuria connumeratur. Ipſe namq; nos docuit: q, patris ueri genimen uerũ eſt.
Manifeſtaui ait nomen tuũ hominibus: quia uidelicet uerus pater es/& filium Ioan.17.
uerũ habes, Ioannes etiã ait, Et ſimus in uero filio eius Iheſu Chriſto, Nõ enim 1, Ioan. 5,
poteſt excludi filius: quando ſolus pater/eſſe uel facere aliquid dicitur. qui ſo=
lus extendit celum: de patre a quodam propheta ſcribitur, Et ipſius patris uox Iob.9.
fertur, ego ſolus celum extendi, Et tamen aperte de filio quoq; legitur, Verbo Ecci.24.
dñi celi firmati ſunt. Si ergo quamuis pater dicat ſe ſolum celos feciſſe/filius ta pſ.32.
men etiã feciſſe inuenit᷑: perſpicuũ eſt quia quãdo etiã ſolus pater uerꝰ deus ap
pellat᷑/una cũ eo ſemp filiũ (ꝑ quẽ oia facit: ꝑ quẽ loqtur) itelligi neceſſe eſt. Sic
enĩ eſt in uno ſolo primo & uero deo naturaliter: queadmodũ in luce ſplendor

¶ Propoſito textu. Iheſus autem proficiebat ſapiẽtia/& etate/& gratia: apud
deum & apud homines, Cap. VII.

QVomodo (inquiunt) equalis erit patri ſubſtãtialiter filius: q non perfe=
ctus eſt? Inuenit᷑ enim in ſapiẽtia proficere. Proficit autẽ: quod perfe= Luce, 2.
ctũ nõ eſt Pater uero perfectus eſt/nullius indigẽs rei: ac ideo nullũ in
melius ſuſcipit profectũ, ¶ Interrogãdi heretici ſunt de quo putant ſcriptum
eſſe: q, ꝓficiebat i ſapia & gr̃a, de Chriſto certe dicẽt, Chriſtũ porro quẽ arbi=
trant᷑ fuiſſe? Nã ſi cõmunẽ nudũq; hoiem/in quo nihil ultra naturã noſtrã fue
rit: ꝓficiat quoq; ipſe ut hõ. Sin uero deus eſt & hõ ꝓpter nos factꝰ: ut ſcribit᷑/
quõ ꝓfectũ ſuſcipiet? aut quõ imꝑfectus erit: q nõ rapinã arbitratus eſt ſe eſſe Philip. 2.
eq̃lẽ deo? Q; ſi equalis deo eſt ut Paulus affirmat/& tamẽ ꝓficiebat: maiorẽ tã
pr̃e ſcd̃m uos dicere eũ neceſſe erit. qđ abſurdiſſimũ eſt. Cũ igit᷑ ꝑfectus ſit &
perfecti pr̃is filius: ꝓpter icarnationẽ dictũ eſſe illud accipiatis. Nã ſi ut uerbũ
factꝰ hõ ꝓfecit: nõ ipſe nobis ꝓfuit/ſed magis caro quã aſſũpſit ꝓfectũ ſibi at=
tulit/& ad ꝑfectionẽ ipfectũ cõduxit, Quõ igit᷑ nos gr̃as agimꝰ ſibi tãq̃ ꝓpter
nos hoi facto? cũ oporteret ꝓfecto: ut ipſe nobis gr̃as referret? Qđ qm̃ uel co=
gitare ipiũ eſt/nõ ut uerbũ ꝓfecit: ſed ꝓpter incarnationẽ illud dictũ ẽ/ut mõ
latius dicemꝰ ¶ Preterea. non nudis/ſed ueris uocabulis uerbũ dei appellatur
deus/& dei ſapientia/& uirtus/& forma/& imago patris, Quomodo igitur/ 1, Cori. 1,
cum hec omnia uere ſit: profectus eſt ſuſceptibilis? Eſſet enim aliquid maius Coloſſ. 1,
deo/& ſapientie/& uirtute/& forma/& imagine dei: quod impoſſibile eſt. Hebre. 1,

¶ Ad hec.principatus/dominationes/angeli/archangeli/ & omnis rationalis creatura:participatione uerbi perficiuntur. Quomodo igitur imperfectus eſt ipſe:quo cetera omnia perficiuntur? & quomodo ſapientia dei proficere in ſapientia poteſt? aut quomodo in gratia ille proficit:qui omnium gratiarum largitor eſt? Niſi forſan Paulo non credant:qui ſapientiam dei filium appellat/& gratie largitorem, ¶ Accedit,q, ſemper imperfectum quod eſt:ad perfectionem aſcēdere conatur/ & primum locum in quo eſt negligit: maiorem autem atq; meliorem deſiderat,ut homines(uerbi gratia) in ſapientia omniq; uirtute paulatim proficientes:ad perfectiorem uitam aſcendunt. Dei autem uerbū hoc eſt dei filius cum totus in patre ſit/& totum in ſe patrem habeat:quo aſcēdet? Nam qui patrem replet(ut modo corporum dicam) & repletur a patre/ ſi recipiet incrementum:patre maius uidebitur. quod neſas dictu omnino eſt, Non ergo proficit qui perfectus eſt:nec mutatur qui imutabilis eſt, Sicut ergo
Philip.2. quando Paulus dicit/humiliauit ſeipſum formam ſerui accipiens:non perturbamur/nec minora de uerbo dei opiamur/ ſed miſericordiam & gratiam eius miramur,ſic non oportet perturbari:quando profeciſſe ipſum legimus, Nam quemadmodum nihil ex illa humiliatione uerbi deitas paſſa eſt:ſic ex iſto profectu nihil penitus fuit perpeſſa. ſed ſicut propter nos humiliauit ſeipſum/ſic etiam propter nos proficere uoluit/ut nos in ipſo in ſapientia proficiamus: qui propter peccatum quaſi iumenta effecti eramus, ut etiā in gratia in ipſo ſimiliter proficiamus:qui pulſi propter primi hominis preuaricationē/ a priſtina dei gratia fuimus, Omnia enim noſtra propter nos Chriſtus ſine peccato ſuſcepit ut ad melius omnibus reformatis/ omnium noſtrorū bonorū fieret principiū, Sed ſenſum nūc ipſius textus altius inueſtigemus. Naturalis quedam lex facit: ut nō ſubito nec in breui tempore/ ſed paulatim ſecundū profectū corporis in ſapientia etiam omniq; uirtute homo proficiat. Verbū igitur dei quod factū caro deſcribit/quamuis ſapiētia & uirtus perfecta patris ſit: tamē qm̄ ſe uere factum hoīem oportebat oſtendere/ nō preter naturā hominū ſed ſcd̄m naturā paulatim creſcente corpore:paulatim quoq; ſapientior uidebatur. Occultā igitur ſapientiā ſuā paulatim reuelabat:legem nature noſtre ſecutus. Cum igitur audis profeciſſe ipſum in ſapiētia & gratia:noli putare quicq̄ ipſi additū fuiſſe qui nullius unq̄ rei egere poteſt. Sed quia uidentibꝰ atq; audiētibus eum/ſapiētiorē gratiorēq; indies ſe prebebat:idcirco ſcribitur profeciſſe. Ita detegendo ſeipſum in dies:non ipſe/ſed qui mirabant ipſum atq; amabant/ꝓficiebāt. Et certe qd̄ in re aliqua proficit:aliud eſt q̄ res illa in qua proficit, Si ergo Chriſtus qui eſt ſapientia/ profeciſſe in ſapientia ſcribitur:non ipſe profecto(ſapientia enim in ſeipſa proficere non poteſt)non ergo ipſe/ſed humana proficiebat natura, Nam dum in dies/in ipſo deitas manifeſtaretur/mirabilior & ſapientior uidebatur. Proficiebat autem/in ipſo natura humana/ hoc modo. Aſſumpſit ſapientia dei/ hoc eſt, filius dei noſtram naturam.paulatimq; tum uerbis tum factis/ deificationem aſſumpti hominis reuelans: proficere ipſum/ reuelando faciebat, Et ſic ipſa natura/ proficiebat in ſapientia/ in qua erat deifi=

cata: per quam etiam nos filii dei per gratiam effecti ſumus, Et ita in Chriſto tantum profecit natura noſtra: ut a corruptione ad incorruptionem / & ad dignitatem deitatis in Chriſto peruenerit, ¶ Sed nos (inquiunt) audiuimus per ſcripturam: ipſum filium dei hominem factum / Iheſum Chriſtum appellari, Ipſe igitur filius dei eſt / qui proficiebat: nec iſtas diſtinctiones ueſtras ſuſcipimus / cum Paulus unum Iheſum Chriſtũ predicet, Si ergo unus eſt / & hic unus proficiebat: imperfectus erat certe. quomodo igitur / perfectiſſimo patri erit equalis? ¶ Vnus profecto dominus Iheſus Chriſtus eſt & non duo: & unus hypoſtatice atq; perſonaliter in duabus naturis. Deus eni hominẽ aſſumpſit atq; induit: & ideo uerbum dicitur caro factum eſſe, Cur igitur omnia que homini ſine peccato conueniunt: etiam uerbo non attribuitis? preſertim cum hinc nulla in re deitati uerbi derogetur. Quoniam igitur / carni proficere propriũ eſt: dicas eum ut hominem profeciſſe, ſibi enim attribuit que carnis ſunt. Sic enim mortem etiam perpeſſum predicamus: neq; ut deum / ſed ut hominem id perpeſſum credimus, Quoniam igitur uos quoq; o heretici hominem uere factũ dei uerbum negare non audetis: ſicut quando auditis / ſplendorem eſſe ipſum Chriſtum / & ſapientiam / & characterem patris / non hominẽ quem aſſumpſit ſed filium dei / qui aſſumpſit intelligitis: ſic quando apud ſcripturas aliquid dicitur quod non deo / ſed homini conueniat, non ad uerbum dei / ſed ad hominem qui uerbo hypoſtatice unitus eſt referre debetis, Vndiq; igitur patet: non ſapientiam ipſam / inq̃tum eſt ſapientia. ſed humanam naturam in ſapientia profeciſſe, Paulatim enim natura noſtra manifeſtabatur ſicut inſtrumentum eſſe deitatis: que habitauit in ipſa. Ideo non dicit uerbũ dei profeciſſe / ſed Iheſum, ne ſcilicet uerbum proficere uideretur / ſed humana natura: que profectus ſuſceptibilis eſt, Sic igitur que de Chriſto ſcribuntur intelligenda ſunt / ut nec que deitati conueniunt / humanitati eius attribuantur: nec que humanitatis propria ſunt / ad deitatem ipſius diſtorqueantur.

Cauillatõ heretico rum.

1. Cori. 8.

Ioan. 1.

¶ De eodem. propoſito textu apoſtoli. cum uero ſubiecta ſibi omnia fuerint: tunc & ipſe quoq; filius ſubiicietur ei qui ſibi cuncta ſubiecit, Cap. VIII.

ET quomodo (inquiunt) equalis patri / ſecundum naturam filius erit. ſi uere Paulus dicit / q, ipſe quoq; filius patri ſubiicietur? Nemo enim negare poterit: minus eſſe quod ſubiicitur eo quod ſubiicit, ſicut uictore quod uictum eſt, ¶ Non intelligunt heretici ſe pugnantia dicere / & omnino abſurda. Minorem enim filio patrem contendunt eſſe / idq; affirmare conantur: quia Paulus tunc inquit (tempus enim / determinate proponit) patri filius ſubiicietur, Vnde ſequitur ſecundum ipſos: modo filium patri ſubiectum non eſſe, rationalis autem natura quando ſubiecta non eſt / in propria tunc / ſuaq; uoluntate eſt. Quid ergo dicent audientes Chriſtum: non ueni ut faciam uoluntatẽ meã ſed uolũtatẽ eius q miſit me patris? Reſpõdeãt igit̃ nobis iſti / q ſe acute ſcripturas intelligere predicãt: an q facit uolũtatẽ alicui⁹ / ei nõ ſubiicitur Quod quoniã dicere uerebũtur: quõ ſi nũc quoq; filius pr̃i ſubiicitur / in futuro tpe tandẽ ſubiicietur? Credãt igit̃ uere de ipĩs nos poſſe dicere. Erratis / ne-

1. Cori. 15.

Ioan. 6.

Math. 22.

ſcientes ſcripturas. ¶ Preterea, creaturam eſſe filium contendunt, Si ergo ut
p̄ſ.115, ſcripture clamant / deo creatura omnis ſeruit / quomodo ipſe nunc patri non
ſubiicitur? Neceſſe autem eſt / ut aut pater nō poſſit modo ipſum ſubiicere: &
erit nunc filius maior patre / quod cōtra ipſos eſt, Aut ſi honeſtum eſt ut filius
patri ſubiiciatur / turpiter facere ipſum iſtis concedēdum erit / qui poſtea ſubii-
cietur & modo ſubiectus nō ſit, Quomodo igitur dictū eſt de ipſo: q. peccatū
Eſae,53, non fecit? ¶ Immo inquiūt quomodo minor patre fili⁹ nō eſt: qui et ſemper ſe-
cundum uos ſubiicit? ¶ Perſpicuū omnib⁹ eſt: non deſtrui equalitatem ſubie
ctione, Subiicitur enim equali equale plerumq; / diſpenſationis modo quodam
Nonne cōceditis unum eundemq; ſpiritum in prophetis eſſe? Cur igitur Pau-
lus ſcripſit: ſpiritus prophetarū prophetis ſubiici? Quomodo autem ſubiectio
1.Cori.14 ab equalitate patris repellere filium poterit? Nōne in hominibus quoq; filii pa-
tribus ſubiiciuntur: nec tamen minores ullo modo ſunt / quantum ad ſubſtan
tie natureq; rationem? Si ergo debere ita fieri nemo negabit in nobis / neq; id-
circo maiores eſſe aut minores natura dicet eos qui ſubiiciūt / aut qui ſubiiciun
tur: quare id in deo quoq; ſimiliter ſine impietate fieri nō putabimus? nō enim
ſubiectio: in ipſo eſſe filii eſt / aut ipſum eſſe filii: in ſubiectione. ſed cum in pro-
pria ſit hypoſtaſi: ſubiici patri dicitur. Vnde ſubiectio minorē filii naturam pa-
tre oſtendere non poteſt, Q; ſi putatis ſubiectionē quaſi diffinitionem ipſius
eſſe filii: uidete in q̄tū impietatis hec uos depellet oratio Tunc eni uobis neceſſe
erit dicere / filiū futurū (cum antea non eſſet) quando ſubiectionis uenerit tem
pus: quod Paulus nondum ueniſſe ſed uenturum oſtendit. Sed quid dicetis: ſi
pater quoq; ſubiici filio reperietur? ſubiicitur certe alteri: qui ei miniſtrat, Pa-
ter uero miniſtrat filio: ut canit pſalmiſta, Sede a dextris meis: donec ponā ini-
p̄ſ,109, micos tuos ſcabellum pedum tuorum, Si ergo pater quāuis miniſtret filio / mi-
nor tamen ipſo propterea non eſt: nec filius quia patri ſubiicitur / minor patre
putandus eſt, Sed ſenſum uerborum apoſtoli modo conſideremus. Omnia pa
ter per filium operatur / idq; ſubiectionis conditio eſt: ut uoluntatem patris in
omnibus filius habeat, Vna enim uoluntas amborum eſt. unde cum dicat pa-
ter / faciamus hominem: homo a filio diuinitus formatur. Docet igitur Paulus
Gene,1. in futuro quoq; ſeculo patrē in nobis non aliter q̄ per filium habitare: ideo ſcri-
bit / quando ſubiecta filio erūt omnia; tunc ipſe quoq; patri ſubiicietur / qui ſi-
1.Cori,15, bi omnia ſubiecit. & addit / ut deus ſit omnia in omnibus, Videtur ergo dicere.
nemo putet aliter nos q̄ per filium / patris fore participes in uēturo ſeculo. Per
ſubiectionem ergo nihil aliud ſignificare uoluit: q̄ per filium nobis cuncta pa-
trem etiam tunc largiturum. Et ita ſubiectio non minorem filium oſtēdit: ſed
identitatem trinitatis demonſtrat incommutabilem / que nunq̄ aliter ſe habe-
bit / ſed erit etiam in illo ſeculo pater per filium omnia in om̄ibus: & uita / & in-
corruptibilitas / & gaudiū & uirtus. & quicquid ſanctis gratie dabitur: ex patre
per filiū in ſpū dabit͛. Sed uide q̄ſo q̄ prudēter / immo diuinitus uerba hec Pau-
li conſcribuntur, Nam qm̄ a patre oia ſubiecta iri filio dixit / ne quis patrem nō
dominaturū poſtea oibus credat / qm̄ filio omnia ſubiecta ſint; neceſſario filiū

ſubiicit patri/ut rerum omniũ pricipatus ac domiatio in patrem per filium reſidgatur/& ita una deitas pater ſcilicet in filio & in ſpiritu ſctõ regnet. Sed quo modo(inquies)ſi modo quoq; patri ſubiectus filius eſt: ſubiicietur tunc Paulus inquit/& ita in uenturo ſeculo ſolũmõ id futurũ oſtẽdit? An qa ſubiectus mõ non ſit/neq; pr̃is pagat uoluntatẽ? q ſeipſũ hũiliauit(ut ſcribit)& ſerui formã aſſũpſit/ut op⁹ pr̃is pficiat:queadmodũ uerbo & in oib⁹actib⁹ſuis re ipſa com probauit. Quõ igit iã ſubiectũ/in futuro ſeculo ſubiici(qſi mõ nõ ſit)tũc ipſũ quoq; filiũ diuina uox Pauli clamat? ¶ Verba igitur ſingula diligẽter/& totus cõtextus eorũ cõſiderandus eſt. Quãdo inquit ſubiecta ipſi erũt oĩa/illo uidelicet excepto qui filio ſubiicit oĩa:tũc ipſe quoq; fili⁹ ſubiiciet ei qui ſubiecit ſibi oĩa ut ſit deus oĩa in oĩbus. Hoc igitur ſignificare uoluit, Subiectus nunc quoq; Chriſtus patri eſt/nõ tamẽ pro oĩbus:ſed pro ſolis credẽtibus in eũ/ ꝓ quib⁹ ſe ipſum tanq̃ imaculatũ agnũ patri obtulit/ut ab omni peccato liberatos pr̃i offerret. Quãdo igit omni undiq; exterminato errore/uniuerſus terrarũ orbis ad uerũ deũ cõuerſus/dñm deũ Iheſum Chriſtũ cõfitebitur/ſalutariaq; ipſius mãdata ſequet: tũc inq̃ qa oẽs ibi erũt ſubiecti/ipſe quoq; ꝓ oĩbus patri ſubiicietur/& pontifex omniũ ſimpliciter factus/oib⁹ per ſeipſum pticipationẽ patris largiet, Sic eni deus oĩa erit in oĩbus:per filiũ in oib⁹ habitans, Ideo non dicit:tũc ipſe quoq; filius patri ut minor ſubiiciet. ſed ſubiiciet inquit: ut ſit deus oĩa in oĩbus. Vides qa mediationẽ filii q nos ad patrẽ adducit: ſermo hic ſignificat, Simul enim rurſus cũ ſanctis erit/ & ſeipſum ꝓportionaliter ad gratiam ſingulorũ oĩbus largiet:ut per ipſum patre oẽs participẽt, & hic eſt ſubiectiõis modus. Patris eni bñdictionẽ naturaliter per ipſum in ſpiritu ſancto cõceſſam uocatis in regna celeſtia ipſe miniſtrabit. Hec autẽ miniſtratio atq; ſubiectio/nõ repellit eũ a naturali dignitate filii, Nã q̃uis natura fili⁹ & equalis pr̃i:condeſcendens tamen etiã tunc miniſtrabit patri/cognitionẽ deitatis nobis largiens ut tantũ cognoſcamus quãtũ recipere poterimus. ¶ Illud ad hec addẽdũ uidetur, Subiicimur nos filio: nec tamẽ ꝓpter ſubiectiõnẽ/nr̃a natura in aliud mutatur. uoluntatis enim atq; cognitionis ſubiectio eſt. Similiter ergo filius quoq; ſubiicietur patri:non mutata natura. incõmutabilis eni deus eſt. Et modus ſubiectionis erit in illo tp̃e/q. oĩbus ſcdm uolũtatẽ patris abundantius gr̃as in ſpiritu largietur. Nam qui tũc ſolũmodo ſubiectũ fore patri opinantur/aut equalẽ modo aut maiorẽ neceſſario cõfitebuntur/tunc aut minorẽ:ſicut ſubiectũ/ut aiũt. Mutatio ergo erit in natura filii:qđ omnino impiũ & cõtra ſcripturas eſt.

Phil.p.2.

1.Cori.15.

¶ De eodem/propoſito textu. pater glorifica me illa gloria:quã habebã apud te anteq̃ mundus eſſet. Cap. IX.

SEd quomodo(inquiũt) non eſt incõueniens eiuſdem dicere ſubſtantie filiũ patri? cũ a patre filius gloriã petat. Glorifica iquit me pater ea gloria:quam habebã apud te anteq̃ mundus eſſet. Nã ſi ſupfluũ eſt petere qđ habes:patet hic nõ eſſe tã magnũ/petentẽ filiũ:quãtus pater a quo gloriã petit. ¶ Non eſt poſſibile/ut gloria indigeat glorie dñs:cũ nihil deeſſe poſſit pfecto. nullus enim ferre uos poterit: ſi dei filiũ imperfectũ in aliqua re dixeritis/ Ioan.17.

quãuis alioquin turpiſſimũ quid: opinari quaſi hominem nudũ / cupiditate ui=
ctumglorie a patre id petere / ſed altior diſpenſationis modus in hoc ſermone
reconditus eſt. Cum enim Chriſtus dixiſſet:pater glorifica tuum filium / illico
pater reſpõdit,& glorificaui & rurſus glorificabo, Si ergo talem filius gloriam
Ioan,12, petebat / qualem uos putatis / paterq; ſtatim promiſit:cuius gratia poſt petitio=
nem ſtatim contrariũ ſequitur? captus enim a Iudeis:patibulo affixus eſt,Non
ſibi ergo a patre gloriam petebat: qua ſicuti natura deus nõ indigebat,ſed pa=
ternam gloriã in hominẽ quem aſſumpſit: petẽdo ut homo traducit / oĩa enim
in ipſo & per ipſum bona conſecuti ſumus,Sed non eſt ab re:cum hoc & pote=
ſtatem etiam uerbi conſiderare, doxa eni grece:modo gloriã / modo opinionẽ
ſignificat,Quando igitur filius dicit / doxaſon me tu pater ea doxa / quã habe
bam anteq̃ mundus eſſet:hoc aperte dicit,quoniam o pater homo factus / id ſo
lum eſſe hominibus uideor / nec cognitus ſum coeternus tibi eſſe: doxaſon me
tu / id eſt talem opinionem atq; fidem hominibus de me largiaris:qualem habe
rent credentes me apud te ſemper fuiſſe / etiam anteq̃ mundus eſſet,ut uideli=
cet me deũ exiſtiment : credantq; eſſe ſcd̃m naturã lumen de lumine / deũ ue=
rum de deo uero. Q; autẽ ita hic locus intelligendus ſit:a ſequentibus manife=
ſtum eſt Nam poſteaq̃ hanc opinionẽ exiſtimationẽq; de ſe petiit / ut deus eſſe
manifeſtaretur:cauſam intulit dicens / quoniã & ego nomen tuum hominibus
manifeſtaui,Si ergo petit quod fecit / fecit autẽ ipſe nomẽ patris manifeſtũ ho=
Ioan.17. minibus:nihil aliud certe petit / q̃ ut homo hominibus deus eſſe manifeſtetur /
non propter ſe:ſed propter ſalutẽ ipſorum.petit autẽ ut homo / & quicqd a pa
tre ut homo petit:id quoq; a ſeipſo ut deo / & ſpiritu ſancto petit , Gloriã uero
petere filium quaſi nõ habeat / & ea de cauſa inferiorem patre oſtendi putare /
nonne pudet? in filio enim pater inſpicitur, Si ergo pater gloria non eget:nec
Ioan.14. filius eget profecto.Quomodo enim poterit eſſe non egens in egente? ſed qui
Ioan.10, uidet patrem:uidet & filium . Et ego & pater (inquit) unũ ſumus,Perfecte igi=
tur filius / ſicut & pater:gloriam poſſidet.

¶ Theſauri Cyrilli / libri decimi / finis.

¶ Eiuſdem liber undecimus.

¶ Aduerſus dicentes:q, deus nihil plus ſciat de ſubſtãtia ſua / q̃ nos ſciamus,&
quicquid ipſe ſcit de ſeipſo:totũ id homines quoq; ſcire poſſunt, Cap.I.

INgenita eſt (inquiunt) eſſentia dei:nec eſſe dei aliud eſt q̃ eſſe ingeni
tum,Quiſqs igr̃ ſcit hoc eſſe deũ:ipſum deũ pfecte cognoſcit .Sed
ipſe quoq; deus ingenitũ eſſe ſe non ignorat , nulla igitur ſciẽtie diffe
rentia eſt / cũ & ipſe & nos nihil aliud q̃ ingenitum eſſe deũ ſciamus,
¶ Ridicula hec ſũt / imo aũt oĩ furore plena ,Nã cũ ſitis hoĩes quos diuia eſſen=
tia in infinitũ excedit:eandẽ cũ deo uos habere ſciẽtiã ĩpudẽter aſſeritis / nec au
diſtis Eſaiã dicentẽ.Quis metitus eſt manu aquas / & celũ palmo? qs cognouit
Eſaie. 40 mentẽ dñi? ¶ Dicãt ergo nobis q imẽſam dei naturã atq; incõprehẽſibile hũa=
na rõne aſſeq / q ſe eã ad unguẽ intelligere credũt:cũ tñ celũ metiri palmo non
poſſint,utrũ igenitũ / ipſũ eſſe dei ſit an non? Nã ſi negabũt:tota hec caui̇llatio

impudenter dicta uidebitur/ſin autem pergēt aſſerere:deliramenta ſua facile
cognoſcēt/ſi attendere uoluerint,nō eni quia deus ingenitus ſit:idcirco etiam
dei eſſe/ipſum ingenitum eſt,Simile namq; eſt/ſi quis diceret hominē qm̄ im=
pennis hoc eſt ſine pennis eſt:hoc ipſum eſſe ipſius ſubſtantiā atq; eſſentiā.nō
eni quia impennis eſt:hac de cauſa homo eſt/ſed quia homo:ideo impēnis eſt,
Preſuppoſita eni ſubſtātia/cetera de ipſa dicunť,Similiter igiť ingenitū & in=
creatum ceteraq; huiuſmodi:de ſubſtantia dei dicuntur,de us enim ſunt/que
circa ſubſtantiam dei conſpiciuntur:ita ut non ipſa ſubſtantia ſint,non enim
2 ipſum dei eſſe:ſed non eſſe factam ſubſtantiā dei ſignificant ¶ Nā ſi quicquid
de ſolo deo dicitur/id erit ſubſtantia eius:ex multis erit ſubſtātiis compoſitus.
Multa enim de deo ſcd̄m naturā dicuntur:que de aliis nō ita dicunť.ſicut rex/
dominus/imortalis/iuiſibilis/ingenitus/hoc eſt eternus & non factus/& mille
huiuſmodi.Si ergo ſingula pro ſubſtantia capientur:erit deus compoſitus/qđ
abſurdiſſime dicitur.Ingeniti ergo uox unū eorū que in deo ſunt ſignificans:
oſtendit ingenitū non ipſam eſſentiā dei ſignificare. ¶ Omnis enim ſubſtātia
ex eo quod eſt/non ex eo quod non eſt diffinitur.nullus eni mentis cōpos ho=
3 minem diffiniendo:dicet impēnem eſſe & nō quadrupedē.ſed ex quibꝰ eſt re=
cte diffiniet:ſi dicet animal rationale,ingeniti aūt uox nō ſignificat quid deus
ſcd̄m naturā ſit:ſed quid non ſit,factū eni non eſſe ſignificat,Cum ergo non
ipſam ſubſtantiā oſtēdat:nō ſignificabit eſſentiā dei/nec eſſe dei erit ingenitū
4 eſſe. ¶ Nam quicquid ita diciť de alio ut quid ſit eſſentialiter ſignificet:uel ſi=
cut genus/uel ſicut ſpecies/uel ſicut differentia uel ſicut diffinitio de ipſo pre=
dicatur.Hoꝝ enim quatuor ſolūmodo aliquid:interrogationi quid eſt uere ac
commodatur.Ingenitum autem nec ut genus nec ut ſpecies dici de deo poteſt
Genus enim & ſpecies:alterū ſpecie/alterū numero/de multis dicuntur,inge
nitū uero de deo ſolo dicitur.Sed nec ut diffinitio:de deo ingenitū predicatur.
tum quia diffinitio:non uocabulū unū/ſed oratio eſt,tum quia priuatiua no=
mia non quid eſt/ſed quid non eſt ſignificāt.Ingenitū eni unico,n,grece ſcri=
ptum:non factū neq; creatū ſignificat/& de deo uniuerſaliter predicatur,Ge
mino autē,n.ſcriptum:non natū nec ex alio eſſe ſignificat/& patri accōmoda
tur,his ergo rationibus:nomē ingeniti nec diffinitio nec diffinitiuū eſt,Relin=
quitur ergo ſi neq; ut genus neq; ut ſpecies/neq; ut diffinitio ingenitū de deo
predicatur:ut ſicut ſubſtantialis differētia predicetur/quod etiam falſum eſt.
Videmus enim ſubſtantialem differentiā in cōpoſitis ſolum inueniri/deus ue=
ro ſimpliciſſimus eſt.Vndiq; igitur colligitur q, ingenitū non quid eſt eſſe dei/
nec eſſentiam eius ſignificat:ſed modum oſtendit quo eſt/q,ſcilicet factus &
creatus non ſit, ¶ Verum ſi putāt ideo eſſentiam dei per ingenitū ſignificari/
5 quia ſolus deus ingenitus eſt:erit ſecundum eos riſibile humane ſubſtantie ſi=
gnificatiuum/ceteraq; ſimiliter que propria ſpecierum ſunt ſubſtantias ſigni
ficabunt.quod falſum eſt.nō eni ſubſtātiā rei/ſed propriū ſubſtātie ſignificāt.
Ingenitū etiā/cū nō qd ſit deꝰ ſignificet ſed modū quo eſt oſtēdat/q modꝰ in
deo ſolūmō iueniť:quaſi ꝓpriū eiꝰ eſſe uideť/& de ipſo iſeparabiliter p̄dicať

ſicut de corpore color/ſcd͞m uos.Ex huiuſmodi autem inſeparabilibus ꝓpriis: ſubſtātia proprie cognoſci nō poteſt,nec eni cygnū aut niuē quid eſſentialiter ſunt cognoſcere poteris:ex eoq; ſcias res albas eſſe,albedo enim ſubſtantia nō eſt:ſed ſubſtantie accidit.Quare quamuis inſeparabile aliquid a ſubſtātia dei ingeniti nomine ſcd͞m uos ſignificetur:ſubſtantia tamen dei non ſignificatur. Vnde ſequitur quāuis hoīes ſciāt deū ingenitū eſſe:neſcire tamē quid de⁹ ſcd͞m naturā ſit/ſed ſolū cognoſcere non factū ſed eternaliter eſſe deum.Sed ingenitum(inquiunt)nomen aut eſſentiam dei oſtendit/aut accidens ei aliquid ſignificat,accidēs autem deo nullū ineſſe poteſt,Perfecto enim ex ſeipſo:nichil accidere poteſt.Ipſa ergo ſubſtātia dei ſignificaꝰ ingeniti nomie.Omnes ergo qui ſciunt deū ingenitū eſſe:equaliter id ſciunt. Quare non minus ipſi deum cognoſcūt:q̄ ipſe deus ſeipſum.

Cauillatio aduerſariorum

6 ¶Sapiēter certe dicꝰ/nihil accidere ſubſtantie dei:quoniā in ſeipſa perfecta eſt.ſedtamē cogimur nonnunq̄ quaſi accidētia/etiā ſi non omnino accidāt deo/hec dicere:& mente accidentiū modo cōcipere.Quid eni dicemus/intelligētes ante productionē huius mundi creatorē deum fuiſſe/ſed non actuꝰ creato autem mundo:actu quoq; creatorē eſſe/id quoq; modo quodā ſibi accidiſſe/quāuis nulla mutatione ſui/ſed productione totius a nihilo ad eſſe:actu creator factus eſſe uideatur. qui eterna incōmutabiliq; tūc creādi uolūtate/quādo eternaliter uoluit/oīa produxit Multa huiuſmodi ſunt:que quaſi accidiſſe deo uidentur,Fruſtra igiꝰ contēditis/nullo mō aliquid accidere deo poſſe/cū multa in eſſentia eius quaſi accidētia eſſe cōſpiciantur.

7 ¶Sed qm̄ palmo metiri celū conantur/& diuinam eſſentiā nō minus q̄ ipſe deus ſe intelligere pollicetur:dicāt nobis queſo/utrū uocabulū hoc pater ſubſtantiam in deo ſignificet/an accidens aliquod.Sed accidens in deo aliquid eſſe non improbe negant.erit ergo neceſſario ſubſtātie ſcd͞m ipſos ſignificatiuum.Sed eadem ſubſtātia:ingeniti quoq; nomine ſignificatur ſcd͞m ipſos.non enim cōpoſitus/ſed ſimplex deus eſt.erit ergo ingenitus & pater idem.Et ſi ſic quemadmodum quoniam eſt ingenitus/non incepit eſſe:ita quoniā pater idē ingenito eſt/nunq̄ incepit eſſe pater.erat igiꝰ ſemp pater,Quare filius quoq; coeternus ei eſt. ¶Preterea.ſi nihil uultis quaſi accidens/ratione ac mente in deo inſpicere:magne uos undiq; difficultates aggredietur/ſi quis uos interroget/utrū igenit⁹/imortalis/inuiſibilis/ceteraq; huiuſmodi que ſcd͞m naturā in deo ſunt & de ipſo ſolū predicantur:ſubſtātiā ſingula ſignificēt/an non.Nam ſi ſubſtantiā ſingula unū ſignificēt:ex tot deus ſubſtātiis erit cōpoſitus/quotquot erunt que naturaliter ſibi adeſſe uidētur,Et ad hec oppoſita quoq; ut genitum/mortale/uiſibile:earundē erunt ſubſtantiarū ſignificatiua,Ad eandē eni p̄dicationē oppoſita reducūꝰ.Non igitur ꝓhibebit eadē eſſe dicere genita et ingenita/mortalia & imortalia/uiſibilia & iuiſibilia:& ita maxima confuſio in reb⁹ erit,Nō oīa ergo q̄ in deo ſunt & de deo dicunꝰ:ſubſtātiā ſignificāt,Reliquū eſt igiꝰ ut uoce modoq; dicēdi accidētia eſſe dicam⁹:qm̄ mō accidētiū ea intelligimus.nō eni pōt hūana natura mai⁹ aliqd q̄ ipſa cōcipere poſſit:de deo dicere,Nr̄o eni ꝓprio mō & itelligim⁹ & loqmur:ex iis q̄ i nobis ſūt quaſi p exē

pla/maiora hoc eſt diuina intelligẽtes. Sicut q̃ in minima charta celeſtẽ circulũ deſcribũt. ¶ Sed deus (inquiũt) naturã ſuã optime nouit: & ſubſtãtiã ſuã maxime cognoſcit, Si ergo nos quoq; ſubſtantiam ſuam non cognoſcimus: nõ uere de ipſo opinamur/ſed aliter q̃ res ſe habet. Erram⁹ ergo/aliter ipſum cognoſcentes: q̃ ipſe ſeipſum, ¶ Non intelligunt propter temeritatem: inq̃ magnam impietatem ſibi oratio exeat, Formidare namq; uidentur ne minores in intelligendo q̃ deus uideantur: neſcientes tantum a ſcientia dei ſcientiam noſtram
8 ſuperari/quantum increata natura creatam excedit. ¶ Quomodo enim non eſt abſurdum dicere, ſi non ſcimus aliquid ſicut is qui optime/uere perfecteq; ſcit/longe nos errare ab illius rei cognitione? Poſſumus enim minus ſcire q̃ qui perfecte ſciat: & tamen non aberrare. Scit aliquis (uerbi gratia) lunam eclipſari: ſed qua ratione ignorat, Alius quomodo id lune accidat/& ubi & quando: maxime nouit, Num igitur ille qui ſolummodo lunã eclipſari nouit/modũ et rationẽ ignorans: errare dicendus eſt? Item qui acute uidet & qui obtuſius uidet: ſimiliter lunam eclipſari cognoſcunt, Nec errat qui obtuſius uidet. nõ enĩ aliter q̃ ille qui acute uidet: eclipſari lunam ſentit, nec aliter eam paſſionẽ lune appellabit: nec eclipſim appellando errat/queadmodũ uos elicitis. Si ergo poſſumus unam & eãdem rem alii minus/alii magis cognoſcere/& utriq; uere cognoſcere: quid prohibet minus nos homines/& quidem in infinitum min⁹ dei
9 eſſentiam ſcire/q̃ ipſe ſeipſum ſciat: & tamen nullo errore implicari? ¶ Preterea, multis modis ueritatem conſequimur: & alius alio melius, ut ſi interroges utrum idem homini equ⁹ ſit/& hoc duo aliqui negẽt: quorũ alter rationem afferat/quia homo rationale animal ſit/& equ⁹ irrationale. Alter: quia homo animal riſibile ſit/equus non huiuſmodi. Nonne utriq; uere dixerunt/& uerã rationem reddiderunt: quis multo melius qui per eſſentialia reſpõdit/q̃ qui per accidẽtalia? Certe ita. Cũ igitur poſſibile ſit diuerſis rationibus ad eandem ueritatem uenire: quid ꝓhibet dei ſubſtantiã perfecte ab ipſo ſciri/non ſic autẽ
10 ab hominibus/& tamen ueras nos quoq; de deo habere opiniões? ¶ Preterea, cognitionem rationalium creaturarum nature ſue cõmenſurari uidemus. Minor enim in angelis eſt q̃ in archãgelis/multo maior in ſuperiorib⁹ uirtutibus. quare cognitio quoq; hominis: nature ſue commenſurabitur, Et ſicut rationalium creaturarũ ultima homo eſt: ſic & cognitio ſua infima erit. Quomodo igitur cognitioni diuine in cognoſcẽdo ipſo deo/equalis erit hominum cognitio: cum neq; angelicũ intellectum homines aſſequantur? Preſertim cum neminẽ
11 lateat: infinitam atq; incõprehenſibilem dei ſcientiã eſſe, ¶ Ad hec. multa de deo nomina feruntur: quorum ſingula non quid deus ſubſtantialiter ſit ſignificant/ſed aut quid non ſit/aut relationem quãdam ad exprimendam diſtinctionem oſtendunt, Inuiſibile namq; atq; immortale/de deo dicta: quid deus non ſit oſtendunt. Pater autem atq; ingenitus/alterum genitorem filii demõſtrat/a quo diſtinguitur: quia pater non filius eſt: alterum non eſſe factũ oſtẽdit. Sed hec omnia non ſubſtantiam/ut dixim⁹: ſed aliquid eorum que in ſubſtantia inſpiciuntur ſignificant. Si ergo per iſta nomina & ſignificationes ipſo

rum ad cognitionē dei nos ducimur:quomodo eſſentiam eius cognoſcem⁹/ ſi
non quid eſt eſſentialiter docemur ſed ſola ea que in ipſo inſpiciūtur perdiſca=
mus? Simile eni eſt ſi quis diceret ſubſtātiā humane anime optime ſe ſcire quid
ſit:quoniam ſciat ipſam incoloratam eſſe/& ſine qualitate & ſine figura, Aut
corporis alicuius(ut humani:uerbi gratia) naturam pulcherrime cognoſcere:
quoniā non ignoret huiuſmodi corpus album aut nigrū eſſe. Nam ſubſtantie
profecto non poſſunt optime cognoſci ex iis que in ipſis inſpiciūtur: ſed ex ſe=
ipſis perfecte intelliguntur ab ea mente / que ipſas perfecte poteſt concipere,
¶ Poſtremo,non compoſitus ſed ſimpliciſſim⁹ deus eſſe ab omnibus predica 12
tur. Impium ergo eſt /cognitionē ſuam de ſeipſo noſtre cognitioni ſimilem pu
tare. Aliud enim nos ſumus:aliud cognitio noſtra. Q; ſi ſimiliter eſſet in deo/
ut aliud ipſe aliud cognitio ſua eſſet:cōpoſitio in ipſo eſſe profecto uideretur,
Verum quoniam ſimplex eſt: non erit aliud ipſe/aliud cognitio ſua, Non er=
go ita nos ipſum cognoſcere poſſum⁹:ut ipſe ſeipſum. Nam ipſe quidē ut intel
lectus ſupremus atq; optimus:ſeipſum optime cognoſcit. Nos uero non poſſu
mus datam nobis menſuram excedere:ſed ſicut in ſpeculo & enigmate/ incon
prehenſibilem deum uidemus.

¶ Theſauri Cyrilli/libri undecimi: finis.

¶ Eiuſdem liber duodecimus. In quo ex nouo teſtamento multe colliguntur
authoritates:quibus oſtēditur filius /deus eſſe ſecundū naturam:nō creatura

Roma.1. ¶ Authoritates ex epiſtola ad Romanos collecte. Cap,I.

AD Romanos ſcribēs Paul⁹: ſeruus inquit Iheſu Chriſti/uocat⁹ apo=
ſtolus/ſegregatus in euangelium dei, De ſaluatore autem dicit. per 1
quem accepimus gratiam & apoſtolatum in obediētiam fidei in om
nibus gentibus pro nomine ipſius. Attendite diligenter quia cum in
euāgelium dei ſegregatū ſe ſcripſerit:ſtatim addidit / ut predicaret in omni=
bus gentibus pro nomine domini noſtri Iheſu Chriſti. Quare neceſſe eſt Chri
ſtum eſſe deum:in cuius euangeliū ſegregatus fuit. Quomodo igitur erit cre=
atura:qui de⁹ naturaliter eſt? ¶ In eadem epiſtola. gratia inquit uobis:& pax
a deo patre/& a domino Iheſu Chriſto, Aduertite ſimul cum deo patre Chri= 2
ſtum in gratie ac pacis conceſſione cōnumerari, Quomodo igitur non eſt na=
turaliter deus:qui ſimul cum patre dona ſanctis largitur/ & omnia facit ſimili
ter que genitor ſuus facit? Nemo enim unam eſſe operationē dei ueri & crea=
ture cōcedet, ne aut creaturam in dignitate diuine collocet eſſentie:aut deum
in creaturarum conditionē deprimat, Nam quorum uirtus & operatio una et
eadem penitus eſt:eorum una & eadem natura eſt. Eſaias quoq; clamat. Do=
Eſa.26, mine deus noſter da nobis pacem, Hanc ut Paulus oſtēdit/filius cum patre lar
gitur, Deus igitur eſt & deus uerus:qui una cum patre pacem& gratiam ſan=
ctis ſuis larigtur, Sed Chriſtus quoq; paulo anteq̄ pateretur:pacem inquit me=
am do uobis / pacem dimitto uobis. Si ergo pacem ſuā eſſe dicit/& quaſi pro=
Ioan,14. prium naturaleq; bonum in ipſo inſitam: quomodo nō erit perſpicuum / non
participationis modo hec precipua bona patris ſic tranſire ad filium / ſicut ad

rationales creaturas: ſed rationale identitatis eſſentie ac naturaliter / genitoris
propria bona ad genitum etiam filium peruenire? Ideo ut collargitor naturali
ter atq; inſeparabiliter gratie ac pacis: cum patre filius a Paulo accipitur. Quo
modo ergo non erit naturaliter deus: qui una operatione ſimul cum patre do=
na ſanctis largitur? Q, ſi deus natura ſecūdum hec uerba Pauli eſt: quomodo
creaturam eſſe putatis? ¶ Reuelatur (deinde inquit) ira dei a celo in omnem Roma,1,
impietatem & iniuſticiam hominum / qui ueritatem in iniuſticia cōtinuerunt:
quia cognoſcibile dei manifeſtū eſt in ipſis, Deus enim ipſis manifeſtauit, Inui
ſibilia enim ei⁹ a creatione mundi / a creaturis intellecta conſpiciuntur: & eter=
na ipſius uirtus & diuinitas. Si ergo ex creaturarum magnificentia / creatoris
deitas inſpicitur: non erit creatura filius / cuius deitas ſicuti creatoris per crea=
4 turas intelligitur. ¶ Adde, q, omnes qui a magnificentia & ordine creatura=
rum deitatem creatoris poſſunt cognoſcere: inexcuſabiles ait Paulus futuros.
quia cum deum cognouiſſent: non ut deum glorificarūt / aut gratias egerunt.
Si ergo deum cognoſcunt qui creatorem cognoſcūt / uerbo autem domini ce= Pſal,32,
li firmati ſunt: uerus profecto deus & non creatura eſt filius / qui uniuerſa crea
5 uit: quem qui glorificare nolūt: inexcuſabiles erunt. ¶ Accedit, q, glorificatio
ſoli deo debetur: creatura enim aliena eſt ab huiuſmodi dignitate, Quod ſal=
uator diſcipulos exhortans oſtendit. Reſplendeat inquit lux ueſtra coram ho= Math,5,
minibus: ut uidentes bona opera ueſtra glorificent patrem ueſtrum qui in ce=
lis eſt. uides q, bonorum operum que apoſtoli faceret gloriam non ipſis ſed ut
deo debitam / deo attribuit, Si ergo gloria Chriſto debetur / ut ueritatis ipſius
6 teſtis affirmat: quomodo Chriſt⁹ deus nō eſt? ¶ Preterea. traditos inquit Pau
lus in intellectum improbum & in paſſiones ignominie / omnes qui dei uerita=
tem in mēdacium mutarunt: qui & coluerunt & ſeruierunt creature & nō cre Roma,1,
atori / qui eſt benedictus in ſecula. Si ergo in mēdacium ueritatem mutat / qui
creaturam non creatorem colit: is profecto ueritatem conſeruat / qui cōtra nō
creaturam ſed creatorem colit / & ei ſoli ſeruit. filius autem creator eſt. Iure igi
tur ipſum ut deum omnium colimus: nec erram⁹ / nec ueritatem in mendaciū
uertimus. nō enim poteſt eſſe creatura: qui ut creator benedictus in ſecula eſt.
7 ¶ Ad eos preterea qui nullam de peccatis ſuis penitētiam agunt / ſed obſtina=
te uicia complectuntur: Paulus dicit. ſecundum autem duriciam tuam & cor Roma,2,
tuum impenitens / iram tibi theſauriſas in die ire & reuelationis iuſti iudicii dei
qui retribuet ſingulis ſecundum opera ipſorum, Et rurſus. omnes nos opor=
tet manifeſtari coram Chriſto: ut unuſquiſq; accipiat propria corporis prout 2.Cori,5,
geſſit / ſiue bonum ſiue malum. Si ergo ad tribunal Chriſti omnes ducimur (pa
ter enim neminem iudicat: ſed omne iudicium filio dedit / & ipſe retribuet ſin Ioan,5,
gulis ſecūdum opera ipſorum) quomodo non erit deus naturaliter: cum Pau=
lus dicat reuelationem iuſti iudicii dei futuram? Reuelationem autem / ſenten
tiam de malis & bonis operibus latam appellat: qua boni & mali manifeſtabū=
tur. Malis enim dicet, ite maledicti in ignem eternum. Bonis uero. uenite bene
8 dicti patris mei, ¶ Item in eadem epiſtola: ex operibus inquit legis non iuſtifi= Math,25,

Roma,3.cabit᷑ omnis caro corā ipſo.Per legē enī cognitio peccati/nūc autē ſine lege iu=
ſticia dei manifeſtata eſt: cui atteſtat᷑ lex & ꝓphete, Iuſticia uero dei per fidē
Iheſu Chriſti in oēs credētes, Qm̄ ergo credētes in Chriſtū iuſtificamur:certe
natura deum & uerum deum cognouimus, Hoc enim ipſe quoq; Paulus gen=
Gala.4. tibus dicēs concludit .nunc autē cognoſcētes deum:immo uero cogniti a deo,
Quomodo igitur creatura erit: qui deus eſſe & cognitus eſt/ & ut deus nos co
gnouit? ¶ Eos etiam qui iuſtificantur per fidem in Chriſtum:approbans ait, 9
Roma.3, Putamꝰ enim fidei iuſtificari hominem ſine operibus legis. an Iudeorum ſolū
eſt deus? non autem etiam gentium? Ita & genitum. Siquidē unus eſt deus qui
iuſtificabit circūciſionem ex fide:& prepuciū per fidem. Id autem a Chriſto fa
ctum eſſe meminimus, Iuſtificare namq; pollicetur credētes in ipſum, dicens,
Ioan.6, Amen dico uobis/qui credit in me non iudicatur/ſed habet uitam eternam. Si
ergo ſolus deus iuſtificat/Chriſtus autem iuſtificat:quomodo non erit natura
deus? & ſi deꝰ eſt:quomodo creatura? ¶ De patre quoq; noſtro Abraham ſic 10
Roma. 4 Paulus dicit.qui eſt pater omnium noſtrum:ut ſcribitur/quia patrem multa=
rum gentium poſui te coram deo/ qui uiuificat mortuos. Deus igitur eſt (ut
Ioan,14. Paulus ait)qui mortuos uiuificat. Filius autem de ſeipſo dicit,ego ſum uita.et
Ioan.6. rurſum.qui credit in me: habet uitam ęternam/ & ego ſuſcitabo ipſum in no=
Ioan.11, uiſſimo die. Et rurſum. Ego ſum reſurrectio & uita:quare quis compos mentis
non cōfitebitur deum uerum/ filium eſſe? & ex ipſo patre naturaliter genitū:
omnia in ſeipſo naturaliter genitoris habere bona? deus igitur uerꝰ/ & nō cre
Ephe.2, atura eſt. ¶ Ad hec. Recordamini uos gētes(Paulus inquit)q̄ abalienati era= 11
tis a teſtamentis promiſſionis/ſeparati a benedictione Iſrael/ſpem non haben
tes:& ſine deo uos fuiſſe in hoc mūdo. nunc uero cognouiſtis deum. Cognitio
Roma,10 nis deinde modum explanans dicit, Prope te uerbum eſt in ore tuo & in corde
tuo:id eſt uerbum fidei quod predicamꝰ, Quia ſi cōfeſſus fueris ore tuo/q̄ do
minꝰ Iheſus:& credideris in corde tuo? quia deus ipſum ſuſcitauit ex mortuis:
ſaluus eris. Si ergo qui credit in Iheſum Chriſtū & cōfitetur quia dominus eſt/
iuſtificatur tanq̄ uerum cognoſcens: quomodo filius non erit ſecundum natu
ram deus? & ſi hoc:quomodo erit creatura? ¶ Accedit.q̄ diuini miſterii mini
Roma,15 ſtratorem Paulus ſe oſtendēs:audatius inquit ſcripſi uobis ex parte in memo= 12
riam uos reducēs per gratiam datā mihi a deo/ut eſſem miniſter Iheſu Chriſti
ad gentes/miniſtrās ad euāgelium dei:ut fiat oblatio gētium acceptabilis/ ſan
ctificata in ſpiritu ſancto. Nam etiam hic accepiſſe per gratiam a deo ait:ut eſ
ſet Iheſu Chriſti miniſter. Adminiſtrationis deinde modum exponens:ad euā
gelium inquit dei. Nullum autem euangeliſabat q̄ dominum noſtrum Iheſū
Chriſtum. Verum igitur deum & naturaliter deum/cognouit eſſe. Chriſtum.
Nec enim nominaſſet ipſum deum: niſi uerum deum cognouiſſet. nec hac in
Gala.1. re tam ſummopere gloriaretur dicēs. uoluit deus reuelare filiū ſuum per me:
ſi creaturam & non uerum deum/filium eſſe ſciuiſſet,

¶ De eodem ex epiſtola Pauli ad Corinthios
prima, Cap,II,

DE principibus huius ſeculi & temeritate ipſorum uerba faciens Paulꝰ
ſcribit, Si cognouiſſent: non utiq; crucifixiſſent dominũ glorie. Si glo 1.Cori,2.
1 rie igitur dominus eſt filiꝰ / qui pro nobis patibulo ſecundum carnem
fuit affixus: quomodo non erit natura deus? aut quomodo erit creatura: qui a
ſeraphin ceteriſq; celorum uirtutibus glorificatur / plenos dicentibus eſſe ce= Esaie.6.
lum & terram gloria ſua / & dominũ Sabaoth nominantibꝰ? De ipſo enim hec
2 glorificantes dicunt: cum ipſe dominus ſit glorie ſecundum Paulum. ¶ In ea=
dem epiſtola ſic ait. Nos homo exiſtimet ut miniſtros Chriſti: & diſpenſatores 1.Cori. 4
myſteriorũ dei. Si ergo filii myſteriũ / dei miſteriũ uocat: quomõ filius non erit
natura deus? aut quomodo ſi creatura eſt filius: uere poterat Paulꝰ myſterium
dei / myſterium Chriſti nominare? Aut quomodo auſus fuiſſet predicare: ego Gala,1.
enim non accepi ab homine / hoc eſt: non doctꝰ ſum hoc ab homine / ſed a deo
uidelicet. Quis igitur hos magis ſcripturas peruertentes: quam Paulum a deo
3 doctum audiet? ¶ Eodem loco preterea inquit. Nolite ante tempus aliquid iu 1.Cori. 4
dicare: donec uenerit dominus qui & illuminabit occulta tenebrarum & mani
feſtabit conſilia cordiũ / & tunc unicuiq; laus fiet ab eo. In euãgeliis autem ſcri=
bitur q; in nouiſſimo die Chriſtus oues ab hedis ſeparabit: & alios uituperabit
dicens. Ite maledicti in ignem eternum. Alios laudabit: uenite dicens benedi= Math,25.
cti patris mei. Si ergo uirtute ac fide preditos deꝰ ſecũdũ Paulũ quãdo ueniet
laudabit: & Chriſtus id facturus in euãgeliis perhibetur / quomodo non erit de
4 us uerus ex deo uero / equalis in omnibꝰ atq; coeternꝰ genitori ſuo? ¶ Ad hec.
deus inquit nos apoſtolos nouiſſimos oſtendit: tanq̃ morti deſtinatos. Ecce rur 1.Cori. 4
ſus dicit: deus nos apoſtolos nouiſſimos oſtẽdit. Chriſtus autẽ eſt qui hoc fecit.
Quomodo igitur nõ erit uerꝰ deꝰ: qui ubiq; deꝰ & nõ creatura nominatur a ſcri 1.Cori,9.
5 pturis? ¶ Poſtremo, factus ſum inquit non habentibus legem tanq̃ non habẽs
legem: cum non ſim non habens legem dei. Sed habemus legem Chriſti. Deꝰ
igitur Chriſtus eſt: cuius leges habentes / non ſumus non habentes legem dei.
Nec dubium eſt quoniam deo ſoli conueniat: diuinas leges ferre atq; ſancire.

¶ De eodem, ex epiſtola Pauli ad Corinthios ſecunda, Cap. III.

VOlumus inquit uos fratres ignorare de tribulatione noſtra facta in 2.Cori.1
1 Aſia / quoniã ſupra modum grauati ſumus ſupra uirtutẽ: ut tederet
etiam nos uiuere. ſed ipſi in nobiſmetipſis reſponſum mortis habui=
mus: ut non ſimus fidentes in nobis / ſed in deo qui ſuſcitat mortuos. Hoc eſt /
reſpõſum liberationis a morte: in nobiſipſis cognouimus. Ecce rurſus deũ eſſe
ait aperte eum: qui ſuſcitat mortuos. Id autem Chriſtꝰ facit: qui eſt reſurrectio Ioan.11.
et uita / in quem qui credit: uitam eternam habet / & ego inquit ſuſcitabo eum Ioan.6.
in nouiſſimo die. Deus igitur ſecũdum naturam / filius eſt: cum propria poſſit
agere poteſtate illa que deꝰ ſolum poteſt. ¶ Rurſum eodem in loco. fidelis in 2.Cori,1.
quit deus: quia ſermo noſter ad uos nõ eſt / ita & nõ. Dei enim filiꝰ Iheſus Chri Math,3.
ſtus qui per nos in uobis predicatꝰ eſt / per me & Siluanum & Timotheum / nõ
eſt / ita & non: ſed ita in ipſo eſt. Quoniam igitur a patre ut filius demonſtratur:
dicente. hic eſt filius meus dilectus. & rurſus. ante luciferum genui te ex utero.

quomodo iſti qui creaturam audẽt ipſum dicere: non faciũt ipſum /ita & nõ?
nã neq; naturaliter ex deo genit⁹ /creatura erit:neq; creatura /naturaliter dei
filius fiet, Verũ quoniã Chriſtus ueritas eſt /& factũ eſt ita in ipſo /ut Paul⁹ ait:
ipſe enĩ eſt Chriſt⁹ /& ita predicat?:nõ erit creatura ſed uerus de⁹, ¶ Deo gra 3
tias (inquit deide) qui ſemp triũphat nos in Chriſto Iheſu /& odorẽ iuſticie ſue
2.Cori,2. manifeſtat per nos in omni loco:quia Chriſti odor ſumus in deo in iis qui ſaluã
tur /& in iis qui pereunt, Si ergo per ſanctos apoſtolos manifeſtum mundo fa=
cit deus pater odorem cognitionis Chriſti /hoc eſt rationem cognoſcendi eius:
quã qui acceperũt non errant /neq; cũ impiis & ſpem non habentibus cõnume
Gala.4. rabuntur (cognouerunt enim deum/ ut ait Paulus immo etiam cogniti ſunt a
deo) deus profecto uerus eſt Chriſtus:qui gentes a falſis diis liberauit /& ſecũ=
dum hoc ab ipſis cognit⁹ eſt / & cognouit eas per fidem quam habẽt in ipſum.
2,Cori.2. Qui autem uerus deus eſt:quomodo erit creatura? ¶ Non enim ſumus (ibidẽ 4
inquit) ut multi:cauponantes ſermonem dei . Si ergo apoſtolorum ſermo ac
predicatio de ſaluatore eſt / & eſt ſermo de deo : deus profecto filius eſt. cuius
doctrinam uere predicantes non cauponantur : negantes ipſum eſſe creatu=
ram. Non cauponantur autem:quia meram ueritatem predicant, de filio dei /
nec ipſam quaſi aqua falſitatis adulterant, Et odorem (inquit) cognitionis ſue
per nos manifeſtat · Quiſnam alius erit preter Chriſtũ:qui per euãgelicam et
apoſtolicam predicationem manifeſtatur ? Ipſe enim eſt odor cognitionis dei
Ioan,14. patris:& ab ipſo dicitur, nullus uenit ad patrem niſi per me:& qui uidet me /ui
det & patrem . Cum ergo cognitionis dei patris odor ſit:cõſubſtantialis ei ne=
ceſſario eſt.& ſicut odor qui naturaliter ex florib⁹ manat /naturam unde ma=
nat oſtendit:ſic & filius cum quaſi odor paterne ſubſtantie ſit /in ſeipſo geni=
torem oſtẽdit. Non ergo poteſt eſſe creatura:qm̃ nec pater qui in ipſo uidetur
2,Cori,4 creatura eſt . ¶ Non enim (eodem loco Paulus inquit) nos ipſos predicamus 5
ſed dominum Iheſum Chriſtum:nos autem ſeruos ueſtros per Chriſtum. qm̃
deus qui dixit /ex tenebris lux fulgebit: is fulſit in cordibus noſtris ad illumina
tionem cognitionis glorie ſue. Ecce gloriam patris filium nominat. Nam cũ pa
ter fulſerit in cordibus noſtris:ad Chriſti cognitionẽ illuminamur. ut ipſe ait,
nullus poteſt uenire ad me:niſi pater qui miſit me/ trahat ipſum. Trahit autem
Ioan.6, ad cognitionẽ filii:ſingulorũ corda illuminãs . Cum igitur patris gloria Chri=
ſtus ſit:quomodo erit creatura & nõ filius /& deus uerus ex deo uero? Per na=
turalem enim ſuam magnitudiem facit filius / ut genitor glorificetur: qui ui=
detur in ipſo tanq̃ in imagine atq; charactere . Ideo dicit. qui uidet me: uidet
et patrem, ¶ Preterea, ſi cum ſit filius gloria patris /creatura tamen eſſe:dice= 6
Ioan,14. rentur etiam ſingule creature gloria dei patris. nam ſi creata natura poteſt ad
id dignitatis aſcendere:quid probibebit ſingulas creaturas id poſſe aſſequi?
Quod ſi poſſibile ſit:erit aliquãdo /etiam ſi nunq̃ adhuc fuerit. ſed de nulla re=
alia id unq̃ dictum eſt, ſoli enim filio ineſt, non ergo creatura eſt filius / neq; cũ
aliis connumeratur:ſed aliud quidem eſt preter cetera omnia. Id autem uerus
2,Cori.5. deus eſt. ¶ Omnes nos (deinde ait) oprtet manifeſtari ante tribunal Chriſti: 7

ut unuſquiſq; accipiat ſecundum ea que fecit / ſiue bonum ſiue malum, Si ergo
ad tribunal Chriſti adducemur / & ipſe eſt qui iudicat terram: deus autem eſt /
qui hoc facit (exurge deus iudica terram: pſalmiſta dicit) deꝰ profecto & dei fi Pſal, 81,
lius non autem creatura / Chriſtus eſt. Salomon etiam deum eſſe iudicem oſtē=
8 dit dicēs, in ecdeſiaſte / quia totam creaturam adducet deus in iudicium. ¶ Po Ecclēs, 12.
ſtea, ſubiungit, non iterum nos ipſos uobis commendamus: ſed occaſionem 2. Cori, 5.
damus uobis gloriādi pro nobis / ut habeatis ad eos qui gloriātur in facie & nō
in corde. ſiue enim mēte ceſſimus deo: ſiue ſobrii ſumus uobis. Ecce rurſū Pau
lus Chriſtum deum appellat: cui etiam mente ceſſiſſe ſe ait. & quomodo ceſſit
ipſe docet dicens, Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce Chriſti: per quem mi= Gala, 6.
chi mundus crucifixus eſt / & ego mundo. Et alibi. Hebrei ſunt: & ego. Iſraeli= 2, Cori, 5.
te ſunt: & ego. ſecundum legem Phariſeus: ſecundum iuſticiam legis factus ir=
reprehenſibilis. Sed hec propter Chriſtum iacturam puto & arbitror ut ſterco Philip. 3.
ra: ut Chriſtum lucrifaciam / & inueniar in ipſo non habens meā iuſticiam que
ex lege eſt / ſed iuſticiā que eſt ex fide Iheſu Chriſti. Vides quomodo omnē le=
gis gloriam reliquit: ut Chriſtum lucraret, Hoc ipſum ſaluator quoq; per ſimi
litudinem faciundum docet. Simile eſt / (inquit) regnum celorum homini mer
catori bonas querenti margaritas. qui cum unam magni precii inuenerit: iuit
et uendidit omnia ſua. & emit ipſam. Si ergo omnia reliquit propter Chriſtum Math, 13,
idq; propter deum feciſſe ait: Chriſto enim mente ceſſit / deo autē id ſe feciſſe
affirmat: quomodo non erit natura deus / dei filiꝰ? Et ſi deus uerus eſt: quomo=
do erit creatura? ¶ Deinde Paulus / transierunt inquit uetera: ecce facta ſunt
9 omnia noua. Omnia autem ex deo / qui reconciliauit nos ſibi per Chriſtum: et 2. Cori. 5.
dedit nobis miniſterium reconciliationis, quia deus erat in Chriſto: mundum
ſibi reconcilians / nec reputans eis delicta eorum. Hic cōſiderandus eſt modus
reconciliationis noſtre cum deo: nec dubium eſt quia credētes in Chriſtum q,
filius dei & deus uerꝰ ſit / per ipſum patri adducimur. Nullus enim uenit ad pa
trem inquit: niſi per me. Sed ipſe quoq; ſaluator abalienatos homines propter Ioan. 14,
peccatum: miſericorditer uocat ad ſeipſum / clamans & reconciliās eos ſibi, ue
nite ad me (dicens) omnes qui laboratis & onerati eſtis: & ego reficiam uos, Si
ergo Chriſto reconciliati / deo recōciliati ſumus / & remiſſionē peccatorum cō Math, 11.
ſequimur: quomodo nō erit deus uerus ex deo uero / qui cum patre & in patre
accedentem ad ſeipſum iuſtificat / totum ſibi reconcilians mundum? Si autem
10 deus uerꝰ eſt: quomodo erit creatura? ¶ Pro Chriſto (poſtremum ait) legatio
ne fungimur / tanq̄ deo exhortante per nos: obſecramus pro Chriſto recōcilia 2. Cori, 5.
mini deo. eum enim qui peccatum nō nouerat deus pro nobis peccatum fecit:
ut nos efficeremur iuſticia dei in ipſo. Sicut igitur unigenitus dei filius in ſimili
tudine carnis peccati factus / ipſe peccatum eſſe factus dicitur: ſic & nos refor=
mati ad ipſum per fidē / iuſticia dei dicimur facti que proprie filiꝰ eſt. Nos enim
naturalium bonorum Chriſti per ſpiritum ſanctum participes ſumus. Ipſe au=
tem rurſum in ſeipſo humana ſuſcipit: ad diuinam pulchritudinem naturam
noſtram in ſeipſo reducēs. Quoniam ergo Chriſtus iuſticia patris eſt: quomō

erit creatura / aut quomodo non erit patri coeternus? an non erit ſemper deus pater iuſtus? Sed certe ſemper iuſtus eſt. quare iuſticia ſua hoc eſt filius ſuus in eo ſemper eſt,

De eodem ex epiſtola Pauli ad Galatas, Cap. IIII.

Gala. 1. SI quis uobis euãgeliſat aliud q̃ accepiſtis: anathema ſit. Modo enim ho- 1
minibus ſuadeo an deo? Si adhuc hominibus placerem: Chriſti ſeruus non eſſem, Si ergo Paulus deo perſuadere / hoc eſt oſtendere conabat quantum ipſum amaret: idq; faciebat non ut hominibus placeret / ſed Chriſti ſeruus eſſet: deus certe ſecũdum naturam / filius eſt. cui bonorum operum ſeruitutẽ offerẽtes: ut deo & domino rationem omnes reddimus. hoc enim eſt ipſi pſuadere. Non eſt ergo creatura: qui de⁹ naturaliter eſt. Itaq; lex (deinde 2
Gala. 3. ait) pedagogus noſter fuit ad Chriſtum: ut ex fide iuſtificemur. ſed ubi uenit fides: iam nõ ſumus ſub pedagogo, omnes enim filii dei eſtis per fidẽ in Chriſto Ieſu. quicũq; enĩ in Chriſto baptiſati eſtis: Chriſtũ induiſtis. Si Chriſtũ inducẽtes / per fidem reformamur in ipſum: & ita filii dei per gratiã adoptati efficimur. quod autem per gratiam & adoptionem eſt: ſemper fit ad imitationẽ eius qđ ſecundum naturam eſt / natura certe & non adoptione Chriſtus filius eſt. Qui autem ut natura fili⁹ ex deo naſcitur: quomodo erit creatura? Ratio enim ipſa cogit: ut uel nolentes confiteamur conſubſtantialẽ eſſe filium patri.

Gala. 4. Preterea. eodem in loco, dico autem q. quanto tempore heres paruulus eſt 3
non differt a ſeruo / quamuis ſit dominus omniũ, ſed ſub tutorib⁹ & diſpenſatorib⁹ eſt donec ad etatem conſtitutam a patre deueniat. Sic & nos quãdo eramus paruuli: ſub elementis mundi ſeruiebamus. Quando autem uenit plenitudo temporis: miſit de⁹ filium ſuum factum ex muliere / factum ſub lege / ut eos qui erant ſub lege redimeret / ut adoptionem filiorum reciperemus. Si mundi elementis & creaturis ſeruiẽtes / paruuli atq; amentes eramus: non minus etiã nunc ſecundum hereticos paruuli & amentes ſumus / creature adhuc ſeruientes / ſecundum ipſos, Sin uero Chriſto ſeruientes / propter nos ex muliere nato et facto ſub lege / liberati ſumus a ſeruitute creaturarum: deus profecto uer⁹ / Chriſtus eſt / cuius nos facti participes adoptionem recipimus / & liberi iam ſumus: liberum filium induẽtes, ſic enim cõditio ſeruitutis noſtre aboletur. In 4
ſuper eodem in loco Paul⁹ ait. ſignifico autem uobis fratres / q. euãgeliũ quod
Gala. 1. a me uobis euangeliſatum eſt: non eſt ſecundum hominem. ego enim non accepi illud ab homine: ſed p reuelationẽ Ieſu Chriſti. Videamus igitur quid di-
Hebre. 13. cit de Chriſto is qui a Chriſto myſterium Chriſti didicit, Ieſus inquit Chriſt⁹ heri & hodie / ipſe etiam in ſecula, Ecce q̃ apertiſſime predicat / incommutabilis nature filium eſſe: quod ſolius uerbi dei proprium eſt / nulli enim creature ineſſe poteſt. Quomodo ergo qui nature immutabilis ſicuti pater eſt: non erit idem omnino cum patre / preterq̃ q. filius eſt & non pater? Preterea ſubiun 5
git Paulus. Ego enim per legem legi mortuus ſum: ut deo uiuam, Chriſto con
Gala. 2. crucifixus ſum, Viuo autem non ego: ſed Chriſtus in me. Si ſaluatoris nouam recipientes legem deo uiuimus / & legi Moſaice mortui ſumus / non enim uiui-

mus ſecundum illam:deus profecto uerus & non creatura/Chriſt⁹ eſt, Q̃ ue
ro Chriſto ipſi uiuimus:ipſe Paulus teſtatur dicens. Si enim unus pro omnibus 2.Cori.5.
mortuus eſt:omnes ergo mortui ſunt, ut uiuētes/ non ſibi ipſis uiuant:ſed ei q̃
pro ipſis mortuus eſt/& reſurrexit. Si aūt uiuentes Chriſto/deo uiuimus:quo=
6 modo Chriſtus non erit deus? & ſi deus:quomodo creatura? ¶ Rurſum ibidē Gala.3.
apoſtolus. Cū p̄uidiſſet ſcriptura quia ex fide deus gentes iuſtificat:antea euā=
geliſauit Abrahe/quia benedicentur in te omnes gentes, Ecce deus dicit gen=
tes iuſtificare, Chriſtus autem id facit:qui tollit peccatum mundi/ſecundū Io= Ioan.1.
annem. Deus ergo filius eſt:& de⁹ uerus. Iſtud enim ſolum malicia Iudeorum
uere dicebat:q, nullus poteſt dimittere peccata/ niſi ſolus deus, qui legis domi Marci.2.
7 nus eſt. ¶ Deinde ſubdit, Sed tunc ignorantes deū:ſeruiuiſtis non natura diis Galath.4.
nunc autem deum cognoſcentes/immo cogniti a deo:rurſus uertimini ad im=
becillia elementa mundi/quib⁹ rurſum ſeruire uultis. Si cōtra mundi elementa
que nature create ſunt/Chriſtus diſtinguitur:non erit certe creatus ut illa, qui
tanto ſublimior illis eſt:ut iſta quidem dii nō ſint/Chriſtus autem deus eſſe ue=
rus perhibeatur. Hāc enī differentiā inter elementa & Chriſtū: hic ſermo Pau
li oſtendit. ¶ Q̃ autem gentes ut deum uerū/Chriſtum cognouerunt:omni=
bus(ut arbitror) perſpicuum eſt, In ipſum enim credentes/ab errore liberate
ſunt creaturis non ſeruientes, Q̃ uero rurſus gentes nō ſolum Chriſtum co=
gnouerunt/ſed a Chriſto quoq; cognite ſunt:ipſum Chriſtum audiatis, Oues
8 inquit mee uocē meam audiūt/& cognoſco meas: & cognoſcor a meis. ¶ Inſu Ioan.10.
per ait Paulus. Fratres obſecro uos nihil me leſiſtis. ſcitis aūt q̃m per infirmita= Gala.4.
tem carnis euangeliſaueri uobis iā pridē:& tentationē ueſtrā in carne mea non
ſpreuiſtis neq; reſpuiſtis/ſed ſicut angelū dei recepiſtis me/ſicut Iheſum Chri
ſtum. Et pietatē Galatarū in deū/& amorē erga ſe Paulus exponens:primo ſe
dicit tanq̃ angelū dei ab illis ſuſceptū/deinde maius addens dicit:ſicut Iheſum
Chriſtum. Quantū autē Chriſtus angelos excedat:ipſe docet. quādo(inquit)
primogenitū in orbem terrarꝫ introduxit:dicit. Et adorent eum omnes angeli Hebre.1.
dei. Cui enim dixit unq̃ angelorū:filius meus es tu/ego hodie genui te? Sede a pſ.96.
dextris meis: donec ponā inimicos tuos/ ſcabellū pedū tuorū? Scriptū eſt autē pſ.2.
rurſus de ipſis, Qui facit angelos ſuos ſpiritus:& miniſtros ſuos/ ignis flāmā. pſ.109.
Cū igitur tāta ſit differētia ut filius adoretur/angeli adorēt. & ille rex atq; do= pſ.103.
minus ſit/angeli uero ei ut ſerui miniſtrent: quomodo nō erit deus/ qui ut ue=
rus deus ab angelis adoratur. Nā ſi creatura eſſet/ut hereticorū impietas aſſe=
rit:non ſolum nos qui homines ſumus/ uerum etiam celorum uirtutes errarēt
creaturam non creatorem adorantes, Sed recte illi adorant:quem uerum deū
9 cognoſcunt, Nō eſt ergo creatura filius dei. ¶ Rurſum inquit apoſtolus. Non Galat.4.
ſumus fratres ancille filii ſed libere:libertate enim nos Chriſtus liberauit Si do=
mini eſt liberare/liberauit aūt nos Chriſtus & a iugo ſeruitutis in filios pro mi=
ſericordia ſua uendicauit:non erit certe ipſe ſeruus ſed dñs & filius ſecundum
naturam/qui etiā ceteros per gratiā ad adoptionē dei patris adduxit.

¶ De eodem, ex epiſtola ad Epheſios. Cap.V,

Ephe.1. PAulus apoſtolus Iheſu Chriſti per uolūtatē dei ſctis om̄ibus qui ſunt in 1
Epheſo & fidelibꝰ in Chriſto Iheſu. Qui ꝑ uolūtatē dei pr̄is apoſtolatū
Hebre.1. accepit / ut ipſe ait: is ipſe aſſerit ſplēdorē patris & characterē filiū eſſe.
Quō igit᷑ increate pr̄is hipoſtaſi filius character erit: ſi a nihilo ipſe ſecundū he
reticos creatus eſt? Neceſſe eni eſt ut imago pfecta habeat ſimilitudinē illiꝰ cuiꝰ
imago eſt. Quare ſicut pater increatus eſt: ita & filius increatꝰ erit. Et ſicut pa=
ter / deꝰ uerus eſt: ita & filiꝰ / uerꝰ eſt deus. ¶ Deīde paulo poſt, Quare memo 2
Ephe.2. res eſtote q, aliquando uos q eratis gētes in carne q dicebamini prepuciū / ab ea
que dicitur circuncíſio in carne manufacta: q eratis in illo tpe ſine Chriſto / alie
nati a conuerſatione Iſrael & procul a teſtamētis ꝓmiſſiōis / ſpē non habētes &
ſine deo in hoc mūdo. Nūc autē in Chriſto Iheſu uos qui oli lōge aberatis: facti
eſtis prope in ſanguīe Chriſti. Si in priſcis temporibꝰ in quibus gentes errabant
abalienate fuerunt a Chriſto nec ſpem habebāt ullā / & erāt ſine deo in mūdo:
Chriſtꝰ ergo ſpes oim & deꝰ oim eſt / quē gētes cū cognouiſſent nō ſunt poſtea
ſine deo. Quomō igit᷑ creatura erit? qui ut deus cognitus ſaluat credētes in eū
Math.25. et in firmā adducit ſpem dicēs, Serue bone & fidelis quia in pauca fuiſti fidelis:
ſupra multa te cōſtituā / intra in gaudiū dn̄i tui ¶ Rurſum Paulus. Ipſe eni eſt 3
pax noſtra qui fecit utraq; unū: mediū parietē macerie ſoluēs inimicitias in car
Ephe.2. ne ſua / legē mandatoꝶ decretis euacuās. Scribit᷑ certe de lege dei: neqs audeat
Deute. 4 aut addere qcq̄ aut ſubtrahere ab ipſa, nec eni fas eſt creature: id facere. Solus
aūt Chriſtus ut legis dn̄s id fecit. ſubtraxit ei: cū legē mādatoꝶ euacuauerit ad
didit aūt fidei & pietatis euangelice dogmata. Quō ergo creatura erit legis di
Ephe.2. uine dn̄s? ¶ Ad hec, Ergo iā nō eſtis hoſpites & aduene: ſed eſtis cōciues ſctō= 4
rū & domeſtici dei. Quō ergo filiꝰ nō erit deus: cū oēs q ſibi ꝑ fidē cōiūgimur /
domeſtici dei propter hoc efficimur? Sed ipſe quoq; / ſpiritalis cōiūctiōis modū
Math.12. oſtendēs dicit Quicūq; fecerit uoluntatē pr̄is mei: hic frater meꝰ & ſoror & mr̄
Ephe.3. eſt. ¶ Preterea ſubiūgit Paulus. Huius grā flecto genua mea ad patrē / ex quo 5
ois paternitas in celo & in terra noiat᷑. Que poſitiōe hoc eſt nō natura ſed grā
uel adoptiōe fiūt: naturalibus q̄tū poſſibile eſt ſimilia ſunt. Similiter oia que ad
imitationē aliquoꝶ fiunt / quāuis nō oino aſſequant᷑ eorū naturalia & propria
quorū imitatione fiunt: ſimilitudinem tamen non minimā habent ad illa. Si er=
go paternitatis nomē a deo in nos tranſit / ut Paulus aſſerit: quō non erit impiū
putare nos quidē natura pr̄es eſſe filioꝶ nr̄orū / q ꝑ imitationē qua ſuū creato=
rē natura imitat᷑ pr̄es dicimur. Ipſū uero deū & patrē / primo nō uere patrem
opiari / nec ex ipſo eſſentialiter prodire filiū cōfiteri: ſed alienū paterne ſubſtā
tie arbitrari? Aut quō pater erit / ſi ex ſeipſo nō genuit? cū nome id / ꝓprie hoc
pſ.109. ipſū ſignificet. Qm̄ ergo pater ad filiū uere dicit. ex utero ante luciferū genui
te / & genuit eū ex ſeipſo (hoc ei ſignificat: ex utero) nō erit creatura filiꝰ: qa ex
Ephe.4. deo ſicut ex pr̄e naturaliter ꝓdit. ¶ Iterū eodē loco. Vnꝰ dn̄s / una fides / unus 6
baptiſmus / unꝰ deꝰ & pr̄ oim: q eſt ſup oia / & ꝑ oia / & in oibus. Cū unus ſit dn̄s
deꝰ pr̄: quō filius eſſet dn̄s ſi creatura eēt? Perſpicuū ei eſt: qa facta oia / nature
ſeruilis ſūt. Quō etiā cū fides ſit una / qui credit in filiū / in patrē credit: ſi ſcd̄m

iſtoꝝ impietatē filius nō cōiungiꝛ naturaliter patri? Certe igiꝛ cū deus pr̄ dn̄s
ſit:dn̄s etiā filiꝰ eſt.& ꝗ credit in eū:in patrē credit. Nā cū ex patre & in pr̄e na=
turaliter filiꝰ ſit/& patrē rurſus in ſeipſo habeat:i unā neceſſario deitate/ fides
uera colligetur, Quō igiꝛ creatura erit:cui oia paterne ſubſtātie ꝓpria/cōmu
7 nia ſūt/ſicut uero pr̄is fructui & nō ꝑ adoptione filio:quēadmodū nos? ❡ Pre=
terea, imitatores dei ſitis ſicut filii dilecti/& āmbulate i charitate:ſicut & Chriſtꝰ Ephe.5,
dilexit nos/& tradidit ſeipſū pro nobis. Aduerte rurſus quō apte Chriſtū deū
appellat, Nā cū dixiſſet/ſitis imitatores dei: ſtatim Chriſtū appoſuit/& modū
oſtēdit quo imitādꝰ ſit dicēs, ſicut & Chriſtꝰ dilexit nos:& tradidit ſeipſū ꝓ no=
bis. Cū igiꝛ Chriſtꝰ a Paulo(cui euāgeliū dei cōmiſſū eſt)deꝰ apte noietur:quis
8 audire poterit ipſos ꝗ uerbū dei creaturā appellāt? ❡ Eodē quoqȝ loco. Ois for Ephe.5.
nicator aut immūdus aut auarꝰ qđ eſt idolatria/ nō habet hereditatē in regno
Chriſti & dei. Ecce rurſum cū nominauerit Chriſtū:ſtatim intulit & deum. ut
oſtēderet ꝗ deus pater in ipſo filio regnat:& filiꝰ rurſum in patre. ſicut ab ipſo
filio dicitur. oia mea tua ſunt:& tua/mea, Vnū autē ex oibus regnū eſt cōmu= Ioan.17.
ne filio cū patre:ſimul uidelicet etiā ſpiritu ſc̄tō regnante. Sic enim ſc̄tā & ado=
rabilis trinitas:ad unā deitatis naturā colligitur. Quō ergo creatura eſt filius:
9 qui cū patre & in patre ſimul regnat? ❡ Rurſum ait Paulus, Nullus uos inani= Ephe.5.
bus decipiat uerbis:propter hec enim/uenit ira dei in filios inobediētie. Sed qui
poſſunt eſſe inobedientie filii:niſi oēs qui ſaluatoris doctrinā negligūt? Aduer
ſus quos/ nullus alius irā imittit:niſi ſaluator. Ite enim iquit maledicti in ignem Math.25.
10 eternum. Deus ergo ſaluator eſt:& nō creatura. ❡ Deinde ſubiūgit. Surge ꝗ
dormis/ & reſurge ex mortuis:& illuminabit te Chriſtus. Illuminare quidem/
opus eſt lucis. Chriſtus autem illumiat. lux ergo eſt:& lux uera. Tenebre enim Ioan.1.
ipſam nō cōprehēderūt. Et erat lux uera que illuminat omnē hominē. Sed pa=
ter quoqȝ lux uera eſt. Filius ergo/lumē de lumie & deus de deo eſt:& nō crea=
tura. ❡ Preterea. quod participatione lucis illuminat:id non ꝓprie lux eſt/ſed
extriſecus gratiā habet. Filius aūt lux uera eſt:ſicut & pater. Quomodo ergo
11 erit creatura:niſi & patrē audeant creaturā appellare? ❡ Poſtremo dicit apl̄s.
Viri diligite uxores ur̄as ſicut & Chriſtus dilexit eccleſiā: & tradidit ſemetipſū
pro ipſa/ut ipſam ſc̄tificaret/mūdans lauacro aque in uerbo. Oia que naturali Ephe.5.
ter diuine inſunt nature: nō poſſunt naturaliter ac ꝓprie creaturis ineſſe/ſed
per gratiā innata ſunt. Quid eni habes quod nō accepiſti? Paulꝰ clamat. Qua 1.Cori.4.
re ſanctitas quoqȝ ſoli deo ineſt naturaliter:in aliis per gratiā. A deo eni ſancti=
ficata:q̄ſi a fonte ſc̄tificationē accipiūt/& ideo ſanctificare non poſſūt. Id autē
Chriſtꝰ facit:ſc̄tificauit enim eccleſiā. deꝰ igiꝛ uerꝰ erit certe:& nō creatura.
1 ❡ De eodem, ex epiſtola ad Philippenſes, Cap. VI.
OMnia facite ſine murmuratiōe & heſitatione ut ſitis ſynceri abſqȝ ulla Philip.2.
querela/filii dei ſine reprehēſiōe, & ſicut ipſe Paulus alibi dicit:a Chri= Hebre.2.
ſto de nobis illud dicitur. Ecce ego & filii:quos mihi dedit deus, Ipſius Eſaie.8.
Chriſti ergo filii ſumus:per fidem & charitatē immaculati, Deus igitur Chri=
2 ſtus eſt:& nō creatura. ❡ Rurſū i eadē epiſtola. Nr̄a aūt cōuerſatio in celis eſt,

Philip.3. Vnde & ſaluatorē expectamus dñm Iheſum Chriſtum:qui reformabit corpus
humilitatis noſtre cõforme corpori glorie ſue/ſcdm operationem qua ipſe po=
teſt ſubiicere ſibi oĩa, Ecce paulus eam potētiã attribuit filio hic: ut poſſit cũcta
ſibi ſubiicere. que res in ſola uirtute patris eſt. Nam qm̃ deus ſimpliciſſimus eſt
non eſt aliud ipſe/aliud uirtus ſua/hoc eſt filius ſuus, ſed unũ & idē eſſentiali=
ter ac naturaliter, Quomõ ergo non erit uerus deus:qui nõ aliter q̃ pater cun=
cta ſibi poteſt ſubiicere? ¶ Preterea:oĩe creatum:ex nihilo ꝓductũ eſt. Si er= 3
go Chriſtus qui eſt ſapientia & uirtus patris/a nihilo productus ſit/ut heretici
clamitant:neceſſe erit confiteri inſipientem aliquando & impotentē patrē deũ
fuiſſe/poſtea uero & ſapiētē & potentē factũ:quãdo filius a nihilo ad eſſe pro=
ductus eſt, Quod maxime impiũ inuenitur:ſed ſtultũ etiã, Nã ſi uirtute ac ſa
pientia pater ante productũ filiũ caruit: quomodo ſciuiſſet aut potuiſſet tãtum
filiũ producere/ut imago & character ſuus appelle͏̃t? Quomõ enim abſq; ſa=
pientia & uirtute filius qui oẽm creaturã excedit/produci potuerit:cum longe
Pſal.103. inferiores ipſo creature in ſapientia producte/a ſcriptura dicantur & uirtute
dei? Hec ceteraq; ſimilia inſanie referta ſequũtur eos:qui filiũ patri cõſubſtan=
Philip.4. tialem/& coeternũ eſſe negãt ¶ Deinde eodem loco dicit. Dñs prope eſt:nihil 4
ſoliciti ſitis, Dñm Iheſũ Chriſtũ ꝓpe ait Paulus eſſe, per prophetã autē quedã
Hie.23. ſcribitur, Deus appropinquãs ego ſum:dicit dñs. Deus ergo Chriſtus eſt & nõ
Philip.4. creatura. ¶ Poſtea ſubiungit apoſtolus, Sed in omni oratione & obſecratione 5
cum gratiaꝝ actiõe:petitiones ueſtre innoteſcãt apud deũ, Et pax dei que exu
perat omnē mentē:cuſtodiat corda ueſtra/& intelligentias ueſtras in Chriſto
Ioan.14. Iheſu. Saluator ad ſuos diſcipulos dicebat, Pacē meã do uobis:pacē meam relin
quo uobis, Chriſtus ergo/pacē ſuã eſſe affirmat, Paulus autem:dei eſſe ipſam
ait. Deus igitur Chriſtus eſt:qui pacem ſuam ſanctis largitur. ad quem ſpiritu
Eſaie.26. ſancto motus Eſaias:in perſona fideliũ dicebat. Dñe deus noſter pacem da no
bis, ¶ Simile illud eſt eiuſdē Pauli, Hec cogitate inquit:que didiciſtis/& accepi
Philip.4. ſtis/& audiſtis in me:Hec facite:& deus pacis erit uobiſcum. Chriſtus igitur q 6
uere dicit pacē eſſe ſuã:deus modo a Paulo appellatur. quē ita ſequi debemus:
ut iſtos oēs qui audent dicere filium dei eſſe creaturam/contemnamus.

¶ De eodem ex epiſtola ad Coloſſenſes. Cap.VII.

Coloſſ.1. IN omni opere(inquit)bono fructificantes:& creſcētes per cognitionē 1
dei, Qui dominũ noſtrũ Iheſum Chriſtũ per euãgelicã & apoſtolicã
predicationē cognoſcũt:nõ creaturã/ſed ipſum deũ uerũ ſcdm Pau=
lum cognoſcunt, Cumq; filiũ cognoſcãt:patrē etiam cognoſcunt, Alter enim
in altero cognoſcitur. nã & relatiua ita ſe habent. Et ipſe ſaluator ad patrē ſuũ
Ioan.17. dicebat. manifeſtaui nomē tuũ hoĩbus. Simul enim ſeipſum filiũ dei eſſe operi=
bus adaperuit:& patrē fecit manifeſtũ, Quomõ igitur creatura eſt:q ex prē ue=
re naſcit̃/ita ut ſimul & ipſe/& pater cognoſcantur? ¶ Eodē quoq; loco Grãs 2
Coloſſ.1. agētes deo patri q dignos nos fecit in parte ſortis ſctõꝝ in lumine. q eripuit nos
de poteſtate tnbrarũ:& trãſtulit in regnũ filii dilectiõis ſue/in quo habem⁹ re=
demptionē & remiſſionē pctõꝝ, Oẽm creaturarũ naturã deo diuia ſcriptura ut

ſeruam ſubiicit.omnia inquit tibi ſeruiunt.Soli autem deo regiam dignitatem p̄ſ.118.
attribuit:clamãs ad ipſum.Tu es ipe rex meꝰ& dn̄s meꝰ.Nã q natura deus eſt: p̄ſ,5.
is etiam rex eſt,& cõtra qui natura rex eſt:is etiã deus eſt,Si ergo nulla creatu=
ra regnare cũ patre dicit᷑/filius autẽ id habet:quõ erit creatura filius/q una cũ
3 patre in ſpũ ſctõ regnat᷑ ¶ Rurſum ibidẽ,In ipſo creata ſũt oĩa que in celis &
que in terra ſunt:ſiue uiſibilia/ ſiue inuiſibilia,Si ergo oĩa in ipſo creata ſũt:q̄re Coloſſ,1,
uos cũ oĩbus ipſum creaturis cõnumeratis᷑ Nã cũ oĩa dixerit:nihil eoꝝ dimiſit
que ex nihilo ad eſſe ꝓducta ſunt.Aliud ergo ipſe eſt preter creaturas:& ideo
4 nõ eſt creatura. ¶ Deĩde ſubiũgit. Volo eni uos ſcire q̃tã habeo ſolicitudinẽ ꝓ Coloſſ.2.
uobis & iis q Laodicie ſunt,& ꝓ oĩbus qui nõ uiderũt faciẽ meã in carne:ut cõ=
ſolent᷑ corda ipſoꝝ:/inſtructi in charitate in oẽs diuitias plenitudinis ĩtellectus/
in agnitionẽ myſterii dei patris Iheſu Chriſti:in quo ſunt oẽs theſauri ſapiẽtie/
et ſciẽtie abſcõditi,Si oĩs cognitiõis & ſciẽtie mẽſuram myſteriũ dei excedit/&
ſublimitas ſapiẽtie & intelligẽtie in uerbis ipſiꝰcõſpicit᷑/ſũt aũt ĩ myſterio Chri
ſti oẽs ſapiẽtie & cognitiõis theſauri abſcõditi:quõ nõ erit deꝰ/q oẽm ĩtellectũ/
et ſapiẽtiã excedit/quẽ nulla poteſt cõphendere creatura᷑ Quis enim genera
5 tionẽ eiꝰ enarrabit᷑ ¶ Deĩceps ait apoſtelꝰ,Si ergo cõſurrexiſtis Chriſto ſupe= Eſaie,53.
riora querite ubi Chriſtus eſt in dextris dei ſedẽs,Nulla certe creatura in eodẽ Coloſſ.3.
cũ rege oĩm ſolio ſedet,Cui eni dixit unq̃ ãgeloꝝ:ſede a dextris meis᷑ Solꝰ aũt
filiꝰ hãc dignitatẽ habet, ſimul ei ſedet cũ pr̄e & regnat ſimul cũ ip̄o,Nõ ẽ igit᷑ Hebre.1,
6 creatura:q dignitate oẽm creaturã excellit. ¶ Preterea inq̄t,Qñ Chriſtꝰma=
nifeſtatus fuerit uita ueſtra : tũc & uos in ipſo manifeſtabimini in gloria,Si oẽs Coloſſ.3.
in deo & uiuimus & mouemur & ſumꝰ:quõ filiꝰ dei nõ erit deꝰ/ cũ ſit uita oĩm Actuũ.17.
Creatura eni/uita eſſe nõ poteſt:ſed particeps uite. ¶ Preterea,nihil in Chri=
7 ſto falſũ:ſed oĩa uera ſunt.Ipſe eni eſt ueritas.Vita aũt eſſe ſcribit᷑.Quare nõ Ioan.14.
falſo neq; participatiõe:ſed uere uita eſt.Deꝰigit᷑ eſt:& nõ creatura. ¶ Ad hec
ſubiũgit Paulus.Nolite mẽtiri adinuicẽ/expoliãtes uosueterẽ hoiem cũ actibꝰ Coloſſ.3.
ſuis & induẽtes nouũ hoiem:q innouat᷑ in agnitionẽ dei ſcd̃m imaginẽ ipſius q
creauit eũ.In Chriſtũ p fidẽ reformamur,qd̃ ipſe Paulus oſtẽdit clarius: dicẽs:
filioli quos iterũ parturio:donec Chriſtꝰ formatꝰfuerit in uobis.Et ſicut induti Galat.4,
ſumus imaginẽ terreſtris:ſic induamur imaginẽ celeſtis Qm̃ ergo in imaginẽ 1,Cori,15.
filii dei reformati/ad imaginẽ creatoris reformamur:certe filiꝰ dei/uerus deus
eſt.Ipſe enim creator hominis eſt,

¶ De eodẽ,ex epiſtola ad Theſſaloniceſes. Cap,VIII,

A Vobis eni ſonuit ſermo dñi/nõ ſolũ in Macedonia & Achaia:ſed ĩ oẽm 1.Theſ.1.
1 locũ ueſtra fides ad deũ exiuit.Si q credũt in Chriſtũ/non in creaturã
ſed in deum credunt:non erit Chriſtus/ hoc eſt filius dei creatura/ſed
2 deus. ¶ Iterum eodem loco,Conuerſi eſtis ab idolis/ ad ſeruiendum deo uiuo 1.Theſ.1.
et uero,Vide quõ gẽtes ab erroribus ſuis ad fidem Chriſti cõuerſe:ad deũ con
uerſe ſcribũt᷑,Cui qui ſeruit/euãgelica mãdata cuſtodiẽs:deo inq̄t uero ſeruit
Quõ ergo nõ eſt natura deꝰ:q uerꝰdeus eſt᷑ Idẽ eni eſt:uerũ deũ eſſe & natu=
3 ra deũ,Qui autẽ natura uerus deus eſt:is creatura eſſe non poteſt. ¶ Deinde

paulo poſt inquit, Ipſi eni ſcitis fratres/ non fuiſſe inanẽ ingreſſum noſtrũ ad
i, Theſſ.2 uos, Nã(ſicut ſcitis)apud Philippos libere locuti ſumus in deo noſtro:& locuti ſumus ad uos euangeliũ dei, Ecce rurſus deũ apertiſſime ipſum Chriſtũ appellat:cuius euãgeliũ predicabat. Neq; id ſemel/ſed ſepius ab eo euãgeliũ Chriſti:
Ibidem, euangeliũ dei appellatur. Voluimus inquit tradere uobis nõ ſolũ euãgeliũ dei: ſed & animas noſtras. Et paulo poſt, predicauim⁹ uobis euãgeliũ dei, ¶ Inſup 4
i, Theſſ.2 ait Paulus, Propterea etiã nos gratias agimus deo ſine intermiſſiõe:qm̃ accipiẽtes uos uerbũ dei:non ut uerbũ hominũ accepiſtis/ſed ſicut eſt uere uerbũ dei quod & operatur in uobis credẽtibus. Si beati apoſtoli de fide Chriſti uerba fe=
i. Cori. i, cerũt/nos enim inquit Chriſtũ predicamus crucifixũ:quis poterit cõpos mẽtis apoſtolis contradicere:& Chriſtum uerum eſſe deũ negare?

¶ De eodem. ex epiſtola ad Hebreos Cap. IX,

Hebre. i. Multifarie multiſq; modis oli deus loquẽs patrib⁹ in prophetis:nouiſſime locutus eſt nobis in filio/quẽ conſtituit heredẽ uniuerſoꝝ/per quẽ fecit 1 et ſecula, Cũ uoluerit Paulus euangelicã doctrinam Moſaica lege & oĩ ſcriptura prophetica preſtantiorẽ oſtendere: a perſonaꝝ diuerſitate hoc facit Deũq; per prophetas locutũ patrib⁹ ait:& legẽ ac uetus teſtamentũ hoc modo edidiſſe. Nouiſſime autẽ p filiũ nobis locutũ aſſerit/qui tantũ ꝓphetas oẽs excedit quantũ natura dñs/natura ſeruis excellẽtior eſt. Oẽs enim ꝓphete ſicuti uere miniſtri:hec dicit dñs/clamãt. Filius autẽ ut uere dñs: dictũ eſt priſcis ait/
Math. 5. nõ mechaberis. ego aũt dico uobis. Quomõ igitur creatura erit filius dei ſcdm naturã/aut quõ erit ſeruus:qui omniũ dñs eſt & oĩm heres? Neceſſe eſt eni ut aliud ipſe ſit preter oĩa:quorũ heres eſt. Sed per ipſum etiam ſecula facta ſunt. erat ergo ante ſecula. Nulla uero creatura ante ſecula fuit, oĩa eni ĩ tẽpore ſũt: preter ſolũ deũ. Verus igit̃ deus & nõ creatura:filius eſt. ¶ Deĩde ſubdit apo= 2
Hebre. 2. ſtolus, Si eni qui per angelos dictus eſt ſermo/factus eſt firmus/& oĩs preuaricatio & inobedientia/accepit iuſtã retributionẽ mercedis:quomõ nos effugiemus/ſi tantã neglexerimus ſalutẽ? que cũ initiũ accepiſſet enarrari per dominum ab iis qui audierũt/ad nos confirmata eſt, Hic apertiſſime/ per differẽtiã perſonaꝝ demõſtrat:quantũ euãgelica p̃dicatio legales umbras excedit Si enĩ (inquit) legis/que angelorũ miniſterio data eſt/ tanta erat authoritas/ ut preuaricatores contẽptoreſq; ipſius grauiter puniti ſint:quõ non magis punietur qui euãgelicã doctrinã cõtẽnũt/quã ipſe filius dei nobis tradidit? Quantũ aũt filius angelis preſtet:pſpicuũ eſt, qa illi miniſtri ſunt/ & ad miniſtrãdũ mittũt̃ Fili⁹ aũt cũ p̃re glorificat̃/& angeli ſibi miniſtrãt:ut in euãgelio ſcribit̃. Et ecce
Math. 4. angeli uenerũt & adminiſtrabãt ei. Quõ ergo natura dñs/natura miniſter erit
Hebre, 2. aut quõ natura rex:inter natura ſeruos collocabit̃? ¶ Inſup in Chriſtũ beatus 3
pſ, 8, Paul⁹ referẽs qđ in octauo ſcribit̃ pſalmo:qđ eſt(inqt)homo qđ memor es eius aut fili⁹ hoĩs qm̃ uiſitas eũ? Minuiſti eũ paulo min⁹ ab angelis:glĩa & honore coronaſti eum/& conſtituiſti ipſum ſuper opera manuum tuarum, omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. Deinde ſtatim infert. Cum enim omnia ſibi ſubiecerit nihil dimiſit non ſubiectũ ei. Nõne igit̃ natura rex & natura dñs ab oĩb⁹ recte

predicabitur is:cui oīa ſubiecta ſunt? Deo certe ſoli oīa ſubiiciuntur. Quō igitͬ
cū creaturis numerabitͬ:qui ſup oīa eſt / & cui oīa ſubiiciūtur & ſeruiūt / & qui
oībus domiatur ſub pedibus eius ſubiectis? ut per prophetā quēdā dicit, Sedes Eſaie.66.
4 mihi celū eſt:terra uero ſcabellū pedū meorū, ❡ Preterea ſubdit eo loco Pau= Hebre.3.
lus. Vnde fratres ſancti uocationis celeſtis participes / cōſiderate apoſtolum &
pōtificē cōfeſſionis noſtre Iheſum Chriſtū: q fidelis eſt ei qui fecit ipſum / ſicut
et Moſes in omni domo eius, Amplioris enim glorie iſte pre Moſe dignus habi
tus eſt:quanto ampliorē honorē habet domus:q fabricauit illā Oīs nāq; domus
fabricatͬ ab aliquo. Qui autē oīa creauit:deus eſt, Cū nō equaliter creaturā / &
creatorē honorādos eſſe doceat:patet quia filiū non inter creaturas numeran=
dum oſtēdit, Maiorē enī inquit habet honorē:qui domū edificauit. Qz autem
filius cuncta produxerit / & hic / & aliis multis in locis Paulus docet, per ipſum Coloſ.1.
enī inquit creata ſunt oīa:ſiue uiſibilia ſiue inuiſibilia / ſiue principatus ſiue do=
minatiōes, oīa in ipſo & per ipſum creata ſunt:& ipſe eſt ante oīa. Quō igitur
creator oīm / ipſoꝝ etiā ſeculoꝝ atq; tempoꝝ:(ex oībus enī:etiā hec ſūt) creatu=
ra erit / qui ante oēm creaturā eſt? Eſſet enim in tēpore:ſi creatura eſſet. Oīa
enī in tēpore ſunt:preter deū qui eſt eternus. Ipſe uero ante tēpora eſt:ut tēpo
5 rū creator. quomodo ergo creatura erit? ❡ Preterea. continuo ſubnectit apo=
ſtolus. Et fidelis quidē in tota domo ipſius:Moſes ſicut ſeruus fuit. Chriſtus ue=
ro ſicut filius in domo ſua:que domus nos ſumus, Ita & nominibus & rebus in
dignitate utriuſq; oſtēdit:quanta differētia ſit inter Moſem & Chriſtum / hoc
eſt inter oēs creaturas. ad hanc enim cōcluſionē ſermo deducitur, Moſes enim
ſeruus fidelis eſt. Chriſtus aūt filius / & ut filius fidelis in domo ſua: ſicut heres,
Si ergo in eadē domo utriq; fideles ſunt: ille ut ſeruus / hic ut filius & edificator
ipſius domus:quomodo creatus erit? cum aliud natura ſit q cōſtruit & edificat
aliud quod cōſtruitͬ, Sic a rebus / hoc eſt a dignitate quā uterq; habet in domo
dei:filius / deus etiā demōſtratur & dn̄s domus. Nā pſona Moſi & domus ipſa:
pro oī capitͬ creatura. ❡ Preterea, deus eſt qui per prophetā loquitͬ quendam. Leui,26.
habitabo in ipſis & ero deꝰ ipſoꝝ:& ipſi erūt mihi populus. Quō ergo nos / do=
mus filii ſumus:ſi filius deus nō eſt? Sumus aūt domus filii: qa oramꝰ (ut inquit
Paulus) Chriſtū in interiori hoīe habitare. Deꝰ igitͬ Chriſtꝰ eſt:& nō creatura, Epheſi.3.
6 ❡ Deīde ſubiūgit Paulus, Videte frēs ne forte ſit in aliquo ueſtrū cor malū in= Hebre,3.
credulitatis:diſcedēdi a deo uiuo. Fides in Chriſtū eſt:& per eā nobis uita eter=
na datͬ. Qui credit in me / ſaluator ait:habet uitā eternā, Sed q hāc fidē negli= Ioan,6.
git corde cogitatiōibuſq; prauis a deo uiuo recedit, Quō igitͬ filiꝰ nō erit deus
7 uiuus? Eſt aūt etiā pater:deꝰ uiuꝰ. Idē ergo natura deus:pr̄ & filiꝰ eſt. ❡ Rurſū
eodē loco, Viuū enī eſt uerbū dei & efficax / & penetrabilius oī gladio ancipiti: Hebre.4
et perueniēs uſq; ad diuiſionē aīe & corporis / iūcturarū quoq; & medullaꝝ / &
diſcretor cogitationū & itentionū cordis / nec eſt ulla creatura iuiſibilis ī cōſpe=
ctu eius. Oīa uero nuda & apta ſūt ocl'is eiꝰ. Hic etiā uidere licet / oēs dignitates
nature pr̄is ꝓprias:filio quoq; ab apl'o dari. Oīps deꝰ pr̄ eſt / oīa uidet / corda etiā
et renes nō ignorat Quis ei iqt iſte ē q me cōſiliū celat? & deꝰ ap ꝓpinquās ego Iob,42.

ſũ dicit dñs:& nõ deus de lõge / nec poterit aliquid a me occultari Hec ipſa filio
Hiere,23. quoq; ineſſe:Paulꝰ teſtat᷑. Viuus eſt pr̃ immo uita ipſa, uiuus & filius:& uita ſe=
cundũ naturã. Quomodo ergo nõ erit impius:qui filium inter creaturas enu=
merat? quarũ nulla uere dicere poteſt:ego ſum uita, Vel quomodo non erunt
eiuſdem nature atq; ſubſtantie illa:quorũ naturales operationes & proprieta=
tes / eedem omnino ſunt? ¶ Deinceps dicit Paulus.fide intelligimus aptata eſſe 8
ſecula uerbo dei:q, ex inuiſibilibus uiſibilia facta ſunt.Nulla certe creaturarũ:
Hebre,11, ante ſecula fuit.Verbo enim diuino / id eſt,per filiũ dei / ipſa quoq; ſecula facta
ſcripturis dicentibus credimus.Quare neceſſe eſt / ipſum ante ſecula eſſe: qui
a nihilo ad eſſe ipſa produxit. Quomodo ergo ſeculoꝝ creator / creatura erit:
Hebre.13. cum eternitatẽ deo ſoli cõuenientẽ habeat? ¶ Poſtremo idem ait.Beneficentie 9
et cõmunionis non obliuiſcamini.talibus enim beneficiis deus placatur, Aper=
te hic quoq; Paulꝰ filium / deũ appellat.Ipſe enim iudex eſt:qui reddit unicuiq;
Math,23. ſecundũ opera eius, Et placatus honorificentia dicit. Venite bñdicti patris mei:
et poſſidete regnũ uobis paratũ ab initio mundi.Eſuriui & dediſtis mihi man=
ducare / ſitiui & dediſtis mihi bibere . Quomodo ergo non erit uerus deus:cui
ſacrificandum eſt / & qui reddit unicuiq; ſecundum opera ſua,

¶ De eodem,ex epiſtola ad Timotheum prima. Cap,X. 1

PAulus apoſtolus Iheſu Chriſti ſcd̃m imperium dei ſaluatoris noſtri / &
1,Timo.1. Chriſti Iheſu ſpei noſtre : Timotheo proprio filio in fide. Ecce ex impe=
rio dei ſaluatoris nr̃i:apoſtolatus miniſteriũ ſe accepiſſe Paulus aſſerit.
Videamus ergo:ſi Chriſtus in apoſtolatu eum conſtituit, Quis ignorat in acti
Actuũ.9. bus / quãdo ab hieroſolimis Damaſcũ aduerſus Chriſti diſcipulos proficiſceba
tur: uiſum ſibi fuiſſe Chriſtum atq; dixiſſe.Saule / Saule.quid me perſequeris?
Paulo uero interrogante atq; dicẽte,quis tu es domine? Ego inquit ſum Iheſus /
quem tu perſequeris.ſed ſurge / & intra in urbẽ: & dicet᷑ tibi quid oporteat te
facere, Quid aũt ſibi dictũ ſit:in eiſdem actibus rurſum inuenitur. Ieiunanti=
Actuũ,13 bus enim ipſis / & adminiſtrantibus dño:dixit ſpiritus ſanctus,ſegregate mihi
Barnabam & Paulum ad opus ad quod eos uocaui, Et rurſum,illi miſſi per ſpi
ritum ſctũm(inquit)profecti ſunt in Seleutiam / & inde in Cyprũ / & poſtea in
Salamina:& annunciauerũt uerbũ dei in ſynagogis Iudeoꝝ, Vides quia man=
dato ſaluatoris noſtri per ſpiritum ſanctum in apoſtolatũ ſegregat᷑ Cũ etiam
et deus & ſaluator & ſpes noſtra Chriſtus appellet᷑ / quõ nõ erit ipiũ / inter crea
turas ipſũ annumerare? Aut quõ nõ erimus idolatre:creaturã colẽtes / & ſpem 2
in ipſa habẽtes? ¶ Eodẽ item loco ait Paulus, Iuſto inquit lex nõ eſt poſita / ſed
iniuſtis & inobediẽtibus.multiſq; cõnumeratis:tandẽ infert, & ſi qd aliud do=
ctrine aduerſatur:que eſt ſcd̃m euãgeliũ glorie beati dei / quod creditũ eſt mi=
1.Timo.1. hi Cuius igitur euangeliũ Paulo creditũ eſt:nõne Chriſti? Cuius etiã apoſtolus
predicatorq; fuit:nõne Chriſti ſaluatoris noſtri? Hũc igit᷑ beatũ deinde appel
lans:oſtẽdit creaturã nõ eſſe,Nõ eſt eni deus:q ex nihilo factus eſt , Nam omẽ
huiuſmodi: recens eſt, Quicquid autem recens eſt: deus eſſe non poteſt. Non
p̃s,80, erit(inquit) tibi deus recens. Nõ eſt igit᷑ filius dei:creatura. ¶ Qz aũt euãgeliũ 3

ſaluatoris ſibi creditũ ſit ab ipſo ſaluatore:in ſequẽtib⁹ ſignificat dicens. Grãs 1, Timo, 1
habeo Chriſto q me cõfirmauit/q̃ fidelẽ me exiſtimauit põnẽs i miniſtratiõe
qui prius blaſphem⁹ fui/pſecutor cõtumelioſus.ſed miſericordiã dei conſecu=
tus ſum:quia ignorans feci in incredulitate, Fidelis ſermo & omni acceptatiõe
dignus:quia Chriſtus uenit in hunc mundũ peccatores ſaluos facere/quorum
primus ſum ego,Sed ideo miſericordiam cõſecutus ſum/ut in me primo oſtẽ=
deret Chriſt⁹ omnem clemẽtiam: ad informationem eorum qui crediturí ſũt
in ipſum ad uitam eternam,Si per fidem qua credim⁹ in Chriſtum ſaluamur/
et uitam eternã iugo mortis excuſſo aſſequimur: quomodo non erit ſecundũ
naturam deus/qui uitam eternam credentibus largitur/ & a morte liberat?
Solus enim deus id facere poteſt:ut ſcribitur. Ego ſum deus ſaluãs te:& nõ eſt Eſaie.45.
preter me,Vere enim nec legatus nec angelus/ſed ipſe dominus ſaluauit nos:
qui nobis ſalutem per prophetas pollicitus eſt/& carne aſſumpta clamat. Ecce Eſtie.62,
adſum,Venit enim & annũciauit pacem nobis qui longe aberramus/& iis qui Ephe.2,
4 prope erant:ut Paulus dicit, ¶ Inſuper dicit ibidẽ apoſtolus. Regi ſeculorũ/ 1,Timo,1
incorruptibili/inuiſibili/ſoli ſapiẽti deo.honor & gloria in ſecula, amen,Rex
ſeculorum filius eſt:ſicut dominus & creator ipſorum.Ipſe ergo eſt de⁹:incor
ruptibilis/inuiſibilis/ſolus ſapiens.hec autem:naturales ſubſtãtialeſq; dignita=
tes patris ſunt, Quomodo igitur non erit conſubſtãtialis patri/aut quomodo
creatura erit:cum hec ſibi naturaliter inſint? Q̃ꝫ autem rex ſeculorum ſit:au=
di que Gabriel archangelus ad ſanctã uirginẽ de Chriſto dicit.hic erit magn⁹ Luce.1,
et filius altiſſimi uocabitur. Et dabit ei dominus deus ſedem Dauid patris eius
5 et regnabit in domo Iacob in ſecula/& regni eius nõ erit finis, ¶ Preterea.cũ
orare pro uniuerſis ac precipue pro regib⁹ & principib⁹ Paulus iuſſerit:ſic de= 1,Timo.2
inceps ad diſcipulum ſcribit.hoc honeſtum eſt atq; acceptabile coram ſaluato
re noſtro deo::qui omnes homines ſaluari uult/& ad cognitionem ueritatis ue
nire,Vides q, ſaluator omnium deus eſt.uides q, ſaluamur/ad ueritatem con=
uerſi.Veritas autẽ filius dei eſt.Ipſe igitur eſt deus ſaluator noſter. Natura igi Ioan,14.
tur deus eſt:& non creatura:deus ſaluator:ex ſaluatore deo patre eternaliter
6 natus. ¶ Rurſum in eadem epiſtola,Vnus deus & unus mediator dei & homi 1,Timo,2
num Iheſus Chriſtus:qui dedit ſeipſum in redemptionem pro omnib⁹. Media
tor dei & hominum Iheſus Chriſtus eſt/non ſolum quia reconciliauit homines
deo:uerum etiam quia naturaliter & ſubſtantialiter & de⁹ & homo in una hy
poſtaſi eſt.hoc enim modo:naturam noſtram ſibi deus reconciliauit.Nam ali=
ter/quomodo unum mediatorem Chriſtum Paulus dixiſſet? Multi enim ſan=
ctorum:mediationis miniſterio uſi ſunt,Et ipſe Paulus clamat, Rogamus pro 2,Cori.5.
Chriſto:recõciliamini deo. Moſes quoq; mediator fuit.miniſtrauit enim filiis Exodi.20
Iſrael legem datam a deo.Mediator etiã fuit beatus Hieremias:precipue quã= Hiere,18,
do clamabat ad deum. Recordare mei ſtantis coram te:ad loquendum pro ip
ſis bona, Quid multa? ſinguli prophetarum/mediatores fuerunt:apoſtolorũ
quoq; ſinguli. Quomodo igitur unic⁹ mediator dei & hominum Chriſtus eſt:
niſi noua inaditaq; in aliis mediatio ſua ſit? Sed modũ quoq; perſtringere nõ

alienum eſt. Quod igitur duo quedam ſicut medium coniūgit:ab utroq; neceſſario tangitur / & hoc modo diuerſa per medium coniūguntur, Eſt autem Chriſtus mediator dei & hominum:quia in eo uno deus & homo coniūgunt, Non eſt tamen ipſe aliquid tertium preter deum & hominem: ſed de⁹ uere et
Ephe.2. homo uere.ipſe enim eſt pax noſtra.Et quoniam naturaliter nobiſcum coniūgitur:diuine ſubſtantie natura noſtra in ipſo coniungitur / & hoc modo diuina natura communicamus.Quomodo igitur erit creatura filius dei:ſi natura
1.Timot.4 noſtra ipſi coniuncta / deo uero coniungitur? ¶ Deinde ſubiungit Paulus.Fidelis ſermo & omni acceptatione dignus . in hoc laboramus & certamus : quia 7
ſperamus in deum uiuum / qui eſt ſaluator omnium hominum & maxime fidelium Futura per ſpiritum ſanctum & ſaluatoris aduentum preuidens pſal-
pſ.64. miſta:clamabat ad ipſum ,ſpes omnium finium terre / & in mari longe.Si ergo ſpes omnium Chriſtus eſt / & in ipſo fideles omnes ſperamus:& is in quo ſperamus / de⁹ a Paulo uiuus appellat / quia naturaliter uita ſit : quomodo creatura erit ſpes noſtra / & non filius dei uiu⁹ / ex patre uiuo eternaliter natus? Ideo eni
1.Timo.6 uita ipſe naturaliter eſt:quia ex uita naſcitur, ¶ Poſtea eodē in loco dicit,Precipio tibi corā deo qui uiuificat omnia / & Chriſto Iheſu / qui teſtimoniū reddidit ſub pontio Pilato bonam confeſſionem: ut ſerues mandatum ſine macula 8
irreprehenſibile uſq; in aduentum domini noſtri Iheſu Chriſti,quem ſuis temporibus oſtendet beatus & ſolus potens / rex regum & dominus dominantiū / qui ſolus habet immortalitatem & lucem habitat inacceſſibilem, Aut ipſe certe Chriſtus aduētum ſuum oſtēdet:aut pater ſuus.Si primum:quomodo creatura erit / qui rex regum & domin⁹ dominātiū eſt / & ſolus beatus? hec enim / ceteraq; huiuſmodi:non poſſunt naturaliter creaturis ineſſe, nihil enim nature diuine & creaturis cōmune inuenitur.Sed omnia que deo patri cōueniūt:filio quoq; ineſſe ſcribuntur.Non eſt ergo creatura filius dei:ſed uere deus, Sin autem non ipſe filius ſed pater aduētum filii oſtendet / & ipſi patri ſoli immortalitatem ceteraq; Paulus attribuit:quomodo ſi ſol⁹ pater immortalis eſt / fili⁹ quoq; immortalis perhibetur? immortalis enim natura eſt:qui uita naturaliter
Ioan.14. eſt.Chriſtus autem ait de ſeipſo:ego ſum uita,Perſpicuum igitur eſt q. nō ad extra productus eſt ut creature:ſed ex patre natus / omnia que patris ſunt naturaliter habet,Et ideo deus uerus eſt de deo uero:lumē de lumine / uita de uita / immortalis de immortali,

¶ De eodē.ex epiſtola ad Timotheū ſecunda.& ex epiſtola ad Titū.Cap.XI.

NOli igitur erubeſcere teſtimonium domini noſtri:neq; me uinctū eius 1
ſed collabora in euangelio ſecūdum uirtutem dei:qui nos liberauit et
2.Timo.1 uocauit uocatione ſua ſancta,Ecce rurſus Chriſtū / deū & ſaluatorem nominat,Ipſe enim eſt qui uocat nos dicens.Venite ad me omnes qui laboratis
Math.11 et onerati eſtis:& ego reficiam uos.Quomodo igitur creatura erit:ſi eſt de⁹ et ſaluator? Non eni creatura ſed ſolus deus ſaluauit nos. ¶ Apparuit gratia dei 2
Titum.2. ſaluatoris omnibus hominibus / Paulus ad Titum ait:erudiēs nos / ut abnegantes impietatē & ſecularia deſideria:modeſte / iuſte / & pie uiuamus in hoc ſecu

lo/expectātes beatam ſpem & aduētum glorie magni dei /& ſaluatoris noſtri
Iheſu Chriſti. Si ſpes omnium Chriſtus eſt /& ipſe deus quoq; magnus & ſalua
tor eſt:quomodo non erit furor inter creaturas eum collocare? aut quomodo
non omni benedictione priuabitur:qui ſic ingratus reperitur /ut patri conſub
ſtantialem eſſe ipſum neget? Benedictus enim homo(inquit propheta quidā) Hiere,17
qui ſperauit in domino:& eſt dominus ſpes eius. Qui ergo non ſperat in natu=
raliter dn̄o/hoc eſt naturaliter deo:maledictus eſt.contrariū enim ex contra=
rio ſequitur. Si ergo ſeruus & creatura filius eſt /nec natura dominus: quomo
do ſecūdum pſalmiſtā benedicti nos a domino/qui ſperamus in ipſo? Aut quo Pſ.33,
modo Paulus uere dicet /benedictus deus & pater domini noſtri Iheſu Chriſti: Ephe.1,
qui benedixit nos in omni benedictione ſpiritali? Dominꝰ ergo ſecundum na=
turam eſt filius.quare non creatura.omnis enim creatura /ſerua eſt.

¶ De eodem.ex actibus apoſtolorum, Cap.XII.

PErtranſierant autem Phrygiam & regionē Galatie: & prohibiti ſunt Actu.16,
1 a ſpiritu ſancto predicare in Aſia. Veniētes autem per Myſiam tenta=
bant in Bithyniam ire: & non dimiſit eos ſpiritus Iheſu, Ecce hic etiam
manifeſte ſpiritus ſanctꝰ/ſpiritus Iheſu dicitur, eſt autem etiam ſpiritꝰ patris. Math,10,
Quomodo ergo filius non erit natura deus:ſi ſpiritus ſanctus ita ſuus eſt quē=
admodum patris? Nam ſi cuiuſdam unq̄ creature /ſpiritus ſanctus appellatus
in ſcriptura eſt:credatur etiam filius creatura eſſe. Sin autem patris ſolummo
do & filii ſpiritꝰ ſcribitur:quomō erit creatura /qui a deo creaturas excedit /ut
2 ſolus cum patre ſpiritū ſanctum poſſideat? ¶ Deinde paulo poſt ſubiungit, Actu.16,
In media uero nocte Paulus & Sylas orātes laudabāt deum: & uincti audiebāt
eos. Factus eſt autem repēte magnus terremotꝰ/ut fundamenta carceris qua=
terentur:& porte omnes aperte ſunt. Et poſt pauca. tremens inquit cuſtos car
ceris:genua flexit Paulo & Syle.& educens ipſos foras dixit. Quid oportet me
facere domini:ut ſaluus ſim? Illi autem dixerunt. Crede in dominum Iheſum:
et ſaluaberis tu & domus tua, Et locuti ſunt ipſi ſermonem domini:& toti do=
mui eius,& accipiens ipſos in illa hora noctis lauit a uulneribus.& baptiſatꝰ eſt
ipſe & omnes ſui ſtatim, Et ducens eos in domum ſuā appoſuit menſam & ga
uiſus eſt quia cum tota domo ſua credidit in deū. Vide q, qui crediderit in do=
minum Iheſum ſecundum apoſtolorum precepta:ſicut in deum credens cum
tota domo gaudebat. Si autem creatura filius dei eſſet ſecundū hereticos: qua
re non ueritas cuſtodi ab apoſtolis aperitur? quare hortatur credere in domi=
num Iheſum/quare cū in eū crediſſet:in deū crediſſe dicit & nō in creatu
rā? Manifeſtū igit̄ etiā hinc eſt:q, deꝰ ſecūdū naturā filiꝰ eſt/ & non creatura.

¶ De eodem.ex epiſtola Iacobi/Petri/Ioannis/& Iude, Cap.XIII.

IAcobus dei & domini Iheſu Chriſti ſeruꝰ:duodecim tribubꝰ que ſūt Iacobi.1
1 in diſperſione. Deum hic & dominum Iheſum Chriſtum appellat. Id
enim natura eſſe Iheſum:nō ignorabat predicator ueritatis. Quomo
do igitur audēt iſti deum & dominum natura:creaturam predicare? Niſi for=
te patrem etiam/qui ſimiliter ſecūdum naturam deus & dominꝰ eſt:creaturā

eſſe opinãtur, Nam ſi natura deus & dominus/creatura poteſt eſſe: cur filius
ſolum erit creatura & non pater? Sed creaturam eſſe patrẽ: recte negant. Cre
dant igitur etiam filium/qui ſimiliter ſecundum naturam dominꝰ & deus eſt:
Iacobi, 2. creaturam eſſe nõ poſſe. ¶ Deinde eodem loco Fratres (inquit) nolite in per= 2
ſonarum acceptiõe habere fidem domini noſtri Iheſu Chriſti glorie. Quomo=
do igitur glorie dominus/filius erit: ſi conſubſtantialis patri non eſt? Nihil enĩ
poteſt habere gloriam dei/nec ullus glorie dominus appellari: preter deũ, Nõ
enim mentiri poteſt ſpiritꝰ ueritatis: per quem pater in ſanctis prophetis locu=
Eſaie. 4, tus eſt dicens. Gloriam meam non dabo alteri. Non erit ergo filius dei creatu=
1, Petri. 5. ra. Nam ſi creatura eſſet: non eſſet dominus glorie. ¶ Preſbyteros (Petrus in= 3
quit) qui in uobis ſunt obſecro cõpreſbyter & teſtis Chriſti paſſionum/ qui et
eius que in futuro reuelanda eſt glorie particeps: paſcite gregem dei qui eſt in
uobis. Sapienter admodum Petrus filium dei deum eſſe hic aſſerit. Cumq; au=
Ioan, 21. diſſet a ſaluatore nr̃o Iheſu Chriſto, Symõ Ione: diligis me? Paſce agnos me=
os, & rurſum. paſce oues meas: ſimilia ſucceſſoribus ſuis ſcripſit precepta / et
Math, 16 gregem dei ſaluatoris, fideles appellauit, Nec per carnem aut ſanguinem: ſed
deſuper ab ipſo patre/dei myſterium cognouit. Quomodo igitur erit creatu
ra filiꝰ: qui deus ab apoſtolis eſt predicatꝰ? Preſertim cum creature atq; creato
p̃ſ, 99. ris differẽtiam oſtendens pſalmiſta: clamet. ipſe fecit nos: & non ipſi nos, Nos
Pſal. 94, autem populus eiꝰ/& oues paſcue eius. Deitatis igitur natura in hoc cognoſci=
tur: quia creatrix eſt. Natura uero rerum productarum a nihilo/ in hoc perci=
pitur: quia creata eſt. Quoniam ergo rerum omnium filius creator eſt/non po
teſt eſſe creatura: qui uirtutem creandi habet/nec poteſt eſſe ſeruus: qui natu
1. Ioan. 2. ra dominus eſt, ¶ Scribo uobis patres (Ioannes in epiſtola inquit) quia cogno= 4
uiſtis eum qui eſt a principio. Nulla certe creaturarũ aut a principio aut in pri=
cipio eſt. omnia enim in tempore uel in temporis quodam mometo uocata ſũt
adeſſe. Filius autem quem fideles cognouerunt: a principio & in principio eſt,
1. Ioan, 2. Quomodo igitur erit creatura? ¶ Subiungit deinde in eadem epiſtola beatus 5
Ioannes. Qui negat patrem: filium quoq; negat. & qui negat filiũ: is quoq; pa
trem negat. Non aliter certe filiꝰ negatꝰ: niſi creatura eſſe credatur, Negãt enĩ
ipſum: qui non eſſe patri conſubſtantialem aſſerunt, Confitentur autem: qui
uerum filiũ dei predicant. /& eiuſdẽ eſſe cum patre ſubſtãtie fatẽtur. Quid=
quid igitur de patre dicitur: id de filio quoq; neceſſario dicitur/preterq̃ ꝗ nec
pater filius eſt/nec filiꝰ pater, Deus ſecũdum naturam: pater eſt/omnipotẽs/
creator/dominꝰ/ rex/ incorruptibilis/immortalis/uita/nõ a nihilo productꝰ:
ſed eternus. hec omnia incõmutabiliter filius etiam eſt. Si autem patrem hec eſ
ſe concedis/a filio autem hec remoues/inter creaturas ipſum cõnumerãs a pa=
tre quoq; rerum conſequentia cogeris hec remouere. Similis enim omnino/im
Ioan, 14. mo idem natura filio ſuo eſt. Imago enim eiꝰ: filiꝰ eſt/& qui uidet filium: uidet
et patrem, Quare ſi pater nõ creatura ſed creator eſt: filiꝰ etiam creator eſt/
1, Ioan. 1, non creatura. ¶ Rurſum eodem loco ait Ioannes. Et uidimus & teſtamur/et 6
annũciamus uobis uitam eternam/que eſt apud patrem: & manifeſtata eſt no

bis. Eternitatis uocabulum:de deo dicitur apud ſcripturā, productionē enim
a nihilo/penitus interimit:& ideo eternitas:dei ſolummodo nature ſubſtanti=
aliter ineſt, Si ergo eterna uita filius eſt/& eſt apud patrem: quomodo erit cre
7 atura? cum creatura eterna dici nō poſſit? ❡ Poſtremo ibidem Ioannes. Et ſci 1. Ioan. 5,
mus quia filiꝰ dei uenit & dedit nobis mentem: ut cognoſcamus uerum deum
et ſimus in uero filio eius Ihesu Christo, hic eſt uerꝰ deus/& uita eterna. Quid
dicent heretici/ad hec beati Ioannis uerba:quibus apertiſſime deus uerus fili=
us appellatur? Nam ſi deus uerus eſt ſubſtantialiter: non participatione hoc ip
ſum eſt/ſicut creature, Qui autem deus uerus eſt:natura deꝰ eſt. Quomodo
igitur erit creatura/niſi hanc impietatem in ipſum quoq; patrem trāſferre ue=
lint? Sed nullo modo deus uerus:a nihilo producibilis eſt, Eſt autem filius deus
8 uerus, non eſt igitur productꝰ a nihilo:ſed natura deus & uita eterna, ❡ Cō=
monere autem (Iudas inquit) uos uolo/ſcientes ſemel omnia: quoniā Iheſus po
pulum de terra Egypti ſaluans/ eos qui non crediderunt perdidit. Si Iheſus ſe Iude. 1.
cundum apoſtolum Iudam populum eripuit ex Egypto, ipſe certe eſt qui dicit
ad Moſem. Ego ſum:qui ſum/& audiens gemitum filiorum Iſrael:deſcēdi ad
liberandos ipſos. Si ergo ipſe eſt qui eſt:quomodo erit creatura? Nam qui eſt: Exo. 3.
ſemper eſt. Creatura uero non ſemper eſt. Deus ergo eſt, nec eſſendi principi
um unq̄ (ſicut creature) habuit.

❡ De eodem. ex euangelio ſecundum Matheum. Cap. XIIII.

IOſeph fili Dauid/ne timeas accipere Mariam uxorē tuā. quod enim
in utero habet:de ſpiritu ſācto eſt. Pariet autem filium:& uocabis no= Math. 1.
1 men eius Iheſum, Ipſe enim ſaluabit populum ſuum a peccatis ſuis. Sal
uat populum ſuum filius:& dimittit peccata populi ut deus/& dominus legis,
Quis igitur inter creaturas ipſum/niſi temerarius atq; impius:collocare aude
bit? cum nullus poſſit peccata dimittere niſi ſolus deus:cumq; populus nullius
poſſit dici proprius/niſi ſolius dei/qui omnium populorum deꝰ & creator eſt.
❡ Rurſum eodem loco. hoc autem totum factum eſt: ut adimpleretur quod
dictum eſt per Eſaiam prophetam dicētem. Ecce uirgo in utero cōcipiet & pa= Math. 1.
riet filium/& uocabitur nomē eius Emanuel:quod interpretatur nobiſcum de= Eſaie, 7,
us. Niſi filiꝰ naturaliter deus eſſet:non uocaretur nomen eius Emanuel/quod
eſt nobiſcum deus. Per uirginem enim ſanctam/& de ſpiritu ſancto factus eſt
homo:quem non angelus neq; aliqua creatura/ſed ipſe deus Emanuelem uo=
cauit. ſicut ipſe oſtendit propheta:dicens de Christo. Et uocabunt nomen eius Eſaie, 62.
nouum:quod dominꝰ nominabit, nouum enim nomen Emanuel:filio impoſi=
tum, Nam ante incarnationem:deus ſolummodo uocabatur. Poſt incarnatio
nem autem nō ſolum deus:ſed etiam nobiſcum deꝰ/hoc eſt deus homo factꝰ.
Cum igitur ipſe dominus & pater/deum filium ſuum appellet:erubeſcant ali=
3 quando qui temere audent ipſum creaturis cōnumerare, ❡ Preterea ſubiun=
git Matheus. Audiſtis quia dictum eſt priſcis:non occides. Quicūq; autem oc Math, 5,
ciderit reus erit iudicio, Hinc recte filii deitas uera (ut mihi uidetur) colligitur.
Regi enim:maxime legum latio conuenit. ac ideo rex deus nulli permittit ad= Deute. 4,

dere aut auferre aliquid a lege Moſaica. Filius autem quod minus eſt abſtulit:
et addidit quod maius eſt atq; perfectius. Vt deus ergo & legis dominus:id fe=
cit. Aut ſi deus uerus non eſt/ut heretici dicūt:iniquus uidebitur/quia legi Mo
ſaice non parua neq; pauca addidit, Sed non eſt iniquus, peccatum enim non
Eſaie. 53, fecit:ut ſcribitur. Vt deus igitur & dominus legis:magna cum licentia addidit
Math, 5. dicens. Ego autem dico uobis. Quomodo igitur erit creatura:qui ut uerus deꝰ
magna cum poteſtate Moſaicā legem ad melius atq; perfectius mutat? ¶ De= 4
Math,9. inde ſubiungit. Si enim dimittetis hominibus peccata ipſorū; dimittet etiā pa=
ter ueſter celeſtis. Si autem nō dimittetis hominibus:nec pater ueſter dimittet
peccata ueſtra, Deus pater peccata poteſt dimittere. Sed filiꝰ quoq; id poteſt.
Math.9, Fili/enim dixit ad quēdam/dimittuntur tibi peccata tua, Cum ergo dimittere
peccata ſolus deus poſſit / quomodo audent heretici creaturam filium dicere:
ſi eadem poteſtate dimittendorum peccatorum fulget/qua pater? ¶ Poſtea 5
Math, 7, ſubdit Matheus, Non poteſt arbor bona malos fructus facere: nec arbor mala
bonos fructus facere. Sentētia hec ſi uniuerſaliter a ſaluatore noſtro dicta:ue=
riſſima eſt, Quare modo placet ad diuinam eſſentiā hāc ipſam reducere ſen=
tentiam. Bona inquit arbor bonos fructus facit. Simile enim omnino eſt quod
producitur: ei quod producit. Sed ipſe pater increatus eſt, non poteſt ergo cre
atum ex ſe naturaliter filium generare. Nam ſi poſſet ipſe increatus creatū ex
ſe naturaliter filiū generare:poſſet arbor bona malos fructꝰ producere. Nam
increatꝰ pater/bonus naturaliter:hoc eſt ipſa bonitas eſt. Creatura uero que=
libet:ipſum bonum eſſe non poteſt. Quare ſi pater increatus eſt & filius crea=
tus non eſſet arboris fructus bonus/cum arbor ſit bona/quod contra dictā ſal
uatoris ſententiā eſt. Nō eſt ergo creatura filiꝰ: ſed patri cōſubſtātialis, ¶ Con 6
Math.8. ſequēter ait Matheꝰ. Et ecce leproſus adorabat ipſum dicēs, Domine ſi uis: po
tes me mundare. & extēdens manū tetigit ipſum dicens. uolo mundare. & ſta
tim mundatus fuit. Ita enim ſaluator ſicut dominꝰ iuſſerat. quomō ergo ſer=
Pſ,134. uus & creatura erit/qui omnia poteſt que uult: quod dei ſolius proprium eſt?
Omnia enim (inquit) que uoluit dominꝰ fecit. Qui ergo hac poteſtate/hac om
nipotentia/qua pater/fulget:quomodo non erit cōſubſtantialis patri? Preſer
tim cum ſemper eiuſdem ſubſtātie ſint omnia: quorum una operatio eſt. Sed
filius:uiuens & conſubſtantialis actio/& uirtus/& ſapientia patris eſt, non po=
Math.8. teſt ergo eſſe creatura. ¶ Iterum ibidem. Tunc ſurgens increpauit uentum et
mare:& facta eſt tranquillitas magna, Homines autem mirati ſunt dicentes. 7
Quis eſt iſte? quoniam & mare & uenti obediunt ei. Porro ad oſtendendam
Hiere.5. omnipotētiam ſuam:deus per quēdam prophetarum aduerſus improbos hu=
iuſmodi uerba dicit. an nō timebitis me: dicit dñs? an nō pauebitis a facie mea:
Iob,38. qui poſui arenam terminum mari/mandatum eternum quod non pertranſi=
bit? Simile quid etiam apud Iob. Poſuit (iquit ipſe) mari terminos: & impoſuit
clauſtra & hoſtia/& dixit ei. Ad hoc uſq; uenies & non pertrāſibis: ſed in te ip=
Pſal. 88, ſo conterentur unde tue. Beatus quoq; pſalmiſta ſpiritalem pulſans lyram: ſic
canit ad deum dicens. Tu dominaris poteſtati maris: motum autem fluctuum

eius tu mitigas, Quoniam igitur diuine nature proprium eſt:mari quoq; dominari/& aquis leges imponere/ac omnia elemēta ſub iugo ſuo domare/ idq; ſumma cum poteſtate filius dei facit: quomodo non erit natura deus? aut quo
8 modo erit creatura:qui omnia poteſt facere/que pater quoq; poteſt? ¶ Rurſum inquit Matheus. Demones autē rogabāt eū dicētes.Si eiicis nos:mitte nos in gregem porcorum.Et dixit eis Ihesus.Ite, Illi autem iuerunt in porcos/& ecce uniuerſus grex ruit preceps ad mare:& mortui ſunt in aquis,Id quoq; proprium nature deitatis eſt:ut omnia cōtineat atq; gubernet/ res etiam deiectas atq; humillimas. Ad cuncta enim:prouidētia ſua peruenit:quod ipſe ſaluator teſtatur dicens,Nonne duo paſſeres aſſe ueneunt? & unus ex ipſis non cadet in terrā ſine patre ueſtro qui in celis eſt, Si ergo q̄ maximū id ipſum eſt/ deiq; proprium/& inuenitur non magis in patre q̄ in filio:cuius poteſtas detinebat demones/ne uel porcos abiecta certe animalia poſſint iuadere: quomodo erit compos mentis/ qui audebit negare non eiuſdem cum patre ipſum eſſe ſubſtā Math,8.
9 tie? ¶ Deinde ibidē.& cum aduocaſſet inquit duodecim diſcipulos eius dedit eis poteſtatē contra ſpiritus immūdos ut eiiciāt ipſos & curent omnem egritudinem & omnem langnorē.Vide rurſus hic poteſtatem filii nō poteſtatem eſſe creature:ſed dei ueri,Nam facere aliquid mirū quod nature uires excedat: ſancti quoq; uiri poſſunt/ ſed nō a ſeipſis neq; naturaliter/ſed participatione ſpiritus ſancti & per gratiam dei. Donare autem ceteris eandem gratiam:longe remotum eſt a ſanctis uiris.Non enim poteſt creata natura:ſpiritus ſancti gratiam quibuſcūq; uelit largiri. Dominꝰ uero noſter Ihesus Chriſtus ſicut deus natura & filius dei uerus/ſumma cum poteſtate ſanat egrotos:non per orationem ad deum/ ut ſancti faciunt. Non enim alienam uirtutem inuocat:ſed a ſeipſo quibuſcunq; uult gratiam ſpiritus largitur/ quemadmodum & ignis appropinquantibus calorem ſuum naturaliter emittit, Quomodo ergo qui participes dei per uirtutem ſpiritus ſancti facit appropinquantes ſibi: creatu- Math,10. Math,10
10 ra erit/ & non deus uerus? ¶ Preterea inquit Matheus, Omnia michi tradita ſunt a patre meo.& nemo cognoſcit filium niſi pater neq; patrem aliquis cognoſcit niſi filius.Non poteſt certe rationaliū creaturarum mens:diuinā eſſentiam apprehendere, Omnem enim mentem excedit pulchitudo ſubſtātie diuine/nec ab ullo quid ſit ſecundum naturam:niſi a ſeipſa cognoſcitur.Quare pater & ſeipſum & filium cognoſcit:& filius ſimiliter & ſeipſum & patrem Sic enim uerum illud eſſe inuenietur.ego in patre/& pater in me eſt. & qui uidet me:uidet & patrem,Cum igitur nulla ſecūdum naturam inter patrem & filiū Math.11. Ioan.14.
11 differēria ſit:quomodo filius erit creatura/cum pater ſit increatꝰ? ¶ Inſuper. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis & ego reficiā uos, Tollite iugum meum ſuper uos.Omnis creaturarum natura ſub iugo dei eſt: & ſoli ſeruit creatori,Sed ſaluator noſter omnes ad ferendū ſuum iugum uocat.Quomodo ergo ipſe ſub iugo ſeruitutis creaturarum erit: qui gubernacula omniū tenet? Aut quomodo poterit oneratos & laborātes reficere: niſi deus uerus et Math.11.
12 non creatura ſit? ¶ Ad hec.An nō legiſtis in lege quia die ſabbatorum ſacer- Math.12.

Math,12. dotes in templo ſabbatum non cuſtodiunt.& tamẽ ſine culpa ſunt? Maior eſt
et ideo magis colendus deus qui in templo habitat / & ſanctificat ipſum:cuius
in gloriam templum quoq; conſtructum eſt / q̃ ipſum templum. Quomodo
ergo templo maior & ſanctior Chriſtus eſt: ſi non eſt ille deus qui in ipſo tem=
plo colitur? Eſt autem maior & ſanctior ipſo templo:ſicut filius dei & non crea
tura,Ipſe certe eſt:quem Iſrael in templo adorabat.Ipſe inquã eſt:de quo ſcri
Deute.6 bitur,Dominum deum tuum adorabis:& illi ſoli ſerui es. ¶ Rurſum Matheus 13
Math,21, A fructu inquit arbor cognoſcitur:aut ergo facite arborem bonam & fructũ
bonum:aut arborem malam & fructum eius malum,Si ergo a fructu arbor co
gnoſcitur / eſt autem filius:patris fructus / erit profecto talis filius:qualis pater.
Quare ſi filius creatura eſt:erit etiam pater creatura , Sed pater increatus eſt:
erit ergo filius quoq; increatus / & ſic arbor a fructu ſuo gconoſcetur. ¶ Dein 14
de dicit idem / q, agitabatur apoſtolorum ſcapha uehementius:quia non par=
Math.14 ue lacum procelle diffundebant. & noctis quarta cuſtodia ſaluator quaſi per
terram ambulans:in medio lacu a diſcipulis conſpicitur,Clamabant autem di
ſcipuli:non cognoſcentes eum.Saluator autem dicebat.ego ſum : nolite time=
re.Cumq; ſuſcepiſſent ipſum in ſcapha:omnis uentorum & maris turbatio ce
cidit atq; requieuit, tunc omnes qui erant in illa nauicula:adorarunt ipſum di
centes,Vere filius dei es tu ,Quid igitur dicẽt ueritatis inimici / cum uideãt uni
uerſum apoſtolorum ordinem eum cultum filio dei reddere: ut non ſolum fi=
lium dei appellent / ſed uere filium quaſi iurantes addant.Nam ſi creatura eſt:
quomodo uere fili⁹ dei erit? Non enim poteſt nere filius eſſe alicuius ille:qui na
turaliter non habet eſſe ex eo / hoc eſt ex ſubſtãtia eius / cuius filius eſſe uere di
citur. Qz ſi diſcipulos dicant falſam de ſaluatore habuiſſe opinionem:quomo
do ſaluator tacuit & errãtes non correxit? Preſertim cum in multo minoribus
Math,16. errantes aperte corrigat.Petro enim non recte reſpõdenti:uade ſathana poſt
me inquit / ſcandalum enim es:quia non ſapis que dei ſunt ſed que hominum.
Quoniam igitur uere filium dei eſſe diſcipuli adorantes dicebant / neq; Chri=
ſtus quaſi falſa dicẽtes redarguit : quis niſi inſan⁹ audebit creaturã dicere ipſũ
qui uere filius dei eſt? Non enim poteſt fili⁹ dei ſimul eſſe uere & creatura.Idẽ
enim:uere filius & naturaliter filius / ſignificat.Non ergo adoptione ipſe filius
eſt:ſed naturaliter.Nam per adoptionem filii:per ſimilitudinem quandam di
cũtur filii. Quare niſi pri⁹ naturaliter filium deus habuerit / nullo modo pote
rimus nos ad ſimilitudinem ueri filii per gratiam adoptari, ¶ Deinde ſubiun=
Math.16. git Matheus. Cum autẽ ueniſſet Iheſus in partes Ceſaree Philippi.interroga= 15
bat diſcipulos ſuos dicens. Quem dicunt homines eſſe filium hominis? Illi aũt
dixerũt:alii Ioannem baptiſtam / alii Heliam / alii Hieremiã / aut unum ex pro
phetis.Et dixit eis:uos autem quem me dicitis eſſe? Reſpondens Petrus dixit,
Tu es Chriſtus / filius dei uiui.Reſpondens Iheſus dixit.Beatus es Simon Bario
na:quia caro & ſanguis non reuelauit tibi / ſed pater meus qui eſt in celis. Ani=
maduerte / credeq; q, ipſe pater reuelauit Petro . Nõ igitur ab alio Petrus q̃ ab
ipſo patre didicit Chriſtũ eſſe filium dei uiui. Neq; dixit ipſum unum eſſe de

filiis dei:ne per adoptionē & gratiā filius eſſe putaretur, Sed tu es inquit Chri=
ſtus:filius dei uiui, Et quia unicus naturaliter filius patris eſt, hac profeſſiōe Pe=
trus a Chriſto laudatur/quia maiora diſcere diuinitus potuit. Quō igitur crea
tura erit:quē ipſe pater per Petrum apoſtolū credētib⁹ filiū eſſe ſuū reuelauit?
16 ¶ Accedit quod poſtea dicitur. Venturus enim eſt filius hoīs in gloria patris ſui Math.16.
cum angelis ſuis/& tunc reddet unicuiq; ſcd̄m opera ſua. Si uere dictū per deū
patrē eſt, nō dabo gloriā meā alteri:quomodo eā dat filio/ſi creatura eſt & non Eſaie.42.
eiuſdē ſubſtātie cum patre? Sed nefas eſt opinari/ nō uere dictum eſſe a patre:
non dabo gloriā meā alteri. Dedit autē ipſam filio:ut euāgelium loquitur. Eiuſ=
dem igitur eſſentie atq; nature filius & pater eſt:ſpiritu etiam ſctō ſemper con
numerato, Quomō igitur creatura erit filius:ſi eiuſdē ſubſtātie cum patre eſt?
17 ¶ Et ecce(inquit idē) nubes lucida obumbrauit eos, & ecce uox ex nube dicens Math.17.
Hic eſt filius meus dilectus. Magna eſt inter filium dei & creaturam differētia,
Nam ſi idem eſſet creatura & filius/ut quibuſdā uidetur:quicquid creatura eſt
filius dei eſſet, Verū qui hec dicunt:nō uidēt etiā in hominib⁹/ quāta differētia
inter filios noſtros & ea que facimus ſit, Filios enim ex nobis ipſis cōſubſtātiales
nobis parimus. Que uero facta ſunt a nobis:extrinſecus & alienā a nr̄a natura
capiētes naturā/ea facimus. Similiter & in deo dicendū eſt/niſi q. materia non
indiget deus. Quomō igitur poteſt filius dei creatura eſſe? cum ſit ex ipſo deo/
et in ipſo/ non autem ad extra productus/ſicuti creature, ſed uere atq; ſecun=
dum naturam filius:de quo pater deſuper clamat, Hic eſt filius meus dilectus,
18 per quem nos adoptati:in ſpiritu eius dicimus/abba/pater. ¶ Preterea, Quid
faciens magiſter bone(dixit quidā Chriſto) uitā eternā poſſidebo? Et Chriſtus
ad eum, cur me dicis bonū? Nullus bonus niſi unus deus. Illud proprie bonū eſt Math.19.
quod nō participatiōe alterius/ſed ſcd̄m naturam/hoc eſt eſſentialiter bonum
eſt, Cum ergo alius ſit pſonaliter pater/alius filius:quem dicit iſte eſſentialiter
ipſum bonum eſſe? Non dubito:qa patrem reſpōdebūt. Quis igit̄ audebit ne
gare filium quoq; naturaliter/ atq; eſſētialiter ipſum bonum eſſe? cum ab ipſo
audiat, Ego & pr̄ unū ſumus. Qui uidet me:uidet & patrē, Nā ſi ipſum bonū Ioan.10.
eſſentialiter filius non eſſet/quomō patrem qui bonus eſſentialiter eſt/i ſeipſo Ioan.14
oſtenderet? Non aliter igitur q̄ pater/ipſe quoq; bonus eſt. Sed quomō inquiūt
unus ab eo dicitur eſſe bonus? qa uidelicet ſctiſſima trinitas unū eſt. Vna eni &
eadē eſſētia in trib⁹ pſonis eſt:ideo unū bonū eſſētialiter eſt, & null⁹ bonus/niſi
19 ipſe de⁹. Nō eſt igit̄ creatura fili⁹:ſed patri cōſubſtātialis. ¶ Rurſū, cū a facer=
te ſūmo interrogaret̄ Chriſt⁹, ſi fili⁹ dei eſſet:nō negauit ſed ānuit dicēs. tu di= Math.26
xiſti. Deide addidit. uerūtamē dico uobis:ex nūc uidebitis filiū hoīs ſedētē a de
xtris uirtutis dei/& uenietē ſup nubē celi, Nihil aūt aliud itelligit̄ quādo de deo
ſedere/& ſedes/aut ſoliū dr̄:niſi principatus & regia poteſtas/quā naturaliter
ſup oēs habet creaturas. Magna eni ametia eſt:ſeſſiōe & ſedē/aut oīno ſitū ali
quē deo attribuere, Sed q̄ corporaliter nr̄o more de ipſo ſcribūt̄:cōueniēter in=
telligēda ſūt. Quare cū fili⁹ a dextris ſedere uirtutis dei etiā ſcribit̄:nihil aliud
ſignificat̄/ niſi nō eſſe filio minorē q̄ prī cultū & honorē attribuēdū:ſed eundē

omnino,Id autem aſſumptũ eſt a cõſuetudine noſtra,In dextris enim nr̃is col=
locamus:quos nõ minoris dignitatis putamus.Quõ igiẽ hec om̃ia filius habeat
niſi patri eſſet conſubſtantialis? Scd̃m iſtos eni non ſolũ deus regnat ſup omnẽ
creaturã/neq; ſolus deus adoraẽ: ſed creatura quoq; ſimul cũ ipſo/quod oĩno
impiũ eſt. Vnus ergo eſt deus:ipſa trinitas ſancta,Cũq; ipſa un⁹ ſit deus:& pa=
ter ſimiliter/& filius/& ſpiritus ſanctus/deus eſt.ita ut tres perſone ſint:& un⁹
deus,Non eſt igitur creatura filius:ut impie multi contendunt.

Ioan.1. ¶De eodem.ex euangelio ſcd̃m Ioannem, Cap.XV,

IN principio erat uerbũ.Si erat in principio:quomõ iſti dicunt factum 1
atq; creatũ eſſe? Principiũ eni:neceſſario ante oẽm creaturã eſt? Nec
poteſt quod a nihilo ad eſſe ꝑductũ eſt:in principio eſſe,Sed ip̃e filius
etiã pricipiũ eſt.Nõ eſt igiẽ ipſe ab alio principio creatus.Ita eni duo principia/
unum ante alteꝝ darẽtur/qđ dicere ſtultum eſt. Deinde ſi erat filius:quõ a ni=
hilo ꝑductus eſt? Nam ſi a nihilo productus eſt:non erat.Sed erat,non eſt igiẽ
a nihilo ꝑductus.¶Et uerbum erat apud deum. Apertius nobis euangeliſta/ 2
principii uocabulũ explanat:nihil aliud eſſe dicens qđ principium appellauit/q̃
ipſum deũ patrẽ.unde filius effulget/ ſicut lumen ex ſole,alius quidẽ hypoſta=
tice a patre:ſed non alius ratione ſubſtãtie,Principium igitur filii:pater eſt/nõ
temporis aut aliud huiuſmodi:ſed ex quo filius/ & in quo ſimul eſt/ſicut calor
ex igni.Caloris eni pricipiũ/ignis eſt:& tamen ex ipſo & in ipſo inſeperabiliter
calor eſt.Et quamuis om̃es huiuſmodi ſimilitudines in infinitũ a diuinis diſtare
non ignoremus:hinc tamen intelligere poſſumus filiũ ex patre & in patre eter
naliter eſſe/nullo tempore itellecto, Nam uerbũ erat/ſic nos intelligere cogit,
¶Et deus erat uerbũ.Apertiſſimẽ hic nõ eſſe recentẽ deum/filiũ aſſerit/deus 3
enim erat/ait:& in pricipio erat,Quomõ igitur iſti creaturam ipſum eſſe opi=
nanẽ? Preſerti cum nõ poſſint dicere/per gratiã deificatum. Nã quod per gra
tiã alicui datur:id addi poſtea neceſſe eſt. Preitelligiẽ enim neceſſario natura/
et eſſentia & hypoſtaſis:cui cõceditur gratia,ſicut & nos cum ſimus natura ho
mines per gratiã dei/dii appellamur,& homines nos eſſe/per prius intelligitur
q̃ ſimus per gratiã deificati. Sed non habent dicere qui creaturã eſſe filiũ men=
tiuntur/quid filius ſcd̃m naturã eſſe per prius intelligatur:q̃ deus eſſe dicatur,
Deus enim erat uerbum:ſcd̃m Ioannẽ,¶Hoc erat in pricipio apud deum.Nõ 4
ad extra ꝑductũ/ſed ex ipſa pris ſubſtãtia emanare filiũ oſtẽdit/ſicut in ip̃o &
ex ipſo ſcd̃m naturã effulgẽte.Neq; id in tp̃e.Hoc/eni ait/erat in pricipio apud
deũ,Quõ igiẽ uer⁹ genitoris fructus/aliud natura q̃ genitor ſuus erit? Nam ſi
Luce.6. cut nõ naſcunẽ ex dumis uue:ſic nec ex uite naſcuntur dumi,Qm̃ ergo pater
natura deus eſt:erit filius quoq; deus natura.Aliter minoris erit dignitatis:quã
creature ſue.Creature eni cõſubſtãtialẽ ſibi fructum ex ſeipſis ꝑducunt.Deus
autẽ ſcd̃m iſtos nõ natura deũ ex ſe generabit:qđ abſurdũ penitus eſt ¶Oĩa p 5
ipſum facta ſunt,Nihil factũ eſt:qđ ab ipſo factũ nõ ſit/ut ipſe aſſerit,Quare
qui numero factoꝝ non cõprehenditur:aliud eſt preter ipſa facta,Ipſe autẽ eſt
filius dei/q ad eſſe uniuerſa uocauit,Non eſt igitur creatura/creator oĩm/ſed

6 deus uerus/& patri conſubſtantialis, ¶ Scriptum eſt enim inquit, Dominum Deu.6.
deum tuũ adorabis:& ipſi ſoli ſeruies. Quomodo igitur ſi creatura eſt filius ſe=
cundũ iſtos/& a nobis & ab angelis adoratur? Cuius rei teſtis Paulus eſt. Quã
do autem introducit primogenitũ in orbem terraꝝ:& adorẽt ipſum ait oẽs an= Hebre,1,
geli dei. Certe ſi homines ſolũ/eum adorarent: dicerent forſan iſti non eſſe mi=
rum: ſi nos erramus, Nunc uero celoꝝ uirtutes adorãt: nec errare ipſas (cũ an=
7 geli dei ſint) audebunt dicere, ¶ Accedit.ꝗ premia in celis depoſita ſunt colen
tibus Chriſtũ. Non eſt igitur deus recens/que colere prohibemur/ſed deus ue= pſ.80,
8 rus: & natura deus/quia colere ipſum iubemur. ¶ Preterea, ſi creatura eſſet
filius/cum omnia per ipſum facta ſint: non deus ſed creatura erit creator. Ma
gna itaq; oſtentatione iactaret deus: cum dicit. manus mea fecit hec oĩa. Sed ni= Eſaie,66.
9 hil factũ: creandi uirtutẽ (que infinita eſt) ſuſcipere poteſt, ¶ Ad hec. ab omni
creatura: deus eſſe uerus creator predicatur, Magna igitur impietas eſt: filium
10 dei creaturam appellare. ¶ Deinde ait euãgeliſta, Erat lux uera, Non poſſunt Ioan.1,
negare: lucẽ uerã patrẽ eſſe. Eſt aũt & filius: lux uera. Quomõ igitur aliud pa=
ter natura/aliud filius erit? Aut quid magni deo patri attribueretur/quando
dicitur lux uera: ſi aliqua etiam creatura/poſſet eſſe lux uera? Quare ſi nichil
creatum proprie hoc eſt eſſentialiter/id poteſt eſſe naturaliter quod deus eſt/
nihil enim habet quod non accepit: cõſubſtantialis patri certe filius erit. quia na 1,Cori.4.
turaliter lux uera: & idipſum eſt quod pater eſt. Non eſt igitur filius creatura,
11 ¶ Subiungit ibidẽ. Que illuminat oẽm hominẽ uenientẽ in hunc mundũ, Lux
que ad mundũ a patre miſſa eſt: uerbũ eius hoc eſt filius ſuus eſt/qui ex ipſo na Ioan,8,
ſcitur. Ego inquit, ex patre exiui & ueni/& ego lux in mundũ ueni. Ad ipſum Ioan,12,
igitur etiã illud pſalmiſte dicit᷑, quia tu illuminabis lucernã meã dñe: deꝰ meus pſ.17.
illumina tenebras meas, Quomõ ergo creatura eſt: quem Dauid in ſpiritu ſan Ioan.1.
12 cto dñm & deũ ſuũ appellat? ¶ Rurſũ ait Ioannes. Quotquot autẽ receperũt
eũ: dedit eis poteſtatẽ filios dei fieri. Cõditio quedã atq; ꝓprietas/uel (ſi ita uis)
dignitas alia creature/alia creatori neceſſario ineſt. creatura ſerua eſt. creator
dñs. Sed creatura quoq; dño ſuo cõiuncta: a ꝓpria cõditiõe liberat᷑ & in melio=
rem traducit᷑. Ita natura noſtra a filio dei aſſumpta/menſurã ſuã exceſſit: & in
cõditionẽ aſſumẽtis eã/per gratiã tranſlata eſt. Qui aũt ſuſcipiũt filiũ hoc eſt.
qui credũt in eũ: filii dei per gratiã fiunt. Quare ꝗ dedit poteſtatẽ hoibus filios
dei per gratiã fieri: nõ poteſt ipſe filius dei per gratiã eſſe, Neceſſario igit᷑ filius
13 dei ſcdm naturã eſt: & nõ creatura. ¶ Deinde ſubiungit. Et ex plenitudie eius
nos oẽs accepimus. Sola deitatis natura: pfecta eſt/ſola nullius rei indiget/ſo
la: oia replet, Sed hoc ipſũ filius quoq; dei habet naturaliter. Quomõ ergo erit
14 creatura? ¶ Poſtea ſubnectit, ꝗa lex ꝑ Moſem data eſt: grã & ueritas ꝑ Iheſũ
Chriſtũ facta eſt? Si filius dei nõ eſt deꝰ ſcdm naturã/ſed creatura: falſus eſſe ui
15 debit᷑ deꝰ. Quõ igit᷑ grã & ueritas ꝑ ipſũ facta eſt? ¶ Deinceps ibidẽ. Ecce agnꝰ
dei: ecce ꝗ tollit peccatũ mundi. Eſaias etiã dicit. Quis deꝰ ſicut tu: ꝗ deles iniq
tates? Si ergo dei eſt proprium delere pctã/Chriſtus aũt id facit: quomodo erit Eſaie,43.
16 creatura? ¶ In craſtino (Ioannes inqt) cum exiſſet Iheſus in Galileam: inuenit Ioan.1,

Philippum & dixit ei,Sequere me,& ita Philippus/ ſaluatoris diſcipulus oſten=
ditur ,Sed aduerte queſo quomodo etiam hinc colligitur q. deus ſecundum na
Luce,9, turam filius ſit, Nam cum multos undiq; concurſuros ad fidem ſaluator uide=
ret: dixit ad diſcipulos, Meſſis quidem multa / operarii autem pauci. Rogate
igitur dominum meſſis:ut multos in meſſem ſuam operarios immittat, Nec ul
lam rem aliam/meſſem appellat: q̄ uenientium hominum/ab idololatria ad fi=
dem Chriſti/quorum dominus ipſe Chriſtus eſt. Quomodo igitur non eſt de
us uerus? Preſertim cum etiam Paulus per penitentiam omnes ad Chriſtũ uo=
2.Cori.5. cet dicens. Rogamus pro Chriſto:recõciliamini deo. Quoniã igitur ſolus deus
qui eſt dominus omnium/meſſis quoq; huiuſmodi dominus eſt: ipſe ſolus erat
operarios in meſſem miſſurus. Sed hoc ipſe feciſſe ſaluator inuenitur. Iuſſit eni
Philippo ut ſequeretur ſe. Deus igitur uerus eſt:& non creatura, ❡ Poſtea. tol 17
Ioan.2. lite iſta hinc/ inquit:& nolite facere domum patris mei/domum emporii, Si fi=
lius creatura eſt/ & per gratiam filius dei uocatur/ ſicut & alie rationales crea=
ture/ quibus non natura / dignitatem huiuſmodi preſtat/ ſed gratia dicentis,
pſ.81. Ego dixi dii eſtis:& filii excelſi omnes, erit de numero omnium:qui filii dei per
gratiam appellantur. Quomodo igitur ſi nihil plus ceteris ipſe habet:cõmunẽ
omnium per gratiam patrem/ſuum ſolius appellat dicens. Nolite facere domũ
patris mei? Non enim ita. iure dicere potuiſſet/ſi creatura eſſet/ſed illo potius
modo, Nolite domum patris noſtri: domum negociationis facere, Cum igitur
ſibi ſoli magna cum poteſtate / hanc dignitatem attribuat: non gratia ſed na=
Ioan,2. tura filium dei ſeipſum eſſe cognoſcit, ❡ Deinde ſubiicit. Quod ſignum/no= 18
bis oſtendis:quia hec facis? Reſpondit Iheſus. Soluite templum hoc:& in tribus
diebus ſuſcitabo ipſum. Q; uero ſuum corpus.templũ appellaret:ſtatim euan
geliſta oſtendit dicens. Ille autem dicebat de templo corporis ſui. Quando igi=
tur ſurrexit ex mortuis: recordati ſunt diſcipuli/quia hoc erat q̄d dicebat ipſis.
Templum autem proprium/ atq; uere nullum dicitur:ſi deus in ipſo non habi=
tet. Nemo enim corpus ſuum / anime templum appellabit, Sed tunc / per gra=
tiam homo templum dei fit: quando per fidem Chriſti ſpiritus ſanctus in eo ha
bitat. Corpus uero Chriſti/templum eſt uere/in ipſo enim uoluit habitare cor=
Coloſ,2. poraliter tota plenitudo deitatis:ut ait Paulus, Nec ullus dubitat:quia uerbum
dei caro factum ſit? Quomodo igit' erit creatura filius dei:qui corpus in quo ha
bitauit/ ſicuti uerus deus tẽplũ dei effecit? ❡ Rurſũ eodẽ in loco, Cũ autẽ eſſet 19
Iheſus in Hieruſalẽ in feſto paſche: multi crediderũt in noĩe eius/ uidẽtes ſigna
que faciebat. Ipſe uero Iheſus non credidit ſeipſum eis:quia ipſe omnes cogno=
ſcebat/nec indigebat ut aliquis teſtaretur de homine, ipſe eni ſciebat quid erat
in homine, Diuinam admiratus naturam beatus pſalmiſta:illi ſoli teſtatur pro
pſ.32, prium eſſe ut corda hoim ſciat, Dixit eni ad deũ.qui finxit ſingillatĩ corda eo=
rum, qui intelligit oĩa opa eorum. Quoniã ergo ſolus uerus deus corda homi=
num ſcit/& occulta hominum intelligit/& hec ipſa filius quoq; ſcire / ac intelli=
gere perhibetur: quomodo non erit uerus deus / aut quomodo erit creatura?
Ioan.1, ❡ Rurſum. Cum ſaluator noſter. ad Nathanaelem dixiſſet, anteq̃ Philip= 20

pus uocaret te / cum eſſes ſub ficu : uidi te. Hoc ſolo ſigno Nathanael admira=
tus;Rabi dixit tu es filius dei / tu es rex Iſrael, Si ergo ſecundũ ipſius ſaluatoris
teſtimoniũ Iſraelita uerus erat Nathanael / in quo dolus nõ erat : neceſſe eſt cre
dere ipſum nõ mentiri / dicentem de Chriſto. Rabi tu es filius dei: & tu es rex
Iſrael. Nam ſi mentitus eſt cũ hec dixerit / dolus erat in eo. Sed ſaluator mẽtiri
non poteſt, Nec igitur Nathanael etiã mẽtitus eſt;filiũ dei & regẽ Iſrael Chri=
ſtũ appellans. Quã quidẽ dignitatẽ regni;non gratia / neq; ut homini (nullos
eni uidebat ſatellites) ſed ut uere filio dei incarnato attribuit, Quomodo igi=
tur filius dei & rex iſrael: creatura & ſeruus erit? Legimus preterea ſaluatorẽ
non recte interrogantibus phariſeis dixiſſe.erratis / ignorantes ſcripturas, De Math,22.
cebat enim ipſum ſicut dominũ & magiſtrũ / non recte dicẽtes corrigere:& ab
ignorãtia homines ad ueritatẽ reuocare. Si ergo Nathanael errauerit / filiũ dei
et regẽ Iſrael ipſuin appellãdo : cur ſtatim nõ corrigitur? cur ſtatim nõ fuit ad
ueritatẽ reuocatus? cur nõ audiuit illico:erras o amice? non enim ſum rex ſed
ſeruus:nec filius dei / ſed creatura. Sic eni & Nathanaelẽ ab errore reuocaſſet /
et nullã ſibiipſi reprehẽſionem relinqueret: q, ſic falſo tãte dignitatis opinionẽ
uenaretur. nunc aũt qui ſemp alios errantes reprehẽdebat : Nathanaelẽ ut re=
21 cte dicentẽ honorat, Rex ergo iſrael & fili⁹ dei eſt: & non creatura. ¶ Adhec. Ioan,3.
ſcribit Ioannes. Sic enim deus dilexit mundũ / ut filiũ ſuũ unigenitũ dederit;ut
oĩs qui credit in eum nõ pereat / ſed habeat uitã eternã . Si precipua mirabiliſq;
dei patris dilectio erga mundũ / ex hoc cognoſcitur / quia filiũ ſuũ hominẽ fa=
ctum mundo dederit:certe uere ac naturaliter filiũ ſuũ / aſſumere hominẽ uo=
luit. Parua eni res nec magni exiſtimanda eſſet:ſi non uere filiũ / ſed creaturã
quandã pro mundo dediſſet. Et ad hec / nõ uere unigenitus filius diceretur: cũ
etiam alie rationales creature / filii nomen per gratiam habeant, Sed precipua /
maximaq; dei patris in mundũ dilectio eſt. Non ergo creaturam ſed uere filiũ
aſſumere hominem pro mundo uoluit: quod inde ſignificauit euãgeliſta / quia
22 unigenitum ipſum appellauit, ¶ Deinde ait. ut oĩs qui credit in ipſum:non Ibidem.
pereat. Quomodo ergo creatura eſt:ſi fides in eum / ſaluat? Nam ſi creatura
eſſet:perirent certe oẽs qui in eum credunt. Nunc autẽ / q ſyncere atq; integre
in ipſum credunt: ſaluantur. Non eſt igit creatura:ſed patri conſubſtantialis.
32 ¶ Poſtea ſubiungit, Non enim miſit deus filiũ ſuum / ut iudicet mundum:ſed
ut ſaluetur mundus per ipſum. Dominã rerũ omniũ naturã ſignificare uolens
deus:per prophetã Eſaiam / ego inquit ſum deus: & nõ eſt preter me qui ſaluat Eſaie,43.
Sed filius etiam ſaluator mundi eſt:& a patre miſſus eſt in mundũ ſaluare ipſũ
Ipſe igitur eſt qui per prophetam clamat, Ego ſum deus : & preter me non eſt
24 ſaluator. Non eſt igitur creatura / ſed patri conſubſtantialis. ¶ Inſuper, Scribi= Ioan.3.
tur Ioannes baptiſta de Chriſto dixiſſe. quia illũ oportet creſcere:me aũt minui
Neq; certe incremẽtũ aut decremẽtũ corporis:hic intelligẽdũ . dignũ eni aliqd
mẽte Ioannis:dictũ ab ipſo exiſtimare debemus. Maior igitur fiebat Chriſtus:
et Ioannem indies minorẽ magnitudine ſua efficiebat. Non quia quantum ho=
mo homini / aut creatura creature preſtabat;quotidie homines animaduerte=

bant,parua enim hec/& indigna differētia eſt.ſed quia ipſa o pera Chriſti:dei
opera erant.& ita in dies ab operibus/deū eſſe ipſum uerū:ho mines colligebāt
et ita ſequebatur/ut quanto magis Chriſtus ſcd̄m opinionē hominū ueram in
ſublimitatē deitatis aſcēdebat:tāto Ioānes ut homo nudus & creatura / minor
uideretur.Quō igitur nō erit amētia:filiū dei creaturā appellare? ¶Preterea 25
eodē loco ait,Qui deſuper uenit:ſup om̄ia eſt,Nihil aliud deſuper in hoc loco
ut ego arbitror)ſignificat:q̄ ſubſtantiā dei patris/que ſup oia eſt. Nemo enim
dicet locali altitudine filiū gloriari:aut baptiſtā de huiuſmodi ſpaciis itellexiſſe
Nec ullus niſi oino amens:motū a loco in locū hic intelligi dicet,Quid aliud igi
tur ſignificare deſup hic poteſt:q̄ ex ſublimi ac ineffabili p̄ris ſubſtantia?Quō
igitur qui ex illa uenit/hoc eſt ex ipſo patre ſcd̄m naturā naſcit̃: nō erit eiuſdē
nature cū patre.Aut ſi erit creatura:quō uere dicet̃ ſup oia eſſe/q non dn̄s ſed
p̄ſ.118. ſeruus ut cetere creature naturaliter erit?Serua eni eſt ois creatura:ſcd̄m pſal=
miſtā.filius uero ſup oia eſt.Nō eſt igitur creatura:ſed uerus deꝰ.Quare ſi eſt
ſuper oia:nō erit unus ex oibꝰ/ſed aliud preter oia.Sup oia eni eſt/nō locali(ut
diximus)ſpacio/ ſed ſublimitate / & ineffabili natura:in qua nihil ex creaturis
cū ipſo poteſt cōuenire, Nā ſi aliqua cōueniret:nō eſſet ip̄e ſimpliciter ſup oia.
¶Idē quoq; Ioannes baptiſta de ſaluatore ait.qui acceperit eius teſtimoniū:ſi= 26
Ioan.3, gnauit/q̄a deus uerax eſt,Qui ergo credit oia que Chriſtꝰ dicit:is ſignauit q̄a
deus uerax eſt.Chriſtꝰ ergo deꝰ eſt/qui ut uerus:ab audiētibus fide ſuſcipitur
p̄ſ.80. Cūq; nullū recipere deū recentē iubeamur:quō erit creatura filiꝰ dei/quē ſicut
Ioan.11. deū iubemur recipere? ¶Ego(inquit ſaluator)ſum uita,& rurſum,Ego ſum 27
Ioan.14, ueritas. Veritas autē mentiri non poteſt.Vita igit̃ eſt ſcd̄m naturā.Nulla uero
creatura:ſcd̄m naturā uita eſt.Sola eni uita eſt ſcd̄m naturā/que ſemp & eſſen
tialiter uita eſt,Creatura uero nec ſemp eſt:cū ex nihilo ꝑducta ſit.nec eſſen=
tialiter uita eſſe pōt.¶Rurſum ait ſaluator.Pater meus uſq; modo operat̃:& 28
Ioan.5. ego operor,Ideo igit̃ magis q̄rebāt Iudei occidere Chriſtū Iheſum:q̄a nō ſolū
ſoluebat ſabbatū/ſed etiā patrē ſuū dicebat deū/equalē ſeipſū faciēs deo.Infe
ſti erant Iudei Chriſto:qm̄ cū hō ſibi eſſe nudus uideretur/ non cōmunē patrē
ſed ſuū ꝓpriū/deū eſſe dicebat,Pater meꝰ(dicens)uſq; mō operat̃,Ex his illis
uerbis/q̄a deū patrē ſuū appellabat: ad naturalē & uerā ſentētiam uocati/dei
eq̄litatē ſibi Chriſtū rapere q̄rebant̃,Nā qđ ex aliquo naturaliter eſt:equale illi
naturaliter cōprobatur.Huius ſentētie cū Iudei eſſent:qs unq̄ illos redarguit?
Aut quis dicere ipſis auſus eſt:non eſſe ſaluatorē equalē deo/quis proprius ſibi
pater deus eſt? Sed neq; ipſe ſaluator hanc illoꝝ increpauit opinionem:cū ſole=
Math.9, ret etiam occultas cordis eorum cogitationes quando improbe erant reprehen
dere.Nunc contra equalem ſe ipſi deo patri comprobat:dicēs deinceps,Que=
cunq; enim pater facit:hec & filius ſimiliter facit,Suū ergo naturalē patrē/deū
eſſe:oibus manifeſtat/& ſe patri equalē ac cōſubſtātialē oſtēdit,quō igit̃ crea=
Ioan.5. tura erit? ¶Iterum dicit ſaluator noſter.Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & 29
uiuificat:ſic & filius quos uult uiuificat,Quid ad hec ſaluatoris uerba heretici
dicent:ſi eos interrogabimus : quomodo pater mortuos uiuificat?utrum tanq̄

particeps uitę:an ſicut ipſa uita / ſecundũ naturam ac eſſentialiter? hoc ultimũ ſcio dabunt.& cum ipſo pater uita ſit:ipſum uiuificare mortuos dicent natura et non participatiõis gratia, Quoniã igitur etiam filius nõ aliter uiuificat mortuos q̃ pater:uita etiã ipſe / naturaliter ac eſſentialiter erit, Cum ergo idẽ ſit qđ pater / uita eni uterq; eſt:quomodo filius erit creatura / ſi pater nõ eſt creatura
30 Deus igitur uerus de deo uero / & uita de uita:fili⁹ eſt, ¶ Deide ſubiũgit, Nullum enim pater iudicat / ſed omne iudiciũ dedit filio:ut oẽs honorent filiũ ſicut honorant patrẽ, Deus ſcđm naturã / pater etiã ab ipſis cõceditur, filius autem: creatura eſſe dicitur / & non uere deus ſcđm iſtos. Quomõ igiẽ equaliter poterit ab iſtis & ita ſicut pater honorari:ſi pater ſicut deus uerus honoratur / & filius non ita ab ipſis? Aut quomõ ipſe pater eum honorẽ iubet filio ſuo dari:qui ſibi datur? Nonne ipſe dixit per Moſem. Dñm deum tuum adorabis / & illi ſoli ſerutes? Niſi forte credant / ab ipſo deo pr̃e nobis iuberi:ut creaturã colamus quod dictu impiũ eſt. Quare cũ pater iubeat ut nõ aliter colamus filium ſuũ q̃ ſeipſum:non erit fili⁹ creatura / nec ad extra ex nihilo ꝓductus / ſed ex ipſo pr̃e Ioan,5, Deu,6,
31 natus. ¶ Deinceps ibidẽ addit, Sicut ętiã pater uitã habet in ſeipſo:ſic dedit & filio uitam habere in ſeipſo. Pater non per participationẽ / ſed eſſentialiter uita eſt. Sed filius ſic habet uitã ut pater, Nõ habet ergo per participationẽ:ſed ipſe eſſentialiter uita eſt. Nec cõturbet? aliquis / cũ audiat uitã filio eſſe datã a patre Simile eni eſt / queadmodũ ſi calor qui ꝓfluit ex igni / diceret. ſicut ignis calid⁹ eſt:ſic etiam mihi dedit ut calidus ſim. Nulla enim participatio eſt, quãuis calor idipſũ quod eſt / ab igne accepiſſe dicatur. Sed nec diuiſio aut ſeparatio aliqua intelligitur, ſed propter unitatẽ que eſt in emittente & emiſſo conſubſtantiali: recte dicitur quicquid habet emiſſu m ab emittẽte accepiſſe. Quomõ igitur filius / qui ſic incommutabiliter uitã habet ſicut pater:creatura erit? ¶ Preterea. Ioan,5,
32 ad Iudeos ait domin⁹ noſter. Si ergo teſtimonium perhibeo de me:teſtimoniũ meũ nõ eſt uerũ, Alius eſt qui teſtimoniũ perhibet de me:& ſcio q; uerũ eſt teſtimoniũ quod ꝑhibet de me, Vos miſiſtis ad Ioannem:& ipſe teſtimoniũ perhibuit ueritati. Ego autẽ non accipio teſtimoniũ ab hoĩe. Perhibuit certe baptiſta teſtimoniũ:cũ dixerit de ſaluatore. Ecce agnus dei:qui tollit peccatũ mũdi, Verũ qm̃ ſaluator dicit non accipere ſe teſtimoniũ ab hoĩe / ſed aliũ eſſe q de ſe ipſo teſtimoniũ ꝑhibet:qs eſt iſte alius / Ioãne imo ſimpliciter hoĩe maior? patet de patre ipſũ dicere:Pater eni dixit ad Ioannẽ In quẽ uideris ſpiritũ deſcẽdẽtẽ et manentẽ in ipſo:hic eſt qui baptiſat in ſpiritu ſc̃tõ. Spiritu autẽ deſcendente in Iheſũ:uox patris audita eſt dicẽtis. Hic eſt fili⁹ me⁹ dilectus. Cũ igiẽ ipe deus pater filiũ ſuũ / Chriſtũ appellet / idq; teſtimoniũ uerũ ſit / quia ab ipſa ueritate de ueritate dicit? :nõne manifeſte impietatis crimie iſti ſeipſos dãnãt / q, filiũ dei Ioan,5 Ioan,1, Math,3,
33 creaturã audet ꝑdicare? ¶ Ego(inquit deide Chriſt⁹)habeo teſtimoniũ:Ioannis teſtimonio maius. Opera eni q dedit mihi pater ut faciã / ipa opa q̃ ego facio teſtimoniũ perhibẽt de me / qa pater me miſit. Parũ poſſe Ioannis teſtimoniũ / Chriſtus dicit. non quia Ioannes non uere teſtimoniũ perhibuerit:uenit eni in teſtimonium miſſ⁹ a deo / ut teſtimonium perhiberet de lumine. Sed quia iam Ioan,5, Ioan,1,

apud Iudeos teſtimonium eius/q̄uis uiri magni/& omnis uirtutis genere inte=
gerrimi/paruipendebatur:operũ magnitudine atq; miraculorũ demonſtrari
recte ſaluator ait/quia ex ipſo patre exiuit ac uenit. Non eni poteſtate propria
ut deus/tot tantaq; preter naturã feciſſet:niſi uere filius dei eſſet, Cũ igiť que
pater poteſt facere/filius quoq; facere poſſit:nonne ut impii fugiendi ſunt oēs
qui nõ deum ſed creaturam dicere ipſum audent? ¶ Poſtea ibidē ſubdit, Ego 34
ueni in nomine patris mei:& non ſuſcepiſtis me. Si alius uenιet in nomie ꝓprio
Ioan.5, illũ accipietis, Quomodo filius uenit in nomie patris? uidelicet ut deus/ut do=
minus/ut uita/ut oipotens/ut lumē/ut ille q poteſt mortuos uiuificare. hec eni
oia pater poteſt. Quare ſi hec oia filius quoq; nõ eſt:nõ uenit in noie patris. Ve
nit autem in nomie patris. quia oia que pater eſt:ipſe quoq; eſt/uno ſolo exce=
pto/q pater nõ eſt. Quõ igitur creatura erit? ¶ Rurſum Sicut miſit me uiuēs
Ioan.6. pater:& ego uiuo propter patrē. & qui mãducat me/ uiuet ꝓpter me. Miſſum 35
ſe filius dicit a patre:aut ſcd̃m incarnationis modum/quia ſeipſum exinaniuit
Philip.2, formam ſerui accipiens/& factus eſt obediens/uſq; ad mortem, aut quia ſicut
ex ſole lux emittiť/uel ex igni calor:ſic inſeparabiliter ex patre emanat, Viue=
re aũt propter patrē dicitur:non quia particeps uite(ſicut nos) ſit. ſed quia oia
paterne ſubſtãtie propria:naturaliter in ipſum ſicut in filiũ tranſeũt, Propriũ
autē patris eſt/uiuere, uel ut apertius dicã:ipſe eſſentialiter uita eſt, hoc igitur
et filius eſt propter patrē:quoniã ex eo naſcitur. Nõ enim poteſt ex uiuo patre
non uiuus filius naſci:nec ex increato creatus. ¶ Poſtmodũ apud eundē euan 36
geliſtam legimus:q. reſpondit Iheſus, nec me cognouiſtis/nec patrem meum,
Ioan.8, Hinc etiam animaduerte: ueram patris imaginem/filiũ eſſe, Nam ſi a cogni=
tione ipſius filii/cognitio patris habetur:quomodo non erit neceſſarium/ean=
dem naturã hoc eſt eſſentiã patris & filii eſſe? Si igitur nulla differētia eſt inter
patrem & filium niſi ſola perſonalis/quia hic pater eſt/ille filius:quomodo filiꝰ
erit creatus/cum pater increatus ſit? Preſertim cum relatiua nomina alterum
ad alterum dicantur:& uno dicto/alterũ ſtatim intelligatur, nam qui patrem
dixit:filium illico intellexit. & qui filium appellauit:ad patrem confeſtim retu=
lit. Si ergo creatura filius eſt:nõ poterit ad patrem uere referri/ ſed ad creato=
rem, & ita non poterit aliquis a cognitione filii cognitionem patris habere. Sed
qui nouit filium:nouit & patrē, Vere igitur filius eſt:& conſubſtantialis patri,
Iure igitur audire iſti ſimul cũ Iudeis poſſunt, ſi me cognoſceretis:patrē quoq;
Ioan.8. cognoſceretis. ¶ Preterea, dicit euangeliſta, Reſponderũt Iudei, Nos ex for= 37
nicatione non ſumus nati, unũ patrem deum habemus. Dixit eis Iheſus. Si deꝰ
pater ueſter eſſet:diligeretis utiq; me, Ego enim ex deo exiui & ueni, Nõ ueni
eni a memetipſo:ſed ille me miſit, Qui filiũ dei nõ dilexerũt:quõ poſſunt dici
deũ patrē ex quo filiꝰ eſt dilexiſſe? Et qui fructũ nõ honorarũt:quõ arborē ho=
noraſſe uidebuntur? Si autem dei patris fructus/ipſe filius eſt (hoc enim ſigni
ficat:q. ex patre exiuit & uenit) quomodo erit creatura? aut quomodo ex ipſo
deo patre/non deus naſci naturaliter poterit/ cum nec creatura quidem ulla/
hoc patiatur? Homo enim ex homine/& bos ex boue/ naſcitur? Deum igitur

uerum / de deo uero naſci neceſſe eſt, Aliter uerior in creaturis generatio q̃
in deo inueniretur: quod abſurdum eſt. Miſſum autem ſe filius a patre dicit:
non mutatione locorum (non eſt enim deus in loco) ſed ſicut calorem ex igni /
38 aut illuminationẽ ex lumine. ℂ Rurſum Ioannes ait. Pater meus qui dedit mi Ioan, 10,
hi: omnibus maior eſt / & nullus poteſt rapere de manu patris mei, Ego & pa=
ter unum ſumus. Maior omnibus pater eſt / nõ ut corpus corporib⁹: ſed ut cre
ator creaturis ſic enim omnia excedit / & ſuper omnia eſt. Sed ipſe pater qui ſu
per omnia eſt / unum eſt cum filio. quare ipſe quoq; filius ſimiliter ut pater / ma
ior eſt omnibus & ſuper omnia eſt. Non eſt igitur creatura: ſed unum & idem
39 eſſentialiter cum patre. ℂ Inſuper inquit. Multa bona opera oſtendi uobis ex
patre meo, propter quod igitur ipſorum lapidatis me? Reſponderunt Iudei.
De bono opere non lapidamus te: ſed de blaſphemia: quia tu cum homo ſis:
facis teipſum deum. Cum ſaluator noſter diceret / ego & pater unũ ſum⁹: non
intelligentes Iudei a quo id diceretur / & in carnem ſolum modo reſpicientes:
eum impietatis crimine accuſabant & lapidare conabantur, Id enim ſolum re
cte intellexerũt: q. opinarentur deum ſeipſmm facere illum / qui dicebat, Ego
et pater unum ſum⁹, Meliores igitur Iudei Arrianis uidẽtur. quippe qui quo=
niam Chiſtus dixit / ego & pater unum ſumus: hoc admiſſo uiderunt neceſſe
eſſe / Chriſtum deum uerũ & equalem patri cõcedere. Quomodo enim unũ
poteſt eſſe cnm deo uero: ſi creatura eſt? Secundum ergo naturam deus uer⁹
40 eſt: & unum cum patre, ℂ Deinde dicit euãgeliſta. Reſpondit Iheſus, Nonne
ſcriptum eſt in lege ueſtra. ego dixi dii eſtis? ſi illos dixit deos ad quos uerbum Pſal. 81.
dei factum eſt / & non poteſt ſolui ſcriptura: quem pater ſanctificauit & miſit
in mundũ / uos dicitis quia blaſphemas / quia dixi / filius dei ſum. Animaduer=
te quomodo ſeipſum aperte diſtinguit ab iis qui per gratiam dii ſunt: ut oſten=
dat ſe non gratia ut illos / ſed natura deum eſſe. Quomodo igitur natura de⁹ /
41 erit creatura? ℂ Inſup, Si opera patris mei nõ facio inquit: nolite credere mihi Ioan. 10,
Si autem facio: & ſi mihi non creditis / operib⁹ credite. ut cognoſcatis & creda=
tis: quia in me pater eſt / & ego in patre, Que natura hoc eſt eſſentia diſſeparã
tur: diuerſas habent operationes. quorum autem eadem ſimpliciter operatio
eſt: eorum ſubſtantia etiam eadem eſt, Id ſaluator oſtendens dixit. ſi non cre=
ditis in me / quia hominem eſſe uidetis: operum tamen inaudita poteſtas & ma
gnitudo facile uos poteſt impellere ut credatis / quia deus uer⁹ de deo uero ſũ.
Nam qui deo patri equalis in operibus eſt: quomodo erit aliud ab eo ſecundũ
ſubſtantiam? immo uero quomodo non erit unum & idem in omnib⁹: ita ut et
42 ipſe in patre ſit / & patrẽ in ſeipſo habeat? ℂ Inſuper ait ſaluator, ego ſum re= Ioan. 11.
ſurrectio & uita, Si pater reſurrectio & uita eſt / & idcirco ut de⁹ uerus colitur:
cur filium quoq; ſimiliter heretici non colunt / cũ ipſe quoq; reſurrectio & uita
ſit? Cum autẽ uita ſit: quomodo erit creatura. Omnis enim creatura: particeps
uite / non uita eſt. ſolus autem deus uerus: ipſa uita eſt. Quare pater & filius et
ſpiritus ſanct⁹: ipſa uita eſſentialiter eſt, ℂ Rurſum ibidem. qui credit in me / Ioan, 12.
43 non credit in me: ſed in eũ qui miſit me. Si ita unum cum patre filius eſt / ut qui

credit in filium/in patrem credat:quomodo non erit ſtultum dicere/filium eſ ſe creaturam? niſi fortaſſe quis diceret / ipſum quoq; patrem creaturam eſſe. Verum quoniã pater increatus ab omnibus(ſicut eſt)creditur:erit filius quoq;
Ioan,16. increatus.Sic enim ſolũmodo uere fili⁹ erit:& pater in ipſo cõſpicietur, ¶Om 44
nia(deinde inquit/que pater habet:mea ſũt.Si omnia que patris ſũt/filii quoq; ſunt,eſt autem precipuum eſſentie patris: ut increate ſubſtantie ſit.erit ergo etiam fili⁹ſimiliter increat⁹.& ita in principio cum patre & in patre/uerbumq;
Ioan.16. eius & filius eius eſt:ſecundum ineffabilem & incõprehenſibilem generationis 45
modum. ¶Deinde ſubiungit,Exiui a patre & ueni in mundum:& rurſum di mitto mundum & uado ad patrem, Dicunt ipſi/diſcipuli eius. Ecce nunc palã loqueris & prouerbium nullum dicis. Nunc ſcimus quia noſti omnia:nec opus eſt tibi ut quis te interroget,In hoc/credimus quia a deo exiiſti,Maximum eſt ſanctorum apoſtolorum teſtimonium:& quaſi quoddam ſigillum fidei. Cre dere enim iam dicunt quia a deo exiuit: hoc eſt ex ipſo patre natus eternaliter eſt/& uere filius eſt.Hoc eni/non certe aliud ſignificat:quia ex deo exiuit,Sed aduerte queſo:unde & quibus argumentis: in hanc uerã & firmã fidem dedu cti apoſtoli ſunt,Nũc (inquiunt) ſcimus omnia te ſcire:nec eſſet ibi opus ut ab aliquo interrogeris,In hoc credim⁹:q, a deo exiuiſti.Quia omnia Chriſtũ/cor da etiam ipſorum ſcire uiderunt.ideo filium dei uerum eſſe crediderunt.Deo enim uero ſolummodo rerum omnium ſcientia conceditur:nec minus cogita tionnm noſtrarum. Quomodo ergo creatura erit:qui omnia nõ aliter q̃ pater
Ioan.17. ſcit? ¶Rurſum ait, Hec autem eſt uita eterna/ut cognoſcant te ſolũ uerum 46
deum:& quem miſiſti Iheſum Chriſtum,Solus eſt de⁹ uerus/pater:quia dii gẽ tium omnes falſi erant.Sed cum patre ſimul etiam filius/ deus uerus eſt,Et ſpi ritus ſanctus ſimiliter.quia pater & filius & ſpirit⁹ ſanctus/unum ſunt. ¶Ad 47
hec adiungit.Manifeſtaui nomen tuum hominibus. Quod nomen patris ma nifeſtum ſaluator hominibus fecit? an quia deum eſſe predicauit? Sed prophe te quoq; omnes:dominum omnium deum appellãt:& ſignificatio huius nomi
Gene.1, nis.etiã ante incarnationẽ uerbi dilucida erat: an quia creatorẽ eſſe ipſum pa trem:Chriſtus docuit? Sed beatus Moſes geneſim ſcribens:ita ſtatim incepit, In principio fecit deus celum & terram.Quod igitur nomen a ſaluatore decla ratum eſt? Non aliud certe:q̃ nomẽ patris.Nemo enim ante incarnationẽ uer bi aperte declarauerat; q, deus haberet filium ex ſeipſo natum. Per euangeli cam autem doctrinam/in filium dei credidimus.Et ita patrẽ quoq; ipſum/ue re patrem eſſe cognouimus, a naturali pulchitudine filii ad pulchritudinẽ ge nitoris ſui deducti.Si ergo filius creatura eſſet:nõ cognoſceretur per ipſum de us eſſe pater uere/ſed creator.filius enim ſic ad patrem dicitur:ut creatura ad creatorem, Quare ſi re ipſa & uere deus pater cognitus eſt:errant uehemen ter/qui filium dei ex ipſo deo uere natum non cõfitentur. Aliter enim nõ erit uerum:q, nomen patris hominib⁹ Chriſt⁹ manifeſtauit. ¶Preterea.Noli me 48
Ioan.20. tangere ſaluator ad Mariam poſt reſurrectionem dixit:nondum enim aſcen di ad patrem meum. Vade autem ad fratres meos:& dic eis,q, aſcendo ad pa

trem meum & patrem ueſtrũ: & deum meum & deum ueſtrum, Hinc etiam
ſi quis aduertat/non creatura ſed uere filius dei Chriſtus eſſe oſtẽditur. Nam
cum uere homo propter nos factus ſit/ſicut propria nature noſtre ſibi uere aſ
ſumit: ſic ſua nobis attribuit/& ad honorẽ diuinitatis ſue hoiem exaltat. Hoies
eni nos ſumꝰ ſecũdũ naturã: ipſe uero deꝰ ſecũdũ naturã/ſed factꝰ eſt homo
ex miſericordia. Serui nos dei ſumꝰ ſecũdũ naturã. ipſe dñs quidẽ ſecũdũ natu
ram: quia deus, ſed ſeruus factus eſt: quia uere homo. Contra etiam deꝰ ipſe ſe
cundum naturam eſt. nos per adoptionem ad fraternitatem eius uocati. Si er=
go nos per gratiam/dii & filii dei ſumꝰ: erit uerbum dei (cuius gratia: dii et filii
dei facti ſumus) re ipſa uere filius dei, Non enim potuiſſet/ſi per gratiam ipſe
quoq; deus eſſet: ad ſimilem gratiam nos exaltare, Non enim poteſt creatura
quod a ſe non habet ſed accepit a deo: aliis propria poteſtate donare. Non eſt
49 ergo creatura filius dei: ſed uerꝰ deus. ¶ Pax uobis: ſaluator ad diſcipulos ait. Ioan. 20,
Sicut miſit me pater: & ego mitto uos, Cũq; dixiſſet: ſufflauit & dixit ipſis. Ac
cipite ſpiritum ſanctum, Creatiuus ſecũdum naturam ſpiritus ſanctus: a pſal
miſta etiam predicatur. Emittes enim (inquit ad deum patrem) ſpiritum tuum
et creabuntur: & renouabis faciem terre. Cum igitur ſpiritus ſanctus & creat Pſal. 103,
et renouat omnia/ſicut ſubſtantialiter uerus deus: quomodo erit creatura filiꝰ
50 qui creatoris ſpiritus eſt largitor? ¶ Inſuper. Cum diſcipuli Thome cõdiſcipu= Ioan. 20,
lo dicerẽt ſurrexiſſe ſaluatorẽ e mortuis/ſeq; ipſum uidiſſe: ſubdubitãs Tho=
mas reſpondit. Si non immittam manus meas in locos clauorũ: non credam
Cum dominus deinde rurſum apparuiſſet/& manus atq; latus Thome oſten=
deret: ad firmam reuocatus fidem ille magna uoce reſpondit, Dominꝰ meus/
et deus meus, Quo dicto & tunc laudatus fuit/& nunc a nobis in admiratio=
ne habetur: quia ſaluatorem uere & dominum & deum appellauit, Nec minus
beati ab ipſo Chriſto dicũtur/qui quamuis ipſum non uiderint: dominum ta=
men & deum (ut Thomas) confitentur. Quomodo ergo erit creatura: ſi deus
et dominus eſt? cum iſte appellationes uere ac ſecũdum naturam/increate ſo=
lum nature/uere cõgruant. Q; ſi creatura eſſet filius ut iſti mentiuntur: non
erraret aliquis profecto ſi ceteras quoq; creaturas (ut uerbi cauſa/angelos) do
minos & deos uocaret. Errat autem & impius exiſtimatur: quicumq; recentẽ
hoc eſt creatum deum & dominum ſibi facit. Non eſt igitur filiꝰ dei/creatura:
51 ſed patri coeternus. ¶ Deniq; dicit euangeliſta. Multa etiã alia ſigna fecit Ihe Ioan, 20,
ſus coram diſcipulis ſuis: que non ſunt ſcripta in libro hoc. Hec autem ſcribũ=
tur: ut credatis quia Iheſus eſt Chriſtus filius dei. Non conſiderãt profecto he=
retici: que differentia ſit inter creaturam & filium. Creatura enim non eſt ex
ipſa creatoris ſubſtantia: ſed ad extra producta, Quod uero ex aliquo naſci=
tur & ex ipſa natura eius: hoc ipſum a ſimilitudine creaturarum ad deum cõ=
mode reducere debemꝰ/& ſic a noſtris diuina recte intelligemus. Cuius igitur
gratia/ſi creatura eſſet filius dei: multa dicit euangeliſta facta ſigna per Chri=
ſtum/ut credamus quia ipſe eſt filius dei? an quia difficile eſſet credere ipſum
eſſe creaturam? Profecto nõ, ſcripta enim eſſe ſigna inquit que Iheſus fecit: ut
credatis Chriſtum eſſe filium dei/deum uerum de deo uero Ad hũc eum mo=

tellectum:ſigna illa & miracula/ſumma cum poteſtate nos impellunt,

¶ Libri duodecimi/Theſauri Cyrilli:finis.

¶ Eiuſdem liber decimuſtertius.

¶ Q; ſpiritus ſanctus/deus uerus eſt. q, ex ſubſtantia patris & filii emanat. et q, per filium creaturis donatur. ¶ Obiectio hereticorum, Cap.I,

SI quoniam ſpiritus ex deo a ſcipturis dicitur / idcirco conſubſtā-
tialis patri eſt: erunt omnia conſubſtantialia patri, Omnia enim
ex deo eſſe ſcribuntur. & ita innumerabilis multitudo deorū in-
troducetur.quod nō ſolum impiū:uerum etiam ſtultū eſt. ¶ So-
lutio. Opus eſt ut qui uolūt recte ſcripturas intelligere: parati ad
Eſie.7. fidē ſint.Niſi enim credideritis:non intelligetis/quidā ait propheta.Verū quo-
niam ipudēter multi hec nobis obiiciūt:neceſſe eſt pro uirili parte conemur in
ueritatē eos reducere/aut ſaltē a recte credētibꝰ huiuſmodi tela ipſoꝝ repelle
re Dicimus igitur q, non ſimiliter ſpiritus ſanctus & cetera omnia dicuntur ex
deo eſſe,Nam ſpiritus quidem ſanctus/in ipſo deo eſſētialiter eſt:& inſepara-
biliter ex eo ꝓdit, Creature uero ex deo patre per filiū in ſpiritu ſācto ad ex- 1
tra ꝓducte ſūt. ¶ Q; ſi ex deo patre oīa eſſe dicūtur & ſpiritꝰ ſanctus ſimili-
ter/cōtendātq; nō eſſe differētiā inter creaturas & ſpiritū ſanctū: dicāt nobis
q̄ſo quare nulla creaturarū ſcit ea que dei ſūt? & quare nulla iueſtigat ꝓfūda
dei? cur etiā ꝑ nullā creaturā ſecreta ſua deꝰ pater reuelat:ſed ſolūmodo per
ſpiritū ſāctū? Quoniā igitur ꝑ creaturis ſpiritū reuelatio fit/ ipſe uero ſpiritꝰ
ꝓfunda quoq; dei nouit:patet q̄a nō eſt ad extra ꝓductꝰ ut creature/ſed in ip
1,Cori,2. ſo deo & ex ipſo iſeparabiliter eſt,& ita deꝰ uerꝰ una cū p̄re & filio eſt: & non
creatura.Hec autē ita ſe habere/Paulꝰ teſtatur dicēs. Nos autē ſpiritū dei ac-
cepimus:ut ſciamus que a deo donata ſūt nobis. Et rurſus, quis hoīum nouit
que hominis ſūt: niſi ſpiritꝰ hoīs qui eſt in ipſo? Sic & que dei ſūt nullus nouit:
Ibidem, niſi ſpiritꝰ dei qui eſt in ipſo. Et alibi.nobis enī reuelauit deꝰ ꝑ ſpiritū ſanctū. 2
ſpiritꝰ enī oīa inueſtigat:etiā ꝓfunda dei, ¶ Aduerte q, ſpiritꝰ hoīs nō ꝑ reuela
tionē ſcit que ī hoīe ſūt: ſed ꝓprie ac naturaliter occulta cordis cognoſcit.Sed
ſpiritꝰ ſanctꝰ ſimiliter ſcit que ſūt in deo:ſecundū Paulū. Sicut ergo ſpūs hu-
Roma,8. manus nō eſt alienꝰ a natura hoīs:ſic & ſpūs dei patris eiuſdē ſubſtātie cū ipſo 3
deo patre eſt, ¶ Vos autē (idē ipſe Paulus ait) nō eſtis in carne ſed in ſpiritu:
ſi quidē ſpūs dei habitat in uobis. Si quis aūt ſpūm Chriſti nō habet:hic nō eſt
eiꝰ. Si autē Chriſtꝰ in uobis:corpꝰ quidē mortuū ꝓpter peccatū/ ſpūs aūt uita
ꝓpter iuſticiā, Diſce rurſū a Paulo rectas de ſpū ſc̄tō ſentētias,hic enī habes:
ex ſaluatoris ſubſtātia ſpūm ſc̄tūm eſſe / nec alienū ab unius deitatis eſſētia.
Nā cū ſpūm dei uocauerit: ſtatī & ſpūm Chriſti appellauit / ut oſtēderet/oīa
que patris ſūt: in filiū ſuū dū ex eo naſcit̄ naturaliter ꝑtranſire, Sed ſpūm ſā-
ctum / Chriſtū etiā uocat dicēs. ſi aūt Chriſtꝰ in uobis eſt, ut oſtēderet ſpiritū
nō eſſe alienū a ſubſtātia uerbi.ſed ita unū cū uerbo/ut quāuis in ꝓpria hypo
ſtaſi ſit: in ipſo tamē uerbo ſit / & uerbū in ipſo, Ex deo p̄re igit̄ ſpūm ſc̄tūm
cōfitemur. ¶ Sed heretici cetera quoq; oīa ex deo patre ſimiliter eſſe aiūt:&
Paulū dicētē nobis incutiūt,unꝰ deꝰ pater:ex quo oīa,& ſic nō ex ſubſtātia pa

tris/ſed extra ꝓductū ſpūm ſicuti creaturas cōtēdūt:quoniā ex deo patre ipe
4 quoqꝫ dicit eſſe. ❡Neqꝫ animaduerterūt .ꝙ. ſpūs ſctūs in deo & ex deo iſepa 1.Cori,8.
rabiliter eſt. Creature uero/ad extra per uolūtatē dei ꝓducte. ❡Quod ita eſ
ſe patet,quia cū ſpiritꝰ ſanctꝰ in nobis habitat:ipe Chriſtꝰ ꝙ eſt deꝰ uerꝰ/ in no
bis habitat, Nō autē ita fit:ſi creatura in nobis habitat.non eni ſi angelꝰ(uerbi
gratia)uel archāgelꝰ in nobis habitaret:deꝰ quoqꝫ ſtati: diceretur nobiſcū habi
tare,Cū igit tāta differētia inter ſpūm & creaturā ſit/patet ſpūm nō eſſe cre=
aturā:qa naturaliter in ipo creatore eſt/ & ita eiuſdē eſſetie cū patre & filio ne
5 ceſſario iuenitur, ❡Rurſū idē Paulꝰ,ꝙ inqt ſpū dei ducūtur.filii dei ſūt, Nō Roma,8.
eni accepiſtis ſpiritū ſeruitutis in timore:ſed accepiſtis ſpūm adoptōis. in quo
clamamꝰ: abba/pater.Si ergo ſpūs ſctūs filios dei facit eos in quibꝰ habitat/ &
participes dei oſtēdit:eoſqꝫ deo ipſi cōiungit/adeo ut poſſit clamare abba/pa=
ter nō erit certe ſeruꝰ nec creatura / ſed eſſetialiter deꝰ uerꝰ/ex ipſo deo p̄re ꝑ
filiū creaturis donatꝰ.Et ideo deos & filios dei ꝑ adoptionē facit eos:in qbꝰ ha=
6 bitat. ❡Ipſe(inqt)ſpūs cōteſtatur ſpiritui nr̄o:qa ſumꝰ filii dei,nā quia ex ſub Ibidem
ſtātia filii eſt:ideo Chriſtꝰ largitur ipſū ſctis hoīnibꝰ.Verbū igitur dei ꝑ ſpūm
ſctūm ī nobis habitat:& ſic adoptamur in filios dei/ipm filiū in nobis habetes/
ad quē ſpūs ſācti participatiōe reformamur: & ad filioꝝ cōditionē ꝑ grām ſu=
ſcepti/dicere audemꝰ:abba/pater. Natura igitur & eſſetialiter/ſpūs ſctūs de
7 us eſt,qm̄ qui ipſū ſuſcipiūt:dii ꝑ grām efficiūtur , ❡Sicut eni induimꝰ(rurſū 1.Cori.15
Paulꝰ ait)imaginē terreſtris:induamꝰ & imaginē celeſtis. Terreſtrē hoīem ap=
pellat:primū oium hoium,Cuiꝰ imaginē induimꝰ: in ſimilitudine ꝓuaricatiōis
eiꝰ ad mortē atqꝫ corruptionē ipulſi, Celeſtē aūt uocat:dn̄m nr̄um Iheſū Chri
ſtū.Cuiꝰ imaginē hoc eſt uiuificātē ſpiritū ſi acceperimꝰ:ad ipſū uiuū dei uer=
bum reformamur/& ad incorruptionē reducimur in eternā uitā renouati.Spi
ritus eni eſt qui uiuificat:ut ſaluator ait, Queadmodū igit qm̄ filiꝰ imago pa= Ioan,6.
tris eſt/ſi quis filiū ſuſceperit / p̄rem etiā habet:ſic quoniā ſpiritꝰ ſanctꝰ imago
filii eſt/ſi quis eū ſuſceperit/filiū quoqꝫ habet:Itaqꝫ ſi quis ſpūm ſctūm accepe=
rit:& filiū & p̄rem ſimiliter accepit.Quomō igitur ſpūs ſāctꝰ cū ſit incōmuta=
bilis imago filii dei:inter creaturas cōnumerabitur? Nō puto aliquē ita iſanire:
ut audeat dicere / poſſe creaturā aliquā/incōmutabilē creatoris imaginē eſſe/
et uerā atqꝫ ꝑfectam:ita ſcilicet ut oīa in ſeipſa ſit/que in eo ſūt cuiꝰ imago eſt.
Deꝰ igitur uerꝰ/ſpiritus ſanctꝰ eſt:qm̄ filii dei(qui eſt uerꝰ deꝰ)imago ꝑfectiſ
8 ſima eſt. ❡Scripū eſt rurſꝰ,ꝓphete duo uel tres loquātur.& deinceps.Si aūt
oēs ꝓphetāt/introiuerit autē infidelis aliquis uel idiota:redarguitur ab omni= 1.Cori.14
bus/& occulta cordis eiꝰ manifeſta fiunt:& ſic cadēs in faciē adorabit deū:an=
nuncias quia uere deꝰ in nobis eſt. Quoniā igitur qui ſpūm ſctūm accepērūt/
ſicut deū habētes inſeipſis ꝓphetāt/& ideo in admiratiōe habent:quomō erit
creatura ſpūs ſctūs/aut quomō nō erit uerꝰ deꝰ.a patre ꝑ filiū ad idoneos ꝓce
9 dens/ſicut & calor ex igne ad reliqua corpora? ❡Qui eni loqtur liguis inquit
nō hominibꝰ loquitur ſed deo.nemo eni audit.ſpiritu autē loquitur myſteria. 1.Cori.14
Ecce aperte Paulꝰ dicit deo ipſū loqui:qui linguis loquitur . Deide nō minꝰ aper
te deū eſſe ſpiritū ſanctū oſtendit dicēs . Spiritu autē loquitur myſteria. Quō

2, Cori. 6 igitur non erunt impietatis rei: qui inter creaturas audēt ſpūm ſctūm colloca-
Leui. 26 re? ¶ Ad corinthios itidē ſcribēs Paulꝰ ait. Nos eni tēpla ſumꝰ dei uiui: ſicut di- 10
Ephe. 4, xit deꝰ. inhabitabo in ipſis / & iambulabo: & erūt mihi in populū / & ego ero ipſis
1. Cori. 3. in deū, Et paulo poſt, nolite cōtriſtare ſpūm ſctūm dei: qui habitat in uobis, Et
rurſū. ſi quis tēplum dei corrūpit: corrūpet hūc deꝰ, templū eni dei ſctūm eſt:
quod eſtis uos, Si ergo ſctō ſpū accepto / domꝰ & templū dei efficimur, & deū
habemꝰ in nobis habitantē, & iambulantē: quō ſpūs ſctūs nō erit uerꝰ deꝰ? aut
Roma, 1. quomō erit creatura: ut cōtēdere audēt q ſcripture obtēperare nō ſolēt? ¶ Idē 11
Paulꝰ ſeruū ſeipſum Chriſti & uocatū apl'um dicēs: deſtinatū ſe in euāgeliū
dei ait. Idipſū etiā aliter ſignificās ſcribit ad quoſdā de deo: qui ſufficiētes nos
2. Cori, 3, inquit miniſtros noui fecit teſtamēti: nō littere ſed ſpūs. Si ergo teſtamētū ſpi-
ritus / ipſū euāgeliū dei ad quod deſtinatꝰ fuit appellat: quō ſpūs ſctus nō erit
Roma. 8. deus? ¶ Idē Paulus rurſū ſcribit. Si autē ſpiritꝰ eiꝰ q Iheſū Chriſtū ſuſcitauit a
mortuis habitat in uobis: ipſe qui ſuſcitauit Iheſū Chriſtū a mortuis / uiuifica- 12
bit & mortalia corpora ueſtra p ſpūm ſuū qui habitat in uobis, Si creatura / ſpi
ritꝰ ſctūs eſt / ſcđm hereticoꝝ furorē: quomō totā operationē dei habet? Nō eni
puto poſſe aliquos adeo īſanire: ut audeāt dicere deū uerū organis atq; inſtru-
mētis aliquibꝰ operatiōes ſuas ad extra emittere. Quoniā igit̄ uita ſcđm naturā
filiꝰ eſt / & ſpūs etiā ſctūs (quē ipe largitur) uiuificat: neceſſe eſt omnino cōfiteri /
ſpūm ſctūm ex ſubſtātia pr̄is & filii eſſe / totāq; ipſiꝰ uirtutē atq; operationē ha
bere. ueluti ſi ex aqua uapor aſcēdat: & eos frigefaciat ad quos puenit. Nō eni
aliā naturā ꝙ ipſiꝰ aque oſtēdit. ¶ Qꝫ ſpūs ſctūs deꝰ eſt & eādē operatio
nē cū filio habēs: nec eſt alienꝰ a ſubſtātia filii. & q, quādo deꝰ dicit̄ habitare in
nobis: ipſe ſpiritus eſt qui habitat, Cap. II.

2. Timo, 1 PAulus ad Timotheū ſcribens ait, Bonū depoſitū ſerua: p ſpiritū ſctūm 1
Roma. 15 qui habitat in nobis, ¶ Ad Romanos aūt, nō audeo loq aliqd eoꝝ que
nō fecit Chriſtꝰ p me: in obediētiā gentium uerbo & opere / in uirtute ſi 2
Ibidem gnoꝝ & pdigioꝝ / in uirtute ſpūs dei. Et rurſꝰ. Obſecro igit̄ uos fr̄es p dn̄m no
1. Cori, 6 ſtrū Iheſū Chriſtū & per charitatē ſpūs ſcti: ut adiuuetis me in orationibꝰ ue-
ſtris. ¶ Ad Corīthios. an ignoratis quia mēbra ueſtra templū ſpiritꝰ ſācti ſūt / 3
Ibidem qui in uobis eſt: quē habetis a deo? Et rurſū. qui adheret dn̄o: unꝰ ſpūs eſt, Ec-
ce aperte hic ſpūum ſctūm / dn̄m eſſe ait. ¶ Quod dilucidiꝰ facit: dicēs de Iude 4
2. Cori. 3. is. uſq; ad hodiernū diē idē uelamē in lectione ueteris teſtamēti manet. Nonne
Ibidem cū legit̄ Moſes uelamē ſup cor ipſorū iacet? Quādo autē cōuertūtur ad dn̄m:
aufertur uelamē: dn̄s uero: ſpūs eſt, ubi aūt ſpūs dn̄i: ibi libertas. Et rurſꝰ. Nos
1. Cori. 8. autē oēs diſcooperta facie gloriā dn̄i intuētes: in eādē imaginē reformamur a
gloria in gloriā / ſicut a dn̄i ſpiritu. Quoniā igitur unꝰ eſt dominꝰ Iheſꝰ Chriſtꝰ /
1, Cori, 2. ut ipſe Paulꝰ ait / & qm̄ ſpūm ſctūm / dn̄m ſimiliter appellat, nullā certe differē
tiam eſſētialē filii & ſpiritꝰ nouit. Et ideo ſpūm ſctūm / dn̄m ſimiliter appellat:
ſicut ex ipſo filio & in ipſo naturaliter exiſtētē, ¶ Idem quoq; Paulus ſcribit, 5
Quis cognouit mētē dn̄i? Deinde ait. nos autē mentē Chriſti habemꝰ. & intel
ligit ſpiritū ſanctū qui habitat in nobis, Si ergo mēs Chriſti uocatur: quomodo
erit creatura? cū nullo mō poſſibile ſit / ut deitatis natura ꝙ ſipliciſſima eſt, ha-

6 beat illud ĩ eſſētia ſua niſi eternū atq; ĩcreatū, ¶ In hoc (ĩquit euāgeliſta Ioan= 1, Ioan, 4
nes) cognoſcimꝰ qa in nobis eſt deus: ex ſpū quē dedit nobis, Et rurſū. In hoc
cognoſcimꝰ quia in ĩpo manemꝰ & ĩpe in nobis: qa de ſpū ſuo dedit nobis. Si
ergo ſpū ſctō ĩhabitāte in nobis / deꝰ eſt q ĩhabitat: quō ſpūs nō erit deꝰ? cū oīa
7 ꝓpria q̄ dei ſūt habeat: & a deo p̄re p filiū creaturis ꝑbeatur. ¶ Chriſtꝰ etiā ad Luce. 11,
Iudeos ait. Si aūt in digito dei ego eiicio demonia: uenit ergo in uos regnū dei.
Digitū hic dei: ſpūm ſctūm nominat, Modo eñi quodā ex ſubſtātia dei ema=
nat / & naturaliter ĩde depēdet: ſicut ex humana manu digitꝰ. Brachiū eñi et pſ. 97.
dextrā dei / filiū dei ſcripture uocāt, Saluauit eñi (inquit) dextra eiꝰ: & brachiū
ſctūm eiꝰ, Et rurſꝰ, domie ſublime eſt brachiū tuū: & neſciuerūt. Quēadmo= Eſaie. 53.
dū igiť brachiū toti corpori naturaliter coaptatur / oīaq; facit q̄ mēti uidētur /
inūgere quoq; ſolet digito: ſic filiū quidē dei ex ĩpo & in ĩpo p̄re naturaliter eſ=
ſe ĩtelligimꝰ. Ex filio autē naturaliter ac eſſentialiter ſpūm ſctūm / ſicut ex p̄re
ꝓuenire credimꝰ: p quē filiꝰ oīa iungēs ſāctificat. Nō eſt igiť aliud ſpiritꝰ a dei
tatis eſſētia: ſed ex ĩpa & in ĩpa naturaliter / ſicut & digitꝰ in manu & manꝰ in
corpore. Eiuſdē eñi ſubſtātie digitꝰ cū manu / & manꝰ cū corpore eſt. Hec cū
8 ita ſe habeāt: deus certe uerꝰ & non creatura / ſpūs ſctūs eſt. ¶ Quo ibo a ſpū p̄ſ. 138.
tuo (pſalmiſta canit) & a facie tua quo fugiā? Si aſcēdero ĩ celū / tu ibi es: ſi ad in
fernū deſcēdero / ades. Si ſuſcipiā alas meas in mane / & habitabo ĩ extremis ma
ris: eteñi ibi manus tua deducet me / & detinebit me dextera tua. Spūm ſctūm
tū faciē patris appellat: qm̄ oſtēdit ĩpam eſſētiā dei unde eſt. tū manū: ꝓpter
uirtutē om̄ipotentē q̄ ipſi ineſt, Quō igiť nō erit uerꝰ deꝰ & cōſubſtātialis p̄ri
ſpūs / q ex ĩpo & in ĩpo eſt: nō ſeparatꝰ ab eo / quēadmodū & manꝰ nō eſt ſepa
9 rata a corpore humano? ¶ Qꝫ aūt ſpūs ſctūs deꝰ ſit: ab apice quoq; apoſtolo= Math. 16.
rū Petro / cui hec myſteria (ut ſaluator ait) nō caro nec ſāguis: ſed pater ĩpe ce
leſtis reuelauit / diſcere poſſumus. Dicit eñi ad Ananiā, Anania / cur ſathanas Actuū, 5.
ĩpleuit cor tuū & mētitꝰ es ſpūi ſctō / tibiq; attribuiſti a ꝑcio loci? Et addit. non
mētitꝰ es hoībus ſed deo, Si ergo ſpūi ſcto mētitꝰ / deo mētitur: deꝰ recte ſpūs
10 eſt & nō creatura. ¶ Paulus itē ad Galathas. filioli quos rurſū parturio: quoad Gala, 4.
uſq; formetur Chriſtꝰ in uobis. Formatur autē Chriſtꝰ ĩ nobis p operationē ſpi
ritꝰ ſcti: renouatis nobis in ſimilitudinē ſuā / & ſpiritalibꝰ effectis, Deꝰ igiť eſt
11 ſpūs Chriſti: quo in nobis ĩpe Chriſtꝰ formatur.. ¶ Deꝰ etiā ipſiꝰ aduētꝰ ſalua
toris bona nobis ꝓnunciās: de gregibꝰ ſuis dicit. Suſcitabo ipſis paſtores ſcdm Hiere. 3.
cor meū. & paſcēt greges cū ſciētia. Paulꝰ uero Epheſinis p̄ſbyteris ſcribēs di=
cit. Attēdite uobis ipſis & om̄i gregi: ĩ quo uos ſpūs ſctūs poſuit epiſcopos. Ad= Actu, 20,
uerte q, deꝰ ſolicitꝰ eſt hoc facere: quod cū poteſtate ſpūs ſctūs facit / paſtores
ſuſcitās / ut ꝑdictū eſt a ꝓphetis, Nō eſt ergo alienꝰ a deitatis eſſētia ſpūs ſctūs.
ſed quaſi operatio naturalis ac eſſētialis / in ꝓpria tamē hypoſtaſi / ex ĩpo ꝓdi=
12 ens deo / & in ĩpo manēs: oīa q̄ dei ſūt operať ¶ Ad hec, Chriſtꝰ ad ſuū p̄rem Ioan. 17.
de nobis dicit, ſāctifica ĩpos ĩ ueritate tua. Et ĩpſe deꝰ rurſū p Ezechielē ꝓphe= Eze, 38,
tā, Et ero ipſis deꝰ: & ipſi mihi erūt populꝰ. Et cognoſcēt gētes quia ego ſū dn̄s
qui ſāctifico ipſas. Vide q, deꝰ eſt qui ſāctificat pmanētes in charitate ſua. Spiri
13 tus autē ſanctꝰ ſanctificat: deꝰ igitur eſt: & nō creatura. ¶ Inſup. Hoiem a dei

uerbo aſſũptũ eſſe:uniuerſa ſcriptura clamitat:nec iſti negare audẽt. De ipſo
igitur Chriſto ſcriptũ eſt:quia ducebaẜ ſpũ in eremũ, & ducebaẜ Ihesꝰ in uir-
Mah, 4, tute ſpũs in Galileã. Dicãt ergo nobis q ſpũm inter creaturas collocãt:quõ filiꝰ
Luce. 4, qui eſt ſapiẽtia & uirtꝰ pr̃is/ipſiꝰ ſpũs ſc̃ti uirtute mõ in Galileã ducebaẜ. mõ in
eremo diabolũ uincebat, An ita imbecillẽ dicũt filiũ dei fuiſſe:ut creati ſpũs ſe-
cũdũ ipſos auxilio idigeretẜ Et quõ dñs uirtutũ/creature adminiculo quaſi ne
ceſſario uteturẜ Quoniã igiẜ id dictu ſtultiſſimũ eſt:neceſſe eſt deũ eſſe ſpũm
ſc̃tũm/ q naturaliter ex patre in filio eſt/& totã ipſiꝰ habet operationẽ, Verbũ
autẽ p ſpũm ſc̃tũm uicit. Vtiẜ eñi ipſo:ut ꝓpria uirtute, Eſt & in eo eſſẽtialiter
quo & diabolũ in eremo uicit/ & in Galilea ſigna effecit. oia eni ex pr̃e p filiũ in
Hiere.23. ſpũ ſc̃tõ facta ſũt. ¶ Rurſũ. deꝰ ex pr̃e cuiuſdã ꝓphete. Nõne ego celũ & terrã 14
Hiere.23 ipleo dicit dñsẜ iplet aũt:q ubiq; p ſpũm ſuũ eſt. Quod oſtẽdit dicẽs. quo ibo a
pſ.138. ſpũ tuoẜ Si aſcẽdero i celu tu ibi es:& cetera. Si ergo deꝰ oia replet/idq; p ſpũm
Actuũ 17 ſc̃tũm:deꝰ certe ſpũs ſc̃tũs eſt/& nõ creatura. ¶ In deo uero (Paulꝰ ait) uiuimꝰ 15
et mouemur/& ſumꝰ. Dñs aũt nr̃ Ihesꝰ Chriſtꝰ has operatiões a deo nobis da-
Ioan. 6. tas a ſpũ ſc̃tõ datas aſſerit dicẽs. Spũs eſt q uiuificat, Si ergo deꝰ eſt i quo uiui-
mꝰ & mouemur/ ſc̃dm Paulũ:uiuimꝰ aũt in ſpũ/ ſc̃dm ſaluatorẽ:nõ erit crea-
Ioan.14. tura ſpũs ſc̃tũs/ſed deꝰ uerꝰ, ¶ Inſup. Ego (ait ſaluator) & pr̃ uenie mꝰ:& mã- 16
ſioneapd̃ eũ faciemꝰ. Sed nemo dubitat pr̃em & filiũ in ſc̃tis uiris p ſpũm ſuũ
habitare, Quoniã ergo pr̃is & filii ſimul pſentiã ſpũs ſc̃tũs cũ in hoĩbꝰ habi-
tat facit: pſpicuũ eſt ipm nõ eſſe alienũ a deitatis eſſẽtia ſed ex ipſa naturaliter
Ioan.15. emiſſũ:totã pr̃is & filii habere operationẽ. Qꝫ aũt ſpũs ſc̃tũs a pr̃e p filiũ ad ſã
ctos uiros mittitur:ipſe ſaluator oſtẽdit dicẽs. Quãdo aũt ueniet paracletꝰ quẽ
Ioan, 14. ego mittã a pr̃e ſpũm ueritatis/ qui a patre ꝓcedit:ille teſtimoniũ phibebit de
me. Et rurſũ. Paracletꝰ autẽ ſpiritꝰ ſc̃tũs que pr̃ mittet in noie meo:ille docebit
Roma. 1, uos oia/& ſuggeret uobis oia q̃ dixi uobis. ¶ Preterea. Paulꝰ ſeipm in pricipiis
epiſtolarũ apl̃atum Iheſu Criſti uocatũ appellat: apl̃atum ab ipſo Iheſu. Chri-
Actuũ, 13 ſto accepiſſe oſtẽdẽs. In actibꝰ uero apl̃oꝝ huiuſmodi aliqd ſcribiẜ miniſtrãtibꝰ
autẽ ipis dño & ieiunãtibꝰ, dixit ſpũs ſc̃tũs, Segregate mihi Barnabã & Paulũ
ad opꝰ ad quod uocaui ipſos, Si ergo a ſpũ ſc̃tõ i apoſtolatũ uocatꝰ/a Iheſu Cri
ſto uocatꝰ diciẜ: manifeſte ꝓbaẜ ſpũs ſc̃tũs nõ eſſe alienꝰ a ſubſtãtia filii/ſed
eſſe in ipſo filio & ex ipſo/ ſicut operatio quedã naturalis i ꝓpria hypoſtaſi: &
ideo oia facere poſſe q uult/ ſicut & filiꝰ. ¶ Qꝫ ſpũs ſc̃tũs perfectus eſt:nec
quicq̃ in eo eſt impfectum. Cap, III. ¶ Obiectio hereticorum.

SEd quõ (inquiũt) nõ erit ſtultũ ex ſubſtãtia dei patris ſpũm pdicare: &
deũ ipſũ putareẜ cũ deꝰ pfectꝰ ſit/ & nihil habeat impfectiõis: Spũs aũt
impfectꝰ:quippe q nihil habeat ex ſeipſo. ſed qcquid habet:participati
Ioan, 16, one habeat: quod liquide ſaluator in euãgeliis dicit, Nõ eni (inquit) loquetur a
ſeipſo: ſed loqtur que audiet. Certe ſi ſpũs pfectionẽ haberet:loqreẜ etiã a ſeip
ſo/nec admonitiõe alteriꝰ ſemp egeret. ¶ Solutio. Nõ iniuria mirabiẜ aliqs tã
tam eſſe hereticorũ uel ſuperbiã uel amẽtiã, Quibꝰ eni doceri poſſũt deũ eſſe
ſpũm ſc̃tũm/& fructũ (ut ita dicã) diuine eſſẽtie:qm̃ i ipſa eſt/ & ex ipſa iſepa
rabiliter ꝓuenit/& eiuſdẽ ſubſtãtie cũ pr̃e & filio/& in ꝓpria hypoſtaſi:illis ip

ſis magis turbari uidenť,Sed pctis(ut ſcribiť) ꝓpriis opp̄ſſi:rectã diſcipłoꝝ Chri=
9 ſti uiã agere nõ poſſunt.Nõ ei hec ſaluator de ſpũ ſc̃tõ dicit:ut iꝑfectionẽ eiꝰoſten ꝓuer.5.
dat.ſed ut auditores itelligãt ſe nõ aliud audituros a ſpũ ſc̃tõ q̃ q, iṕe uelit,Id autẽ
eiuſdẽ ſubſtãtie ſpm̃ & filiũ ꝓbat. Mẽs ei filii ſpũs eſt:ſcd̃m Paulũ ,Nos aũt mentẽ
Chriſti habemus inqt.Nõ ergo põt ſpũs alia loq:q̃ ille cuius mẽs eſt,Nihil ergo ex
ſeipſo locutuꝝ ſpm̃ dixit ,quaſi diceret:ego iṕe rurſum locuturꝰ uobis ſum queãd 1.Cori,2,
modũ ſi humana mẽs de ꝓdeũte ab ipſa ſermone diceret:nihil loqueť a ſeipſo:ſed
loqueť que audiet, Nõ eni ꝓpter hoc ſermonẽ hois q priꝰ in mẽte unde ꝓdit for=
mať /& ea q̃ mẽtis ſunt accipit:iperfectũ aliqs dicet ,imo naturalẽ cõiunctionẽ ſer
monis cũ mete uidebit . qm̃ que in mẽte ſunt:ea ipſa in ſermone ſunt.Huiuſmodi
aliqd de ſpũ quoq; ſc̃tõ intelligere oportet.nã cũ mẽs Chriſti ſit : oia q̃ Chriſti ſũt
diſcipulis loqť.Nõ ei ex ꝓpria uolũtate/aut aliena a uolũtate eiꝰ i quo & ex quo ẽ
loqť ,ſed ueluti ex ſubſtãtia eius naturaliter ꝓdiẽs: totã ipſiꝰuolũtatẽ opationẽq;
1 habet, ❡ Q; aũt ex ſubſtãtia pr̃is & filii / ſpũs ſc̃tũs ſit:btũs quoq; Moſes oſtẽdit. Gene.2.
Formato eni ex terra hoie ſufflaſſe in faciẽ ipſiꝰ deũ ait ſpm̃ uite:& factũ eſſe ho=
minẽ in aiam uiuã.Spiritũ aũt ita p ſufflationẽ hoi datũ:nõ dicimꝰ aiam eſſe hois.
eſſet eni imutabilis:tanq̃ ex diuina ꝓgreſſa eſſentia.Sed ſpũs ſc̃ti participationẽ/
aie hois ipoſitã credimꝰ,creaturaꝝ eni p ſpm̃ pfectio eſt.Hinc ad imaginẽ dei ho=
minẽ factũ aſſerimꝰ:qm̃ participatiõe ſpũs ſc̃ti ad deũ ſormatꝰ fuit, Sed quẽ ſpm̃
Moſes per ſufflationẽ datũ hoi aſſeruit : hunc Chriſtus denuo poſt reſurrexionẽ
in nobis renouans/inſufflauit diſcipulis ſuis dicens,Accipite ſpiritũ ſanctũ. ut re=
formati ad priſtinã imaginẽ:creatori cõformaremur per participationẽ ſpũs ſan= Ioan.20.
cti ,Q̃m igiť / ſpũs ſc̃tũs nobis datus cõformes nos deo efficit/& qm̃ ex p̃re p filiũ
ꝓdit:patet q, diuine ſubſtãtie eſt/in ipſa ſubſtantialiter & ex ipſa prodiẽs ſicut &
ſpũs qui ex humano ꝓdit ore.q̃uis parua & indigna ſimilitudo uideať.oia ei deus
2 excedit, ❡ Vtilẽ ſane Paulꝰ doctrinã eccleſiis tradit:p̄cipiẽs ſingulis quõ apparere
deo debeãt,Vir inqt nõ debet caput uelare:imago ei & gl̃ia dei eſt.muliere aũt in 1.Cori.11.
eodẽ loco uiri glorã aſſerit eẽ. Querẽdũ igiť utrũq; eſt:& primo quõ uir imago &
gl̃ia dei ſit.Sic igiť appellari uirũ putamus: qm̃ ſpũs ſc̃ti particeps factꝰ eſt/hoc eſt
ipſius diuine nature / & ita gl̃ia etiã dei fuit repletꝰ. Quia igiť ſpũm dei habet in
ſeipſo/& participatiõe ipſiꝰin ſimilitudinẽ eiꝰ formatꝰ eſt:ideo imago dei & gloria
uocať, qđ etiã inde apparet / qa & mulier gl̃ia uiri eſſe diciť:quoniã ex ſubſtãtia
eiꝰ facta eſt.Cepit eni deꝰ inquit unã de coſtis uiri:& fecit ex ea mulierẽ.Sicut igiť Gene.2,
mulier gl̃ia uiri diciť /qa ex parte mẽbroꝝ uiri facta eſt:ſic & uir gloria dei diciť /
qm̃ particeps dei eſt p habitantẽ in eo ſpiritũ , Nõ eſt igiť creatura ſpiritꝰ:ſed deꝰ
3 uerꝰ ſimul cũ p̃re & filio adoratꝰ. ❡ Inſuper.adiit quidã dñm noſtrũ Iheſũ Chri=
ſtũ:& dixit ei.Magiſter bone. Cui Chriſtus reſpõdit.Quid me dicis bonũ? Nul= Math,19.
lus bonus niſi unus deus.Et Chriſtus quidem hic unũ uere & eſſentialiter bonum
ait:quod eſt deus,Pſalmiſta uero/ ſpiritus inquit tuus bonus/ deducet me in ter=
ram rectam . Si ergo bonus non eſt aliquis preter deum / ſpiritus autem ſanctus/ pſ,42.
bonus eſt : quis ambiget ipſum deum eſſe uerum / qui a ſcriptura bonus appella=
4 tur? ❡ Et Paulus, Notum inquit facio uobis/ q, nemo in ſpiritu dei loquens: dicit Corin,12.
anathema Iheſu . Et nemo poteſt dicere dominus Iheſus / niſi in ſpiritu ſancto ,

et neminē ignorare Iheſū nō dn̄m eē: niſi q ꝑticipat ſpū ſctō, Sed quō / q ꝑticeps ē
ſpūs ſcti: cognoſcit q, Iheſꝰ dn̄s ē: Nō aliter certe q̄ q mel guſtarīt, Iſti eni cū guſta= 2
rit: ex q̄litate ꝓpria ipſiꝰ ſciuerūt / q̄ mel dulce eſt, Sic & ſpūs ſcti particeps: Iheſū
cognoſcit dn̄m eſſe, Ex ſubſtātia igit̄ filii: ſpūs ſctūs eſt. & q̄ſi (ut ita dicā) dei ipſiꝰ
q̄litas: ex ipſo eſt. Deꝰ igit̄ eſt / & nō creatura. ¶ Ad hec, graꝝ diſtributionē Paulꝰ 5
1. Cori. 12. ſpūs ſcti opationi attribuit: dicēs alii p ſpiritū ſermonē ſapiētie dari / alii fidē in eo=
dē ſpū / alii opatiōes uirtutū / alii ꝓphetiā / alii diſcretiōes ſpūum / alii gn̄a liguarū /
Ibidem, alii interp̄tationē liguarū, Hec oīa iqt opat̄ unꝰ & idē ſpūs: diuidēs unicuiq; ſicuti
uult. Ita cū ſciret ſpūm ſctm̄ deū eē: in eadē ep̄la ſcribit q, deꝰ cōſtituit in eccl̄ia pri
mū ap̄ſos / ſcd̄o ꝓphetas / & tertio mḡros / poſtea uirtutes / deinde ḡras curationū /
opitulatiōes / gubernatiōes / gn̄a liguaꝝ. Quis ergo mētis cōpos pōt ambigere: deū
eſſe uerū ſpm̄ ſctūm: Ecce eni aptiſſime Paulꝰ gn̄a liguaꝝ a ſpū ſctō diuidi q̄bus
uult ait: deīde deū aſſerit eū / q huiuſmodi g̃ras ī eccl̄ia diſtribuit. Quare ſi autho
ritatē Pauli ſuis cauillatiōibꝰ p̄ferrēt: ſpm̄ ſctm̄ ſicut deū cū p̄re & filio adorarent.
¶ Inſup. leges mulieribꝰ diſtribuēs paulꝰ: mulier iqt quāto tp̄e uiuit uir eiꝰ / ligata 6
1. Cori. 7. eſt. Si aūt mortuꝰ uir fuerit: libera eſt nubere cui uelit / ſolū in dn̄o, Beatior aūt erit
ſi ſic manebit ſcd̄m ſētētiā meā. Videor aūt ego ſpm̄ dei habere. Quid igit̄ a nobis
colligit̄: Hoc certe ſoli deo cōgruit: huiuſmodi leges ferre. Paulꝰ uero has leges ſcri
bit: ſicut ſpm̄ dei habēs. Deꝰ ergo ſpūs ſctūs eſt: q in Paulo erat & leges per ipſū di
ctitabat. ¶ Ipe etiā Paulꝰ alibi iquit, Nos uobis ānūciamꝰ ſpiritalia dei eē, q̄ ſpirita=
1. Cori. 2. lia ideo Paulꝰ appellauit: q̄ ſpm̄ ſctm̄ deū eſſe nō ignorabat ¶ Saluator inde ī euā 7
geliis ueritatē ſeipſū appellat. Deīde oſtēdēs ſpm̄ ſctm̄ ex ſubſtātia p̄ris & filii eſſe
Ioan. 14. ſpm̄ inq̄t ueritatis / q a p̄re ꝓcedit, In ep̄la uero Ioānes euāgeliſta. Spūs inq̄t ipa ue
Ioan. 15. ritas eſt. Quō ergo ſpūs ſctūs q a p̄re ꝓcedit / q ſpūs ueritatis eſt / & ita ut ſicut fi=
1. Ioan. 5. lius ueritas eſt: ſic & ipe ueritas ſit / creatura erit: Impoſſibile certe id ē: dictuq; ſtul
tiſſimū. Deꝰ igit̄ ſpūs ſctūs eſt / & uere ueritas: q ex p̄re ꝓcedit. ¶ Ad hec. Ioānes 8
euāgeliſta uerbū dei lucē ait eſſe uerā: q̄ illumiat oēm hoiem uenietē ī hūc mundū
Paulꝰ uero ipſū ſpm̄ ſctm̄ illuminare aſſerit corda nr̄a: ad illumiationē cognitiōis
Ioan. 1. gl̄ie dei in facie Chriſti. Si ergo dei uerbū lux uera eſt q̄ illumiat oēm hoiem / illumi
2. Cori. 4. net aūt etiā ſpūs ſctūs: neceſſe eſt ut unū & idē eſſētialiter filiꝰ & ſpūs ſint. Ita eni
filiꝰ p ſpm̄ ſctm̄ oēm hoiem illumiat: q̄ſi q̄ndā radiū nature ſue ꝓtēdēs / ipſā illumi
natione ſpūs ſcti. ¶ Sed inſultant nobis heretici / moliunturq; ueritatē ipſam ſub=
uertere, Sctōrū inquiūt aīos ungi a deo ſpiritu ſctō dicitis: q̄ ſpūs q̄ſi unguētū uo
bis erit. Quō igit̄ erit cōſubſtātialis deo: Nōne uidetis etiā apud nos / aliud eſſe na
Obiectio heretico=rum, tura q̄d ungit aliud quo ungit̄: ¶ Solutio, O temulētos oī amētia hoies: & turpiſſi
ma fatuitate refertos, In theologia eni oīa q̄ dicūt̄ de deo accipiūt: tanq̄ ſi de corpo
ribꝰ diceret. Dimittāt q̄ſo corpoꝝ ꝓprietates / & q̄ de deo uerbis dicunt̄ hoim (nec
eni aliter loq poſſumꝰ) non aliter intelligāt: q̄ diuinā decet naturā. Nā ſi nos quoq;
iſtorū amentiā ſeq̄remur / & carnalia nō ſpiritalia ſapemus: quid ꝓhiberet dicere
qm̄ deus ſpū ſancto nos ungit / nō ſolū aliud natura eſſe ſpm̄ ſanctū aliud deū: ue
rum etiā cōpoſitionē eſſe in ſpiritu ſancto / qm̄ loco unguēti ipſo perungimur Vn=
guētū eni ex multis atq; uariis cōpoſitū eſt. Ad hec, irrationalis creatura / unguē
tum eſt. Qm̄ ergo ſpū ſctō perungimur: erit etiā ſpūs ſanctꝰ irrationalis creatu=

ra. Sed hec talia atq; impia / in capita hereticoꝝ cõuertant: nos autẽ reſpõdeamꝰ.
9 ¶ Si nõ eſſet cõſubſtantialis ſpũs deo q ipſo perungit ſctõs ſuos: quõ ſpiritu ſctõ
habitante in nobis / ipſe filius dei q eſt patri cõſubſtãtialis etiã in nobis habitare di
citur? Quod ſciẽs Paulus dicit, ut det uobis ſcd̃m diuitias glorie ſue cõfortari uir= Ephesi,3.
tute per ſpiritũ ſuũ in interiori hoie: & habitare Chriſtũ ꝑ fidẽ in cordibꝰ ueſtris.
Q̃m ergo per ſpiritũ ſanctũ in interiori hoie Chriſtus habitat: nõ poteſt ſpũs ſã=
10 ctus alterius eſſe nature / q̃ ſit ille q habitat in ſanctis uiris per ipſum. ¶ Inſup. Ex
treme puniri lex Moſaica iuſſit eos: qui blaſphemia uſi ſunt, Vnde filius Egyptie Leui,24.
in eremo lapidibus a tota multitudine iuſſu dei oppreſſus fuit. Sed nõ minus ipſe
quoq; dñs noſter Iheſus Chriſtus eundem nature deitatis ſeruãs honorẽ: dimitti
peccatũ dixit in filiũ hois blaſphemantibꝰ. Blaſphemantibꝰ autẽ in ſpiritũ ſanctũ Math. 12.
nec in hoc ſeculo dimitti nec in futuro. Sed ſi creatura eſſet ſpũs ſctũs & nõ uerꝰ
deus una cũ patre ac filio: quõ blaſphemia in ipſum ſic puniretur / ſicut blaſphe=
mia in deũ uerũ? Ex deo igitur & in deo ſpũs ſanctus eſt: & deus ipſe quoq; uerus
11 Aliter eni nõ, ut deus a ſcripturis honoraret. ¶ Preterea, Qui natus eſt ex ſpũ:
ſpũs eſt / ſaluator ait. Hic autẽ nec ex ſanguinibꝰ nec ex uolũtate uiri aut mulieris Ioan.3.
ſed ex deo natus eſt. Spiritus ſanctus ergo deus eſt ſcd̃m naturã: qm̃ ipe hoies re= Ioan.4.
generat ad unitatem dei, Nã cum habitat in ipſis: nature ſue eos participes facit,
Quare ſi deos participatiõe ſui ꝑ gratiã fideles facit: ex deo ipſo igit naturaliter
erit / cuius largitor eſt filius. Per ipſum enim renouat creaturas ad ſeipſum. Et ſi=
cut luminis illuminatio opus eſt: ſic & ſpũs ſcti opus eſt / in deos per gratiam refor
mare participes ſuos, quod facere non poſſet: niſi ipſe deus natura eſſet, ¶ Qꝛ
ſpũs non participatiõe dei pr̃is ſctũs eſt: ſed natura / quia eſſentialiter ex ipſo eſt,

Obiectio hereticorum. Cap. IIII,

SAnctificare (inquiunt) ſpũm ſctũm etiã ipſi cõfitemur: ſed nõ qa ipſe per
ſeipſum ſctũs ſit, ſed queadmodũ uaſculũ quodpiã / ex ferro (uerbi grã)
uel auro uel ex quacũq; materia uelis cũ participatiõe ignitũ fuerit / ignis
ipſius opera facit: ſic & ſpiritꝰ ſanctꝰ cũ ſctitate / dei participatiõe refertus fuerit:
creaturas ipſe ſctificat. Cuius rei ſaluator ipſe teſtimoniũ perhibet: dicens de ſpũ
qa ex meo accipiet. ¶ Solutio. Vndiq; argumẽtũ hoc ſuũ ipietate refertũ ꝓbabit Ioan.16.
Nõ eni intelligere ſcripturas ſed puertere conari uidet. Nã uerba etiã q̃dã ſalua=
toris ad cõꝓbãdã falſitatẽ ꝓferũt: neq; ſeſũ textꝰ exponẽtes / & multa cõſequẽtia
ãtecedẽtiaq; cõſulto ꝑtereũtes / ut ad inanem ſuã euãgelii uerba doloſe accõmodẽt
Nõ eni inqt ſaluator: ex meo accipiet & ſctificabit uos / q̃uis etiã ſic recte intelligẽ
tibꝰ pia ueritas pateret. ſed de meo iqt accipiet & ãnũciabit uobis, nõ ei iqt loqt a
ſeipſo: ſed q̃cunq; audiet loqt. Nã qm̃ carnis diſpẽſatiõe iã fere abſoluta aſcẽſurꝰ
erat ad pr̃em & pacletũ miſſurꝰ neqs ſuſpicaret alienã fortaſſis doctrinã ſpũs ſcti
a ſua fore / ut oſtẽderet ſuũ eſſe ſpm ſctm̃: ac ideo nõ alia uerba locutuꝝ q̃ ipe uel
let / & eandẽ uolũtatẽ ac unã doctrinã ſuã & ſpũs oſtẽderet: nõ loqt inqt a ſeipo.
ſed q̃cunq; audiet loqt / qa ex meo accipiet, ¶ Simile eni pene eſt: ſi mel quoq; de
dulcedie ſua (q̃ q̃litas ſibi naturaliter eſt) diceret, nihil ſui dulcedo mea dabit a ſe
ipſa guſtãtibꝰ: ſed de meo accipiet. Naturaliter eni ſubſtãtiaꝝ q̃litas atq; inſepa=
rabiliter prodit ex ipſis: ut uerbi gratia dulcedo ex melle / calor ex igni / frigiditas

ex aqua ,Sicut igiť iſte qualitates nõ dicunť participare ſubſtãtias i qbꝰſunt/ſed
naturaliter in eis eſſe & ex eis prodire:ſic de ſpiritu quoq; ſãcto intelligendũ eſt,
¶Preterea.quicqd per participationẽ/ſctitatis receptaculũ eſt: inꝓpria natura 2
cõſtitutũ priꝰ itelligiť, ut nerbi gr̃a:hõ/angelꝰ/ aut aliqua alia rationalis natura.
Dicant ergo nobis iſti qui per participationẽ dei patris nõ naturaliter ſanctũ eſſe
ſpiritũ ſctũm contẽdunt:quidnã aliud eſt ipſe ſpũs ſctũs per ſe.Sed nihil aliud/q̃
ſanctũ eſſe/a ſcripruris didicimꝰ.Nõ ergo per participationẽ neq; per cõpoſitio=
nem ſctũs eſt:ſed ſubſtãtia eſt per ſeipſam & naturaliter ſctificatiua/ ex deo pro
diens ſicut dulcedo ex melle/aut ſicut ex flore odor, ¶Ad hec,Q.d̃ ꝑ participa 3
tionẽ alicui dať:auſerri etiã ab eo poteſt. Sola eni q̃ naturaliter inſunt inſepabilia
ſũt, Si ergo quaſi accidẽs ſpũi ſctõ ſctificatio acceſſit : poterit ſcd̃m ipſos ipſa ſan
ctitate ſpiritus ſanctꝰ priuari/ qd̃ impiũ oino eſt.Nõ igiť participatiõe ſanctitatis
ſctũs eſt ſpiritus:ſed quia ex deo naturaliter eſt ¶Accedit,q. ſcriptura ſpiritum
dei/ſanctũ ſemp appellat,Vnde oſtẽditur nõ accidens aliqd̃ ſed ipſam eſſentiam 4
ſpũs ſancti ſignificari.Sanctus eui ſpũs dicitur:quia ſanctus eſſentialiter eſt,Na=
turalis eni & uiua & ſubſiſtẽs dei operatio eſt: que creaturas per ſuam participa=
tionẽ ſctificãdo ꝑficit. ¶Poſtremo.oim rerũ noia aut ſubſtãtias ipſas aut opera= 5
tionẽ uel miniſteriũ ſignificant.Vt ſi hoiem dixeris:ſubſtantiã hoc eſt ipſũ hoiem
ſignificaſti.Prophetã autẽ aut apoſtolũ ſi appellaueris:miniſteriũ homini datum
expreſſiſti,Si ergo ſpũs ſctũs per participationẽ ſanctus eſt:erit ſctitatis nomen/
miniſterii ſui nõ ſubſtantie ſignificatiuũ. Quare ſi nõ erit ſcd̃m eſſentiã ſanctus: 6
neceſſe eſt aliud aliquid ipſum ſpiritũ eſſe/& ſctificandi ꝓprietatẽ extrinſecꝰſibi
adiectã a deo.& ita erit imꝑfectus eſſentialiter:cũ dei ſctificatiõe indigeat. Quõ
igitur ipſe ſi imꝑfectus eſt:oẽs ꝑficit creaturas? Aut quõ ſi participatiõe ſctũs eſt:
nõ ſolũ hoies/uerũ etiã angelos/archangelos/poteſtates/ dominatiões/pricipatꝰ
ceteraſq; celoꝝ uirtutes ipſe ſctificat? Quõ autẽ a patre ipſe ſctificatiõe repletur
qa uidelicet (dicũt)uirtus & operatio ſctificans:a patre in ſpiritũ tranſit. Sed qd
opꝰ eſt o uos:q̄litates & accidẽtia in deo fingere? ipſam eni ſctificãdi uirtutẽ q̃ ex
pr̃e naturaliter ꝓdit & creaturas ſctificat atq; ꝑficit: ſpiritũ ſanctũ appellamus,
Nõ eni ꝑ mediũ aliqd̃ creature ꝑficiunť aut ſctificanť. ſed ip̃e deus ꝓ miſericor=
dia ſua ad minima uſq; peruenit:& ꝑficit atq; ſctificat oia ꝑ ꝓpriũ ſpũm.Oia eni
ex pr̃e ꝑ filiũ in ſpũ ſctõ facta ſunt. ¶Ad hec.lex inqt ꝑ Moſe data eſt;gr̃a & ue= 7
ritas ꝑ Iheſũ Chriſtũ facta eſt , magnũ qd imo imẽſum inter Moſi & mediatoris
dñi noſtri Iheſu Chriſti miniſteriũ intereſſe uideť. Neceſſe eni eſt Moſi legẽ:im=
perſectã & quaſi mancã cõcedere.Nihil eni ſcd̃m Paulũ ꝑfecit At uero ſaluatoris
Hebre.7. gr̃a:uera & ꝑfecta eſſe ſcribiť.Que igiť hec gr̃a eſt? nõ alia certe q̃ ſancti ſpũs in
cordibꝰnoſtris facta infuſio. Hec quõ uera erit:ſi ꝑ creaturã nobis miniſtrata eſt,
ſicut lex ꝑ angelos fuit? ſi eni ſpũs ſctũs nõ eſt natura ſctũs/ ſed ꝑ participationẽ
deitatis ſctitate repletur/& datã ſibi gratiã nobis infudit:perſpicuũ erit per crea
turam nobis ſanctificationẽ infundi. Que igitur differẽtia erit inter legẽ per an=
gelos miniſtratã/& gratiã ſaluatoris? Nulla profecto aut parua:ſecundum iſtos,
Euangeliũ autẽ:immenſam eſſe predicat.Gratia enim inquit & ueritas per ſalua
torẽ facta eſt.gratia uero:effuſio ſancti ſpiritus in cordibus noſtris eſt.Ipſe igitur

ſpūs ſanct⁹ eſſentialiter ut deus uer⁹/ſctūs eſt:& nō participatiōe ſicuti creatura
¶ Theſauri Cyrilli/libri decimitertii:finis. ¶ Eiuſdē liber decimuſquartus:
continens authoritates ſcripture/q, ſpūs ſctūs natura deus eſt:& non creatura,
¶ Ex epiſtola pauli ad Romanos. Cap,I,

1 AD Romanos ſcribens Paulus de ſaluatore noſtro:predeſtinato ait filio Roma.I.
dei in uirtute:per ſpiritū ſctificatiōis ex reſurrectiōe de mortuis/Iheſu
Chriſti dñi noſtri.Si ergo qm̄ ex mortuis Chriſtus reſurrexit/& uiuifi=
catiua ſpiritus ſcti uirtute uincula mortis ſoluit/idcirco filius dei uerus
cognoſcitur:non erit profecto creatura ille per quē diuina hec uirtus oſtenditur/
hoc eſt ſpiritus ſanctus,Nam ſi creatura eſſet ſpiritus ſanctus per quem reſurre=
ctio Chriſti facta eſt:uideretur filius dei creature auxilio indigere/& non potius
2 ſpiritu ſancto tanq̄ ſua uſus uirtute. ¶ Idem Paulus.deſidero inquit uidere uos: Ibidem,
ut tradā uobis aliquā gratiā ſpiritualē/ad cōfirmādos uos,Si ſpiritus ſanctus per
ſuā gratiā eos cōfirmat quos uult:nō ambiget ullus qui recte uoluerit intelligere/
nō eſſe ipſum inter creaturas neq; inter ſeruos collocandū,Scriptū eſt enī.Con= Pſ,36.
firmat iuſtos dñs,Si ergo dñs cōfirmat ſcdm pſalmiſtā/ſpiritus autē ſanctus eſt
qui ſua gratia cōfirmat:dñs certe/ſpiritus ſanctus eſt/non ſeruus.Oīs autē crea=
tura:naturaliter ſerua eſt,Nō eſt igitur ſpiritus ſanctus creatura:ſed deus uerus
3 ¶ Inſuper,quanta miſericordia uſus erga nos deus pater ſit:Paulus docet dicēs.
q, charitas dei effuſa eſt in cordib⁹ noſtris per ſpiritū ſanctū:qui datus eſt nobis. Roma,5.
Sed ipſe deus:amor & charitas eſt/ſcdm Ioanne.Nec aliud eſt ipſe de⁹/aliud cha I,Ioan.4.
ritas & amor qui in eo ſit,ſimpliciſſimus enim atq; incōpoſitus eſt:q effuſus eſt in
cordib⁹noſtris per ſpiritū ſanctū/qui habitat in nobis,Deus ergo ſpūs ſanct⁹ eſt
qui cū habitat in nobis:ipſa charitas dei hoc eſt ipſe de⁹ in nobis habitat,Exit enī
ab ipſa ſubſtātia dei/& intelligitur eſſe ex patre:in ꝓpria tamē ſubſtātia/& p fi=
liū creaturis donat.¶ Scimus(ait deide Paul⁹)q̄ lex ſpiritalis eſt.Et poſt pauca Roma.7.
4 cōdelector inqt legi dei ſcdm interiorē hoiem,Et rurſū,lex enī inqt ſpūs uite in
Chriſto Iheſu:liberauit me a lege pcti & mortis. Ecce cū legē primo ſpiritualē no
minaſſet/legē uidelicet ſpūs ſcti:ſtatim ipſam dei quoq; legem appellat. De⁹ igit
ſpūs ſctūs ſcdm Paulū eſt.Sed aptius deū eſſe clamat:dicēs legem ſpūs uite.Non
enim ſolū leges ferre ſpiritus ſctūs dicitur:ſed ſpiritus etiā uite ſcribitur,Sed q̄nā
porro uita eſt? Ipſe profecto Chriſtus qui dicit,ego ſum ueritas & uita.Cū igitur Ioan.14,
Chriſtus leges ferat & ſtatuat:ſpiritus quoq; ſctūs qui in ipſo & ex ipſo naturali=
5 ter eſt/eaſdē leges ſancit.¶ Preterea cū mot⁹ carnis Paulus improbaret/oſtēde= Roma,7.
req; uellet quantū uoluntati ſpūs repugnent:caro inquit aduerſus ſpūm/& ſpūs
aduerſus carnē.Hec enī inter ſe opponunt.Deinde poſt pauca infert.Ego igitur
ipſe mēte qdē ſeruio legi dei:carne autē legi pcti,Ita lege quidē pcti: carnis ad ua
rias uoluptates mot⁹ appellauit.Dei aute lege:ſpūs uoluntatē dixit, Quare per=
ſpicuū eſt quia ſpūs ſctūs deus uerus eſt:qui ſcdm uoluntatē ſuā leges nobis impo
nit, Non enī ignoramus nulli cōuenire ut ſua poteſtate leges ponat:niſi ſoli deo,

pati / & eſſe mō in ſeruitute / libertateq; uix habiturū in redēptiōe glie filioꝝ dei.
Ibidem, ¶ Sed cōtra hec oia Paulꝰ clamat. Nō eni inquit accepiſtis ſpūm ſeruitutis iteꝝ in 7
timore: ſed accepiſtis ſpiritū adoptiōis filiorū dei / in quo clamamꝰ / Abba / pater.
Nō eſt igiẜ ſeruꝰ ſpūs ſctūs / ſed liberator oim in quibꝰ habitat: quos etiā reformat
in libertatē & adoptionē filioꝝ dei per participationē ſui, Deus igiẜ uerꝰ eſt & nō
Roma. 8. creatura, ¶ Cōgemiſcere autē Paulꝰ creaturā dixit. Deinde addidit, nō ſolū aūt 8
ſed etiā ipſi nos q primitias ſpūs habemus. Quid igiẜ eſt q dicere uolo? Primitie:
rei alicuius primitie ſunt. ut uerbi grā. uini primitie: uinū eſt. tritici triticū / & hor
dei hordeū, In futuro autē ſclo / pfectiſſimā habituri ſunt ſcti uiri participationē
deitatis: q̄tū fieri poterit in ſingulis. Cuius participatiōis primitie / ſpūs ſctūs eſt:
qa ſctis a filio etiā in hac uita donatur. Quare neceſſe eſt qm̄ primitiaꝝ partici-
patiōis dei future loco / nunc ſpūs ſanctus datur. deū ipſum eſſe & non creaturā.
Deus igitur eſt: & ex deo / & in deo naturaliter, ¶ Idē etiā Paulꝰ ad eoſdē Roma 9
Roma, 12 nos ſcribēs ait, Dico eni per gratiā que mihi data eſt oibus qui ſunt inter uos: nō
plus ſapere q̄ oportet ſapere / ſed ſapere ad ſobrietatē / unicuiq; ſicut deus diuiſit
menſurā fidei, Et idē rurſum ſcti ſpūs poteſtati gratiaꝝ diſtributionē attribuit /
1, Cori, 12 dicens, Alii eni deus dat ſpiritū ſapiētie / alii fidē. multiſq; gratiaꝝ generibꝰ enu-
meratis: addit, & hec oia operatur unus atq; idē ſpūs: diuidēs unicuiq; ſicuti uult
Si ergo ad ceteras grās / fidei etiā gratiā ſpūs ſctūs largiẜ / & mēſurā unicuiq; quā
tam uult determiat: quō nō erit impiū / nō ex deo eſſe ipſum dicere ſed creaturis
cōnumerare? ¶ Poſtremū. de actis per ſeipſum in utilitatē gētiū a ſaluatore re- 10
Roma. 15 bus gl̄iatur Paulus ſcribēs, Gl̄iari habeo in Chriſto Iheſu. Nec eni audeo qcq̄ loq
eoꝝ q nō pfecit Chriſtꝰ p me: in obediētiā gētiū uerbo & ope / in uirtute ſignorū
et prodigioꝝ / in uirtute ſpūs ſcti. Si ergo pdigia & ſigna per Paulū Chriſtus ope
ratur in uirtute ſpūs ſcti: naturalis quedā uirtꝰ & uiuens / & (ut ita dicam) qualitas
deitatis filii: ſpūs ſctūs eſt. Quomodo ergo erit creatura / qui naturaliter in deo
et ex deo eſt? aut quō tota filii naturalis uirtus: inter creaturas nō impie collocaẜ?

¶ De eodem, ex epiſtola prima ad Corinthios. Cap. II,

NOn indigere predicationē euāgelicā ui oratiōis & eloquētia / Paulus do- 1
1, Cori. 2, cēs: dicit ad Corithios, Et ego in infirmitate & timore / tremoreq; multo
fui apud uos. & ſermo meus & predicatio mea non fuit in perſuaſiōe ſa-
pientie humane: ſed in demōſtratione ſpūs & uirtutis / ut fides ueſtra nō eſſet in
ſapiētia hoīm ſed in uirtute dei. Vide quomō demōſtrationē ſpūs hoc eſt opera-
tionem ipſius ſpiritus ſancti: uirtutē ait eſſe dei, Ex ipſo enim & in ipſo naturali-
ter ſpiritus ſanctus eſt: quo uniuerſa perficiūtur. Quomō ergo erit creatura: ſi
deus in ipſo naturaliter quantū nobis poſſibile eſt / & quaſi in ſpecie & enigmate
cognoſciẜ? ¶ Preterea. nullū de turpiter uiuentibus celoꝝ regnū poſſe adipiſci 2
1. Cori, 6. Paulus docēs: enumeratiſq; fornicatoribꝰ & auaris / & rapacibꝰ / ſtatim infert. Et
hec qdem aliquando fuiſtis: ſed abluti eſtis / ſed ſctificati / ſed iuſtificati in nomie
dñi noſtri Iheſu Chriſti / & in ſpiritu dei noſtri. Si ergo ſoli deo cōceditur poſſe
peccata dimittere / dimittit aūt etiā ſpūs ſctūs / qa iuſtificat quos uult & ſctificat
eos in quibus habitat: deus pfecto uerus eſt / qm̄ dei ueri habet in ſeipſo naturali 3
ter opationē. ¶ Inſup. an neſcitis inquit q qui cōiungitur cū ſcorto: unū corpus

ſit? qui uero cũ dño cõiungit: unꝰ ſpiritꝰ eſt, Cõiũgimur autẽ p fidẽ & gratiã: cũ 1.Cori,6.
ſpũ ſctõ, Dñs ergo ſpiritꝰ ſanctꝰ eſt. quare deꝰ etiã uerꝰ. Participatiõe nãq; ipſiꝰ
participes dei efficimur / & cũ ipſo cõiũcti, deo cõiungimur, Nõ eſt igit creatura
4 ¶ Ad hec. An ignoratis (iquit) q, ura mẽbra templũ ſũt ſpũs ſcti. qui in uobis eſt
quẽ habetis a deo? Si mẽbra noſtra tẽplũ ſũt ſcti ſpũs / habitãtis in nobis: tẽplum
autẽ / dei domus eſt: quõ nõ erit deꝰ ſed creatura ſpũs ſctũs? Nulla eni creatura /
5 ut deꝰ / in tẽplo dicit habitare, Propriũ eni id / cũ multis aliis: dei ueri eſt. ¶ Po= 1.Cori.14
ſtremo, Qui loqtur liguis (inqt) nõ hoibꝰ loquit ſed deo. Spũ autẽ loquit my=
ſteria. Si ergo qui ſpũ loquitur / deo loquitur: deus profecto ſpiritus ſanctus eſt.

¶ De eodem. ex epiſtola ad Corinthios ſecunda. Cap, III.

1 REſurrectiõis mortuorũ uerissimũ dogma itroducẽs Paulꝰ ait: q, nos qui 2.Cori.5.
ſumꝰ in tabernaculo hoc / igemiſcimꝰ grauati: eo q, nolumꝰ expoliari ſed
ſupueſtiri / ut exſorbeat quod mortale eſt a uita. Qui aũt effecit nos in Ioan,.6.
hoc ipſum: deus eſt / qui dedit nobis arram ſpiritus. Arram uite ſpiritum ſctũm
appellat / quia uita naturaliter eſt, Spiritꝰ eni (inquit) uiuificat. Nihil autẽ natura
liter uita eſt: niſi ſolꝰ deꝰ. Pater eni uita eſt: & uerbũ ſuũ ſimiliter, Sicut eni pr ha Ioan.5,
bet uitã i ſeipſo: ſic dedit & filio uitã habere in ſeipſo, Et rurſꝰ. ſicut eni pr quos
uult uiuificat: ſic & filiꝰ quos uult uiuificat, Si ergo cũ pater & filiꝰ uiuificet / ſpũs
ſanctꝰ etiã uiuificat. quõ nõ erit cõſubſtãtialis pri & filio ſpũs ſctũs / qui ſimiliter
uita eſſẽtialiter eſt? Nã ſi creatura ſit ſcdm hereticorũ amẽtiã / & tamẽ nõ aliter q̃
pater & filiꝰ uiuificat quos uult: quid magni erit in deo / cũ dr uiuificare? Aut q̃re
ſcriptura de ipſo dicit: uiuo ego dicit dñs? Rurſꝰ ſi ſpũs ſctũs quãuis ſit creatura Eze, 18,
ipſe etiã uita eſt: quõ eadẽ erit operatio creatoris & creature? aut quõ ex diuerſiſ
ſimis naturis / creatoris dico & creature / equalis imo eadẽ pfluet uirtꝰ? Eadẽ ei
uirtꝰ & eadẽ operatio: unitatẽ ſubſtãtie atq; nature arguit. Neceſſario igit o uos
aut creatricẽ naturã in creaturarũ naturã idigne deducitis aut creature / deo cõ
ueniẽtẽ dignitatẽ accõmodatis / & cõfũditis inter ſe atq; pmiſcetis illa q̃ pmiſce=
ri ſcdm naturã nõ poſſũt. ſi ergo nihil eſſe poteſt eſſẽtialiter in creatura / quod
in deo eſſẽtialiter eſt: eſt autẽ i ſpiritu ſctõ uita eſſẽtialiter / uiuificat eni nõ aliter
q̃ pater & filiꝰ: quõ erit creatura ſpũs ſctũs qui naturaliter habet in ſe pprietatẽ
diuine ſubſtãtie / que eſt uiuificare? Quare ex deo ſpũs ſctũs uere eſt / & deꝰ ipe
2 uerꝰ eſt & nõ creatura: ut multi pdicare audẽt / q temerarie bellũ ueritati indixe .2Cori.5,
rũt. ¶ Rurſũ Paulꝰ, Si qua inquit cũ ipſo noua creatura uetera trãſierũt / ecce
facta ſũt oia noua. Chriſtꝰ ergo eſt qui nos renouat / atq; in uitã nouã trãſponit. pſ.103.
Sed ſpũs ſctũs etiã renouare ſcribit: ſicut in pſalmis ad deũ canit. Emitte ſpiri=
tũ tuũ & creabũtur: & renouabis faciẽ terre, Quare neceſſe eſt cõcedere ſpũm
ſctũm cõſubſtãtialẽ filio eſſe, nã quia ex ipſo naturaliter eſt ab ipſo etiã ad crea=
turas miſſꝰ / renouationẽ facit: ſancte nãq; trinitatis ipe cõplemẽtũ eſt. Deꝰ ergo 2.Cor,12
6 et de deo eſt: & nõ creatura. ¶ Preterea in eadẽ epiſtola Paulꝰ. Suauiſſime iquit
gloriabor in ifirmitatibꝰ meis, ut ihabitet in me uirtꝰ Chriſti. Spũs certe ſanctꝰ

depingit/& ad imaginẽ dei rurſꝰ hoiem renouat, Quomõ ergo ſpũs ſctũs erit
creatura:per quẽ natura noſtra reformat̄ ad deũ/ꝑ participationẽ ipſiꝰ ſpũs ſã=
4 cti? ¶ Idẽ Paulꝰ de ſaluatoris aduẽtu differẽs ait. Et ueniẽs euãgeliſauit pacẽ uo= Ephe.2.
bis qui lõge/& pacẽ nobis qui ꝓpe.quia per ipm habemꝰ adductionẽ:utriq; i uno
ſpũ ad prem. Si cũ ſpũm Chriſti ſuſceperimꝰ/ꝑ ipm ad deũ prem adducimur/
et participes diuine nature inuenimur:quomõ erit creatura ſpũs ſctũs/ꝑ quẽ fi= Ibidem
5 lio &:patri cõiũgimur, ¶ Rurſũ eodẽ loco, Ergo(iquit)iã nõ eſtis hoſpites & ad
uene:ſed eſtis ciues ſctõrũ & domeſtici dei/ in fũdamẽto apoſtolorũ & ꝓpheta=
rum ſupedificati ipſo ſũmo ãgulari lapide Chriſto Iheſu/ i quo omnis edificatio
cõſtructa creſcit i templũ ſanctũ/ in dño. In quo & uos edificamini in tẽplum ſã
ctum/in habitaculũ dei in ſpũ ſctõ. Templũ ſctũm per ſpiritũ ſctũm efficimur:
ꝑ ipſũ eni deꝰ in nobis habitat. Quomodo igit̄ nõ eſt impiũ: inter creaturas ſpi= Ephe.3.
6 ritum collocare/qui ex diuina ꝓfluit natura/& ut deꝰ i nobis habitat? ¶ Ad hec
Paulꝰ ad Ephẽſios ſcribẽs/mihi ait oium ſãctorũ minimo data eſt gratia hec in gẽ
tibꝰ:euãgeliſare iueſtigabiles diuitias Chriſti/& illuminare que ſit diſpẽſatio my
ſterii occulti a ſeculis i deo qui omnia creauit. Dixit aũt ſic paulo antea, ſicut ſcri
pſi uobis paucis/ad quod poteſtis legentes intelligere intellectũ meũ in myſterio
Chriſti: quod aliis generationibꝰ nõ eſt cognitũ filiis hoium/ ſicut nũc reuelatũ Eſaie,4,
eſt ſctis apoſtolis eiꝰ & ꝓphetis in ſpũ, Si ergo uere clamat ꝓpheta ille.quis cogno Sapi.9,
uit mẽtem dñi/ ꝑſpicuũ eſt a nulla creatura diuinũ ſciri cõſiliũ.nec ſolũ homies Roma.11;
id ignorare:quod oẽs(ut arbitror cõcedẽt) uerũ etiã oẽs celorũ uirtutes, Angelꝰ zacha.1,
eni apud ꝓphetã zachariã orãs dicit. Dñe oĩpotẽs:quouſq; nõ miſereberis Hie
ruſalem & ciuitatibꝰ Iude? Nõ eni interrogaret:ſi ſciret. Nulla igit̄ creatura di= 1.Cori,2,
uinũ cõſiliũ ſcit. Spũs autẽ ſctũs illud optime nouit/qui ipſa etiã ꝓfũda dei ſcru=
tatur:& occultata in ipſo deo/ſctis uiris reuelat. manifeſtaq; facit/quãdo uult &
quibꝰ uult. Quomõ igit̄ pie negari poterit eſſe conſubſtãtialis deo? aut quõ dici
poterit nõ eſſe deꝰ de deo? q in ipſo deo naturaliter eſt ſicut ſpũs eiꝰ/qui ſcit oia
q̃ i deo ſũt, quoꝝ nihil rationalis ſcire põt creatura niſi ipẽ ſpũs ſctũs reuelauerit

¶ De eodẽ. q. ſcilicet ſpiritꝰ ſanctus deus ſit/ueluti deꝰ uerus de deo uero: atq;
ideo creatura eſſe non poſſit. ex epiſtolis Iacobi/Petri:& Ioannis. Cap.V.

NOlite fratres mei dilecti errare/ Iacobꝰ inquit, oĩe datũ optimũ & oĩe
1 donũ pfectũ/deſup eſt: deſcẽdẽs ex prẽ luminũ, Aduerte diligẽter q, ex Iacobi.1,
patre luminũ uaria diuinarũ gratiarũ dimittitur copia: quas oĩes gra=
tias Paulꝰ per ſpũm ſanctũ dari aſſerit, Spiritꝰ eni ſctũs(ait) diuidit eas unicuiq;
ſicuti uult. Quomõ igitur ſpũs ſctũs nõ erit deꝰ de deo:qui oĩa operat̄ que deo
cõueniũt/& diuidit ſũma cũ poteſtate ſicuti uult? Non eſt igitur creatura. ſicut
2 impie cõtẽdunt heretici, ¶ Petrꝰ etiã:modeſti ait ſitis & uigilate in orationibꝰ & 1.Cori.12
ante oia charitatẽ inter uos habeatis:quia charitas multitudinẽ peccatoꝝ operit.
hoſpitales ad inuicẽ ſine murmuratione:unuſquiſq; ſicut accepit gratiã/ in uos
ipſos eã miniſtrãtes:ſicut boni diſpẽſatores uarie grẽ dei. Aduerte rurſꝰ hic diligẽ 1.Petri.4

ſtultum creaturis ipſum cõnumerare/ & ſanctorũ apoſtolorũ doctrine atq; per
1,Ioan.2. dicatoni repugnare? ¶ Sed Ioãnes quoq; i epiſtola:hec inquit ſcripſi uobis de deci 3
pientibus uos.& uos unctionẽ quam accepiſtis ab ipſo. maneat in uobis. nec op⁹
habetis ut aliquis uos doceat:ſed ſicut unctio eius uos de omnibus docet/ & uerũ
eſt & non eſt falſum, Et ſicut docui uos:manete in ipſo, Fertur quidam in ꝓphe=
Eſaie.54. tis ſermo:& erunt omnes docibiles dei. Quoniam ergo qui crediderunt in Chri=
ſtum/& ſancto ſpiritu peruncti ſunt/per ipſum ſanctum ſpiritum omnia docẽ=
tur:nec ſibi hominum doctrina opus eſt/ſed ſolum dei docibiles ſecundum pro=
phetam ſunt:deus certe ſpirit⁹ ſanct⁹ eſt. Quomodo igitur erit creatura? ¶ In= 4
ſuper.eodem loco Ioannes.qui ſeruat inquit mãdata eius:in ipſo manet & ipſe in
eo. Et in hoc cognoſcim⁹ quia in uobis manet:ex ſpũ quẽ dedit nobis. Si ergo ſpi
ritu ſancto habitante in nobis/non alius q̃ ipſe deus in nobis habitat:quomõ ſpi=
ritus ſanct⁹ nõ erit de⁹ de deo? quem qui habet:deum habet in ſeipſo habitãtem
Leui.26, qui per quendam prophetam dixit,habitabo in ipſis & inãbulabo:& ero de⁹ ipſo
rum, Si ergo deus/ & de deo ſpiritus ſanct⁹ eſt quomõ eternos fugere poterunt
1,Ioan.5, cruciatus/qui audent inter creaturas ipm cõnumerare? ¶ Rurſum Ioãnes in ea 5
dem epiſtola ait, Quis eſt qui uincit mundũ:niſi qui credit quia Iheſus eſt fili⁹ dei
Hic uenit per aquã & ſanguinẽ & ſpiritum: Iheſus Chriſtus,non in aqua ſolum
ſed in ſpiritu & ſanguine/& ſpirit⁹ eſt qui teſtimoniũ perhibet, Spiritus enim ue
ritas eſt, quia tres ſunt qui teſtimonium perhibent:ſpirit⁹ & aqua & ſanguis/&
hi tres unũ ſunt. Si teſtimonium hominum accipim⁹:teſtimonium dei maius eſt
Aduerte rurſus diligenter/ quia hic etiam ueritatis predicator:deũ uerũ de deo
uero/ſpiritum ſanctum naturaliter eſſe docet. Nam cum dixiſſet ſpiritum eſſe
qui teſtimoniũ phibet:poſt pauca ſtati addidit/q. teſtimoniũ dei mai⁹eſt, Quo=
modo igit̃ creatura erit ſpũs ſctũs.q nõ aliter q̃ pater/de⁹ ab apoſtolis appellat̃.

¶ De eodem.ex euangelio ſecundum Matheum & Ioannem, Cap. VI.

IHeſu autem Chriſti natiuitas ſic fuit. Cũ eni deſponſata eſſet mater eius 1
Math,1, Maria Ioſeph:anteq̃ conuenirent/inuenta eſt in utero habẽs ex ſpiritu ſã
cto. Poteſtas creãdi: diuine ſolummodo ineſt nature. & hec eſt inter alias
de eo cõuenientes dignitates precipua. ſed ſpiritus ſanctus in utero uirginis tem=
—— plum filio dei creauit. Quis ergo niſi amens ſimul & impius:creaturam eſſe ſpi=
Leuiti,1. ritum ſanctum dicere audebit? Ipſam enim diuinam eſſentiam conatur hoc mo
do ad creaturarum cõditonem reducere:cum recentẽ nobis deum tradere uelit.
Sed non erit in nobis deus recens:ut ſcribitur, Increata ergo & eterna:diuina eſ=
pſ.80, ſentia & natura eſt, Quomodo ergo ſpiritus ſanctus qui in ipſo deo eternali=
ter eſt/creatura erit? ¶ Preterea,ad Iudeos calumniatores dominus ait, Si ego 2
in beelzebub demonia eiicio:filii ueſtri in quo eiiciunt? propter hoc ipſi iudices
Math,12, ueſtri erunt, Si autem in ſpiritu dei eiicio demonia,ergo peruenit ad uos regnũ
dei, Si per operationes ſpiritus ſancti filius dei & deus ipſe demonia eiiciens glo=
rificatur/ſi creatura (ut iſti aiunt) ſpirit⁹ ſanctus eſt: erit poteſtas dei hoc eſt filii
dei in creatura/ que maior q̃ ipſe deus erit/aut certe equalis. ſiquidem de⁹ & dei
filius in ea glorificatur. Quare ſi hoc impium uel cogitare ſolummodo eſt non
erit certe ſpiritus ſanctus creatura/ in quo deus pater per filium uniuerſa opera

tur atq; glorificatur, ¶ Ad hec. Quotquot autem receperũt eum (euangeliſta
3 Ioannes ait) dedit eis poteſtatem filios dei fieri: qui non ex ſanguinibus / neq; ex Ioan, 1.
uolũtate carnis neq; ex uolũtate uiri: ſed ex deo nati ſũt, Spũs ſctũs eſt q per fidẽ
Chriſti ad ſalutẽ nos regenerat: & hui⁹ rei gratia filii dei efficimur. Quõ igitur
ſpiritus ſanctus non erit deus: per quem nos dii per gratiam efficimur / ab ipo re
generati? Q; autem de ſpiritu ſancto fideles renaſcũtur: ipſe ſaluator teſtatur
dicens ad Nicodemum. ſpirit⁹ ubi uult ſpirat / & uocem eius audis: ſed neſcis un
de uenit & quo uadit ſic eſt (inquit) omnis qui natus eſt ex ſpiritu. ¶ Deniq; alio Ioan. 3,
4 loco dominus apud Ioannem. Quando autem ueniet paracletus quem ego mit
tam uobis a patre: ſpiritus ueritatis qui ex patre procedit / ille teſtimonium perhi Ioan, 15,
bebit de me. A deo patre ſpiritus ſanctus procedit, quaſi fructus aut odor eſſen
tie ipſius. Eſt autem deus pater: increatus. Quomodo igitur ſpirit⁹ ſanctus qui
a deo profunditur? creatus erit? Aut quomodo fideles ſuſcepto ſpũ ſctõ dei
templa efficiuntur: ſi ipſe ſpirit⁹ ſanctus (ut iſti temere contendũt) deus non eſt?

¶ Libri decimiquarti & ultimi / Theſauri Cyrilli:
finis. Qui cum ceteris precedentibus Pari-
ſiis impreſſus eſt: ãno domini. 1521, deci
ma octaua die Nouẽbris. Per Vuolfgã
gũ Hopyliũ / induſtriũ artis librorũ
excuſorie opificem. In cu-
ius officina hoc opus
Cyrilli cũ nõnul
lis aliis eiuſdẽ
opib⁹ uena
le habet /
in uico
ſancti Iacobi ad inſigne ſancti Georgii,

Regiſtrum.
a. duernus. A B C D E F G H I K quaterni. L; ternio.

HORA SUMMIS:
IMA